

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ στις ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

«Τα Σχέδια Επίλυσης του Κυπριακού Προβλήματος:

Πολιτική και Νομική Διάσταση»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννης Ε. Σταματάκης

Αθήνα, Ιανουάριος 2018

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων).

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου.

Άγγελος Συρίγος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου.

Copyright © Ιωάννης Ε. Σταματάκης, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Αφιερωμένο στη σύζυγό μου

Μαρίνα

«Καρτερούμεν μέραν νύχταν»

*«Καρτερούμεν μέραν νύχταν να φυσήσει ένας αέρας
στον τον τόπον πο `ν καμένος τζι ` εν θωρεί ποτέ δροσιάν.*

*Για να φέξει καρτερούμεν το φως τζιήνης της μέρας πο `ν να
φέρει στον καθ ` έναν τζιαι δροσιάν τζιαι ποσπασιάν.*

*Την Μανούλλαν μας για πάντα μιτσιοί μιάλοι καρτερούμεν
για να μας σφιχταγκαλιάσει τζιαι να νεκραναστηθούμεν».¹*

Στίχοι: Δημήτρης Λιπέρης

¹ *Κείμενα Κυπριακής Λογοτεχνίας*, τ.Β΄ για το Λύκειο, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, (Λευκωσία: 2012), σελ.21.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις πλέον θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή και επιβλέπων σύμβουλο της παρούσας εργασίας, κ. Υφαντή Κωνσταντίνο, τον κ. Ιωάννη Ανδρέου, την κ. Μαρία Ανδρέου και την κ. Ελένη Σιάηλου από την Κύπρο για τις συνεντεύξεις που μου παραχώρησαν, τους φίλους μου, Άγγελο Γκιουβρέκα και Μηνά Σολομωνίδη για το πολύτιμο έντυπο υλικό που μου παραχώρησαν και τους καθηγητές-συγγραφείς των ιδιαίτερος χρήσιμων και εμπειριστατωμένων κειμένων που αναφέρθηκαν στην εργασία μου. Την πολυαγαπημένη μου σύντροφο και σύζυγο, Μαρίνα Καζούλη την ευχαριστώ ιδιαίτερα για τη στήριξη, την κατανόηση και τις ατελείωτες μοναχικές ώρες που βίωσε κατά τη διάρκεια συγγραφής της εργασίας!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
α. Σκοπός.....	6
β. Σχέσεις που θα αναλυθούν.....	6
γ. Μεθοδολογία Ανάλυσης.....	6
δ. Σημασία της έρευνας.....	6
ε. Περιορισμοί – Δυσκολίες της έρευνας.....	7
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.....	8
α. Γενικά για το Κυπριακό.....	8
β. Επισκόπηση – Ιστορική Αναδρομή.....	8
γ. Έννοιες.....	10
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ - Σχέδια Επίλυσης Κυπριακού.....	16
1 ^η ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1878-1958).....	16
α. 1878-1931.....	16
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	16
(2) Πολιτική Διάσταση.....	18
(3) Νομική Διάσταση.....	20
(4) Συμπεράσματα.....	20
β. 1947 - Διασκεπτική Συνέλευση.....	20
Συμπεράσματα.....	24
γ. 1955- 1956 (Σχέδιο Χάρντινγκ).....	24
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	24
(2) Πολιτική- Νομική Διάσταση.....	25
(3) Συμπεράσματα.....	32
δ. 1956 (Σχέδιο Ράντκλιφ).....	34
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	34
(2) Πολιτική Διάσταση	34
(3) Νομική Διάσταση	37
(4) Συμπεράσματα.....	38
ε. 1958 (Σχέδιο Φουτ).....	40
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	40
(2) Πολιτική- Νομική Διάσταση.....	40
(3) Συμπεράσματα.....	42
στ. 1958 (Σχέδιο Μακμίλλαν).....	42

(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	42
(2) Πολιτική Διάσταση.....	43
(3) Νομική Διάσταση.....	45
(4) Συμπεράσματα.....	45
ζ. Γενικά Συμπεράσματα 1 ^{ης} Περιόδου.....	47
2 ^η ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1959-1963).....	48
α. Συνθήκη Ζυρίχης – Λονδίνου (1959).....	48
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	48
(2) Πολιτική Διάσταση.....	48
β. Ανεξαρτησία της Κύπρου (1 Οκτ 1960).....	50
γ. «13 σημεία» Μακάριου (1963).....	51
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	51
(2) Πολιτική Διάσταση.....	52
(3) Νομική Διάσταση.....	55
(4) Συμπεράσματα.....	56
δ. Γενικά Συμπεράσματα 2 ^{ης} Περιόδου.....	58
3 ^η ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1964-1974).....	58
α. 1964 (Διάσκεψη του Λονδίνου).....	58
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	58
(2) Πολιτική Διάσταση.....	59
(3) Το Ψήφισμα 186 και τα αποτελέσματά του.....	59
(4) Νομική Διάσταση.....	63
(5) Συμπεράσματα.....	64
β. 1964 (Σχέδια Άτσεσον) – 20 Ιουλίου 1974.....	65
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	65
(2) Πολιτική Διάσταση.....	67
(3) Νομική Διάσταση.....	71
(4) Συμπεράσματα.....	72
γ. Γενικά συμπεράσματα 3 ^{ης} Περιόδου.....	73
4 ^η ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1974- Σήμερα).....	79
α. Μετά την εισβολή του 1974	79
- Τα τελεσθέντα διεθνή εγκλήματα στην Κύπρο από την Τουρκία.....	85
β. 1974-1977 (12 Φεβ.1977) συμφωνία κορυφής Μακαρίου – Denktash.....	87
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	87

(2)	Πολιτική Διάσταση.....	89
(3)	Νομική Διάσταση.....	90
(4)	Συμπεράσματα.....	91
γ.	1978- 1979 «Πλαίσιο Διακανονισμούς- ABC» ή Αμερικανικό Σχέδιο και Συμφωνία Κορυφής Κυπριανού – Denktash.....	91
(1)	Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	91
(2)	Πολιτική - Νομική Διάσταση	92
(3)	Συμπεράσματα.....	96
δ.	Δεκαετία 1980- Δείκτες αξιολόγησης Βαλντχάιμ.....	98
(1)	Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	98
(2)	Πολιτική Διάσταση.....	99
(3)	Νομική Διάσταση.....	100
(4)	Συμπεράσματα.....	101
ε.	1984-1989 Perez de Cuellar.....	102
(1)	Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	102
(2)	Πολιτική Διάσταση.....	103
(3)	Νομική Διάσταση.....	104
(4)	Συμπεράσματα.....	105
στ.	«Δέσμη Ιδεών» Perez de Cuellar 1989	106
(1)	Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	106
(2)	Πολιτική Διάσταση.....	107
(3)	Νομική Διάσταση.....	108
(4)	Συμπεράσματα.....	110
ζ.	Δέσμη Ιδεών Butros-Butros Ghali 1992.....	110
(1)	Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	110
(2)	Πολιτική Διάσταση.....	112
(3)	Νομική Διάσταση.....	115
(4)	Συμπεράσματα.....	116
η.	Σχέδιο 10 σημείων Malcolm Rifkind 1996	117
θ.	Προσπάθειες Επανεκκίνησης των Συνομιλιών Μετά το 1997 μέχρι το 2002.....	120
ι.	2002-2004 (Σχέδια Ανάν).....	126
(1)	Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	126
(2)	Πολιτική Διάσταση.....	126
(3)	Νομική Διάσταση.....	137

(4) Συμπεράσματα.....	141
ια. Από το Σχέδιο Ανάν (2004) στο σήμερα (2018)	147
(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον.....	147
(2) Πολιτική Διάσταση.....	148
(3) Νομική Διάσταση.....	163
(4) Συμπεράσματα.....	165
ιβ. Γενικά Συμπεράσματα 4 ^{ης} Περιόδου.....	166
ιγ. Διεθνή Πρότυπα Ομοσπονδιών – Κρατών.....	172
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ – Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	180
5. ΕΠΙΜΕΤΡΟ.....	195
6. ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	196

Περίληψη

Το Κυπριακό ζήτημα, και το πλήθος των σχεδίων και προτάσεων που επί σχεδόν ενάμιση αιώνα και μέσα από εθνοτικές αντιπαραθέσεις, ταλανίζουν το λαό της Κύπρου, συγκεντρώθηκε στην παρούσα μελέτη. Σκοπός της μελέτης είναι η καταγραφή των διαφόρων σχεδίων και προτάσεων που εκπονήθηκαν για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος, εστιάζοντας κυρίως στην πολιτική και στη νομική τους διάσταση, υπό το πρίσμα εθνικιστικών συγκρούσεων και διαφόρων κοινωνικοπολιτικών παραγόντων μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων, αλλά και μέσα από την επιρροή σημαντικών δρώντων του διεθνούς συστήματος και γεωπολιτικών εξελίξεων. Η μεθοδολογία της συγγραφής, ακολούθησε την ανάλυση των τριών επιπέδων από το συστημικό (διεθνές σύστημα), στο κρατικό-πολιτικό και νομικό, καταλήγοντας στους δρώντες (ατομικό) και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την αλληλεπίδραση των επιπέδων στο ζήτημα. Το Κυπριακό αρχικά είχε χαρακτήρα αντι-αποικιακό, με σκοπό την απαλλαγή του λαού της Κύπρου από τους Άγγλους και τη διεκδίκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσής του. Στη συνέχεια έλαβε το χαρακτήρα ενδοκοινοτικών εθνικιστικών αντιπαραθέσεων. Το πείραμα συμβίωσης δύο μερών, εθνικά και ιστορικά αντίπαλων για αιώνες, το 1960, απεδείχθη μεγάλη πλάνη, αφού το σύνταγμα και η πολιτειακή δομή που επιβλήθηκε στο νησί, αποδείχθηκε δυσλειτουργική, ενώ το συσταθέν κράτος, έφερε μέσα στο θεσμικό του πλαίσιο, το σπόρο του διαχωρισμού και της σύγκρουσης για να καταλήξει μετά τον Ιούλιο του 1974 να είναι ένα ζήτημα παράνομης εισβολής και στρατιωτικής κατοχής του βορείου τμήματος της Κύπρου. Η διεθνής κοινότητα, προσανατολίζεται στην επίλυση ενός διεθνούς προβλήματος, με προσήλωση στην ιδέα της διζωνικής και δικοινοτικής ομοσπονδίας μεταξύ δύο ισότιμων πολιτικά κοινοτήτων. Οι επιδράσεις που έχει δεχθεί το Κυπριακό από τις γεωπολιτικές εξελίξεις, τα στρατηγικά συμφέροντα των δρώντων κρατών και οργανισμών αλλά και τις εσωτερικές εθνοτικές και ενδοκοινοτικές αντιπαραθέσεις, το έχουν καταστήσει ένα χρόνιο πρόβλημα, όπου η εξεύρεση δίκαιης και βιώσιμης λύσης, δείχνουν να μην αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα. Το διεθνές έγκλημα κατά της ειρήνης, της βιαιάς εκδιώξεως πληθυσμών, της εθνοκαθάρσεως, της βιαιάς εξαφανίσεως προσώπων, του εποικισμού, το διεθνές έγκλημα πολέμου των ανθρωποκτονιών, το διεθνές έγκλημα πολέμου των βασανιστηρίων, το διεθνές έγκλημα πολέμου των βιασμών, το διεθνές έγκλημα πολέμου της καταστροφής των θρησκευτικών και πολιτισμικών μνημείων, συνθέτουν τα τελεσθέντα διεθνή εγκλήματα στην Κύπρο από την Τουρκία, μετά το

1974. Η κάθε λύση από εδώ και εμπρός θα πρέπει να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις διεθνείς συνθήκες και αποφάσεις και να συμβαδίζει με το Ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Λέξεις-κλειδιά: Κυπριακό Ζήτημα, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, Ελληνοκύπριοι, Τουρκοκύπριοι, Σχέδια Επίλυσης, Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, Ομοσπονδία.

“Plans of action to resolve the Cyprus issue: political and legal dimension”

By Ioannis E. Stamatakis

Abstract

The Cyprus Issue, and the number of projects and proposals, which for almost a century and a half, through ethnic confrontations, plague the people of Cyprus, collected in this study. The purpose of this study is, the recording of the various plans and proposals, prepared for solving the Cyprus issue, focusing primarily on political and legal dimension. In the light of nationalist conflicts and various socio-political factors between Greek Cypriots and Turkish Cypriots and also through the influence of important actors of the international system and geopolitical developments. The methodology of writing is followed by the analysis of the three levels. To begin with, from the systemic (international system), to the State-political and legal, and finally to the actors, and the resulting conclusions from the interaction of the levels in that issue. Initially, the Cyprus issue had an anti-colonial character, with a view to ridding the people of Cyprus from the British and claiming the right to self-determination. Then it took the form of intra-nationalists controversies. In 1960's the symbiosis experiment of two parties, national and historical enemies for centuries, proved a great fallacy because the Constitution and the State structure imposed on the island, proved dysfunctional, and also the established State, brought within the institutional framework, the seed of separation and conflict, to come after the July of 1974 to be an issue of illegal invasion and military occupation of the northern part of Cyprus. The international community, geared to solving an international problem, with attachment to the idea of a bi-zonal and bi-communal federation, between two equal political communities. The effects that has faced the Cypriot issue, from the geopolitical developments, the strategic interests of actors States and organizations and also the internal ethnic confrontations and intra-Community controversies, have made it a perennial problem, for which finding a fair and lasting solution, not show to reflect the reality. The international crime against peace, the violent civilian migration, the ethnic cleansing, the violent persons disappearance, the colonization, the international war crime of murder, the international war crime of torture, the international war crime of rape, the international war crime of destruction of religious and cultural monuments, compose the committed international crimes in Cyprus by Turkey, since 1974. From now on, each solution has to respect the human rights, the international treaties and decisions and be consistent with the European Union acquis.

Keywords: Cyprus Issue, United Nations, Greek Cypriots, Turkish Cypriots, Resolve Plans, United Nations Security Council Resolution, Federation.

«Τα σχέδια επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος: Πολιτική και νομική διάσταση»

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Οι τύχες της Κύπρου, σήμερα, είναι στα χέρια αυτών που έχουν ηλικία 30-40 χρονών. Πόσα ξέρουν για την ιστορία της πατρίδας τους, αυτοί οι άνθρωποι; Αυτοί που σήμερα είναι στην ηλικία 30-40 χρονών, μόλις είχαν γεννηθεί ή ήσαν παιδιά στη δεκαετία του 1950! Ούτε άκουσαν, ούτε ξέρουν, ούτε μπορούν να αξιολογήσουν το Σχέδιο Χάρντινγκ, το Σχέδιο Μακμίλαν, το Σχέδιο Άτσεσον, τα 13 σημεία και όλα τα «σχέδια» που σηματοδότησαν και καθόρισαν το μέλλον της πατρίδας τους. Γι' αυτούς γράφουμε! Σε αυτούς απευθυνόμαστε! Η ελευθερία και η δημοκρατία απαιτεί ενημερωμένους ανθρώπους! Γι' αυτούς γράφουμε, αυτά που γράφουμε, για τα «σχέδια» που υποβλήθηκαν, για τη «λύση» του Κυπριακού», έγραφε ο αείμνηστος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Τάσος Παπαδόπουλος πριν 34 έτη το 1984.² Και πόσο επίκαιρη ακούγεται και σήμερα δυστυχώς η ρήση του αυτή.

Το 2010 είχα την τιμή να υπηρετήσω στο ιερά εδάφη της Κύπρου και να μυρίσω τον αέρα της, να ακουμπήσω το μαρτυρικό χώμα της, να νιώσω τα φιλόξενα και αληθινά αισθήματα των Κυπρίων αδελφών μας και να αφουγκραστώ τη λαχτάρα τους για την επιστροφή. Επιστροφή στα παλαιά, στα δικά τους τα σπίτια και τις περιουσίες τους στις ομορφιές του νησιού που άδικα στερούνται από το 1974. Κάθε φορά που πήγαινα στη Λευκωσία, ημέρα ή νύχτα από το *Highway*, αντίκριζα με ένα αίσθημα πόνου και μίσους, την ατιμωτική σημαία του ψευδοκράτος πλάι στις Τουρκίας στον πληγωμένο Πενταδάκτυλο και έμαθα ότι η φράση που είχαν σχηματίσει οι κατακτητές, έγραφε το σύνθημα του Κεμάλ: «*Ne mutlu turkum diyene*», που σημαίνει: «τι ευτυχία να λες, είμαι Τούρκος». Η ζωή μου επιφύλαξε μεγαλύτερη χαρά όταν το 2016, τέλεσα το θρησκευτικό μου γάμο στην Κύπρο, με τη σύζυγό μου Μαρίνα, με καταγωγή από τη Λεμεσό, «δένοντας» ακόμη περισσότερο στην αγκαλιά του νησιού της Αφροδίτης, του Ακρίτα Διγενή και του Σταυραετού του Μαχαιρά.

Ο όρος Κυπριακό Πρόβλημα, αναφέρετε σε μία μακρά πορεία του λαού της Κύπρου για την αυτοδιάθεσή του, το οποίο πέρασε από πολλές και ποικίλες φάσεις. Βασικό συστατικό στοιχείο του προβλήματος, υπήρξε και συνεχίζει να υπάρχει, η

² Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 37.

σύγκρουση δύο αντιπάλων εθνικισμών, του ελληνικού, των Ελληνοκυπρίων και του τουρκικού, των Τουρκοκυπρίων.³

α. Σκοπός της έρευνας

Είναι η καταγραφή στο πέρασμα της ιστορίας, των διαφόρων σχεδίων και προτάσεων που εκπονήθηκαν για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος, εστιάζοντας κυρίως στην πολιτική και στη νομική τους κάθε φορά, διάσταση.

β. Σχέσεις που θα αναλυθούν

Όπως αναφέρεται στο θέμα της μελέτης θα αναλυθούν η πολιτική και η νομική διάσταση του Κυπριακού ζητήματος, υπό το πρίσμα εθνικιστικών συγκρούσεων και διαφόρων κοινωνικοπολιτικών παραγόντων μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων, αλλά και μέσα από την επιρροή των «συγγενών» κρατών Ελλάδας και Τουρκίας καθώς και σημαντικών δρώντων στο ζήτημα, όπως η Μ. Βρετανία, οι ΗΠΑ, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών η Ευρωπαϊκή Ένωση κ.α. Επίσης τα γεωπολιτικά γεγονότα, διεθνώς αλλά και στην εγγύς περιοχή, δημιουργούν ένα καθοριστικό παράγοντα στην έκβαση των διαδικασιών- συνομιλιών επίλυσης του προβλήματος.

γ. Μεθοδολογία ανάλυσης

Οι επιμέρους αναλύσεις της κάθε περιόδου του Κυπριακού έχουν γίνει ακολουθώντας τη μεθοδολογία των τριών επιπέδων ανάλυσης περιεχομένου, από το συστημικό (Διεθνές Σύστημα), στο Κρατικό – πολιτικό και τέλος στο ατομικό (δρώντες ηγέτες, Ελληνοκύπριοι – Τουρκοκύπριοι, κτλ.), ολοκληρώνοντας με την αλληλεπίδραση των επιπέδων μεταξύ τους και την παράθεση συμπερασμάτων.

δ. Σημασία της έρευνας

Η συγκέντρωση όλων των σχεδίων και προτάσεων επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος από το 1878 μέχρι και σήμερα (2018), θα αποτελεί ένα οδηγό για τη χρονική αναζήτηση και μελέτη τους. Η αναφορά δε των κύριων γεωπολιτικών γεγονότων κατά περίοδο θα συμβάλλει στην ευχερέστερη κατανόηση της περιρρέουσας διεθνούς ατμόσφαιρας, η οποία κάθε φορά συντελούσε καθοριστικό παράγοντα στην εξέλιξη και μη λύση του Κυπριακού.

³ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 271.

ε. Περιορισμοί – Δυσκολίες της έρευνας

Το πλήθος των σχεδίων και προτάσεων που επί σχεδόν ενάμιση αιώνα υπαρκτού Κυπριακού ζητήματος, μέσα από εθνοτικές αντιπαραθέσεις, ταλανίζουν το λαό της Κύπρου, δημιουργεί περιορισμούς στην έκταση που θα αφιερώσω σε κάθε ένα από αυτά, κινδυνεύοντας όχι μόνο να «αδικήσω» κάποια εξ αυτών αλλά και να αφαιρέσω κάτι από τη σημασία που διαδραμάτισε. Τα στρατηγικά συμφέροντα των παγκόσμιων πόλων ισχύος, μεταβάλλουν τη βάση αρχών και στόχων στο πλαίσιο επίλυσης του Κυπριακού.

Πολλά επίσης δεδομένα της έρευνας στην υπόψη εργασία έχουν ληφθεί από ελεύθερες πηγές για τις οποίες όμως προσπάθησα να διασταυρώσω τα στοιχεία που παραθέτω μέσα σε αυτή. Αρκετά δρώμενα, όπως οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στην επικράτεια της Συρίας, με τη συμμετοχή Τουρκίας, Ρωσίας και στρατού του Μπασάρ Αλ Άσαντ, εναντίον του ISIS, ήταν σε πλήρη εξέλιξη κατά τη συγγραφή. Τέλος τα συναισθήματα μου για το λαό της Κύπρου και η προσέγγιση κάποιων θεμάτων, ίσως ξεπέρασαν την ισορροπία της αντικειμενικότητας, η οποία έγινε όχι εσκεμμένα αλλά όπως το ένιωθα.

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

α. Γενικά για το Κυπριακό

Το Κυπριακό υπήρξε καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, διεθνές πρόβλημα, εξαιρετικά πολύπλοκο και δυσεπίλυτο. Η διεθνοποίησή του υπήρξε αναπόφευκτη, ενώ η δράση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), κρίνεται εκ του αποτελέσματος μέχρι σήμερα, αναποτελεσματική και αλυσιτελής, δίχως να καθίσταται από μόνος του ο ΟΗΕ, ο μοναδικός υπεύθυνος δρών στο πρόβλημα αυτό.

Η υφή και ο χαρακτήρας του Κυπριακού μεταβάλλονται συνεχώς στο πέρασμα των χρόνων. Μέχρι τη δεκαετία του 1950, υπήρξε ένα καθαρά εσωτερικό ανταποικιακό πρόβλημα, στη δεκαετία του 1960 μετατράπηκε σε πολιτικό – διακοινοτικό για να πάρει τη μορφή της βίαιης εισβολής και κατοχής από το 1974 μέχρι και σήμερα.⁴ Οι διάφορες εθνοτικές ομάδες που απαρτίζουν την επικράτεια του νησιού ζητούσαν την προσκόλληση τους στο «μητρικό έθνος- κράτος».

Στην παρούσα μελέτη, η προσέγγιση του προβλήματος γίνεται πραγματοποιώντας μία διάκριση σε τέσσερις γενικές χρονικές περιόδους, ήτοι: την 1^η περίοδο από το 1878 μέχρι το 1958, τη δεύτερη περίοδο από το 1959 μέχρι το 1963, την τρίτη περίοδο από το 1964 μέχρι την εισβολή του 1974 και την τέταρτη περίοδο από το 1974 μέχρι και σήμερα.

β. Επισκόπηση – Ιστορική Αναδρομή

Η νήσος Κύπρος, το τρίτο σε έκταση νησί της Μεσογείου (925 τετ. χλμ.) κατοικείται από αρχαιοτάτων χρόνων από ελληνικό πληθυσμό. Συνιστούσε τμήμα του αρχαίου ελληνισμού και αείποτε αντιμετωπιζόταν ως ένας χωριστός γεωγραφικός χώρος, συνδεδεμένος ιστορικά με την ελληνική καταγωγή, στην ανατολική Μεσόγειο, σε κοντινή απόσταση από τα νότια της Τουρκίας.⁵

Από το 1571 μέχρι τις 4 Ιουλίου 1878, οι Οθωμανοί είχαν τη διοίκηση του νησιού. Στις 4 Ιουλίου 1878, ο Σουλτάνος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας Αμπντούλ

⁴ Αλέξης Γαλανός, Θεόφιλος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Αλέκος Κούτσης, Κώστας Κύρρης, Γιώργος Λιλλήκας, Κατερίνα Μπούρα, Κων/νος Οικονομίδης, Χρυσόστομος Περικλέους, Κων/νος Σβολόπουλος, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Ανδρέας Φάντης, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι*, (τόμος 4^{ος} Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές), Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλίππιδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990), σελ. 8.

⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 17.

Χαμίτ ο Β΄, με τις ανακατατάξεις που έφερε η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, παραχώρησε έναντι ενοικίου την Κύπρο στη Μεγάλη Βρετανία, αφού παρέμεινε κάτω από την τουρκική κυριαρχία για 308 χρόνια (1571- 1878). Η τουρκική αποχώρηση, έγινε στις 14 Αυγούστου 1878.⁶ Η παραχώρηση αυτή της Κύπρου έγινε με αντάλλαγμα την υποστήριξη της Βρετανίας στο συνέδριο του Βερολίνου για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Αγ. Στεφάνου, η οποία προέβλεπε την απομάκρυνση των Οθωμανών από την Ευρώπη.⁷

Από τα πρώτα χρόνια της αγγλοκρατίας, η πολιτική και εκκλησιαστική ηγεσία, έθεταν με υπομνήματα, ψηφίσματα και συλλαλητήρια, το αίτημα για ένωση με την Ελλάδα. Η απάντηση που δινόταν από το Λονδίνο ήταν «*το ζήτημα είναι κλειστό*» ή (μέχρι το 1914) ότι η Κύπρος ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και δεν μπορούσε η Βρετανία να αποφασίσει για την τύχη της. Το 1907 κατά την επίσκεψη του στην Κύπρο, ο Υφυπουργός Αποικιών Ουίνστον Τσώρτσιλ, είχε δηλώσει : «*είναι απόλυτα φυσικό ο Κυπριακός λαός που είναι Ελληνικής καταγωγής να έχει σαν ιδανικό την ενσωμάτωσή του με τη μητέρα πατρίδα του. Και είναι φυσικό να επιδιώκει με πάθος την πραγμάτωση αυτού του ιδανικού*». Στις 05 Νοεμβρίου 1914 η Βρετανία, εκμεταλλευόμενη την είσοδο της Τουρκίας στο πόλεμο στο πλευρό της Γερμανίας, προσάρτησε την Κύπρο, ακυρώνοντας τη Συνθήκη του 1878. Στις 17 Οκτωβρίου 1915 ο Υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας Έντουαρντ Γκρέι, πρότεινε στην Ελλάδα να της παραχωρήσει την Κύπρο «*εάν θα έβγαινε αμέσως στον πόλεμο στο πλευρό των συμμάχων*». Τελικά η προσφορά δεν έγινε αποδεκτή από την τότε ελληνική κυβέρνηση του Αλέξανδρου Ζαΐμη, αλλά θεωρήθηκε η πρώτη αναγνώριση των κυπριακών εθνικών αιτημάτων.⁸

Η θεωρία της «*δημοκρατικής ειρήνης*» τον Ιανουάριο του 1918 με τα «14 σημεία» του ουτοπιστή Αμερικανού Προέδρου Thomas Woodrow Wilson δεν θα βρει εφαρμογή στη βρετανική αποικία της Κύπρου. Ωστόσο, ο φιλελεύθερος ιδεαλισμός του Wilson βρήκε άδοξο τέλος. Στις 13 Μαΐου 1919 ο Βρετανός Πρωθυπουργός Λόιντ Τζορτζ δήλωσε στο συμβούλιο των τεσσάρων που επεξεργαζόταν τη συμφωνία των Βερσαλλιών: «*Πρόθεσή μου είναι να δώσω επίσης στην Ελλάδα τη νήσο Κύπρο.*

⁶ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ.50.

⁷ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 272.

⁸ Βουλή των Αντιπροσώπων Κυπριακής Δημοκρατίας, *Πόρισμα της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για το Φάκελο της Κύπρου, που εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 17 Μαρτίου 2011*, Μέρος Ι, σελ. 27.

Όσον αφορά τους Τούρκους δεν έχω κανενός είδους ενδοιασμό απέναντί τους. Αυτοί δεν έχουν κανένα δικαίωμα σε μία χώρα την οποία μετέτρεψαν σε έρημο». Το 1920 η Τουρκία ως ηττημένη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, υπέγραψε τη Συνθήκη των Σεβρών. Σύμφωνα με αυτή, παραιτείτο από όλα τα δικαιώματα και όλους τους τίτλους κυριότητάς της στην Κύπρο, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την προσάρτηση του νησιού στη Βρετανία. Η συνθήκη αυτή επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια από τη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης το 1923 (Τμήμα Α΄ - Εδαφικοί όροι, Άρθρα 20, 21 και 22). Η Κύπρος υπαγόταν πλέον στην «κατοχή και διοίκηση» της Βρετανίας. Σύμφωνα με τη συνθήκη η Τουρκία *«απεμπολούσε κάθε δικαίωμα και κάθε τίτλο, οποιασδήποτε φύσης, πάνω σε έδαφος που βρισκόταν πέρα από τα σύνορά της»*. Με το βασιλικό διάταγμα της 10^{ης} Μαρτίου 1925, η Κύπρος ανακηρύχθηκε Αποικία του Στέμματος.

Η καταπήφιση από τους Έλληνες βουλευτές νομοθεσίας για δασμολόγιο και η επιβολή του με διάταγμα του κυβερνήτη, θεωρήθηκε καταπάτηση των κοινοβουλευτικών θεσμών για ακόμη μία φορά. Αυτό αποτέλεσε το έναυσμα για τις λαϊκές κινητοποιήσεις της 21^{ης} Οκτωβρίου 1931. Σύντομα όμως πήρε τη μορφή της εξέγερσης, με αίτημα την ένωση με την Ελλάδα. Το αποικιακό καθεστώς κατήργησε το Νομοθετικό Συμβούλιο και ανέστειλε όλες τις πολιτικές ελευθερίες που προέβλεπε το *«φιλελεύθερο»* Σύνταγμα του 1882. Η περίοδος που ακολούθησε, έμεινε γνωστή ως Παλμεροκρατία, από το όνομα του Βρετανού κυβερνήτη Πάλμερ (Herbert Richmond Palmer), ο οποίος διοίκησε το νησί από το Νοέμβριο του 1933 μέχρι τον Ιούλιο του 1939.⁹

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου το Μάιο του 1948, οι Βρετανοί πρότειναν νέο σχέδιο συντάγματος, το οποίο παραχωρούσε στους Κυπρίους μία μορφή διοικητικής αυτονομίας, τους στερούσε όμως το δικαίωμα της άμεσης εφαρμογής της αυτοδιάθεσης.¹⁰

γ. Έννοιες

(1) Αυτοδιάθεση. Η αυτοδιάθεση έχει ταυτιστεί με την ανεξαρτησία των αποικιακών εδαφών. Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών είναι το πρώτο χρονολογικά,

⁹ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 274.

¹⁰ Βουλή των Αντιπροσώπων Κυπριακής Δημοκρατίας, *Πόρισμα της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για το Φάκελο της Κύπρου, που εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 17 Μαρτίου 2011*, Μέρος Ι, σελ.28.

νομικά δεσμευτικό κείμενο, που αναφέρεται σε δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών, (παρ. 2, άρθ.1 του Χάρτη) χωρίς, όμως, να ορίζεται σε αυτό το ποιος λαός θεωρείται ο φορέας του δικαιώματος. Η κατ' αρχήν ερμηνεία της αρχής είναι ότι συνδέεται με την ανεξαρτησία.¹¹ Η αυτοδιάθεση, έχει περιβληθεί από θεμελιώδεις αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του διεθνούς συστήματος. Οι αρχές της απαγόρευσης χρήσης βίας, η εδαφική ακεραιότητα και η διατήρηση της ειρήνης συνιστούν το θεμέλιο.¹² Το Κυπριακό συνιστά διαχρονικά, πολύ πριν την ανεξαρτησία της χώρας, πρόβλημα εφαρμογής του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και ως τέτοιο παραμένει.¹³ Σύμφωνα με το ψήφισμα 1514/1960, της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, οι αποικιακοί λαοί αποκτούν ανεξαρτησία δυνάμει του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, ενώ με το μεταγενέστερο ψήφισμα 1541/1960, η επιλογή εκφράζεται με έναν από τους τρεις τρόπους: κατά πρώτον, με την ανάδειξη ενός ανεξάρτητου κράτους, κατά δεύτερο, με την ελεύθερη ένωση με άλλο ανεξάρτητο κράτος και, κατά τρίτον, με την παραχώρηση του εδάφους σε άλλο ανεξάρτητο κράτος.¹⁴

(2) Απόσχιση. Ως απόσχιση ορίζεται η επίσημη αποχώρηση μιας εδαφικής οντότητας από το ανεξάρτητο κράτος (parental state). Η απόσχιση, συνιστά επιδίωξη των ομάδων αυτών που δεν συγκαταλέχθηκαν με την πλειοψηφία, να αποκτήσουν τη δική τους πατρίδα. Οι οπαδοί της απαγόρευσης της απόσχισης είναι λακωνικοί και στηρίζουν την άποψη τους στο ψήφισμα 2625/1970 της Γενικής Συνέλευσης. Η παράγραφος 6, καταδικάζει την απόσχιση καθόσον με αυτή απαγορεύεται «κάθε ενέργεια που αποσκοπεί στη μερική ή ολική διάσπαση της εθνικής ενότητας και εδαφικής ακεραιότητας κάθε Κράτους ή χώρας». Υπάρχει, βέβαια, και ο αντίλογος, που στηρίζεται στο επιχείρημα ότι το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης είναι ένα διαρκές νομικό δικαίωμα, το οποίο μπορεί να διευκολύνει την ανεξαρτησία ενός πληθυσμού.¹⁵ Ως παραπροϊόν της αρχικής εφαρμογής αυτοδιάθεσης, θεωρείται ως ασυμβίβαστη προς το διεθνές δίκαιο, επειδή συγκρούεται με τον *jus cogens* κανόνα της εδαφικής ακεραιότητας. Η νομιμοποίησή της δεν είναι αποτέλεσμα της αναγνώρισης, αλλά των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η μόνη επικύρωση

¹¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 53.

¹² *Ibid*, σελ. 61.

¹³ *Ibid*, σελ. 47.

¹⁴ *Ibid*, σελ. 53-54.

¹⁵ *Ibid*, σελ. 107-111.

απόσχισης υπό τον έλεγχο του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι αυτή του Bangladesh.¹⁶

(3) Ομοσπονδιακή Συναινετική Δημοκρατία. Με το σύστημα της συναινετικής δημοκρατίας λαμβάνεται υπόψη ο πληθυσμός που οργανώνεται στις αντίστοιχες κοινότητες. Οι τελευταίες αποτελούν το μέσο αντιπροσώπευσης του πληθυσμού τους στα κέντρα λήψεως αποφάσεων. Σε συνολικό επίπεδο, οι κοινότητες διανέμουν μεταξύ τους τις εξουσίες.¹⁷ Σε αυτό το πλαίσιο χρησιμοποιείται ο όρος «συναινετική δημοκρατία» που αναφέρεται σε μια «χαλαρού τύπου» ομοσπονδία, που θα προβλέπει την ισότητα ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων υπό μία χαλαρή κρατική «σκέπη». Σε περιπτώσεις όπου εδαφικές ομάδες πιέζουν για αποχώρηση ή κυριαρχία στο ενιαίο κράτος, η συναινετική δημοκρατία προβάλλεται ως μία αποτελεσματική λύση. Η ισόρροπη συμμετοχή, αυτό που αλλιώς καλείται *checks and balances*, σε συνδυασμό με την πολιτική ισότητα, αποτελούν τόσο στις μορφές συναινετικής δημοκρατίας όσο και στις περιπτώσεις ομοσπονδίας, πρωτεύουσα αρχή που σε μεγάλο βαθμό υποσκελίζει την ισχύ της δημοκρατίας. Η συναινετική δημοκρατία ικανοποιεί την ασθενέστερη πληθυσμιακά κοινότητα.

Το αν μία δημοκρατία είναι συναινετική ή αποκεντρωτική, έχει καθαρά ιστορικό περιεχόμενο. Η συναινετική δημοκρατία, απαιτεί τη συμφωνία των επιμέρους συστατικών ομάδων για να λειτουργεί η ενιαία κυριαρχία. Η ομοσπονδιακή συναινετική δημοκρατία, είναι ένα δείγμα συνδυασμού της ένωσης κυρίαρχων πολιτειών με συμμετοχική αντιπροσώπευση στα όργανα της κεντρικής διοίκησης. Οι πολιτείες σε αυτό το συνδυασμό συνιστούν τους πυλώνες οργάνωσης και λειτουργίας. Το κεντρικό κράτος, εκτός των άλλων θα λειτουργεί και ως μέσο επίλυσης των διαφορών που ανακύπτουν ανάμεσα στις συνιστώσες πολιτείες με γνώμονα το Σύνταγμα της ομοσπονδίας. Με την επικράτηση της ομοσπονδιοποίησης, παραμερίζεται ο κανόνας της πλειοψηφίας στην παραδοσιακή εκδοχή του κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αφού πλέον τον καθοριστικό ρόλο των αποφάσεων αναλαμβάνουν οι οντότητες, αναδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό την πολιτική συμμετοχή τους.¹⁸

Ως Ομοσπονδία, ορίζεται «μία πολιτική οργάνωση όπου οι δράσεις της κυβέρνησης διανέμονται μεταξύ των περιφερειακών κυβερνήσεων και της κεντρικής

¹⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 119-120.

¹⁷ *Ibid*, σελ. 177-178.

¹⁸ *Ibid*, σελ. 180-181.

κυβέρνησης με τέτοιο τρόπο, ώστε κάθε είδος κυβέρνησης διαθέτει ορισμένες δράσεις για τις οποίες λαμβάνει την τελική απόφαση». Η ομοσπονδία προσφέρεται ως η λύση για τις κοινότητες που αντιμετωπίζουν οξύ και αναπόφευκτο το πρόβλημα του μεταξύ τους χωρισμού. Η ομοσπονδία συνθέτει διαφορετικές εθνικές, γλωσσικές ή πολιτισμικές, κοινότητες που επιθυμούν να διατηρήσουν στην περιοχή τους την αυτονομία τους. Δύο είναι οι πραγματικές προϋποθέσεις για τη σύσταση ομοσπονδίας. Πρώτον, ο εδαφικός προσδιορισμός των οντοτήτων και, δεύτερον, η βούληση τους και η συμφωνία μεταξύ τους να ενωθούν, να διανείμουν τις εξουσίες τους στην ομοσπονδία και να ορίσουν τη σχέση τους με αυτή. Η Ομοσπονδία μπορεί να είναι συγκεντρωτική ή αντιθέτως αποκεντρωτική.¹⁹

Η διάκριση σε σχέση με τη συναινετική δημοκρατία είναι ότι οι συνιστώσες πολιτείες μπορεί να μην συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων της κεντρικής ομοσπονδίας και το σύστημα αυτό να χαρακτηρίζεται μόνο από την αποκέντρωση. Σημείο-κλειδί που διακρίνει τις δύο έννοιες είναι το σύστημα λήψης αποφάσεων. Η ισόρροπη συμμετοχή (*checks and balances*), υπό την έννοια της συναινετικής δημοκρατίας, βρίσκει έκφραση στην ομοσπονδία.²⁰

Το «δικαϊκό πλάσμα», αποτελεί ένα νομικό εργαλείο με το οποίο ο νομοθέτης παρακάμπτοντας νομικά ή πραγματικά εμπόδια, κατασκευάζει για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένου σκοπού ορισμένη νομική κατάσταση, που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στοιχεία που αποδίδονται από τους νομικούς στο «δικαϊκό πλάσμα», όπως, μεταξύ άλλων: α) η εικονικότητα στην οποία στηρίζεται, β) το γεγονός ότι δεν εξαλείφει τις δυσχέρειες αλλά απλώς τις παρακάμπτει, γ) το ότι χαρακτηρίζεται ως μία ατελής μορφή προς λύση του ζητήματος, δ) το γεγονός ότι δηλώνει ένα τεχνητό αναγκαίο ψεύδος, ε) το ότι αντιτίθεται στην καθιερωμένη πραγματικότητα, ή την αποτελεί. Η παραδοχή ότι στα πλαίσια της Ομοσπονδίας θα υπάρχουν ομόσπονδες πολιτείες, οι οποίες θα έχουν επιμέρους κυριαρχικές εξουσίες, πέρα από την κεντρική διοίκηση, συνιστά πλάσμα δικαίου. Ο χωρισμός δηλαδή της κρατικής οντότητας σε επιμέρους οντότητες και η συνύπαρξη της κυριαρχίας και των εξουσιών των δύο αυτών οντοτήτων παραλλήλως προς την κεντρική διοίκηση του ομόσπονδου κράτους, καθώς και η μεταβίβαση εξουσιών από τις οντότητες αυτές στην κεντρική διοίκηση, θεμελιώνονται επί τη

¹⁹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 190-194.

²⁰ *Ibid*, σελ. 237.

βάσει «δικαιϊκού πλάσματος».²¹

Οι παρακάτω «εφτά ιερές ιδιότητες» (*seven sacred attributes*) καθορίζουν στη νομική γλώσσα των συνταγματολόγων εάν ένα καθεστώς είναι Ομοσπονδία ή όχι, εξετάζοντας το αποκλειστικό δικαίωμα της κεντρικής κυβέρνησης: α) να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες με άλλα κράτη (διεθνής προσωπικότητα), β) να διασφαλίζει τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες σε όλους τους πολίτες, γ) να έχει ευθύνη για την άμυνα του κράτους, δ) να χορηγεί την υπηκοότητα του κράτους, ε) να επιβάλλει αυτόνομη και δική του φορολογία, στ) να εκδίδει ένα μοναδικό νόμισμα του κράτους και να διατηρεί συναλλαγματικά αποθέματα και ζ) να διατηρεί ομοσπονδιακά όργανα (Ανώτατο Δικαστήριο, στρατό, ομοσπονδιακή αστυνομία, κλπ) για επιβολή του σεβασμού στο ομοσπονδιακό Σύνταγμα, πάνω στις συνιστώσες επαρχίες. Μερικοί, προσθέτουν άλλη μία όγδοη ιδιότητα, την αξιοποίηση εθνικών φυσικών πόρων και το σχεδιασμό της εθνικής οικονομίας.²²

(4) Η συνομοσπονδία (*confederation*), αφορά σε χαλαρό δεσμό μεταξύ υφιστάμενων κυρίαρχων κρατών με τους ίδιους σκοπούς, δηλαδή να επωφεληθεί κάθε συνιστούν κράτος, σε τομείς κοινού συμφέροντος, όπως είναι συνήθως η οικονομική ένωση και η κοινή ασφάλεια ή οι εξωτερικές σχέσεις. Τα συστατικά κράτη στις μεν ομοσπονδίες συνήθως καλούνται πολιτείες, ενώ διατηρούν και μεταφέρουν την κυρίαρχη υπόστασή τους ως κράτη μέσω της διεθνούς συμφωνίας τους στο πλαίσιο της συνομοσπονδίας.²³ Στην περίπτωση της συνομοσπονδίας, τα μέλη της αναγνωρίζονται σαν ανεξάρτητα κράτη. Ουσιαστικά η συνομοσπονδία στην περίπτωση του Κυπριακού, αντικαθιστούσε λεκτικά τον όρο «διχοτόμηση».²⁴

Οι διεθνείς συνθήκες, εφόσον εμπίπτουν στην αρμοδιότητα πολιτείας και δεν αφορούν στο σύνολο της επικράτειας, απαιτούν την επικύρωση από την πολιτεία. Ακόμη κι αν οι πολιτείες διαθέτουν ικανότητα σύναψης διεθνών συνθηκών, η επικύρωση από την ομοσπονδία είναι απαραίτητη. Με τον τρόπο αυτό, τηρείται η σχετική διάταξη συνομολόγησης, όπως διατυπώνεται στη Σύμβαση του 1969 περί του

²¹ Ιωάννης Θ. Μάζης, Παρουσίαση «Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδος Κύπρου», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

²² Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση*; στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 229.

²³ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 195.

²⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 75.

δικαίου των διεθνών συνθηκών, καθώς και η διατήρηση της διεθνούς νομικής προσωπικότητας που, εξάλλου, επιβεβαιώνεται από τη διεθνή ευθύνη που ανήκει εξ ολοκλήρου στην ομοσπονδία. Η συναρμοδιότητα της κεντρικής ομοσπονδίας με αυτή της πολιτείας, εν προκειμένω κατοχυρώνεται. Σε άλλες ομοσπονδίες, όπως των ΗΠΑ, του Βελγίου, της Γερμανίας καθώς και της Ελβετίας, υπάρχει συνταγματική πρόβλεψη συνομολόγησης διεθνών συνθηκών από τις πολιτείες.²⁵

Πολλές φορές ομοσπονδίες ομοιάζουν περισσότερο με συνομοσπονδίες χωρίς να είναι. Δεν υπάρχει ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμή μεταξύ τους και πολλές φορές το ένα σύστημα δανείζεται στοιχεία από το άλλο. Βασικό συστατικό της συνομοσπονδίας είναι η απλή συνδιαχείριση της κεντρικής εξουσίας και η διατήρηση της κυριαρχίας στα επιμέρους κράτη.

Άλλοτε η Ομοσπονδία εξυπηρετεί την αναγκαία αποκέντρωση και άλλοτε συνιστά το σημείο εκείνο που ενώνει τις φυγόκεντρες εδαφικές κοινότητες, όταν αυτές αρνούνται τη θεσμική τους υπαγωγή στην εξουσία μιας συνήθως υπέρτερης αριθμητικά, ανταγωνιστικής κοινότητας. Η σχέση μεταξύ των πλευρών που θα συστήσουν την ομοσπονδία, εξαρτάται εν πολλοίς από τη διαπραγματευτική ισχύ που καθεμιά διαθέτει, εφόσον η ομοσπονδία που θα προέλθει συνιστά το προϊόν της ελεύθερης βούλησής τους.²⁶

(5) Γεωπολιτική. Μελετά το σύνολο της ισχύος, περιγράφει αυτή με στοιχείο τη γεωγραφία και προβλέπει τη συμπεριφορά της διεθνούς και πολιτικής δράσης.

²⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 197-198.

²⁶ *Ibid*, σελ. 348.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π - Σχέδια Επίλυσης Κυπριακού

1^η Περίοδος (1878-1958)

α. 1878-1931

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο Π της παρούσας μελέτης, από το 1878 οπότε η Κύπρος περιήλθε υπό την κατοχή της Βρετανίας, υπήρχε στις καρδιές του ελληνισμού της νήσου, άσβηστο το αίτημα της απαλλαγής από τη βρετανική εξουσία και ένωση με τη μητέρα Ελλάδα, το οποίο αναζωπύρωναν κατά περιόδους και δηλώσεις ή «προτάσεις» βρετανών αξιωματούχων.

Η Παγκόσμια τάση για εδαφική ολοκλήρωση των κρατών μετά το 1815 με το συνέδριο της Βιέννης και της εθνικής ολοκλήρωσης των λαών, ήταν τα κυρίαρχα συστατικά στην αφετηρία αυτής της περιόδου. Η Αγγλία, αφού επικύρωσε το ρόλο της ως κυρίαρχης δύναμης στο θαλάσσιο χώρο, εξασφάλισε τον έλεγχο σημείων κλειδιών για τη ναυσιπλοΐα, όπως τη Μάλτα, τα Επτάνησα, την Κύπρο και τη νήσο Ελιγολάνδη στα ανοικτά της Δανίας. Θεωρώντας δε τη Γαλλία ως μείζονα απειλή για τη διαταραχή της ισορροπίας δυνάμεων στην Ευρώπη, επεδίωξε τη δημιουργία ενός τείχους ισχυρών κρατών στα ανατολικά της και απαίτησε τη δημιουργία του Βασιλείου της Ολλανδίας, στο οποίο προσαρτήθηκαν το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο.

Άλλα σημαντικά πολιτικά γεγονότα υπήρξαν, τα συστήματα συμμαχιών του Μπίσμαρκ (1862-1890), η Γάλλο- Ρωσική συμμαχία (1887-1893), ο Μακεδονικός Αγώνας (1904-1908), η Μαροκινή κρίση το 1905 και το 1911 και η Βοσνιακή κρίση (1908- 1909).

Στις 10 Ιουλίου του 1908, ο ηγέτης των Νεότουρκων, Εμβέρ μπέης, κήρυξε την επανάσταση που στόχο είχε την επαναφορά του καταργημένου συντάγματος του 1876 και την «οθωμανική ισότητα», την ισοπολιτεία για όλους ανεξάρτητα από γένος και θρησκεία. Η «οθωμανική ισότητα» θα επερχόταν με τον εκτουρκισμό όλων των εθνοτήτων της επικράτειας.

Το 1911 ξεσπά ο Ιταλο-τουρκικός πόλεμος, μέχρι το 1912, για την Τριπολίτιδα και την Κυρηναϊκή (σημερινή Λιβύη). Κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης, οι ιταλικές δυνάμεις κατέλαβαν τα Δωδεκάνησα. Μετά το πέρας του πολέμου, η Ιταλία συμφώνησε να επιστρέψει τα νησιά στην οθωμανική διοίκηση,

σύμφωνα με τη Συνθήκη του Ουσού (1912). Ωστόσο, οι ασάφειες των κειμένων της συνθήκης, επέτρεψαν να διατηρήσουν οι Ιταλοί τη διοίκηση των νησιών, ενώ με τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, η Τουρκία απαρνήθηκε κάθε δικαίωμα πάνω στα νησιά. Θα ακολουθήσουν οι δύο Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913) με μεγάλη χαμένη τη Βουλγαρία.

Ο «Μεγάλος Πόλεμος» ή Α΄ΠΠ (28 Ιουνίου 1914 μέχρι 31 Οκτωβρίου 1918- Συνθήκη του Μούδρου) με αφορμή τη δολοφονία του Δούκα Φραγκίσκου – Φερδινάνδου στο Σεράγεβο και αιτία τη συρρίκνωση της ισχύος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και τις διεκδικήσεις Ρωσίας, Μεγ. Βρετανίας και Αυστροουγγαρίας στα Βαλκάνια, ανέδειξε τον ανταγωνισμό των κρατών στις αποικίες τους (Μεγ. Βρετανία, Γαλλία, Ολλανδία, Γερμανία, Ισπανία) και τις νέες παγκόσμιες συμμαχίες (τριπλή συμμαχία : Γερμανία – Αυστρία- Ουγγαρία, με Τουρκία και Βουλγαρία μετέπειτα και την Εγκάρδια Συνεννόηση ή ANTANT : Μ. Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία, με ΗΠΑ και Ιταλία μετέπειτα). Η Μεγάλη Βρετανία θα εισβάλλει το 1915 στο τουρκικό έδαφος μετά τη γενοκτονία των Αρμενίων και θα καταλάβει τη Βασόρα με τα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου. Με το τέλος του πολέμου, η Αγγλία γίνεται η διάδοχος παγκόσμια δύναμη μετά τη Γερμανία ενώ πραγματοποιείται κατάρρευση και διαμελισμός των αυτοκρατοριών με αναθεωρητικές (Βουλγαρία, Γερμανία, Ιταλία) και αντι-αναθεωρητικές (Γαλλία, Ελλάδα) δυνάμεις.

Η Ελλάδα στην ανατολή του Α΄ΠΠ, βρέθηκε εθνικά και πολιτικά διχασμένη μέχρι το 1917, ενώ γι' αυτήν ουσιαστικά αυτός τελειώνει το 1923 με τη συνθήκη της Λωζάνης. Μέτραγε τις πληγές της από τη μικρασιατική καταστροφή και τη μετέπειτα υποχρεωτική εκτόπιση ή όπως συνήθως αναγράφεται, ανταλλαγή, Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών. Ο ξεριζωμός του ελληνικού έθνους από τις αλησμόνητες πατρογονικές τους εστίες και περιοχές έγινε, με σκοπό την εθνικο-κρατική ομοιογένεια και την προστασία των μειονοτήτων.

Ακολούθησε η περίοδος του μεσοπολέμου, η οποία εκ των υστέρων υπήρξε μία ειρήνη που οδήγησε σε πόλεμο, το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Β΄ΠΠ) και δημιουργήθηκε πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του κουμμουνισμού και του φασισμού, ενώ η παγκόσμια οικονομική ύφεση (κραχ) του 1929, δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες για να οδηγηθεί ο πλανήτης στον πόλεμο.

Οι Νεότουρκοι στην Κύπρο θα πετύχουν στις εκλογές του 1930 να εκλέξουν τον υποψήφιο τους Ζεκαή στη θέση του αγγλόφωνου Μουνίρ Μπέη. Το Μάιο του

1931, ο Ζεκαή θα συγκαλέσει το Τουρκικό Εθνικό Συνέδριο, οριοθετώντας έτσι την πρώτη πολιτική εκδήλωση των Τουρκοκυπρίων με εθνικούς στόχους. Στα μέσα του Οκτωβρίου του 1931, οι Άγγλοι δεν έκαναν καμία διάκριση ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους, η διεκδίκηση δε από πλευράς των πολυπληθέστερων Ελληνοκυπρίων, της Ένωσης, ξύπνησε στις μνήμες των τουρκοκυπρίων την ενσωμάτωσης της Κρήτης με την Ελλάδα την 1^η Δεκεμβρίου του 1913.²⁷

(2) Πολιτική Διάσταση. Ο ελληνισμός της Κύπρου δεν επέλεγε άλλη πολιτική παρά μόνον την ένταξη στην εθνολογικά συγγενή χώρα Ελλάδα, την οποία εκλάμβανε πάντοτε ως μητρική. Η σειρά αυτή επιλογών, στιγμάτισε την ιστορία του Κυπριακού στις συνιστώσες της. *«Κατά πρώτον, αφύπνισε το εθνικό στοιχείο ως γνώμονα της διευθέτησης της μελλοντικής ανεξαρτησίας. Αυτό είχε ως συνέπεια να θεωρηθεί ότι το Κυπριακό κατά βάση, συνιστά ελληνική υπόθεση. Κατά δεύτερο, το ελληνοκυπριακό αίτημα της ένωσης προκάλεσε [μελλοντικά], αλυσιδωτά, την αντίστοιχη αντίδραση της ενδιαφερόμενης Τουρκίας να εμπλακεί και να χαρακτηρίσει το Κυπριακό και ως δική της τουρκική υπόθεση».*²⁸

Η ζωνηρή αυτή επιθυμία των Ελληνοκυπρίων για ένωση με την Ελλάδα, αντιμετώπιστηκε από την κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου με μεγάλη αυτοσυγκράτηση, τονίζοντας ότι *«Ζωτικά, ζωτικώτατα συμφέροντα της Ελλάδος επιβάλλουν εις αυτήν να διατηρεί σχέσεις αδιατάρακτου φιλίας προς τη Μεγ. Βρετανία».*²⁹

Η ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) στις 24 Οκτωβρίου του 1945, ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, η μεταμόρφωση του διεθνούς συστήματος σε διπολικό (ΗΠΑ-ΕΣΣΔ) και η εφεύρεση των πυρηνικών όλων (Αύγουστο 1945) δημιούργησαν νέες πραγματικότητες για τα ισχυρά και τα αδύναμα κράτη της υφελίου. Στις 4 Απριλίου 1949, ιδρύεται η Βορειανατολική συμμαχία, το ΝΑΤΟ με τη συμμετοχή των ΗΠΑ, του Καναδά, της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, του Βελγίου, της Ολλανδίας, του Λουξεμβούργου, της Πορτογαλίας, της

²⁷ Αλέξης Γαλανός, Θεόφιλος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Αλέκος Κούτσης, Κώστας Κύρρης, Γιώργος Λιλλήκας, Κατερίνα Μπούρα, Κων/νος Οικονομίδης, Χρυσόστομος Περικλέους, Κων/νος Σβολόπουλος, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Ανδρέας Φάντης, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι, (τόμος 4^{ος} Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές)*, Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990), σελ. 135.

²⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 17-18.

²⁹ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 64-65.

Δανίας, της Νορβηγίας και της Ισλανδίας, ενώ θα προσχωρήσουν αργότερα το Φεβρουάριο του 1952, η Ελλάδα και η Τουρκία και η Δυτική Γερμανία το 1955, ως απάντηση στην κομμουνιστική Κομινφόρμ το 1948.³⁰

Μετά το τέλος του Β'ΠΠ, η ελληνική ηγεσία αν και επιθυμούσε διακαώς την Ένωση, καθυστέρησε να φέρει το ζήτημα προς εξέταση στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, εξαιτίας του εμφυλίου πολέμου που μάζιζε τη χώρα κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1940 και της επιθυμίας της να μη φέρει σε δυσμενή θέση τους συμμάχους της στο NATO. Κατά τη χαρακτηριστική και επιγραμματική διατύπωση του Γεωργίου Παπανδρέου «*Η Ελλάς αναπνέει σήμερα με δύο πνεύμονες, το μεν αγγλικόν, το δε αμερικανικόν και δι' αυτό δεν ημπορεί, λόγω του Κυπριακού, να κινδυνεύει να πάθει ασφυξίαν*».³¹

Τα πρώτα χρόνια μετά τη λήξη του Β'ΠΠ, η Τουρκία τηρούσε την πολιτική της επιτήδειας ουδετερότητας. Η Μεγάλη Βρετανία είχε υποσχεθεί στους Ελληνοκύπριους λύση και ένωση με την Ελλάδα αν συμμετείχαν ως εθελοντές οι άνδρες του νησιού στο πλευρό των συμμάχων πράγμα που έπραζαν οι Κύπριοι με ζήλο και μεγάλες θυσίες, δίχως όμως μετά να υπάρξει συνέχεια από πλευράς Μεγάλης Βρετανίας. Αυτό τελικά, μετά από πιέσεις της κοινής γνώμης στην Ελλάδα, έγινε από την ελληνική κυβέρνηση στις 17 Δεκεμβρίου του 1954. Το κείμενο του σχεδίου ψηφίσματος απορρίφθηκε από την Α' Επιτροπή του ΟΗΕ με 50 ψήφους εναντίον, 1 υπέρ και 8 αποχές, μιας και οι χώρες του NATO, στήριξαν τη Βρετανία. Παρόλα αυτά, όσο και αν η Βρετανία ήταν απρόθυμη να παραιτηθεί από την κυριαρχία του νησιού, το 1948 πρότεινε το **σχέδιο «Home Rule»**, που παραχωρούσε μερική αυτονομία στην Κύπρο. Το σχέδιο το απέρριψαν τόσο οι Ελληνοκύπριοι όσο και οι Τουρκοκύπριοι. Οι τελευταίοι αντέδρασαν, φοβούμενοι ότι η αυτονομία θα οδηγήσει σταδιακά στην Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, ενώ οι Ελληνοκύπριοι υποψιάστηκαν ακριβώς το αντίθετο, ότι το σχέδιο ήταν ο δούρειος ίππος για την αποτροπή της Ένωσης. Το βρετανικό σχέδιο, έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη δημιουργία του γραφείου της εθναρχίας από τον τότε μητροπολίτη Κιτίου και μελλοντικό πρόεδρο της Κύπρου Μακάριο. Ο Μακάριος είχε πιστέψει πως τελικά ο ΟΗΕ θα παραχωρήσει στην Κύπρο το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και έπεισε τους Ελληνοκύπριους εθνικιστές να καθυστερήσουν την ένοπλη εξέγερση εναντίον της

³⁰ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ. 40.

³¹ *Ibid*, σελ 65.

βρετανικής διοίκησης μέχρι το 1955.³²

Η υφή και ο χαρακτήρας του Κυπριακού ζητήματος συνεχώς μεταβαλλόταν. Την υπόψη περίοδο (1878- 1959) είχε χαρακτήρα καθαρά ανταποικιακό.

(3) Νομική Διάσταση. Η Συνθήκη των Σεβρών στις 28 Ιουλίου -10 Αυγούστου του 1920, η Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης στις 24 Ιουλίου του 1923, η Συνθήκη του Μοντρέ στις 20 Ιουλίου του 1936, και η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων στις 10 Φεβρουαρίου του 1947, καθόριζαν στα τέλη της Δεκαετίας του '50, τη διεθνή νομολογία στις σχέσεις της Τουρκία με τη διεθνή κοινότητα και κατά συνέπεια με την Ελλάδα και την Κύπρο. Σύμφωνα δε με τη μελλοντική Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών στις 23 Μαΐου του 1969 (τέθηκε σε ισχύ το 1980), κατοχυρώνεται η ισχύς τους μέχρι και σήμερα εφόσον δεν συντρέχουν οι λόγοι κατάργησής τους, όπως προκύπτει από το Μέρος V, Τμήμα 3, 4 και 5 αυτής.

(4) Συμπεράσματα. Οι στρατηγικοί στόχοι ενός έθνους ή κράτους θα πρέπει να συνεκτιμώνται με το διεθνές περιβάλλον. Την περίοδο (1878-1931) το διεθνές περιβάλλον δεν ευνοούσε την αυτοδιάθεση και την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, με τη Μεγάλη Βρετανία να καθίσταται σταδιακά ο παγκόσμιος ηγεμόνας.

β. 1947 - Διασκεπτική Συνέλευση. Η Κύπρος εδιοικείτο, μετά τα Οκτωβριανά του 1931, χωρίς πολιτικά όργανα που να ήταν εκλεγμένα από το λαό και υπεύθυνα, με μόνη εξαίρεση τους Δήμους και μερικά όργανα τοπικής διοίκησης. Δεν υπήρχε πραγματική πολιτική παράδοση που θα μπορούσε να αποβεί το αποκούμπι ή το παράδειγμα για την επίλυση αδιεξόδων.

Την επαύριον του Β'ΠΠ και με δεδομένη την απροθυμία των Βρετανών να ικανοποιήσουν το αίτημα των κατοίκων του νησιού για Ένωση με την Ελλάδα, αφού αυτό ήταν αντίθετο με τα στρατηγικά συμφέροντα τους στην περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, το Λονδίνο αποφάσισε την εισαγωγή στο νησί συνταγματικών μεταρρυθμίσεων που θα αφορούσαν την εσωτερική διακυβέρνησή του.

Την περίοδο αυτή στην περιφέρεια της Κύπρου, βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος. Στις 14 Μαΐου 1948, ιδρύεται το κράτος του Ισραήλ, ενώ τις πρώτες πρωινές ώρες της 15^{ης} Μαΐου 1948, οι στρατοί πέντε

³² Dr. Faruk Sönmezoglu, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001) σελ. 376-379.

αραβικών κρατών, της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, του Ιράκ, της Συρίας και του Λιβάνου, εισέβαλαν στο Ισραήλ. Ήδη, τους προηγούμενους μήνες ήταν σε εξέλιξη ένας αιματηρός εμφύλιος πόλεμος, ανάμεσα στην αραβική και την ισραηλινή κοινότητα της Παλαιστίνης, περιοχής που αποτελούσε έως και τις 14 Μαΐου 1948 έδαφος υπό βρετανική εντολή. Η απόφαση του ΟΗΕ της 29^{ης} Νοεμβρίου 1947, προέβλεπε τη σύσταση δύο κρατών στην περιοχή της Παλαιστίνης: ενός αραβικού και ενός εβραϊκού. Το παλαιστινιακό κράτος, που προέβλεπε η παραπάνω απόφαση, ουδέποτε εμφανίστηκε στο χάρτη της Μέσης Ανατολής.³³

Το 1947 η Ινδία, η μεγαλύτερη αποικία της Μ. Βρετανίας θα χωριστεί σε δύο αυτόνομα κράτη, στο πλαίσιο της βρετανικής κοινοπολιτείας: το Πακιστάν και τη μεγάλη, αυτόνομη Ινδική Δημοκρατία.

Στις 12 Μαρτίου του 1947, ο πρόεδρος Τρούμαν ανακοίνωνε το «δόγμα Τρούμαν», δηλαδή τη δέσμευση των ΗΠΑ για παραχώρηση μιας μαζικής και επείγουσας βοήθειας προς την Τουρκία και την Ελλάδα, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τον κομμουνιστικό κίνδυνο και να εκσυγχρονίσουν τη στρατιωτική και άλλη υποδομή τους, ενώ το 1952 η Ελλάδα με το σχέδιο Μάρσαλ έλαβε βοήθεια ύψους 1 περίπου δις δολάρια. Από το 1946 μέχρι το 1952, εναλλάχθηκαν στην εξουσία της Ελλάδας, 16 κυβερνήσεις, πρώτα από διάφορους ασταθείς κεντρώους συνασπισμούς και στη συνέχεια από τη συντηρητική παράταξη, η οποία θα παραμείνει αδιάλειπτα στην εξουσία, πρώτα ως Ελληνικός Συναγερμός (1952-1956) και έπειτα ως ΕΡΕ, μέχρι το 1963.³⁴

Η απόφαση της Τουρκίας να αναγνωρίσει το Ισραήλ καθώς και η συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ, τη στιγματίσαν στα μάτια των Αράβων εθνικιστών ως συνεργό των Δυτικών. Αργότερα η Τουρκία θα διαδραματίσει το 1955, πρωταγωνιστικό ρόλο στη σύσταση του Συμφώνου της Βαγδάτης.³⁵

Η βρετανική πρόθεση για τη Διασκεπτική, έγινε δημόσια γνωστή στις 23

³³ Μανώλη Κούμα, *Ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 14 Απριλίου 2012, <http://www.kathimerini.gr/455600/article/epikairothta/kosmos/o-prwtos-aravoisrahlinos-polemos>, (έγινε πρόσβαση στις 18 Σεπτεμβρίου 2017).

³⁴ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ. 43-45.

³⁵ Αλέξης Γαλανός, Θεόφιλος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Αλέκος Κούτσης, Κώστας Κύρρης, Γιώργος Λιλλήκας, Κατερίνα Μπούρα, Κων/νος Οικονομίδης, Χρυσόστομος Περικλέους, Κων/νος Σβολόπουλος, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Ανδρέας Φάντης, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι*, (τόμος 4^{ος} Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές), Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990), σελ. 59.

Οκτωβρίου 1946, με δήλωση του Βρετανού υπουργού Αποικιών Κριτζ Τζόουνς στη Βουλή των Κοινοτήτων. Στις 9 Ιουλίου 1947, ο Βρετανός Κυβερνήτης της Κύπρου λόρδος Γουίνστερ, με διάγγελμά του προς τους κατοίκους του νησιού, τους ενημέρωσε για τα σχέδια της βρετανικής κυβέρνησης να καλέσει σε Συμβουλευτική Συνέλευση περίπου 30 άτομα. Οι όροι της εντολής της Συνελεύσεως ήταν να κάνει συστάσεις προς τη βρετανική κυβέρνηση «*επί της μορφής Συντάγματος, το οποίο να εξασφαλίζει τη συμμετοχή του λαού της Κύπρου στη διαχείριση των εσωτερικών υποθέσεων της Νήσου, λαμβανομένων υπόψη των συμφερόντων των μειονοτήτων*». Η Συνέλευση ξεκίνησε τις εργασίες της, την 1 Νοεμβρίου 1947. Από τις πρώτες κιόλας συνεδρίες, έγινε σαφής η διάσταση απόψεων ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους από τη μια και τους Βρετανούς και Τουρκοκύπριους από την άλλη, αναφορικά με τον επιδιωκόμενο στόχο και το κατά πόσον οι συμμετέχοντες μπορούσαν να υποβάλλουν προτάσεις που θα αφορούσαν σύνταγμα πλήρους αυτοκυβέρνησης ή όχι.³⁶

Ο κύριος λόγος για τον οποίο αποφασίστηκε η σύγκλιση της Διασκεπτικής ήταν για να αντιμετωπισθεί το αίτημα των κατοίκων της Κύπρου για Ένωση, αφού μια τέτοια προοπτική απορρίφθηκε, εξαιτίας της αντίδρασης του Υπουργού Αποικιών και των Αρχηγών των Επιτελείων, οι οποίοι επέμεναν ότι η διατήρηση πλήρους κυριαρχίας στην Κύπρο ήταν απαραίτητη. Η επίσημη αντίδραση των Βρετανών, μέσω του υφυπουργού Αποικιών Λίστουελ, ήρθε πέντε μήνες αργότερα, στις 7 Μαΐου 1948. Σε αντίθεση με την αρχική δεδηλωμένη τους πρόθεση για υποβολή συνταγματικών προτάσεων από τα μέλη της Διασκεπτικής, οι Βρετανοί αποφάσισαν να υποβάλουν οι ίδιοι συγκεκριμένες συνταγματικές προτάσεις προς τα μέλη της Συνέλευσης. Σύμφωνα με τις βασικές πρόνοιες του Σχεδίου που πρότειναν οι Βρετανοί στις 1 Νοε. 1947, στο πλαίσιο της Διασκεπτικής θα πρέπει να αναφέρουμε:³⁷

α. Η βουλή θα αποτελείτο από 26 έδρες, 18 από τις οποίες θα ανήκαν σε Έλληνες, 4 σε Τούρκους και 4 έδρες προορίζονταν για τα επίσημα μέλη, δηλαδή τους ανώτατους Βρετανούς αξιωματούχους της αποικιακής Κυβέρνησης.

β. Θα υπήρχε ξεχωριστός εκλογικός κατάλογος και διαδικασία για την εκλογή των μελών του Νομοθετικού σε κοινοτική βάση.

³⁶ Νίκος Χριστοδουλίδης, *Η Διασκεπτική συνέλευση στην Κύπρο*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 29 Ιανουαρίου 2012, <http://www.kathimerini.gr/449028/article/epikairothta/ellada/h-diaskeptikh-syneleysh-sthn-kypro>, (έγινε πρόσβαση στις 18 Σεπτεμβρίου 2017).

³⁷ Νίκος Χριστοδουλίδης, *Τα σχέδια λύσης από το 1947-1959*, Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, Σειρά Β': Ελληνικά Γράμματα και Πολιτισμός, αρ.8, *Η Προετοιμασία του Αγώνα: Προετοιμασία και Έναρξη του Αγώνα: 1953 έως την εξορία του Μακάριου 9 Μαρτίου 1956*, (Λευκωσία: Ακαδημία Ιστορικών Σπουδών, 2014), σ.59-61.

γ. Νομοσχέδια οικονομικής φύσεως και νομοσχέδια που αφορούσαν την άμυνα, τις εξωτερικές υποθέσεις, τις μειονότητες και την τροποποίηση του Συντάγματος, θα εισάγονταν μόνο αφού θα εξασφαλιζόταν η συγκατάθεση του Κυβερνήτη. Την ίδια στιγμή ο Κυβερνήτης θα είχε το δικαίωμα να επιβάλλει την εφαρμογή ενός νομοσχεδίου ακόμη και στην περίπτωση εκείνη που το νομοσχέδιο είχε προηγουμένως απορριφθεί από το Νομοθετικό Συμβούλιο.

δ. Η ευθύνη της Εκτελεστικής εξουσίας θα παρέμενε στον Κυβερνήτη, ο οποίος θα συνεπικουρείτο από ένα εκτελεστικό συμβούλιο, οι εισηγήσεις του οποίου προς τον Κυβερνήτη δεν θα ήταν δεσμευτικού, αλλά συμβουλευτικού χαρακτήρα. Στο συμβούλιο αυτό θα συμμετείχαν πέραν των 4 επίσημων μελών (Αποικιακός Γραμματέας, Γενικός Εισαγγελέας, Αρχιταμίας και Πρώτος Διοικητής), 4 μέλη του Κοινοβουλίου (3 Έλληνες και 1 Τούρκος) που θα εκλέγονταν από τον Κυβερνήτη.

Μετά την υποβολή των βρετανικών προτάσεων, ο πρόεδρος της Διασκεπτικής προσκάλεσε τα μέλη της Συνέλευσης σε συνεδρίαση για συζήτηση επ' αυτών. Σε σχετική ψηφοφορία που ακολούθησε, στις 21 Μαΐου 1948, έντεκα μέλη της Συνέλευσης ψήφισαν υπέρ των βρετανικών συνταγματικών προτάσεων και επτά εναντίον (συμπεριλαμβανομένων των αριστερών Ελλήνων Κυπρίων). Λόγω της εξέλιξης αυτής, ο πρόεδρος της Διασκεπτικής θα ανακοινώσει στους συμμετέχοντες την απόφασή του για επ' αόριστον αναβολή των εργασιών της, έτσι ώστε να ληφθούν αποφάσεις για τα περαιτέρω. Στις 12 Αυγούστου 1948, με τη συμμετοχή μόνο όσων υπερψήφισαν τις βρετανικές εισηγήσεις, πραγματοποιήθηκε η τελευταία συνεδρία της Διασκεπτικής, με τον πρόεδρο να ανακοινώνει τον τερματισμό των εργασιών της, και τον κυβερνήτη να επισημαίνει ότι *«η προσφορά συντάγματος όπως παρουσιάσθηκε στην επιστολή του Βρετανού υπουργού Αποικιών ημερομηνίας 7 Μαΐου, δεν αποσύρεται»*. Δήλωσε επίσης ότι εάν ποτέ αντιπροσωπευτικοί πολιτικοί ηγέτες στην Κύπρο ζητήσουν από τους Βρετανούς όπως οι προτάσεις αυτές επανεξετασθούν και τεθούν σε ισχύ, η βρετανική κυβέρνηση θα ήταν πρόθυμη να το πράξει.³⁸

Η συμμετοχή στη Διασκεπτική αποτέλεσε ορόσημο για τον περαιτέρω διχασμό της ελληνοκυπριακής κοινότητας που ξεκίνησε από τα Οκτωβριανά του 1931, τη συσπείρωση της τουρκοκυπριακής κοινότητας, αλλά και τις μετέπειτα εξελίξεις στο εθνικό θέμα. Η Αριστερά, αποφάσισε να συμμετάσχει στη Διασκεπτική,

³⁸ Νίκος Χριστοδουλίδης, *Η Διασκεπτική συνέλευση στην Κύπρο*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 29 Ιανουαρίου 2012, <http://www.kathimerini.gr/449028/article/epikairothta/ellada/h-diaskeptikh-syneleysh-sthn-kypro>, (έγινε πρόσβαση στις 18 Σεπτεμβρίου 2017).

ενώ η Δεξιά να απέχει. Τελικά η Διασκεπτική δεν κατέληξε σε αποτέλεσμα, αφού οι αγγλικές προτάσεις που περιορίζονταν στην επαναφορά διατάξεων του Συντάγματος του 1882 και την επανασύσταση της πλειοψηφούς ελληνοκυπριακής κοινότητας, απορρίφθηκαν από τους εκπροσώπους της Αριστεράς.³⁹

Συμπεράσματα. Οι βρετανικές εισηγήσεις, αποτελούσαν βήμα προόδου στον τομέα των συνταγματικών ελευθεριών για τους κατοίκους του νησιού σε σχέση με το προϋπάρχον σύστημα.

Η Διασκεπτική, απέτυχε να προσφέρει λύση στο Κυπριακό, λόγω κυρίως της παντελούς απουσίας αναφοράς στο δικαίωμα για αυτοδιάθεση. Σύμφωνα με τις βρετανικές εισηγήσεις, το Σύνταγμα θα απαγόρευε στο Νομοθετικό, το δικαίωμα συζήτησης του καθεστώτος της Κύπρου εντός της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

Η πρόνοια για ξεχωριστούς καταλόγους και διαδικασίες στην εκλογή των μελών του Νομοθετικού, ενίσχυε το διαχωρισμό στους κατοίκους του νησιού. Επιπλέον οι Ελληνοκύπριοι θα είχαν πλειοψηφία στο νομοθετικό συμβούλιο, η οποία δεν θα μπορούσε να ανατραπεί από τις ψήφους των επισήμων και Τούρκων, μελών του συμβουλίου.

γ. 1955- 1956 (Σχέδιο Χάρντινγκ)

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Τα Ηνωμένα Έθνη διαμόρφωναν το περιεχόμενο της αυτοδιάθεσης των λαών, τη δεκαετία του 1950 με στόχο την ανεξαρτησία των αποικιών. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1950, υιοθέτησε το πρώτο κατά σειρά από τα ψηφίσματα που κατοχύρωναν ως θεμελιώδες το δικαίωμα των λαών και εθνών, όπως χαρακτηριστικά διατυπώθηκε, και δρομολογούσε την εφαρμογή του, ώστε να εδραιωθεί η ελευθερία τους.⁴⁰

Η εκλογή του Μακάριου του Γ' (κατά κόσμο Μιχαήλ Μούσκου) ως Επισκόπου Κιτίου το 1948 και αργότερα η άνοδός του στον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Κύπρου, τον Οκτώβριο του 1950, έδωσαν μεγάλη ώθηση στις ενωτικές προσπάθειες των Κυπρίων. Πίστευε ότι οι ενδοιασμοί της Αθήνας θα κάμπτονταν και ότι τελικά οι «εθνικές υποχρεώσεις» της Ελλάδας δεν θα υποχωρούσαν μπροστά στα «συμμαχικά συμφέροντα». Με το σκοπό αυτό, οι Κύπριοι ηγέτες, με το Μακάριο Β',

³⁹ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 278.

⁴⁰ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 19.

οργάνωσαν δημοψήφισμα μεταξύ του ελληνοκυπριακού πληθυσμού τον Ιανουάριο του 1950, που κατάληξε σε ένα συντριπτικό 96%, υπέρ της Ένωσης. Στο δημοψήφισμα αυτό το ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού) απέχει.⁴¹

Η Αθήνα στην αρχή είναι ανένδοτη και αμήχανη και ο πρωθυπουργός Ν. Πλαστήρας απαντά απερίφραστα στο Μακάριο: «*μου ζητάς να κάψω την Ελλάδα χωρίς να ημπορώ να ωφελήσω την Κύπρο. Κάθισε λοιπόν ήσυχα*». Πιστή στην ελληνοαγγλική φιλία της, η Ελληνική κυβέρνηση, ανακάλεσε από την Κύπρο το γενικό πρόξενο Α. Λιάτη, ώστε να απουσιάζει από το νησί την ημέρα του δημοψηφίσματος και να σβήσει έτσι κάθε υποψία των Άγγλων για υποκίνηση του από την Αθήνα. Η νέα κυβέρνηση του στρατάρχη Παπάγου, προσπαθεί στην αρχή να θέσει το ζήτημα μέσα από διμερείς ελληνοβρετανικές συνομιλίες, προσκρούει όμως στην κατηγορηματική άρνηση των Βρετανών που δηλώνουν ότι «*δια την βρετανικήν κυβέρνησιν δεν υφίσταται κυπριακό ζήτημα, ούτε εις το παρόν, ούτε εις το μέλλον*» (Δεκέμβριος 1953). Κάτω από αυτές τις συνθήκες η ελληνική κυβέρνηση τον Απρίλιο του 1954 θα προσφύγει στον ΟΗΕ, με αίτημα να εφαρμοστεί η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών στον πληθυσμό της Κύπρου. Τούτο φάνηκε διεθνώς, ότι η Ελλάδα επεδίωκε την προσάρτηση ξένου εδάφους.⁴²

Το Φεβρουάριο του 1953, υπογράφεται στην Άγκυρα, Τριμερές Πολιτικό Σύμφωνο (Συνθήκη Φιλίας και Συνεργασίας) μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και Γιουγκοσλαβίας, προς ενίσχυση της θέσης του Τίτο έναντι των Σοβιετικών, η οποία τελικά θα τεθεί σε ισχύ τον Αύγουστο του 1954. Το σύμφωνο θα μείνει ανενεργό ένα μόλις χρόνο μετά με την έναρξη των αντιπαραθέσεων στην Κύπρο. Το Μάιο του 1955, υπογράφεται το Σύμφωνο της Βαρσοβίας.⁴³

Την 1^η Απρίλη του 1955, την ίδια περίπου ώρα, τα μεσάνυχτα, και σε πολλά μέρη της Κύπρου ταυτόχρονα, η ΕΟΚΑ, άρχισε τον απελευθερωτικό της αγώνα για την αποτίναξη του Βρετανικού αποικιακού ζυγού. Το 1950, στο θρόνο του αποστόλου Βαρνάβα και της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Κύπρου, ανήλθε ο Μακάριος ο Γ΄.

(2) Πολιτική- Νομική Διάσταση. Δύο διακριτές εθνικές ομάδες (Ελληνοκύπριοι

⁴¹ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015),σελ. 351.

⁴² Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 65-67.

⁴³ *Ibid*, σελ. 56- 57, 74.

και Τουρκοκύπριοι), συνέθεταν το σκηνικό της εκκολαπτόμενης Κυπριακής πολιτείας την κρίσιμη δεκαετία του 1950, δηλαδή τότε που διαμορφωνόταν η μεταπολεμική διεθνή τάξη και είχε αρχίσει η παγκόσμια διανομή εξουσίας.⁴⁴ Η αρχή της αυτοδιάθεσης που συνέβαλε στη χειραφέτηση των ανελεύθερων λαών και η εκμετάλλευση περιοχών του πλανήτη με στρατηγική αξία από τους ισχυρούς παίκτες της παγκόσμιας ελίτ, μαζί με τον πολιτικό και ιδεολογικό διαχωρισμό σε ανατολικό και δυτικό μπλοκ, χαρακτηρίζουν την περίοδο αυτή. Το Κυπριακό τέθηκε σε τροχιά ανεξαρτησίας που του καθόρισαν οι δυτικές κυρίως χώρες, με γνώμονα τη γεωστρατηγική σημασία της νήσου.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν κατάφεραν να διαγνώσουν έγκαιρα τη δυναμική που αναπτυσσόταν διεθνώς σε ότι αφορά την αρχή της αυτοδιάθεσης για την Κύπρο και τα πιθανά οφέλη που θα μπορούσαν να προκύψουν για την ελληνοκυπριακή κοινότητα. Οι ελληνοκύπριοι, ως πλειοψηφία στο νησί ζήτησαν την ένωσή τους με την Ελλάδα σε αντίθεση με την τουρκοκυπριακή κοινότητα που συνεπικουρούμενη από την Τουρκική διπλωματία, επιθυμούσε το διαχωρισμό σε δύο ανεξάρτητα κράτη.

Με την επίσημη εισαγωγή της Τουρκίας στον κύκλο των ενδιαφερόμενων μερών, το Λονδίνο πέτυχε την άσκηση μεγαλύτερης πίεσης πάνω στην Ελλάδα. Κατά τη σύγκλιση το Σεπτέμβριο του 1955 στο Λονδίνο, η Τουρκία παρουσιάζει για πρώτη φορά ολοκληρωμένη επιχειρηματολογία, στην οποία υποστηρίζει ότι η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών δεν είναι απόλυτη, αλλά ότι υποχωρεί μπροστά στις ανάγκες ασφαλείας των γειτονικών κρατών. Και συνέχιζε λέγοντας, ότι, ακόμη και αν δεχθεί κανείς ότι το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης μπορεί να ασκηθεί στην Κύπρο, η άσκηση αυτή θα πρέπει να γίνει και από τους δύο λαούς χωριστά.⁴⁵

Η τριμερής συνδιάσκεψη του 1955 ανάμεσα στην Ελλάδα, την Τουρκία και τη Βρετανία, απέρριψε και τα δύο αυτά αιτήματα. Η ανεξαρτησία κινήθηκε στην υπόθεση ότι στην Κύπρο διαβιοί ένας πληθυσμός που δεν είναι ενιαίος, αλλά διαρθρώνεται σε δύο κοινότητες. Το στοιχείο αυτό κρίθηκε ως η βάση επάνω στην

⁴⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 18.

⁴⁵ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 79-80.

οποία θα δομείτο η ενιαία κυριαρχία της νήσου μετά την ανεξαρτησία.⁴⁶

Η Διάσκεψη διακόπηκε μετά το ξέσπασμα σειράς οργανωμένων βιαιοπραγιών κατά του ελληνικού στοιχείου στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη (6 Σεπτεμβρίου 1955) το οποίο όπως αργότερα το 1960 παραδέχθηκε στη δίκη του Αντνάν Μεντερές και των συνεργατών του, οργανώθηκε από την Τουρκία.⁴⁷ Κάτω από τις τουρκικές πιέσεις, η ελληνική μειονότητα της Πόλης, από 100.000 άτομα που αριθμούσε το 1955, θα περιοριστεί στα 65.000, το 1961.⁴⁸

Στις 4 Οκτωβρίου 1955, σε αντικατάσταση του Ρόμπερτ Άρμιτεϊτζ (Robert Armitage), έφτασε στην Κύπρο ο νέος κυβερνήτης, στρατάρχης Τζων Χάρντινγκ (John Harding), πρώην αρχηγός του αυτοκρατορικού στρατιωτικού επιτελείου, με πολεμικές διακρίσεις στον Α΄ και στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στην καταστολή των ανταρτοκρατικών κινημάτων στη Μαλαισία και (κυρίως) στην Κένυα. Ο λαός βάφτισε το Χάρντινγκ «*αιμοσταγή τύραννο*». Υιοθετήθηκαν οι κατ' οίκον περιορισμοί, τα «*κέρφια*», και οι θάνατοι και κακοποιήσεις των συλλαμβανομένων αγωνιστών της ΕΟΚΑ και υπόπτων.

Το περιβόητο «*Σχέδιο Χάρντινγκ*», περιέχεται ουσιαστικά σε τέσσερις επιστολές που ανταλλάχθηκαν ανάμεσα στο στρατάρχη Χάρντινγκ και το Μακάριο και σε δύο μνημόνια που περιέχουν επεξηγήσεις και διευκρινήσεις και που όλα έλαβαν χώρα στο πρώτο τρίμηνο του 1956. Επίσης, οι δύο άνδρες συναντήθηκαν «*μυστικά*» τρεις φορές με την παρουσία «*συμβούλων*».⁴⁹

Στις πρώτες διερευνητικές συνομιλίες, μεταξύ Μακαρίου και Χάρντινγκ, ο μεν Κυβερνήτης επέμεινε στη βρετανική πρόταση για παροχή αυτονομίας, ενώ ο Αρχιεπίσκοπος επικέντρωσε τις απαιτήσεις του στη ρητή αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και την έναρξη διαπραγματεύσεων για το χρονικό προσδιορισμό της άσκησης της από τους Κυπρίους. Ήταν μία σημαντική υποχώρηση από τη γραμμή «*Ένωσις και μόνον ένωσις*», της περιόδου 1947-1955, που συμβάδιζε,

⁴⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 19.

⁴⁷ Καϊρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 28.

⁴⁸ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ. 80.

⁴⁹ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 52.

όμως, με το στόχο που είχε τεθεί πριν από την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ.⁵⁰

Στις 21 Νοεμβρίου 1955 ξεκίνησε μία δεύτερη φάση των συνομιλιών Μακαρίου – Χάρντινγκ, με μυστική συνάντηση στη Λευκωσία και την υποβολή γραπτών προτάσεων από τον Άγγλο Κυβερνήτη. Στην επιστολή Χάρντινγκ αναφερόταν ότι η αυτοδιάθεση δεν μπορούσε να εφαρμοστεί λόγω των διεθνών συνθηκών και των ισορροπιών στην Ανατολική Μεσόγειο, όμως αυτήν τη φορά, το «ουδέποτε» του 1954, μετατράπηκε σε γριφώδη υπόσχεση.⁵¹

Ο τελευταίος κύκλος των συνομιλιών άρχισε στις 9 Ιανουαρίου 1956 και ολοκληρώθηκε στις 29 Φεβρουαρίου 1956 με τη συμμετοχή στο τελευταίο στάδιο και του υπουργού Αποικιών Άλαν Λέννοξ Μπόιντ (Alan Lennox-Boyd). Τριάντα επτά βόμβες ακούστηκαν στη Λευκωσία από την ΕΟΚΑ εκείνο το βράδυ. Η συνάντηση κράτησε 75 λεπτά. Μία βόμβα κάθε δυο λεπτά, ακουγόταν σε όλη τη διάρκεια της σύσκεψης.⁵² Τελικώς οι διαπραγματεύσεις κατέληξαν σε αδιέξοδο, αφού η βρετανική πλευρά δεν χορηγούσε γενική αμνηστία για όλα τα πολιτικά αδικήματα, δεν δεσμευόταν για την πλειοψηφία των ελληνικών κυπριακών εδρών στη Νομοθετική Συνέλευση, ούτε καθόρισε το χρονικό «μεταβατικό» στάδιο για τη χορήγηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Την αποτυχία των συνομιλιών επιστέγασε η σύλληψη, στις 9 Μαρτίου 1956, και η εξορία του Αρχιεπίσκοπου Μακαρίου στις Σευχέλλες, μαζί με το Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανό, τον ιερέα Σταύρο Παπαγαθαγγέλου και τον Πολύκαρπο Ιωαννίδη.⁵³

Στην απαρχή της υποβολής του σχεδίου Χάρντινγκ στις 13 Ιανουαρίου 1956, συμφωνήθηκαν δύο βασικές αρχές: α) η Αγγλία έπρεπε να εγκαταλείψει την αποικιοκρατική διοίκηση της Κύπρου και να δεσμευτεί ότι τελικά η Κύπρος θα αποκτούσε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και β) σε αντάλλαγμα, ο Μακάριος θα «καταδίκαιζε τη βία» και θα χρησιμοποιούσε την επιρροή του για τον τερματισμό της «βίας» (δηλαδή της δράσης της ΕΟΚΑ) στην Κύπρο.⁵⁴

Το πρώτο γραπτό κείμενο το οποίο εξήτησε ο Μακάριος να τεθεί από το Χάρντινγκ εστάλη στις 28 Ιανουαρίου 1956 προς τον Αρχιεπίσκοπο. Συνοπτικά

⁵⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 45.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*, σελ. 53.

⁵³ *Ibid.*, σελ. 46.

⁵⁴ *Ibid.*, σελ. 55.

ανέφερε ότι η βρετανική κυβέρνηση ήταν έτοιμη να προβεί σε δήλωση για την εγκαθίδρυση συνταγματικής κυβέρνησης στην Κύπρο, αλλά στη βάση συνεργασίας με το Μακάριο για τον τερματισμό των βιαιοτήτων και των αναταραχών. Του υπαγόρευε με εσώκλειστο δεύτερο έγγραφο, τον τρόπο της απάντησης του Αρχιεπισκόπου, δίχως να του επιτρέπει να αλλάξει την ουσία των αναγγραφομένων, και ένα τρίτο έγγραφο, αυτό της «δημόσιας δήλωσης» που θα έκανε η αγγλική κυβέρνηση. Οι λεπτομέρειες του Συντάγματος που θα προέκυπτε θα αποτελούσε αντικείμενο συζήτησης στον κατάλληλο χρόνο, με αντιπροσώπους από όλα τα τμήματα της κοινότητας και σαν αποτέλεσμα παρέμενε ανοιχτό.⁵⁵

Η δήλωση της Βρετανικής κυβέρνησης άφηνε ανοικτά τρία κύρια σημεία : α) δεν ικανοποιούσε την αρχική απαίτηση του Μακαρίου για προδέσμευση της Αγγλίας, ότι σε καθορισμένη περίοδο θα παραχωρούσε αυτοδιάθεση στον κυπριακό λαό, β) δεν καθόριζε πραγματικές και ουσιαστικές εξουσίες για την κυβέρνηση της «αυτοδιοίκησης» στο μεταβατικό στάδιο και γ) δεν προνοούσε για αριθμητική αντιπροσώπευση στη Βουλή ίση με την πληθυσμιακή αναλογία μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων Κυπρίων.⁵⁶

Ο Μακάριος φερόμενος διπλωματικά δεν απέρριψε την αγγλική πρόταση και έστειλε επιστολή στο Χάρντινγκ, στις 2 Φεβρουαρίου 1956, ώστε να καταστήσει αναπόφευκτη τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων. Τόνιζε δε σε αυτή την επιστολή του ο Μακάριος ότι η μόνη απαίτηση του ελληνικού κυπριακού λαού, ήταν η αυτοδιάθεση. Εξέφραζε λογικές αμφιβολίες για τη λύση του Κυπριακού, σύμφωνα με τους πόθους του κυπριακού λαού. Αποδεχόταν την πρόσκληση για συνεργασία με την Αγγλία και με αντιπροσώπους της μειονότητας για τη διατύπωση του Συντάγματος απαιτώντας να διευκρινιστούν : α) ο τρόπος και οι αρχές που θα προέρχονται και θα ασκούνται οι εξουσίες, β) εάν η ευθύνη για την άμυνα και τις εξωτερικές πολιτικές υποθέσεις θα εξαρτάται από τις πιο πάνω αρχές και θα εναποτίθεται στον κυβερνήτη υπό την ιδιότητά του ως αντιπροσώπου της αγγλικής κυβέρνησης, γ) εάν ο κυβερνήτης θα ασκεί τα συνήθη καθήκοντα ενός συνταγματικού αρχηγού πολιτείας, δ) εάν η αντιπροσώπευση στη Βουλή θα είναι αναλογική σύνθεση του πληθυσμού, και ε) εάν θα καθοριζόταν μια διαδικασία για την αδέκαστη επίλυση διαφορών επί της ερμηνείας των συνταγματικών προνοιών. Επεσήμαινε δε ως αυτονόητο ότι θα

⁵⁵ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 55-58.

⁵⁶ *Ibid*, σελ. 62.

συνέβαλε για την επίτευξη ειρήνευσης, με την έκδοση κατάλληλης δημόσιας δήλωσης αφού όμως τα νομοθετικά μέτρα εκτάκτου ανάγκης που είχε θεσπίσει ο Χάρντινγκ θα ανακαλούνταν.⁵⁷

Ο Χάρντινγκ στις 14 Φεβρουαρίου 1956, απάντησε με υπεκφυγές. Δεν απάντησε σε κανένα από τα πέντε ερωτήματα που του έθετε ο Μακάριος. Επέμενε δε για τη δημόσια δήλωση καταδίκης της ΕΟΚΑ από το Μακάριο. Για πρώτη φορά στην ιστορία του Κυπριακού, ξένος διαπραγματευτής πρόβαλλε, επανειλημμένα την απαραίτητη προϋπόθεση πως οι συνταγματικές διευθετήσεις έπρεπε να διαμορφωθούν μετά από «διαβουλεύσεις» με όλες τις κοινότητες. Το ενδεχόμενο ότι η Τουρκία, μέσω των τουρκοκυπρίων, θα αποκτούσε ίσο δικαίωμα για το πολιτικό μέλλον της Κύπρου, σήκωνε έτσι το άσχημο και απειλητικό κεφάλι του, στον πολιτικό ορίζοντα της Κύπρου⁵⁸

Ο Μακάριος ήξερε ότι το μόνο διαπραγματευτικό «ατού» που διέθετε, ήταν η άρνησή του να καταδικάσει την ΕΟΚΑ. Εάν έπραττε τούτο, θα είχε εξαντλήσει την «χρησιμότητά» του για τους Βρετανούς. Στις 16 Φεβρουαρίου 1956, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής πρωθυπουργός της Ελλάδας, έστειλε στο Μακάριο «προσωπικόν μήνυμα», στο οποίο, ανάμεσα σε άλλα, και στην καθιερωμένη καθαρεύουσα της εποχής, αναφερόταν: «[...] εις περίπτωσιν καθ' ην απάντησις του Κυβερνήτου δεν ικανοποιεί τα αισθήματα του κυπριακού λαού, ο Μακάριος δύναται αδιστάκτως να απορρίψει ταύτην και να υπολογίζη επί της αμερίστου συμπαραστάσεως της ελληνικής κυβερνήσεως».⁵⁹

Από τις 2 μέχρι τις 17 Φεβρουαρίου 1956, ο Μακάριος είχε σειρά επαφών με διάφορους φορείς και εκπροσώπους του λαού, με θρησκευτικούς οργανισμούς, σχολικούς εφόρους, δημάρχους πόλεων και κωμοπόλεων του νησιού εξασφαλίζοντας τα νώτα του. Ποιο αξιοσημείωτο είναι ότι από τους 500 εκπροσώπους της ελληνοκυπριακής κοινότητας που συνεβουλεύθη, όλοι και οι 500 με εξαίρεση τεσσάρων, το συμβούλευσαν να απορρίψει το σχέδιο Χάρντινγκ, αφού δεν προνοούσε την εφαρμογή του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Ο Μακάριος ούτε τότε το απέρριψε. Επέμενε στην τακτική των «διευκρινήσεων» μέσω των συναντήσεων

⁵⁷ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 65-66.

⁵⁸ *Ibid*, σελ. 68-69.

⁵⁹ *Ibid*, σελ. 69-70.

Κρανιδιώτη – Ρένταγουεϊ. Στις 21 Φεβρουαρίου 1956 σε δύο συναντήσεις των τελευταίων, διαπιστώθηκε αγεφύρωτο χάσμα ιδιαίτερα σε δύο θέματα, στο θέμα της αμνηστίας των φυλακισμένων και κρατουμένων χωρίς δίκη αγωνιστών της ΕΟΚΑ και στο θέμα της «ισότιμης» συμμετοχής των Τούρκων στην απόφαση για άσκηση αυτοδιοίκησης και αυτοδιάθεσης. Το βράδυ της Τρίτης 21 Φεβρουαρίου 1956, έφτασε απρόοπτα στην Κύπρο ο Βρετανός Εργατικός βουλευτής Νόελ Μπέικερ, θέλοντας να παίξει διαμεσολαβητικό ρόλο. Έτσι αναβλήθηκε η αποστολή της απορριπτικής απαντητικής επιστολής του Μακαρίου προς το Χάρντινγκ και υποβλήθηκε νέο επεξηγηματικό σημείωμα διευκρινήσεων από το Χάρντινγκ προς το Μακάριο. Όμως οι εφημερίδες, σχεδόν σε ψιλά γράμματα, δημοσίευσαν, την επόμενη μέρα και μια άλλη είδηση που επρόκειτο να αποδειχθεί το έναυσμα όλων των μελλοντικών πολιτικών περιπετειών της Κύπρου. Αυτή ήταν η είδηση ότι ο κυβερνήτης Χάρντινγκ, συναντήθηκε με αντιπροσωπεία των Τουρκοκυπρίων, αποτελούμενη από τους άγνωστους τότε, Δρ Κουτσιούκ, τον κ. Καϋμάκ και τον κ. Οσμάν Ορέκ. Πρόσθετα δε, ανακοινώθηκε ότι η τουρκική πλευρά, εξέφρασε ανησυχίες για την ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων και επανέλαβε την ένστασή της σε κάθε προσπάθεια για εισαγωγή αυτοδιοίκησης στην Κύπρο.⁶⁰

Ο Μακάριος προσπάθησε και πάλι να συνεχίσει το διάλογο. Το δίλλημα ήταν ότι αν καθόταν σε συνομιλίες, δίχως την προδέσμευση της Αγγλίας για το Σύνταγμα θα ήταν πλέον δέσμιος των τουρκικών θελήσεων για ισοτιμία. Στις 25 Φεβρουαρίου 1956 έστειλε νέα επιστολή στο Χάρντινγκ, ένα αριστούργημα διπλωματικής διατύπωσης, ώστε να δεσμεύσει τους Άγγλους. Μεταξύ των άλλων ανέφερε ότι «[...] δεν είναι σαφές ότι η αντιπροσώπευση στη Βουλή θα είναι ανάλογη με την πληθυσμιακή σύνθεση του λαού». Με αυτή την επιστολή ο Μακάριος στις 25 Φεβρουαρίου 1956, απορρίπτει το σχέδιο Χάρντινγκ και τις «διευκρινήσεις» του, χωρίς να το λέγει, καθιστά σαφές, «κατά παραχώρηση», ότι δέχεται να υπάρξει περίοδος αυτοκυβέρνησης, που τη θεωρεί «μεταβατική περίοδο» μέχρι την παραχώρηση της αυτοδιάθεσης που τη θεωρεί δεδομένη και αναπόφευκτη, καθορίζει ότι η δέσμευσή του για «επαναφορά της ειρήνης» περιορίζεται στη μεταβατική περίοδο της αυτοκυβέρνησης και με την προϋπόθεση ότι, τελικά, θα εφαρμοστεί η αρχή της αυτοδιάθεσης. Βάζει στο στόμα του Κυβερνήτη, και παίρνει ως δεδομένο, τη δική του ερμηνεία ότι οι βασικές δημοκρατικές αρχές της αυτοκυβέρνησης θα

⁶⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 72-76.

εφαρμοστούν, χρησιμοποιώντας την ίδια τη φρασεολογία του Κυβερνήτη και επισημαίνει διπλωματικά τις παραλείψεις του Κυβερνήτη να απαντήσει στα βασικά ερωτήματα που είχε θέσει, ως «προϋποθέσεις», για τη συνεργασία του και επαναλαμβάνει τις απαιτήσεις του, χωρίς να τις καθιστά όρους.⁶¹

Τελικά στις 27 Φεβρουαρίου του 1956, ο Μακάριος και το Εθναρχικό Συμβούλιο, απέρριψαν τις προτάσεις Χάρντινγκ ενώ στις 29 Φεβρουαρίου 1956 στις 9 το βράδυ, η συνάντηση των Μακαρίου και Λέννοξ Μπόιντ στο σπίτι του τότε Αγγλικανού πρωθιερέα στην Κύπρο, αιδ. Άντει, χαρακτηρίστηκε σαν τυπική συνάντηση καταγραφής.⁶²

Με την εξορία του Μακαρίου στις 9 Μαρτίου 1956, το σχέδιο Χάρντινγκ ήταν ήδη νεκρό.

Μία καλύτερη ανάγνωση των προθέσεων Χάρντινγκ σε ότι αφορά την ιδέα του για ισότιμη εκπροσώπηση του 18% του λαού (τουρκοκύπριοι) με το 82% περίπου του λαού (Ελληνοκύπριοι) μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η πλειοψηφία της νέας Βουλής θα αποτελούνταν πιθανώς από Τούρκους και Άγγλους βουλευτές συνασπιζόμενοι μεταξύ τους έναντι των Ελλήνων βουλευτών. Κάτι τέτοιο προνοούσε και το «Σύνταγμα» πριν το 1931!

(3) Συμπεράσματα. Το «κλειδί» της μη αποδοχής του σχεδίου Χάρντινγκ, βρισκόταν στο ότι το 1956 ο Μακάριος δεν είχε μαζί του ούτε το λαό, ούτε τους τότε πολιτικούς και θρησκευτικούς ηγέτες του νησιού. Δεν ήταν ο Μακάριος του 1963 ή έστω του 1973. Τη δύναμη την είχε η ΕΟΚΑ η οποία ακολουθούσε τη γραμμή της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα ή έστω την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης.

Εύκολα μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι την κρίσιμη εκείνη περίοδο για το Κυπριακό, οι αρχικές διαπραγματεύσεις για την επίλυσή του, γινόντουσαν μεταξύ της Βρετανικής κυβέρνησης και του Μακαρίου, εκπροσώπου των Ελληνοκυπρίων. Που βρίσκονταν οι Τουρκοκύπριοι; Κριμένοι και δηλοί, άφηναν την ΕΟΚΑ να «βγάλει το φίδι από την τρύπα». Μόνο όταν βρέθηκε σε αδιέξοδο «κλήθηκε» η τουρκοκυπριακή πλευρά ως «ισότιμος» συνομιλητής, θέτοντας σε εφαρμογή την πάγια βρετανική

⁶¹ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 81-83.

⁶² *Ibid*, σελ. 89.

τακτική του «διαίρει και βασίλευε».

Ο φανερός, τουλάχιστον, λόγος του ναυαγίου ήταν η άρνηση της αγγλικής κυβέρνησης να προδεσμευτεί ότι :α) τελικά θα εφαρμόζετο το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης στην Κύπρο, β) στο μεσοδιάστημα, μέχρι την αυτοδιάθεση, το σύνταγμα «αυτοδιοίκησης» θα ήταν δημοκρατικό και φιλελεύθερο, γ) οι εκλεγμένοι Έλληνες βουλευτές θα είχαν πλειοψηφία έναντι των Τούρκων εκλεγμένων βουλευτών και των διορισμένων «ex officio» βουλευτών και δ) θα εφαρμοζόταν πλήρης και γενική αμνηστία για τους πολιτικούς καταδίκους και τους κρατούμενους αγωνιστές της ΕΟΚΑ.⁶³

Τα γενικότερα προβλήματα των Βρετανών στη Μέση Ανατολή, τους οδήγησαν μοιραία στην ενίσχυση της εξάρτησής τους από την Τουρκία. Οι όποιες βρετανικές προσπάθειες για διευθέτηση του ζητήματος της Κύπρου, θα έπρεπε να λαμβάνουν υπόψη πλέον αυτό το σημαντικό δεδομένο.

Το σχέδιο Χάρντινγκ δεν περιείχε δέσμευση αυτοδιάθεσης. Περιείχε σπόρους της «ισότητας» μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων και δεν περιείχε δεσμεύσεις για δημοκρατική λειτουργία του πολιτεύματος, ενώ παρείχε υπερεξουσίες στον κυβερνήτη διασφαλίζοντας τα βρετανικά συμφέροντα.

Παρατηρείτε μία σημαντική αλλαγή στη στάση που είχε ο Μακάριος στο σχέδιο Χάρντινγκ, αφού αποδέχθηκε τη συζήτηση για λύση αυτοκυβέρνησης, μετακινούμενος επί της ουσίας από τη μέχρι εκείνη τη στιγμή θέση της ελληνοκυπριακής κοινότητας για Ένωση με την Ελλάδα.⁶⁴

Όπως διαπίστωσε πολύ αργότερα ο Μακάριος το 1974, το σχέδιο Χάρντινγκ ήταν πραγματικά μία χαμένη ευκαιρία για μόνη και καλή λύση του Κυπριακού. Εκτός εάν υπήρξε, όχι ένα σχέδιο επίλυσης αλλά μία καλοστημένη μπλόφα των Άγγλων για να εξουδετερώσουν την ΕΟΚΑ και να καταστήσουν του Τούρκους ισότιμους επιδιαιτητές στο μέλλον της Κύπρου.

⁶³ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 102.

⁶⁴ Νίκος Χριστοδουλίδης, *Τα σχέδια λύσης από το 1947-1959, Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, Σειρά Β΄: Ελληνικά Γράμματα και Πολιτισμός, αρ.8, Η Προετοιμασία του Αγώνα: Προετοιμασία και Έναρξη του Αγώνα: 1953 έως την εξορία του Μακάριου 9 Μαρτίου 1956,* (Λευκωσία: Ακαδημία Ιστορικών Σπουδών, 2014), σελ.63.

δ. 1956 (Σχέδιο Ράντκλιφ)

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Μετά το ναυάγιο των συνομιλιών Μακαρίου – Χάρντινγκ και την εξορία του Μακαρίου, οι βρετανοί ενέτειναν τις προσπάθειες για την καταστολή της ΕΟΚΑ, εγκαινιάζοντας το Μάιο του 1956 τους απαγχονισμούς Κυπρίων αγωνιστών. Στις 12 Ιουλίου 1956, την εποχή κορύφωσης της αιγυπτιακής κρίσης, μετά την εθνικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ με κίνδυνο γενίκευσης πολεμικής σύγκρουσης συνασπισμένων δυνάμεων Αγγλίας, Γαλλίας και Ισραήλ κατά της Αιγύπτου, ο Βρετανός πρωθυπουργός Antony Eden (Άντονι Ήντεν), δήλωσε πως η εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης στην Κύπρο ήταν εκ των πραγμάτων αδύνατη και συμπλήρωσε ότι, πρόθεση της κυβέρνησή του ήταν η κατάρτιση «Συντάγματος αυτοκυβέρνησης» που θα εφαρμοζόταν μετά την εξουδετέρωση της τρομοκρατίας στο νησί.

(2) **Πολιτική Διάσταση.** Ο Ήντεν ανέθεσε στις 13 Σεπτεμβρίου 1956 στο συνταγματολόγο και νομικό, Λόρδο Ράντκλιφ (Radcliffe), τη σύνταξη ενός συντάγματος για άμεση εφαρμογή. Ο Λόρδος Ράντκλιφ είχε γνωρίσει τη βαρβαρότητα και το αιματηρό κόστος της διχοτόμησης στο Παντζάμπ, το 1947, όταν είχε κληθεί να χαράξει τη «γραμμή Ράντκλιφ», που θα χώριζε την Ινδία από το Πακιστάν. Οι ιδέες του για το Κυπριακό ήταν βασισμένες στην αρχή της δυαρχίας, με την οποία μοίραζε τις εξουσίες στις αποικιακές αρχές και τους ιθαγενείς, με απώτερο στόχο τη διατήρηση της Βρετανικής κυριαρχίας και των συμφερόντων της στην περιοχή. Ο Λόρδος Ράντκλιφ δεν συζήτησε με ελληνοκύπριους πολιτευτές αφού όλοι τους έθεταν ως μόνο αρμόδιο εκπρόσωπό τους τον εξόριστο Μακάριο.

Στις παραγράφους 23 και 24 του Προλόγου των συνταγματικών του προτάσεων, ο Ράντκλιφ γράφει: *«Ο καθένας γνωρίζει ότι η Κύπρος δεν είναι πληθυσμιακά ομοιογενής. Το 80% του πληθυσμού είναι Έλληνες, το 18% Τούρκοι και το υπόλοιπο 2% είναι μικρότερες κοινότητες Αρμενίων, Μαρωνιτών και Βρετανών κατοίκων. Οι επιδράσεις που προκαλούν το διαχωρισμό ανάμεσα στις κοινότητες, είναι ισχυρές, όπως η θρησκεία, η γλώσσα, η παιδεία, η παράδοση και τα έθιμα. Αυτός ο διαχωρισμός αντανακλάται από το γεγονός ότι ακόμα και στις μεικτές πόλεις και χωριά, Έλληνες Τούρκοι ζουν σε χωριστούς τομείς. [...] Αλλά ο κοινοτικός διαχωρισμός παραμένει ο γενικός παράγοντας. Έχω όμως συναίσθηση πως δεν γνωρίζω αρκετά πάνω στο θέμα. [...] Δεν έχω αμφιβολία ότι οι συνθήκες των τελευταίων 18 μηνών έχουν επηρεάσει σοβαρά το αίσθημα αποξένωσης ανάμεσα στις*

δύο κοινότητες και οποιοδήποτε σχέδιο για το μέλλον πρέπει να αποδέχεται το γεγονός αυτής της αποξένωσης, σαν σημαντικό στοιχείο για το σήμερα όπως και για το μέλλον». Ο Λόρδος Ράντκλιφ αναφερόμενος στην Αρμενική κοινότητα γράφει: « Οι εκπρόσωποι της αρμενικής κοινότητας μου είπαν ότι δεν έχουν επιθυμία για οποιοδήποτε ειδικές διευθετήσεις για την εκπροσώπησή τους ως χωριστής κοινότητας. Πιστεύουν ότι η καλύτερη προστασία τους βρίσκεται σε μία καλή κυβέρνηση για όλους, παρά σε διαχωρισμό με βάση χωριστά κοινοτικά συμφέροντα». ⁶⁵

Οι τουρκοκύπριοι ζητούσαν ίση πολιτική αντιπροσώπευση με την ελληνοκυπριακή πλευρά και ίσο λόγο σε θέματα που αφορούσαν το μέλλον της Κύπρου και της ενδεχόμενης αυτοδιάθεσής της, ενώ έθεταν στο τραπέζι τα «δικαιώματα» της Τουρκίας να επανακαταλάβει την Κύπρο σε περίπτωση που η Βρετανία θα εγκατέλειπε την κυριαρχία της πάνω στο νησί, κατά παράβαση της συνθήκης της Λωζάνης του 1923. Ο λόρδος προς τιμή του έγραφε ότι « Δεν αισθάνομαι ότι μπορώ να δεχτώ την απαίτηση για ισότητα [...] Η θεωρία της ισότητας, ενσωματώνει την ιδέα της ομοσπονδίας μάλλον παρά την ιδέα ενός ενιαίου κράτους. Μπορεί η Κύπρος να οργανωθεί σε τέτοιου είδους καθεστώς Ομοσπονδίας;». ⁶⁶ Πόσο θα εντυπωσιαζόταν ο Λόρδος Ράντκλιφ αν ζούσε σήμερα -απεβίωσε στις 1 Απριλίου του 1977 - και άκουγε ότι «σημαία» του ΟΗΕ για τη λύση στο Κυπριακό είναι η Ομοσπονδία! Όμως τότε δεν υπήρχε γεωγραφικός διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων. Έγινε λίγο αργότερα το 1974.

Ο Ράντκλιφ παρουσίασε τις προτάσεις του στις 12 Νοεμβρίου 1956, μέσα στα χρονικά περιθώρια των 2 μηνών που του είχαν τεθεί από τη Μ. Βρετανία. Όπως ο ίδιος έλεγε στην παράγραφο 5 του Προλόγου του, οι όροι εντολής για την αποστολή του στην Κύπρο μεταξύ των άλλων, προέβλεπαν «ότι καθόλη τη διάρκεια ισχύος του Συντάγματος η Κύπρος θα παραμείνει κάτω από τη βρετανική κυριαρχία» και «Το Σύνταγμα [...] πρέπει να περιλαμβάνει τέτοιες διασφαλίσεις, πρόνοιες και εγγυήσεις, όπως θα είναι αναγκαίο, για να δοθεί δίκαιη προστασία στα ειδικά συμφέροντα των διαφόρων κοινοτήτων, θρησκειών και λαών στην Κύπρο». ⁶⁷

Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά των συνταγματικών προτάσεων του

⁶⁵ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 109-110.

⁶⁶ *Ibid*, σελ. 111.

⁶⁷ *Ibid*, σελ. 104.

Λόρδου Ράντκλιφ ήταν: α) Η Βουλή θα είναι μία, αποτελούμενη από 36 βουλευτές, από τους οποίους 30 εκλεγόμενοι και 6 διοριζόμενοι από τον Κυβερνήτη. Οι 30 που θα εκλέγονται, θα εκλέγονται από 30 περιφέρειες, ένας από κάθε περιφέρεια. β) Έξι από τους εκλεγμένους βουλευτές θα εκλέγονται από Τούρκους ψηφοφόρους που θα έχουν δικό τους ξεχωριστό κατάλογο ψηφοφόρων αλλά, όλοι οι άλλοι ψηφοφόροι θα είναι σε ένα γενικό κατάλογο ψηφοφόρων, που θα εκλέγουν τους υπόλοιπους 24 βουλευτές. γ) Για την έγκριση οποιουδήποτε νόμου που τροποποιεί υφιστάμενους (του 1956) νόμους που διέπουν τις εσωτερικές υποθέσεις των Τουρκοκυπρίων (θέματα γάμου, περιουσία του Εβκάφ και Βακφς νόμου 1955, εκπαίδευση κλπ) χρειάζονται τη συγκατάθεση των δύο τρίτων του αριθμού των Τουρκοκυπρίων βουλευτών, δηλαδή τουλάχιστον 4 Τούρκους βουλευτές. δ) Ο κυβερνήτης θα διορίζει έναν από τους Τουρκοκύπριους βουλευτές ως υπουργό για τις τουρκοκυπριακές υποθέσεις για να χειρίζεται όλα τα θέματα που αφορούν ειδικά την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Ένα καθορισμένο ποσοστό των κρατικών εσόδων θα διατίθετο γι' αυτούς τους σκοπούς. ε) Ο Τουρκοκύπριος υπουργός θα είναι *ex officio* μέλος του Υπουργικού Συμβουλίου. στ) Όλες οι νομοθετικές αποφάσεις της Βουλής και όλες οι εκτελεστικές και διοικητικές πράξεις για θέματα που εμπίπτουν στον τομέα της αυτοδιοίκησης, δεν πρέπει να συγκρούονται με τα κατοχυρωμένα δικαιώματα που αφορούν τη θρησκεία, παιδεία, φιλανθρωπικά και πολιτιστικά θέματα και τη χρήση των γλωσσών. Δεν θα υπήρχε δυσμενής διάκριση όσον αφορά την καταγωγή, εθνικότητα, γλώσσα, φυλή ή θρησκεία. ζ) Για διασφάλιση αυτών των προνοιών, θα υπήρχε προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο που θα είχε εξουσία να ακυρώσει την επιλήψιμη απόφαση και άλλως πώς να αντιμετωπίζει το θέμα.⁶⁸

Επιπλέον έθεσε προτάσεις στο Σύνταγμά του για τον Κυβερνήτη, τον οποίο θα διορίζε βασιλική επιτροπή και αυτός με τη σειρά του θα διορίζε το βοηθό κυβερνήτη. Θα είχε την εξουσία ο Κυβερνήτης για τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα, την εσωτερική ασφάλεια. Αναφερόταν με λεπτομέρειες σε θέματα αυτοδιοίκησης για τη διασφάλιση των περιορισμών και των εγγυήσεων στις επιμέρους κοινότητες, τις περιουσίες, το δικαίωμα προσφυγής σε δικαστήρια καθώς και για τον τρόπο λειτουργίας της Βουλής και της εκτελεστικής εξουσίας. Στις πρόνοιες του Λόρδου Ράντκλιφ υπήρχε και η ίδρυση «κοινού Συμβουλίου» για το συντονισμό και την εναρμόνιση των δραστηριοτήτων του κυβερνήτη και του

⁶⁸ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 116-117.

αυτοκυβερνούμενου κράτους, ώστε να αίρει συνθήκες αντιδικίας.⁶⁹

Στις προτάσεις Ράντκλιφ περιλαμβάνονταν πρόνοιες για ίδρυση «Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας» για διορισμούς, προαγωγές και άσκηση πειθαρχικής εξουσίας πάνω σε δημόσιους υπαλλήλους και ακόμη για την εποπτεία και λειτουργία διαφόρων υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα της Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης, από ανεξάρτητη δημόσια αρχή και όχι από την κυβέρνηση. Τέτοιοι «θεσμοί» αποτελούσαν, τότε, πρωτότυπες και πρωτόγνωρες διευθετήσεις και ήσαν ξένοι στη νοοτροπία και συνήθειες του κυπριακού λαού, που, μέχρι τότε, γνώριζε μόνο την αποικιακή τακτική πάνω σε τέτοια θέματα.⁷⁰ Για την ιστορία ο θεσμός της Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, ενσωματώθηκε στο Σύνταγμα της Κύπρου του 1960 και υφίσταται μέχρι σήμερα.

Επίσης πρότεινε ρυθμίσεις για την παιδεία, την Υπηρεσία Ραδιοφώνου – Τηλεόρασης και για τις δαπάνες για την άμυνα και την εσωτερική ασφάλεια της Κύπρου. Η αποικιοκρατική κυβέρνηση είχε μόνιμη πολιτική της τον έλεγχο της παιδείας. Τη θεωρούσαν ένα από τους αξιόλογους δεσμούς για τη διατήρηση της «επικοινωνίας» και για την ανάπτυξη της «κατανόησης» ανάμεσα στις δύο μεγαλύτερες κοινότητες της Κύπρου. Όλα τα θέματα που αφορούσαν την παιδεία θα ήταν πλέον ευθύνη της αυτοδιοίκησης. Η δαπάνη για την παιδεία, την οποία λανθασμένα υπολόγισε περί τις £500.000 ετησίως, θα καταβάλετο από την Βρετανία σαν δώρο στον κυπριακό λαό.⁷¹

Τα θέματα της άμυνας και της εσωτερικής ασφάλειας θα έμεναν υπό τον έλεγχο του άγγλου Κυβερνήτη. Άλλος όμως θα είχε τον έλεγχο και άλλος θα πλήρωνε. Κάτι που δεν είναι πλατύτερα γνωστό είναι ότι τότε η Κύπρος όπως και όλες οι Βρετανικές αποικίες της, κατέβαλε ένα ετήσιο χαράτσι ως «συνδρομή της» στα έξοδα της άμυνας της Αυτοκρατορίας! Το ετήσιο αυτό χαράτσι, το 1956, ήταν καθορισμένο στις £10.000, που ο Λόρδος Ράντκλιφ το έβρισκε «μικρό ποσό» και εισηγείτο την αύξησή του στη διάρκεια της αυτοδιοίκησης.⁷²

(3) Νομική Διάσταση. Τα πρώτα σπέρματα της αρχής των «χωριστών πλειοψηφιών», ανάμεσα στις δύο κοινότητες τα συναντάμε στο σχέδιο Ράντκλιφ,

⁶⁹ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 143-144.

⁷⁰ *Ibid*, σελ. 107.

⁷¹ *Ibid*, σελ. 151.

⁷² *Ibid*, σελ. 127.

όπου αναφέρει «Κανένας νόμος ή κανονισμός της Βουλής, πάνω σε οποιοδήποτε θέμα που αφορούσε τουρκοκυπριακά εκπαιδευτικά, θρησκευτικά, φιλανθρωπικά και πολιτιστικά ιδρύματα ή δραστηριότητες ή πάνω σε οποιαδήποτε τουρκοκυπριακά θέματα, δεν θα ήταν έγκυρος ή δεσμευτικός, εκτός αν τέτοιο νομοθέτημα εψηφίζετο και από ουχί λιγότερο από τα δύο τρίτα των Τούρκων βουλευτών». Και πρόσθετε, «Ο κυβερνήτης είχε δικαίωμα σε περίπτωση που, κατά τη γνώμη του οποιοδήποτε νομοθέτημα της Βουλής επηρέαζε τις κοινοτικές εγγυήσεις, να αρνηθεί να το υπογράψει και εδικοιούτο, τότε, να παραπέμψει στο Ανώτατο Δικαστήριο για τη γνωμοδότηση του Δικαστηρίου». Τέλος, «Κανένας νόμος που θα άλλαζε τις εξουσίες και αρμοδιότητες της Βουλής, δεν θα μπορούσε να εγκριθεί ή να ισχύσει εκτός, αν σε τέτοιο νόμο, εχορηγείτο βασιλική έγκριση από τη Βασίλισσα της Αγγλίας». Αυτές οι συνταγματικές πρόνοιες διασφάλιζαν ότι η Βουλή δεν θα μπορούσε με νομοθετήματά της να παραβιάσει να τροποποιήσει ή να καταπατήσει τις εγγυήσεις που δίνονταν στην κάθε κοινότητα.⁷³

Μεγάλη σημασία απέδιδε ο Λόρδος Ράντκλιφ στο Ανώτατο Δικαστήριο. Αυτό θα ήταν ο τελικός επιδιαιτητής των δικαιοδικών διαφορών και γι' αυτό πρότεινε όπως είναι τριμελής, με ένα ελληνοκύπριο δικαστή, ένα τουρκοκύπριο δικαστή και ένα ουδέτερο πρόεδρο, ο οποίος δεν θα ήταν Κύπριος πολίτης ή κάτοικος της Κύπρου.

Ένας νέος θεσμός που εισήγαγε με τις προτάσεις του ο Λόρδος Ράντκλιφ ήταν ο θεσμός του «Συμβουλίου Εγγυήσεων» (The Tribunal of Guarantees). Αν και δεν ήταν δικαστήριο, εντούτοις είχε ημι-δικαστικό χαρακτήρα και πρέπει να θεωρηθεί ο προπάτορας του θεσμού του Συνταγματικού ή Διοικητικού Δικαστηρίου, όπως έγινε αργότερα γνωστός.⁷⁴

Για πρώτη φορά εισάγεται στην Κύπρο ο θεσμός του «ουδέτερου μη Κύπριου προέδρου» του δικαστηρίου. Είναι ο θεσμός που, έκτοτε θα φιγουράρει μέχρι σήμερα σε κάθε συνταγματική πρόταση για την Κύπρο.⁷⁵

(4) Συμπεράσματα. Ο Λόρδος Ράντκλιφ ως έγκριτος νομικός, επιτέλεσε το καθήκον του με ευσυνειδησία και ουσιαστικά παρουσίασε την πιο ολοκληρωμένη

⁷³ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 107-108.

⁷⁴ *Ibid*, σελ. 123.

⁷⁵ *Ibid*, σελ. 147.

μέχρι τότε, βρετανική συνταγματική πρόταση για την Κύπρο στη διάρκεια της βρετανικής αποικιοκρατίας.

Οι Βρετανοί ήθελαν να χρησιμοποιήσουν την ύπαρξη του «Συντάγματος Ράντκλιφ» ως την υπεσχημένη αμοιβή αν οι ελληνοκύπριοι εγκατέλειπαν την τρομοκρατική δράση της ΕΟΚΑ και γι' αυτό έδειχναν και τόση βιασύνη για την εφαρμογή του.

Από τους όρους εντολής που δόθηκαν στο Ράντκλιφ, διαφαινόταν και κατεύθυνση της πολιτικής των αποικιοκρατών βρετανών, η οποία επιγραμματικά ήταν, η διατήρηση του νησιού υπό την κυριαρχία τους, η διασφάλιση των αμυντικών συμφερόντων τους και των συμμάχων τους στην περιοχή και η προστασία των συμφερόντων διαφόρων κοινοτήτων και κυρίως των τουρκοκυπρίων που τους θεωρούσαν συνοδοιπόρους για την κατάπαυση των εχθροπραξιών της ΕΟΚΑ στο νησί.

Το σύνταγμα Ράντκλιφ δεν περιείχε ούτε δέσμευση ούτε ελπίδες για αυτοδιάθεση του κυπριακού λαού. Έδινε στους τουρκοκύπριους εγγυήσεις και καθεστώς μειονότητας. Παρείχε δημοκρατικές διαδικασίες τουλάχιστο στον κύκλο των θεμάτων αυτοδιοίκησης και υπερεξουσίες, όπως και το σχέδιο Χάρντινγκ στον κυβερνήτη.

Οι προτάσεις Ράντκλιφ δεν ήταν τίποτε άλλο από συνταγματικές εισηγήσεις, ενώ η δήλωση Μπόιντ ήταν πολιτική διακήρυξη της Βρετανικής Κυβέρνησης. Σύμφωνα με αυτή τη διακήρυξη, μετά την πάροδο κάποιων χρόνων από την εφαρμογή του Συντάγματος Ράντκλιφ, οι Τουρκοκύπριοι θα είχαν ξεχωριστό δικαίωμα αυτοδιάθεσης.⁷⁶

Η ελληνική κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή, μέσα σε 48 ώρες από την ανακοίνωσή του, απέρριψε το σχέδιο Ράντκλιφ διότι δεν ικανοποιούσε το βασικό αίτημα του κυπριακού λαού για αυτοδιάθεση και αυτοκυβέρνηση. Η Τουρκία επίσης το απέρριψε, διότι υποβίβαζε την τουρκοκυπριακή κοινότητα σε μειονότητα με μειονοτικά δικαιώματα. Επιπλέον το «σύνταγμα Ράντκλιφ» ακυρώθηκε κατά την παρουσίασή του στο βρετανικό κοινοβούλιο στις 19 Δεκεμβρίου του 1956 από τον

⁷⁶ Νίκος Χριστοδουλίδης, *Τα σχέδια λύσης από το 1947-1959*, Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, Σειρά Β': Ελληνικά Γράμματα και Πολιτισμός, αρ.8, *Η Προετοιμασία του Αγώνα: Προετοιμασία και Έναρξη του Αγώνα: 1953 έως την εξορία του Μακάριου 9 Μαρτίου 1956*, (Λευκωσία: Ακαδημία Ιστορικών Σπουδών, 2014), σελ. 68.

υπουργό αποικιών Lennox-Boyd. Τελικά η βρετανική κυβέρνηση άνοιγε ορθάνοιχτα την πόρτα μέσω της διπλής αυτοδιάθεσης, στα τουρκικά σχέδια για την ποθητή για αυτούς διχοτόμηση της Κύπρου.

ε. 1958 (Σχέδιο Φουτ)

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Στις 1 Ιανουαρίου 1958, ιδρύεται η ΕΟΚ, ενώ στις 29 Απριλίου 1958, τέθηκε στη διάθεση των κρατών προς υπογραφή η Σύμβαση της Γενεύης για το Δίκαιο της Θάλασσας, ενώ μπήκε σε ισχύ αργότερα στις 10 Ιουνίου 1964.

(2) **Πολιτική- Νομική Διάσταση.** Τόσο η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ διά του Ψηφίσματος 1013 (XI) από 26 Φεβρουαρίου του 1957, όσο οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ διά του Βρετανού Γενικού Γραμματέα του, λόρδου Ίσμεϊ, όλο το 1957 πίεζαν για λύση. Συνέπεια αυτών ήταν η απελευθέρωση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου από την εξορία του στις Σεϋχέλλες από το Μάρτιο 1956 και η επιστροφή του στην Αθήνα, και κυρίως η παραίτηση την 15^η Οκτωβρίου του 1957 από τη θέση του Κυβερνήτη του Στρατάρχη Χάρντινγκ και η αντικατάστασή του την 22 Οκτωβρίου του 1957 από το Λειτουργό του Υπουργείου Αποικιών, Σερ Χιου Φουτ (Hugh Foot), γνωστό για τις φιλελεύθερες απόψεις του. Η αλλαγή αυτή αρχικώς έγινε δεκτή από την Ελληνική πλευρά, και αρνητικά δεκτή από την τουρκική. Από το πρώτο διάστημα της παρουσίας του στο νησί, είχε καταλήξει σε συμπεράσματα, που αποτέλεσαν τις βασικές αρχές της πολιτικής του όπως: τη χορήγηση αυτοκυβέρνησης και χρονική μετάθεση της οριστικής λύσης του Κυπριακού ζητήματος, τη χορήγηση μέγιστης κοινοτικής αυτονομίας στις δύο κοινότητες στην Κύπρο, την αποκλειστική αρμοδιότητα των κοινοτήτων για τα θέματά τους, την ίδρυση και λειτουργία δύο κοινοτικών συνελεύσεων, τη διατήρηση της αρμοδιότητας του Κυβερνήτη σε θέματα άμυνας, ασφάλειας και εξωτερικών υποθέσεων, αλλά και της αρμοδιότητας του «Συμβουλίου του Κυβερνήτη» σε όσα θέματα, δεν αφορούσαν τις δύο κοινότητες, τη συμμετοχή εκπροσώπων των δύο κοινοτήτων στο «Συμβούλιο του Κυβερνήτη», τη δοκιμαστική επί τριετία εφαρμογή του χορηγούμενου Συντάγματος στη νήσο και τη δυνατότητα αναθεώρησής του κατόπιν διαπραγμάτευσης της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Τη συγκεκριμένη περίοδο το Ηνωμένο Βασίλειο τροποποιούσε τους στρατηγικούς του σχεδιασμούς για το νησί και υπολόγιζε ότι κάλλιστα θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά του στην περιοχή, με την κατοχή και μόνο

κυριαρχικών βρετανικών βάσεων στο νησί, ενώ συνολική κατοχή και διοίκηση της Κύπρου, εν μέσω μεταπολεμικής περιόδου, κρίθηκε ως αχρείαστη κατασπατάληση μέσων και πόρων.⁷⁷

Στις 6 Ιανουαρίου του 1958 το τελικό «Σχέδιο Φουτ», ανακοινώθηκε με τη μορφή δήλωσης της Κυβέρνησης στο βρετανικό Κοινοβούλιο και επιγραμματικά περιείχε τα παρακάτω : α) Χορήγηση Συντάγματος αυτοκυβέρνησης για επτά χρόνια, κατόπιν διαπραγματεύσεων, β) μείωση της επταετούς περιόδου, εάν αυτό αποτελούσε συμφωνία μεταξύ των Κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας και της Ελληνικής και Τουρκικής Κοινότητας στη Νήσο, γ) μετά την επταετή περίοδο παραχώρηση στην Τουρκία, κυρίαρχης στρατιωτικής Βάσης στην Κύπρο, δ) τερματισμό της κατάστασης ανάγκης και επιστροφή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ε) αναγνώριση δικαιώματος χωριστής αυτοδιάθεσης για τους Τουρκοκύπριους μετά την επταετία χωρίς να λαμβάνεται πρόνοια για την τύχη της παραχωρούμενης στο μεταξύ τουρκικής στρατιωτικής βάσης, στ) εγγυήσεις για την τουρκική κοινότητα, ζ) διατήρηση άγνωστου αριθμού και έκτασης επί της Νήσου βρετανικών Κυρίαρχων Βάσεων.

Το «Σχέδιο Φουτ», παρουσιάστηκε για συναπόφαση από τη Βρετανία εν αγνοία της ελληνικής κυβέρνησης στην τουρκική πλευρά, που όμως μέσα στο μαξιμαλισμό της το απέρριψε, επιδιώκοντας την άμεση υπογραφή ειδικής βρετανο-τουρκικής συμφωνίας περί του δικαιώματος χωριστής αυτοδιάθεσης των Τουρκοκυπρίων, την άμεση διχοτόμηση της Κύπρου ή έστω την εφαρμογή ομοσπονδιακού συστήματος αυτοκυβέρνησης με ίση συμμετοχή Ελλήνων και Τούρκων και ευρύ δικαίωμα αρνησικυρίας στην τουρκική πλευρά επί σειράς συνταγματικών ζητημάτων, σύστημα που θα έπρεπε να οδηγήσει στη διχοτόμηση. Με τη γνωστή βρετανική υπεροψία και αφού είχε παρέλθει διάστημα ενάμιση μήνα με άκαρπες διαπραγματεύσεις με την τουρκική πλευρά, αλλά και τον αρνητικό αμερικανικό παράγοντα, μόλις στις 10 Φεβρουαρίου παρουσιάστηκε το Σχέδιο Φουτ στην Ελληνική πλευρά από το διαβόητο Υπουργό Αποικιών Λουντ και τον Κυβερνήτη Φουτ. Η Ελληνική πλευρά το απέρριψε, παρά τον εκβιασμό της από τους Βρετανούς και τις ψευδείς αναφορές τους προς τον Έλληνα Πρωθυπουργό, Κων/νο Καραμανλή, περί ενδεχόμενου Ελληνο-τουρκικού πολέμου.

⁷⁷ Νίκος Χριστοδουλίδης, *Τα σχέδια λύσης από το 1947-1959*, Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, Σειρά Β΄: Ελληνικά Γράμματα και Πολιτισμός, αρ.8, *Η Προετοιμασία του Αγώνα: Προετοιμασία και Έναρξη του Αγώνα: 1953 έως την εξορία του Μακάριου 9 Μαρτίου 1956*, (Λευκωσία: Ακαδημία Ιστορικών Σπουδών, 2014), σελ.70.

(3) Συμπεράσματα. Το «Σχέδιο Φουτ», είναι κλασσική περίπτωση στην ιστορία των διαπραγματεύσεων, απόπειρας ταυτόχρονης εξαπάτησης των εμπλεκόμενων μερών από το βρετανικό παράγοντα, προς εξασφάλιση για τον ίδιο και μόνο, πρόσκαιρων ωφελημάτων και προνομίων. Μολονότι προβαλλόταν η αυτοκυβέρνηση ως η λύση στην Κύπρο, κανείς στο Λονδίνο δεν το εννοούσε. Ακόμα και η διχοτόμηση δεν μπορούσε να έχει ρεαλιστικές βάσεις, διότι θα απαιτούσε τεράστια αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμού και αβάσταχτο οικονομικό κόστος.

στ. 1958 (Σχέδιο Μακμίλλαν)

(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον. Ο Μακάριος βρισκόταν ακόμη σε εξορία από το νησί⁷⁸. Η ΕΟΚΑ παρότι είχε υποστεί βαριά πλήγματα, είχε κατορθώσει να προμηθευτεί από την Ιταλία μια σημαντική ποσότητα αυτομάτων όπλων και άλλου πολεμικού υλικού. Στις 3 Μαρτίου του 1957 ο Γρηγόρης Αυξεντίου ο σταυραετός του Μαχαιρά, θα γίνει ολοκαύτωμα στο βωμό της λευτεριάς. Τον Ιούνιο του 1958, η ελληνοτουρκική αντιπαράθεση στην Κύπρο είχε πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις, ύστερα από τοποθέτηση βόμβας – προβοκάτσιας στο Γραφείο Πληροφοριών του Τουρκικού Προξενείου Λευκωσίας (7 Ιουνίου 1958), που έδωσε την ευκαιρία για εκτεταμένες καταστροφές και λεηλασίες ελληνικών περιουσιών και καταστημάτων στην κυπριακή πρωτεύουσα, από ομάδες Τουρκοκύπριων που καθοδηγούνταν από τη διάδοχο κατάσταση της ΒΟΛΚΑΝ (ηφαίστειο) την παραστρατιωτική Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης, TMT (*Türk Mukavemet Teskilat*), που σχηματίστηκε από το Ραούφ Ντενκτάς και τον Τούρκο στρατιωτικό Ριζά Βουρουσκάν το 1958.⁷⁹

Απόρρητα έγγραφα που βρέθηκαν στο μυστικό φάκελο που κατόρθωσε να πάρει η Κυπριακή Δημοκρατία και που το διατηρεί στο Κρατικό Αρχείο, αποδεικνύουν ότι την ιδέα για την ίδρυση της TMT, είχαν οι Άγγλοι και αυτοί εξώθησαν το Ραούφ Ντενκτάς φαινομενικά να παραιτηθεί από την κυβερνητική υπηρεσία, να αναλάβει την ηγεσία της και να συνεχίσει να εισπράττει το μισθό του. Ακολούθησε η δολοφονία οκτώ Ελλήνων Κυπρίων από τον Κοντεμένο, από τους Τούρκους του χωριού Κιόνελι (12 Ιουνίου 1958), υπό τη σκανδαλώδη ανοχή των βρετανικών αρχών ασφαλείας. Ο Γρίβας με τη σειρά του ως ο επιχειρησιακός

⁷⁸ Με απόφαση του Βρετανικού Υπουργικού Συμβουλίου της 28^{ης} Μαρτίου 1957, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και οι συνεξόριστοί του είναι ελεύθεροι να μεταβούν σε οποιαδήποτε χώρα πλην της Κύπρου. Οι τέσσερις άνδρες, φεύγουν από τις Σευχέλλες και φτάνουν στις 17 Απριλίου στην Αθήνα, όπου τους επιφυλάσσεται ενθουσιώδης υποδοχή.

⁷⁹ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 167.

αρχηγός της ΕΟΚΑ, απαγόρευε στους αγωνιστές του να μετέχουν στις συγκρούσεις ή να πλήξουν οποιοδήποτε Τουρκοκύπριο. Ταυτόχρονα όμως, διέταξε την ίδρυση, χωριστά από την κυρίως ΕΟΚΑ, ειδικής δύναμης άμυνας κατά των Τούρκων, τη λεγόμενη «Γ.Π.». Στη Λευκωσία, υπεύθυνος είχε διοριστεί ο Γιαννάκης Μάτσης. Στις 19 Ιουνίου 1958, ανακοινώθηκε στο βρετανικό Κοινοβούλιο το «σχέδιο Μακμίλαν».⁸⁰

(2) Πολιτική Διάσταση. Τον Ιανουάριο του 1957 ο Βρετανός Χάρολντ Μακμίλαν (Harold Macmillan), διαδέχθηκε στην πρωθυπουργία της Αγγλίας τον Α. Ήντεν, ο οποίος ταπεινώθηκε πολιτικά από το Νάσσερ της Αιγύπτου κατά τη διάρκεια της κρίσης στο Σουέζ (1957). Στις 15 Αυγούστου του 1958, έπειτα από διπλωματικές επαφές του Μακμίλαν και του κυβερνήτη της Κύπρου, Χιου Φουτ (Hugh Foot), στην Αθήνα και τη Λευκωσία, ανακοινώθηκε το αναθεωρημένο και οριστικό «σχέδιο Μακμίλαν», με ορισμένες τροποποιήσεις των προτάσεων της 19^{ης} Ιουνίου 1958. Η πρόταση για διπλή υπηκοότητα αποσύρθηκε και οι δύο εκπρόσωποι των κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας θα είχαν συμβουλευτικό ρόλο και δεν θα συμμετείχαν στο υπουργικό συμβούλιο.

Εξαγγέλθηκε μονομερώς ως τετελεσμένο γεγονός για άμεση εφαρμογή, και όχι για συζήτηση, από τον Άγγλο πρωθυπουργό, δίχως να έχει ενημερώσει την ελληνική κυβέρνηση, ενώ υπάρχουν πληροφορίες ότι το Σχέδιο Μακμίλαν είχε συζητηθεί με την τουρκική πλευρά και πιο συγκεκριμένα με τον τότε πρωθυπουργό της Τουρκίας Αντάν Μεντερές. Λέγεται δε ότι την κεντρική ιδέα για διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων που εισήγαγε στο σχέδιο του, ο Άγγλος πρωθυπουργός την πήρε και την υιοθέτησε ως βασική ιδέα από τον Αντάν Μεντερές.⁸¹

Το γεωγραφικό υπόβαθρο για την εφαρμογή του διαμελισμού άρχισε να κατασκευάζεται. Σύντομα οι περιοχές στη Βόρεια Λευκωσία στον Άγιο Λουκά, στον Άγιο Κασσιανό, στον Τράχωνα, στην Ομορφίτα, στο Ορτά Κιογιού στο Σελέμανι, στα Κόκκινα, τη Λεύκα, τη Γαλάτεια στην Καρπασία, και στο Σταυροκόκνου στην Πάφο εγκαταλείφθηκαν από τους Έλληνες κατοίκους τους και έγιναν αμιγώς τουρκικές περιοχές. Ο διαμελισμός είχε αρχίσει!

Έτσι λοιπόν το σχέδιο Μακμίλαν, εισήγαγε επίσημα για πρώτη φορά μέχρι

⁸⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 167-170.

⁸¹ *Ibid*, σελ. 168.

τότε, το διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων σε δύο χωριστές οντότητες, που κάθε μια θα είχε και θα ασκούσε χωριστά, τα δικαιώματα της «αυτοκυβέρνησης». Η Κύπρος θα εξακολουθούσε να παραμένει αποικία της Βρετανίας. Ο άγγλος κυβερνήτης, που θα διορίζε η αγγλική κυβέρνηση, διατηρούσε ακαθόριστες, αλλά πολύ πλατειές εξουσίες. Ιδιαίτερα, διατηρούσε την εξουσία πάνω σε κάθε θέμα που αυτός θα έκρινε, ότι ήταν θέμα κοινού ενδιαφέροντος για τις δύο κοινότητες, να νομοθετεί γι' αυτό και να το ρυθμίζει ο ίδιος, ώστε να διασφαλίζεται ότι προστατεύονται τα συμφέροντα και των δύο κοινοτήτων.⁸²

Επιπλέον καθόριζε το σχέδιο Μακμίλαν, ότι το 82% του πληθυσμού της Κύπρου, που ήταν οι ελληνοκύπριοι, εξισωνόταν πολιτικά και πολιτειακά με το 18% του πληθυσμού, που ήταν οι Τουρκοκύπριοι. Μετά το 1878, η Τουρκία αποκτούσε δικαιώματα επικυριαρχίας πάνω στην Κύπρο, αφού με «ειδικό αντιπρόσωπό» της, που θα παρέμενε στην Κύπρο ως σύμβουλος του Κυβερνήτη θα είχε ίσο λόγο και ίση επιρροή με τον εκπρόσωπο της Ελλάδας στις αποφάσεις για το πολιτικό μέλλον της Κύπρου και για θέματα εσωτερικής πολιτικής της.

Τελειώνοντας το σχέδιο του ο πρωθυπουργός Μακμίλαν, πρόσθετε την ανάγκη για τερματισμό της βίας στο νησί και πως κάτω από αυτήν την προϋπόθεση η Αυτού Μεγαλειότητα προτίθετο να πάρει προοδευτικά μέτρα για τη χαλάρωση των κανονισμών εκτάκτου ανάγκης και άρση της απαγόρευσης επιστροφής στην Κύπρο Κυπρίων που ήταν εξόριστοι. Κάθε κοινότητα της νήσου θα ελέγχει τις δικές της κοινοτικές υποθέσεις, μέσω αντιπροσωπευτικών θεσμών που θα έχουν αρμοδιότητα και εξουσία να διαχειρίζονται τις εσωτερικές υποθέσεις της νήσου.⁸³

Η κυβέρνηση Μακμίλαν δεν έμεινε στα λόγια. Άρχισε συστηματικά τη μονομερή εφαρμογή του σχεδίου και έτσι, μέσα στον Ιούλιο του 1958, η Τουρκία, μετά τη συμφωνία με την αγγλική κυβέρνηση, έστειλε στην Κύπρο επίσημα τον «αντιπρόσωπό» της για να συμβουλευτεί τον Άγγλο κυβερνήτη. Η Ελλάδα αρνήθηκε να στείλει αντιπρόσωπο. Επιπλέον στις 22 Αυγούστου 1958, η αποικιακή κυβέρνηση κατήγγησε το ενοποιημένο «Γραφείο Παιδείας» και ίδρυσε ένα ελληνοκυπριακό και ένα, χωριστά, τουρκοκυπριακό με επικεφαλής βέβαια Άγγλους! Όσα σχολεία μέσης παιδείας δέχονταν τη νέα διεύθυνση, είχαν παχυλή επιχορήγηση από το χωριστό

⁸² Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 168-169.

⁸³ *Ibid*, σελ. 174.

γραφείο παιδείας της κοινότητάς τους. Κανένα ελληνικό σχολείο δεν δέχθηκε και δεν πήρε βοήθεια. Όλα τα τουρκικά σχολεία Μέσης Παιδείας, δέχτηκαν το νέο σχέδιο και έλαβαν πακτωλό οικονομικής βοήθειας. Τον Οκτώβριο του 1958, αναγγέλθηκε η ίδρυση τουρκοκυπριακού Τμήματος Γεωργικών Εφαρμογών, το Νοέμβριο 1958, εξεδόθη εγκύκλιος του Κυβερνήτη προς όλα τα κυβερνητικά τμήματα για ετοιμασία σχεδίων διαχωρισμού των υπηρεσιών τους μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων. Τον Ιανουάριο του 1959, δημοσιεύτηκε νέος νόμος για το Συνεργατισμό, που καθίδρυε δύο χωριστά συνεργατικά κινήματα, ένα ελληνοκυπριακό και ένα τουρκοκυπριακό.⁸⁴

(3) Νομική Διάσταση. Το διεθνές καθεστώς της νήσου ως αποικίας θα παρέμενε αμετάβλητο για περίοδο επτά ετών. Σε ότι αφορά το προτεινόμενο Σύνταγμα της Κύπρου σε αυτό υπήρχε μία χωριστή Βουλή για κάθε μια από τις κοινότητες, το οποίο θα έχει τελεσίδικη νομοθετική αρμοδιότητα για τα κοινοτικά θέματά της. Ο Κυβερνήτης θα είχε την τελική απόφαση για θέματα εξωτερικών υποθέσεων, και την εσωτερική ασφάλεια αφού πρώτα συμβουλευόταν ισότιμα τους αντιπροσώπους της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης.

(4) Συμπεράσματα. Το σχέδιο Μακμίλαν βασιζόταν στο συνεταιρισμό των τριών κυβερνήσεων Αγγλίας - Ελλάδας - Τουρκίας στη διακυβέρνηση της Κύπρου, υπό Βρετανό Κυβερνήτη και αντιπροσώπους της Ελλάδας και της Τουρκίας. Υπήρξε μία συγκαλυμμένη «*λειτουργική διχοτόμηση*» που αντανάκλούσε τον «*εναγκαλισμό*» της Τουρκίας από την Αγγλία, αλλά και την παραδοχή στο Λονδίνο ότι στο νησί τους ήταν απαραίτητες μόνο στρατιωτικές βάσεις και όχι ολόκληρο ως βάση. Την περίοδο αυτή οι Βρετανοί ολοκλήρωναν, την αεροπορική στρατιωτική τους βάση στο Ακρωτήρι, η οποία θα φιλοξενούσε βομβαρδιστικά αεροσκάφη και πυρηνικά όπλα, τα αρχηγεία χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων Μέσης Ανατολής στο χωριό Επισκοπή και λοιπές στρατιωτικές εγκαταστάσεις στη Δεκέλεια και σε άλλες περιοχές του νησιού.

Η Ελλάδα και ο ελληνισμός της Κύπρου βρέθηκαν σε ένα δίλλημα: είτε να συνεργαστούν με την αγγλική κυβέρνηση στην εφαρμογή του διαμελισμού, ώστε να διασώσουν ότι μπορούσε να διασωθεί, είτε να αντισταθούν ή να αρνηθούν κάθε συνεργασία, και τότε η Αγγλία, με την ισχύ και τη νομιμοφάνεια της «*κρατούσης*

⁸⁴ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 176-177.

αποικιακής δύναμης», ως μία άλλη Αθήνα απέναντι στον Μηλίους το 416 π.χ., θα είχε την ευχέρεια και τη δικαιολογία να επιβάλει το διαμελισμό και μάλιστα με τους δικούς της όρους και σε συνεννόηση με την Τουρκία.⁸⁵

Η μονομερής εφαρμογή του διαμελισμού που είχε αρχίσει το 1958 παρουσίαζε ένα «κώλυμα». Οι τουρκοκύπριοι δεν είχαν μέχρι τότε εδαφική βάση στην οποία ο πληθυσμός της να είναι αμιγώς τουρκικός. Αυτό το εμπόδιο κλήθηκε να το προσπεράσει η παραστρατιωτική οργάνωση ΤΜΤ του Ντενκτάς και της παρέας του, κλιμακώνοντας τις διακοινοτικές ταραχές.

Από όλα τα σχέδια που είχαν μέχρι τότε καταρτιστεί και προταθεί, το σχέδιο Μακμίλαν ήταν το χειρότερο.⁸⁶ Στην πραγματικότητα δεν προτάθηκε ποτέ στην ελληνοκυπριακή πλευρά για να το κάνει αποδεκτό ή να το απορρίψει. Απλώς ανακοινώθηκε στις 19 Ιουνίου 1958.

ζ. Γενικά Συμπεράσματα 1^{ης} Περιόδου

Μέχρι το 1963, σε ολόκληρη την έκταση της Κύπρου, οι δύο κοινότητες ήταν αδιάκριτα κατασπαρμένες η μια ανάμεσα στην άλλη, με μοναδική ομοιογένεια, ακριβώς όπως «κόκκοι άμμου» που ρίχνονται τυχαία σε μια λεία επιφάνεια.⁸⁷

Ούτε το σχέδιο Χάρντινγκ ούτε το σύνταγμα Ράντκλιφ διασφάλιζαν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης για την Κύπρο και για το οποίο αγωνίστηκαν, πολέμησαν και θυσιάστηκαν οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Υιοθετούσαν την αρχή της ισότητας μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων και παρείχαν υπερεξουσίες στον κυβερνήτη με σκοπό τη μόνιμη στρατιωτική παρουσία των Άγγλων στο νησί και την εξασφάλιση των αγγλικών συμφερόντων και των συμμάχων τους στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων από το Σουέζ, αναβάθμιζε μοιραία την Κύπρο στο σημαντικότερο ορμητήριό τους στην περιοχή.

«Το Κυπριακό ενδεχομένως δεν θα είχε κακοφορμίσει χωρίς το θεσμικό τετελεσμένο της αποικιοκρατίας, την επιμονή της Βρετανίας να καθυστερήσει την από-αποικιοποίηση της νήσου ή την επιλογή να υποδαυλίσει και να εκμεταλλευτεί τις

⁸⁵ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 175.

⁸⁶ *Ibid*, σελ. 168.

⁸⁷ *Ibid*, σελ. 113.

*εθνοτικές διαφορές στο νησί, αλλά και τον ευρύτερο ελληνοτουρκικό ανταγωνισμό, για να διατηρήσει την κυριαρχία της και να αποδυναμώσει το κίνημα των Ελληνοκυπρίων υπέρ της ένωσης».*⁸⁸

Οι εξωγενείς παράγοντες και τα τεκταινόμενα στη ευρύτερη περιοχή της Κύπρου, σε όλη την περίοδο αυτή (1878-1958) αλλά και οι προσπάθειες διεθνοποίησης του Κυπριακού από την Ελλάδα, είχαν σημαντική επίδραση στην εξεύρεση της ποθητής για το λαό της Κύπρου λύσης.

Οι αραβικές χώρες δεν δεχόντουσαν τις προτάσεις της Τουρκίας για διχοτόμηση της Κύπρου, γιατί με αυτό τον τρόπο τα δύο μέρη που θα προέκυπταν θα ενσωματώνονταν σε δύο κράτη μέλη του ΝΑΤΟ και κατά συνέπεια θα ερχόταν στη γειτονία τους, ο Στρατιωτικός αυτός Οργανισμός. Έτσι υποστήριζαν την αυτοδιάθεση και την ανεξαρτησία του κυπριακού λαού και ήταν υπέρ της ένταξης της Κύπρου στο Κίνημα των Αδεσμεύτων.⁸⁹

Με το σχέδιο Μακμίλαν η Τουρκία, για πρώτη φορά μετά το 1878, αποκτούσε ξανά επίσημα δικαιώματα επικυριαρχίας πάνω στην Κύπρο και επίσημα λόγο διακυβέρνησης από τους Άγγλους.⁹⁰ Η Αγγλία με αυτό τον τρόπο, εξυπηρετώντας τους δικούς της στρατηγικούς σχεδιασμούς και τα εθνικά της συμφέροντα, έβαζε οριστικά ταφόπλακα στην προοπτική της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Η απειλή μονομερούς εφαρμογής του διαμελισμού που επιχειρούσε η Αγγλία σε συνεργασία με την Τουρκία στο νησί, ήταν η κυριότερη αιτία που ανάγκασε τον εξόριστο Μακάριο και τον τότε Έλληνα πρωθυπουργό Κων/νο Καραμανλή, να δεχθούν τις διαπραγματεύσεις στη Ζυρίχη, που τελικά οδήγησαν στο καθεστώς των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου, που θα αναφερθούμε αμέσως μετά.⁹¹

«Η περιορισμένη εισαγωγή της δημοκρατικής αρχής στην Κύπρο από τους Βρετανούς αποικιοκράτες, με τη διενέργεια δημοτικών εκλογών για πρώτη φορά το

⁸⁸ Καϊρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 37.

⁸⁹ Αλέξης Γαλανός, Θεόφιλος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Αλέκος Κούτσης, Κώστας Κύρρης, Γιώργος Λιλλήκας, Κατερίνα Μπούρα, Κων/νος Οικονομίδης, Χρυσόστομος Περικλέους, Κων/νος Σβολόπουλος, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Ανδρέας Φάντης, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι*, (τόμος 4^{ος} Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές), Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990), σελ. 65-66.

⁹⁰ Τάσσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση*; στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 169.

⁹¹ *Ibid*, σελ. 177.

1943, όξυνε τις πολιτικές αντιθέσεις των Κυπρίων, ενώ η απο-αποικιοποίησή της διοχέτευσε εν μέρει στην εθνοτική διαίρεση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων».⁹²

Προσφεύγοντας η ελληνική διπλωματία στον ΟΗΕ την περίοδο 1955-1958, στόχευε στην εξασφάλιση μιας ουσιαστικής απόφασης με την οποία θα μπορούσε να πιέσει τη Μεγ. Βρετανία για έναρξη διαλόγου και μεγαλύτερες παραχωρήσεις προς τον κυπριακό λαό. Όχι μόνο δεν επιτεύχθηκε ο στόχος αυτός, αλλά η ελληνική θέση αποδυναμώθηκε περισσότερο και η διεθνοποίηση του Κυπριακού, επέτρεψε την καθιέρωση και αποδοχή της Τουρκίας ως αποφασιστικού παράγοντα στη ρύθμιση ενός ζητήματος που αφορούσε μόνο στην αποικιοκρατική δύναμη και στον εξεγερμένο κυπριακό λαό.⁹³ Το Κυπριακό, πέρασε σε μία νέα φάση και από αντιπαράθεση μεταξύ Κυπρίων και Λονδίνου, μετατράπηκε με ευθύνη και της ελληνικής διπλωματίας, σε μία ελληνοτουρκική διαφορά.⁹⁴

2^η Περίοδος (1959-1963)

α. Συνθήκη Ζυρίχης – Λονδίνου (1959)

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Οι σχέσεις Μακαρίου-Καραμανλή μπήκαν σε κρίση όταν ο Μακάριος πρότεινε στον έλληνα πολιτικό την αποχώρηση της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ που μόλις είχε εισέλθει. Ο Καραμανλής όπως αναμενόταν, αρνήθηκε για το καλό των συμφερόντων και των δύο κρατών την πρόταση αυτή. Οι γενικότερες διαφωνίες μεταξύ των θέσεων της Ελλάδας και της Κύπρου, οδήγησαν το Σεπτέμβριο του 1958 το Μακάριο να προτείνει για πρώτη φορά, σε συνέντευξή του προς τη Βρετανίδα βουλευτή του Εργατικού Κόμματος Μπάρμπαρα Κάστλ (Barbara Castle), την ιδέα της ανεξαρτησίας της Κύπρου, υπό την εγγύηση του ΟΗΕ, και με αποκλεισμό τόσο της ένωσης, όσο και της διχοτόμησης.⁹⁵

(2) **Πολιτική Διάσταση.** Η αρχική Κυπριακή Δημοκρατία διαμορφώθηκε με τις συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου του 1959, ως δικοινοτικό κράτος. Το πρότυπο αυτό, θεσμικής δικοινοτικής συμμετοχής στην αντιπροσώπευση και δυαδισμού της εκτελεστικής εξουσίας, αντλεί στοιχεία από τη συναινετική δημοκρατία, δηλαδή την ποσοστιαία διανομή εξουσιών ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Επιβλήθηκε, διότι

⁹² Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ 20.

⁹³ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 81-82.

⁹⁴ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 289.

⁹⁵ *Ibid*, σελ. 297.

διαφορετικά δεν θα γινόταν δεκτό ως σύστημα διακυβέρνησης, τουλάχιστον από την πλειοψηφία, η οποία, εξάλλου, δεν το αφομοίωσε ποτέ.⁹⁶ Όπως αναφέραμε και στην προηγούμενη περίοδο, το σχέδιο Μακμίλαν κατ'ουσία ήταν η αιτία που η Ελλάδα και η ελληνοκυπριακή πλευρά οδηγήθηκαν στη Ζυρίχη, υπό την απειλή του διαμελισμού του νησιού σε δύο ξεχωριστές κοινότητες.

Οι συμφωνίες αυτές, προέβλεπαν τη «δεσμευμένη ανεξαρτησία» της Κύπρου, με την εγγύηση της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας, με το καθεστώς των εγγυητριών δυνάμεων. Οι τρεις χώρες θα διατηρούσαν στρατεύματα στο νησί (950 Ελλαδίτες ΕΛΔΥΚ και 650 ΤΟΥΡΔΙΚ) και τους αναγνωριζόταν το δικαίωμα, εφόσον απαιτούταν, της επέμβασης για την υπεράσπιση των συνθηκών: *«Άρθρο IV: Σε περίπτωση οποιασδήποτε παραβιάσεως των προνοιών της Συνθήκης Εγγυήσεων, Ελλάδα, Τουρκία και Ηνωμένο Βασίλειο, δεσμεύονται να διαβουλευθούν μεταξύ τους για τα απαραίτητα μέτρα και κινήσεις που πρέπει να γίνουν για να επιληφθούν των παραβιάσεων αυτών. Αν κοινή δράση δεν μπορεί να γίνει εφικτή, τότε, κάθε μια από τις εγγυήτριες δυνάμεις διατηρεί το δικαίωμα να προβεί σε αυτόνομη δράση με μοναδικό στόχο την επαναφορά της κατάστασης πραγμάτων στις πρόνοιες της παρούσας Συνθήκης».*⁹⁷

*«Αν και οι συμφωνίες ίδρυσαν ένα ενιαίο και όχι ομόσπονδο κράτος, προέβλεπαν μία σειρά από ιδιόρρυθμες συνταγματικές ρυθμίσεις, που αποσκοπούσαν στην υπερ-εκπροσώπηση και την προστασία της τουρκοκυπριακής μειονότητας και, στη ουσία, την αναβάθμισή της σε πολιτικά ισότιμης κοινότητας δίπλα στην ελληνοκυπριακή».*⁹⁸

Η οριστική αποτροπή της ένωσης της Κύπρου με τη μητέρα Ελλάδα, η οριστική απόφαση της Βρετανίας για αποχώρηση από την Κύπρο με αντάλλαγμα τη συνέχιση διατήρησης κυριαρχικών βάσεων σε αυτό, η επιθυμία των ΗΠΑ για κλείσιμο του Κυπριακού εντός του πλαισίου του ΝΑΤΟ και η προσήλωσή τους στη Μέση Ανατολή, με παράλληλη μέριμνα για αποτροπή κομμουνιστικής υπονόμευσης στην περιοχή, συμπλήρωναν τον κατάλογο των αιτιών που οδήγησαν στην «Ανεξαρτησία» της Κύπρου το 1960.

⁹⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 13.

⁹⁷ NO. 5475. TREATY OF GUARANTEE. SIGNED AT NICOSIA ON 16 AUGUST 1960, Art. IV.

⁹⁸ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 297-298.

β. Ανεξαρτησία της Κύπρου (1 Οκτ 1960)

Η Κυπριακή Δημοκρατία ιδρύθηκε το 1960 στη βάση ενός μοντέλου συναινετικής δημοκρατίας (consociational democracy) το οποίο στηρίζεται σε εθνοκοινοτικούς πυλώνες στη βάση των συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου του Φεβρουαρίου του 1959. Βασικές διατάξεις του νέου Συντάγματος θεωρούνται και οι Συνθήκες Εγγυήσεως και Συμμαχίας που υπογράφηκαν παράλληλα και εφαρμόστηκαν με την ανακήρυξη της Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους.

Πολλοί συνταγματολόγοι και πολιτικοί αναλυτές είχαν έγκαιρα εκφράσει τη θέση ότι το μέλλον του κράτους αυτού θα ήταν δυσοίωνο. Το Σύνταγμα του 1960, που για κάθε ελεύθερο κράτος αποτελεί την απόλυτη έκφραση κυριαρχίας του (εσωτερικής και εξωτερικής), επιβλήθηκε στον κυπριακό λαό, δίχως αυτός ή οι αντιπρόσωποί του να συμμετέχουν στην κατάρτισή του ή την υιοθέτησή του. Καταρτίστηκε από επιτροπή Ελλήνων και Τούρκων με τον έλεγχο της Μεγάλης Βρετανίας. Ο Noam Feldman, αναφέρεται σε «επιβαλλόμενο συνταγματισμό», όπου ο λαός της ανεξάρτητης χώρας, δεσμεύεται από τις βουλήσεις του πρώην κυρίαρχου. Παραδείγματα θα δούμε και στα επόμενα χρόνια από τις ΗΠΑ στο Ιράκ, όπου ο πρώην κυρίαρχος, επιδιώκει η νέα χώρα να κυβερνάται με δομές και τρόπο διοίκησης με θεσμική ισορροπία (*checks and balances*) και υποχρεώσεις που αυτός επιβάλλει.

Στο Άρθρο 50 του Κυπριακού Συντάγματος του 1960, προβλέπεται το δικαίωμα της αρνησικυρίας, με στόχο να εξασφαλιστεί και αντιστοίχως να ενισχυθεί ουσιαστικά ο θεσμικός ρόλος και η προβλεπόμενη κυβερνητική συμμετοχή της τουρκοκυπριακής κοινότητας. «*Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας ιδία εκάτερος ή από κοινού έχουν το δικαίωμα της οριστικής αρνησικυρίας οιοδήποτε νόμου ή αποφάσεως της Βουλής των Αντιπροσώπων εν όλω ή εν μέρει, εφ' όσον ο νόμος ή η απόφασις εν όλω ή εν μέρει αφορώσιν: Α. Εις εξωτερικάς υποθέσεις, εξαιρουμένης της συμμετοχής της Δημοκρατίας εις διεθνείς οργανισμούς και συνθήκας συμμαχίας, ως μετέχουσι τόσον το Βασίλειον της Ελλάδος όσον και η Τουρκική Δημοκρατία.[...] Β. Θέματα Αμόνης [...] Γ. Θέματα Ασφαλείας*».⁹⁹ Το σύστημα αυτό καλείται από ορισμένους μεν νομικούς ως επιχείρηση πολιτικής ισορροπίας ανάμεσα στις δύο κοινότητες, ή ως θεσμική ισόρροπη συμμετοχή (*checks and balances*), από δε τους πολιτικούς επιστήμονες ως συναινετική δημοκρατία (consociational democracy), δηλαδή ως ισόρροπη συμμετοχή και διανομή της εξουσίας ανάμεσα στις

⁹⁹ Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960, Μέρος Τρίτο, Άρθρο 50.

κοινότητες, χωρίς απαραίτητα εδαφικό διαχωρισμό, ενισχύοντας την ασθενέστερη κοινότητα με εξουσίες να ανατρέπει ή να ακυρώνει αποφάσεις, στις οποίες η πλειοψηφία υπερέχει, αλλά δεν συγκατατίθεται η πρώτη, όπως συνταγματικά απαιτείται. Το δικαίωμα της αρνησικυρίας (veto) έγινε το σύμβολο εξουσίας της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Τουρκοκύπριοι νομικοί έχουν χαρακτηρίσει το εν λόγω αρχικό σύστημα διακυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως υιοθετήθηκε με τις συμφωνίες του 1959, ως λειτουργική ομοσπονδία.¹⁰⁰

Το χαρακτηριστικό των Συμφωνιών του 1959 και του Συντάγματος του 1960, ήταν η νομική αναγνώριση των κοινοτήτων ως πηγή της κυριαρχίας της Δημοκρατίας. Δεν υπήρχε ομοσπονδία μιας και δεν υφίστατο διακριτό έδαφος για κάθε μία κοινότητα στο οποίο να ασκούνταν αποκλειστικές εξουσίες. Οι δύο κοινότητες διαβιούσαν διάσπαρτες στην επικράτεια της νήσου ενώ μόνο λίγες κωμοπόλεις ή χωριά διέθεταν πλειοψηφία τουρκοκυπρίων.

Το Σύνταγμα του 1960, στηρίχθηκε σε σημαντικό βαθμό σε όλα τα προηγούμενα προτεινόμενα ή επιβαλλόμενα σχέδια που είχαν προταθεί από τη Μ. Βρετανία για την επίλυση του Κυπριακού.

Η Κυπριακή Δημοκρατία τελούσε υπό τη δέσμευση της τήρησης των όρων των Συμφωνιών του 1959, όσον αφορά στη βασική δομή που καθορίστηκε από την τριμερή διαπραγματεύση με απόλυτη συνταγματική υποχρέωση να μην αναθεωρηθούν ποτέ από καμία από τις κοινότητες ούτε ακόμη με την κοινή συναίνεσή τους. Άλλη δέσμευση της Δημοκρατίας ήταν η υποχρέωση να μην προβεί είτε σε ένωση είτε σε διχοτόμηση. Κορυφαία δέσμευση, εκτός των παραπάνω, είναι η συνθήκη εγγύησης και η παρεμβατική δυνατότητα των εγγυητριών χωρών.¹⁰¹

Το Σύνταγμα του 1960 ήταν «γνήσιο τέκνο μίας μετααποικιακής εποχής». Μέσα στο ίδιο έτος άλλες 16 αποικίες κηρύχθηκαν ανεξάρτητα κράτη.¹⁰²

γ. «13 σημεία» Μακάριου (1963)

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Τον Αύγουστο του 1961, χτίζεται το τείχος του Βερολίνου, ανάμεσα στο δυτικό και τον ανατολικό τομέα της πόλης, ενώ τον

¹⁰⁰ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 22.

¹⁰¹ *Ibid*, σελ. 247.

¹⁰² Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 143.

Οκτώβριο του 1962, ξεσπά η κρίση της Κούβας, μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ.¹⁰³

Η Αθήνα δίχως να φθάσει σε σημείο διάρρηξης των δεσμών της με τους δυτικούς συμμάχους της, αποδύεται σε ορισμένες προσπάθειες αυτονόμησης και στρέφει σιγά – σιγά την προσοχή της προς την εθνική υπόθεση της Κύπρου.¹⁰⁴

Ο Μακάριος πίστευε ότι οι διακοινοτικές διαφωνίες στην Κύπρο θα θεωρηθούν ως εσωτερική υπόθεση ενός κυρίαρχου κράτους, όπως είχε συμβεί με την αντίδραση του ΟΗΕ στο αίτημα της περιοχής Κατάγκα που στο διάστημα μεταξύ 1960- 1964, ήθελε να αποσχισθεί από το Κογκό και ότι θα πρέπει οι μειονότητες να αναμένουν μεγάλη συμπάθεια από τη διεθνή κοινότητα.

(2) Πολιτική Διάσταση. Τα ελάχιστονα πολιτικά προβλήματα που η Κυπριακή Δημοκρατία αντιμετώπιζε ήδη από την ίδρυσή της, είχαν αρχίσει να εξελίσσονται σε λειτουργικά, καθώς Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι αδυνατούσαν να συμφωνήσουν ως προς το ζήτημα των κοινών ή χωριστών δήμων στα μεγάλα αστικά κέντρα της Κύπρου, την εξωτερική πολιτική που θα ακολουθούσε το νέο κράτος και ως προς τον τρόπο συγκρότησης του Κυπριακού Στρατού (μεικτές ή χωριστές μονάδες). Ενώπιον των πολλαπλών αδιεξόδων που είχαν οδηγήσει ακόμη και στην καταψήφιση φορολογικής νομοθεσίας, ο πρόεδρος της Κύπρου Μακάριος επεδίωξε την αναθεώρηση του Κυπριακού Συντάγματος του 1960, προτείνοντας την τροποποίηση 13 άρθρων του, επιδιώκοντας να τερματιστεί ο ομοσπονδιακός χαρακτήρας της Δημοκρατίας, μετατρέποντας την τουρκοκυπριακή κοινότητα σε μειονότητα.

Ο Μακάριος με την ενέργειά του αυτή, επεδίωκε την ανατροπή των συμφωνιών ίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας, όταν ο Κων. Καραμανλής δεν θα ήταν πλέον στην εξουσία της Ελλάδας. Η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου, είχε ταχθεί κατά των συμφωνιών της Ζυρίχης προεκλογικά. Δεν είχε όμως σταθμίσει ο Μακάριος τις διαθέσεις της Τουρκίας και της προστατευόμενης κοινότητας της στην Κύπρο με αποτέλεσμα το κυπριακό να εισέλθει σε μία ανεπανόρθωτη κρίση διαρκείας.

Οι προτάσεις για συνταγματική αναθεώρηση, γνωστά και ως «τα 13 σημεία του Μακάριου», υποβλήθηκαν την 29^η Νοεμβρίου του 1963 στο δρ. Kutchuk και

¹⁰³ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 75.

¹⁰⁴ *Ibid*, σελ 76.

στους πρωθυπουργούς των εγγυητριών δυνάμεων, με επιστολές προς αυτούς. Έγραφε ο Μακάριος: «*Το σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην παρούσα μορφή του, δημιουργεί πολλές δυσκολίες στην ομαλή διακυβέρνηση του κράτους και εμποδίζει την ανάπτυξη και πρόοδο της χώρας. Περιέχει πολλές ιδιόρρυθμες προβλέψεις που αντιμάχονται διεθνώς αποδεκτές δημοκρατικές αρχές και δημιουργεί αφορμές τριβής μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. [...] Πιστεύω ότι η πρόθεση εκείνων που χάραξαν τη συμφωνία στη Ζυρίχη ήταν να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος στο οποίο τα συμφέροντα της τουρκικής κοινότητας θα ήσαν διασφαλισμένα, αλλά δεν ήταν πρόθεσή τους να θιγεί ή να εμποδισθεί η ομαλή λειτουργία κι ανάπτυξη της χώρας, όπως έχει συμβεί πράγματι. Μία από τις συνέπειες των δυσκολιών, που δημιουργήθηκαν απ' ορισμένες συνταγματικές πρόνοιες, είναι ότι εμποδίζεται η μέσα σε πνεύμα κατανόησης και φιλίας συνεργασία Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου, υπονομεύονται οι μεταξύ τους σχέσεις και αναγκάζονται να απομακρύνονται αντί να προσεγγίζει η μία κοινότητα την άλλη, προς ζημία της ευημερίας ολοκλήρου του κυπριακού λαού.[...] Προς το σκοπό αυτό, περιγράφω τα άμεσα μέτρα που πρέπει να ληφθούν:».¹⁰⁵*

Τα 13 σημεία του Μακάριου ήταν:¹⁰⁶

1. Να εγκαταλειφθεί το δικαίωμα του βέτο του προέδρου και του αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.
2. Ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας να μπορεί να αντικαθιστά τον πρόεδρο σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελέσει τα καθήκοντά του.
3. Ο Έλληνας πρόεδρος της βουλής των αντιπροσώπων και ο Τούρκος αντιπρόεδρος να εκλέγονται από τη βουλή συνολικά κι όχι όπως επί του παρόντος ο πρόεδρος από τους Έλληνες βουλευτές και ο αντιπρόεδρος από τους Τούρκους.
4. Ο αντιπρόεδρος της βουλής των αντιπροσώπων να αντικαθιστά τον πρόεδρο της βουλής σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελέσει τα καθήκοντά του.
5. Να καταργηθούν οι συνταγματικές πρόνοιες που επιβάλλουν χωριστές

¹⁰⁵ Γλαύκος Κληρίδης, *Η κατάθεσή μου, Τόμος Ι*, (Λευκωσία: «Αλήθεια»,1988), σελ. 191-192.

¹⁰⁶ *Ibid*, σελ. 192-207.

πλειοψηφίες για τη θέσπιση ορισμένων νόμων από τη βουλή των αντιπροσώπων.

6. Να ιδρυθούν ενιαίοι δήμοι.
7. Να ενοποιηθεί η απονομή της δικαιοσύνης.
8. Να καταργηθεί η διάκριση των δυνάμεων ασφαλείας σε αστυνομία και χωροφυλακή.
9. Να καθορίζεται με νόμο η αριθμητική δύναμη των δυνάμεων ασφαλείας και των δυνάμεων άμυνας.
10. Να τροποποιηθεί κατ' αναλογία προς τον πληθυσμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, η αναλογία συμμετοχής Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στη σύνθεση της δημόσιας υπηρεσίας και των δυνάμεων της Δημοκρατίας.
11. Να μειωθεί σε πέντε από δέκα, ο αριθμός των μελών της επιτροπής δημόσιας υπηρεσίας.
12. Να λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία όλες οι αποφάσεις της επιτροπής δημόσιας υπηρεσίας.
13. Να καταργηθεί η ελληνική κοινοτική συνέλευση.

Σε αντίθεση με τις προσδοκίες της ηγεσίας, η υποβολή του σχετικού υπομνήματος στον Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο Φαζίλ Κιουτσούκ (Fazıl Küçük) στις 29 Νοεμβρίου 1963, δεν διευκόλυνε την αναζήτηση συναινετικής λύσης, αλλά αντιθέτως, έγινε αντιληπτή ως επιθετική ενέργεια των Ελληνοκυπρίων που αποσκοπούσε στην απόλυτη επικράτησή τους στους κρατικούς θεσμούς. Στο πλαίσιο αυτό, η Άγκυρα έσπευσε να απορρίψει την πρωτοβουλία πριν ακόμη απαντήσει η τουρκοκυπριακή ηγεσία, επηρεάζοντας καταλυτικά τις μετέπειτα εξελίξεις στο εσωτερικό του νησιού. Η αυξανόμενη ένταση στις διακοινοτικές, σύντομα κλιμακώθηκε, όταν ένας αστυνομικός έλεγχος στη Λευκωσία οδήγησε στη δολοφονία δύο Τουρκοκυπρίων και αντίποινα οπλισμένων Τουρκοκυπρίων στο κέντρο της πόλης την επόμενη μέρα, 21 Δεκεμβρίου 1963. Η κρίση κλιμακώθηκε ραγδαία, καθώς οι συγκρούσεις σύντομα επεκτάθηκαν και στην ύπαιθρο. Τα στρατιωτικά γεγονότα των επόμενων εβδομάδων δημιούργησαν μια έκρυθμη κατάσταση, στον απόηχο της οποίας η επιστροφή στην πρότερη κατάσταση (status quo ante) φάνταζε

πλέον αδύνατη. Το Κυπριακό και τα εξαρτώμενα από αυτό προβλήματα στις διμερείς και πολυμερείς σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας, επανερχόταν στην επικαιρότητα, θέτοντας νέα ερωτήματα: ήταν άραγε η αναδιοργάνωση της Κυπριακής Δημοκρατίας εσωτερική υπόθεση των δύο κοινοτήτων του νησιού, ή (και) των «εγγυητριών δυνάμεων» (Ελλάδας, Τουρκίας και Ηνωμένου Βασιλείου); Ή μήπως ήταν πλέον δικαιοδοσία του ΟΗΕ; Η κυπριακή κυβέρνηση θεωρούσε πως από τη στιγμή που η Κύπρος είχε καταστεί ανεξάρτητο κράτος -δυνάμει των Συνθηκών του 1959- η ανάμιξη τρίτων έπρεπε να εκλαμβάνεται ως ξένη επέμβαση, η οποία παρείχε το δικαίωμα στο θιγόμενο μέρος να προσφύγει στον ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό, και ενώπιον της παράτασης των συγκρούσεων και των συνεχών απειλών της Τουρκίας ότι θα επενέβαινε στρατιωτικά, η κυπριακή κυβέρνηση απευθύνθηκε το Φεβρουάριο του 1964 στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, ζητώντας του να επαναβεβαιώσει την ανεξαρτησία και ακεραιότητα της Κύπρου.¹⁰⁷

(3) Νομική Διάσταση. Η ελληνοκυπριακή πλευρά προχώρησε σε μία σειρά μέτρων που στόχο είχαν να αποκαταστήσουν την εύρυθμη λειτουργία του κράτους. Μεταξύ των άλλων αντικαταστάθηκαν οι τρεις Τουρκοκύπριοι υπουργοί, που είχαν αποχωρήσει, από τρεις Ελληνοκυπρίους, ιδρύθηκε υπουργείο Παιδείας και κατέστη υποχρεωτική η στρατολογία στην Εθνική Φρουρά. Η νομική βάση των αλλαγών ήταν η προσφυγή στο δόγμα της ανάγκης (*salus populi, suprema lex*) λόγω των εξαιρετικών συνθηκών που επικράτησαν στην Κύπρο μετά το 1963, για την αντιμετώπιση των οποίων δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη στο Σύνταγμα. Το δόγμα της ανάγκης, θεωρήθηκε πως είναι μέρος της κυπριακής συνταγματικής τάξης, ισότιμο με άλλες συνταγματικές πρόνοιες. Τα μέτρα θα ίσχυαν μέχρι την εξομάλυνση της κατάστασης και ήταν ανάλογα με τα προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπισθούν.

Το δίκαιο της ανάγκης είχε ως στόχο να αποτρέψει την κατάλυση του κράτους εξαιτίας εσωτερικής συνταγματικής κρίσης. Η υπόθεση *The Attorney General vs Mustafa Ibrahim*, ήταν η πρώτη δικαστική υπόθεση στην Κυπριακή Δημοκρατία. Στην υπόθεση εξετάστηκε η νομιμότητα του όρου του δικαίου της ανάγκης, συνώνυμου όρου με αυτόν των εξαιρετικών περιστάσεων που ακολουθούνται σε

¹⁰⁷ Γιώργος Λιμαντζάκης, *Το Ψήφισμα 186 της 4^{ης} Μαρτίου 1964, η αναγνώριση της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης ως της μόνης νόμιμης και η Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ (UNFICYP)*, [apopseis.gr, political views](http://apopseis.gr/political_views), http://apopseis.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=2292:to-psifisma-186-tis-4is-martiou-1964-i-anagnwrisi-tis-ellinokypriakis-kyvernisis-ws-monis-nomimis-kai-i-eirineytiki-dynami-tou-oie-sto-nisi&Itemid=73, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

άλλες έννομες τάξεις. Στην ουσία το Δικαστήριο, επικύρωσε την εγκυρότητα του όρου και βάσισε σε αυτόν μια συνταγματική παρέκκλιση, στην οποία αναγκάστηκε να προβεί η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, μετά από την κρίση του 1963, αφότου δηλαδή η Κυπριακή Δημοκρατία εξ ανάγκης προέβη σε νομοθετική παραγωγή αναγκαίων για τη χώρα νόμων, συνεχίζοντας τη ζωή της Δημοκρατίας, χωρίς την παρουσία ούτε και τη συμμετοχή της τουρκοκυπριακής κοινότητας στα όργανα. Αφορμή στάθηκε ο νόμος 33/1964 που κυρώθηκε μόνον από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, αφού ο αντιπρόεδρος είχε ήδη αποσυρθεί μετά τη συνταγματική κρίση του Δεκεμβρίου 1963. Η υπόθεση αυτή αφορούσε σε νόμο, που εκδόθηκε κατά παρέκκλιση του Συντάγματος του 1960, με τον οποίο συγχωνεύθηκαν το Ανώτατο Συνταγματικό και το Ανώτερο Δικαστήριο της Κύπρου, σε ένα ενιαίο Ανώτατο Δικαστήριο.¹⁰⁸

Επτά από τα 13 σημεία, αναφέρονταν σε αναθεώρηση θεμελιωδών και συνεπώς, μη αναθεωρήσιμων διατάξεων του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960, όπως προέβλεπε το άρθρο 182 αυτού.¹⁰⁹

Παρά τα επιχειρήματα, που επικαλούνται ότι δήθεν χωριστές πλειοψηφίες και δικαιώματα βέτο, υπήρχαν από το Σύνταγμα του 1960, κάτω από τις συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου, είναι ανακριβές και παραπλανητικό. Και αυτό διότι οι «χωριστές πλειοψηφίες» στη Βουλή, κάτω από το Σύνταγμα του 1960, περιοριζόντουσαν μόνο σε τρία θέματα: α) σε νόμο για επιβολή φορολογίας, β) σε νόμο για τα χωριστά Δημαρχεία, και γ) σε νόμο για τροποποίηση του εκλογικού νόμου.¹¹⁰

(4) Συμπεράσματα. Δυστάμενες απόψεις έχουν διατυπωθεί σχετικά με τη πρώτη διάρρηξη της συμβιωτικής σχέσης των δύο κοινοτήτων, λόγω της πρότασης αναθεώρησης θεμελιωδών διατάξεων του Συντάγματος του 1960 από το Μακάριο το 1963. Οι Ελληνοκύπριοι, υποστηρίζοντας ότι οι προτάσεις αναθεώρησης ήταν επιβαλλόμενες και αποσκοπούσαν στη διόρθωση αδυναμιών ενός πολύπλοκου και δυσλειτουργικού Συντάγματος, αναφέρονται σε οικειοθελή αποχώρηση των τουρκοκυπρίων από τη δημόσια ζωή του νησιού και του εγκλεισμού τους σε θύλακες

¹⁰⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) παραπομπή 551 στη σελ. 253.

¹⁰⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 167.

¹¹⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 236.

που εκ των υστέρων αποδείχθηκε ότι ως απώτερο στόχο είχε την de facto διχοτόμηση της νήσου. Οι Τουρκοκύπριοι αντίθετα, υποστηρίζουν ότι δεν είχαν άλλη λύση άμυνας μπροστά στον κίνδυνο αφομοίωσής τους και αφαίρεσης θεμελιωδών δικαιωμάτων τους από την ελληνοκυπριακή κοινότητα.

*«Σε οποιαδήποτε περίπτωση τα «δεκατρία σημεία» ως προς το περιεχόμενό τους δεν ήταν αβάσιμα. Επιχειρούσαν να αντιμετωπίσουν πραγματικές αγκυλώσεις με στόχο μία λειτουργική δημοκρατία».*¹¹¹

δ. Γενικά Συμπεράσματα 2^{ης} Περιόδου

Το πείραμα συμβίωσης δύο μερών, εθνικά και ιστορικά αντίπαλων για αιώνες, το 1960, απεδείχθη μεγάλη πλάνη, αφού το σύνταγμα και η πολιτειακή δομή που επιβλήθηκε στο νησί, αποδείχθηκε δυσλειτουργική, ενώ το συσταθέν κράτος, έφερε μέσα στο θεσμικό του πλαίσιο, το σπόρο του διαχωρισμού και της σύγκρουσης.¹¹²

Ο Μακάριος ο Γ', προσπαθούσε να συγκινήσει και να κινητοποιήσει τον ελληνικό λαό υπέρ της ένωσης. Από τη φύση του θρησκευτικού του αξιώματος, ενσάρκωνε τον εθνοτικό διχασμό του νησιού. *«Το μεγάλο του προτέρημα ήταν και το μεγαλύτερο μειονέκτημά του».* Ήταν ο εκκλησιαστικός ηγέτης της Κύπρου, που τον καθιστούσε κατά τεκμήριο ύποπτο στα μάτια των μουσουλμάνων Τουρκοκυπρίων και ήταν αδύνατο για αυτούς να τον αποδεχθούν ως εκπρόσωπο όλων των Κυπρίων.¹¹³

Το κράτος της Κύπρου σχεδιάστηκε επάνω στο πρότυπο του δικοινοτισμού. Δεν επιτράπηκε να συσταθεί ένα κράτος με τη συνήθη διαδικασία. Η Τουρκία είχε ως όπλο της το αίτημα της ένωσης με την Ελλάδα για να απαιτήσει την ισχύ της ασθενέστερης τουρκοκυπριακής κοινότητας. Η Ελλάδα παράλληλα επέβαλλε την απαγόρευση της απόσχισης και του taksim (της διχοτόμησης και της μετέπειτα διπλής ένωσης). Οι εκατέρωθεν διστάμενες απαιτήσεις δεν επέτρεπαν συγκλίσεις. Έτσι, η ανεξαρτησία παραχωρήθηκε με βάση ένα πρότυπο που αντλούσε στοιχεία από την «συναινετική δημοκρατία», το δε Κυπριακό ήταν μια από τις μελέτες περιπτώσεων

¹¹¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 52.

¹¹² Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ.56.

¹¹³ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 283-284.

ισχύος της.¹¹⁴

Δεν ετίθετο θέμα για ομόσπονδο κράτος μιας και δεν υπήρχε ο απαραίτητος γεωγραφικός διαχωρισμός για την κάθε κοινότητα. Από τις πρώτες συγκρούσεις του Ιουνίου του 1958 και αργότερα μετά τις συγκρούσεις του 1963, οι Τούρκοι με μοναδική συνέπεια και αδίστακτα, εφάρμοσαν πολιτική εξαναγκασμού και εκφοβισμού των τουρκοκυπρίων για επανεγκατάσταση σε επιλεγόμενες περιοχές, ώστε έτσι να αποκτήσουν «γεωγραφική βάση» για τη διχοτόμηση ή την ομοσπονδία.

Η Κυπριακή Δημοκρατία δέχθηκε το πρότυπο της συναινετικής δημοκρατίας, χωρίς να ζητηθεί καν η γνώμη, κυρίως, της πλειοψηφίας ως προϋπόθεση της παραχώρησης ανεξαρτησίας. Η ελληνοκυπριακή κοινότητα που δεν αποδέχθηκε να μοιράζεται εξουσία με τους τουρκοκύπριους, διακατεχόταν από το συγκρουόμενο αίσθημα της αδικίας σε βάρος της, αλλά και της βούλησης να κυριαρχήσει. Παρά ταύτα, οι μη αναθεωρητικές διατάξεις του Συντάγματος του 1960 και οι διεθνείς συνθήκες ίδρυσης του 1959, της το απαγόρευαν κατηγορηματικά.¹¹⁵

Η πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος που υποβλήθηκε από τον πρώτο πρόεδρο, τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο το 1963, ανέκοψε τη ροή της συναινετικής δημοκρατίας, μόλις τρία έτη και ολίγους μήνες μετά την ανεξαρτησία. Η τουρκοκυπριακή κοινότητα, αντέδρασε ακαριαία αποχωρώντας από τη συνεταιρική εξουσία.¹¹⁶

Η αποχώρηση της τουρκοκυπριακής πλευράς από τη συγκυβέρνηση της Δημοκρατίας της Κύπρου και η οικειοθελής απομόνωσή της σε θύλακες, αρνούμενη την εξουσία των Ελληνοκυπρίων στο όνομα της ενιαίας Δημοκρατίας, συνιστά την πρώτη επιχειρηθείσα απόσχιση, λειαινώντας την εξέλιξη προς τη λειτουργική και εδαφική διχοτόμηση.¹¹⁷

3^η Περίοδος (1964-1974)

α. 1964 (Διάσκεψη του Λονδίνου)

(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον. Το αντιαποικιακό κίνημα των Αφρικανών είχε

¹¹⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 20-21.

¹¹⁵ *Ibid*, σελ. 23.

¹¹⁶ *Ibid*.

¹¹⁷ *Ibid*, σελ. 252.

στο μεταξύ δραστηριοποιηθεί μέσω του Ενωμένου Εθνικού Κινήματος Ανεξαρτησίας και του Εθνικού Αφρικανικού Κογκρέσου. Η Κεντροαφρικανική Ομοσπονδία διαλύθηκε το 1963. Το 1953 η Βρετανία δημιούργησε την Κεντροαφρικανική Ομοσπονδία της Ροδεσίας και της Νυασαλάνδης, στην οποία συμμετείχαν η Βόρεια Ροδεσία (μετέπειτα Ζάμπια), η Νότια Ροδεσία (μετέπειτα Ζιμπάμπουε) και η Νυασαλάνδη (μετέπειτα Μαλάουι). Στις 24 Οκτωβρίου του 1964 η χώρα έγινε ανεξάρτητη, με το όνομα Δημοκρατία της Ζάμπιας, στα πλαίσια όμως της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

Μετά την κρίση της Κούβας, η ανθρωπότητα εισέρχεται σε μια νέα ιστορική περίοδο που θα διαδεχθεί το ψυχρό πόλεμο και θα ονομασθεί γρήγορα «κύφωση».¹¹⁸

(2) Πολιτική Διάσταση. Η κρίση του 1964, οδήγησε στη χάραξη της πράσινης γραμμής που θα χώριζε έκτοτε τη Λευκωσία σε βόρεια και νότια. Με τη σειρά του, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στις 4 Μαρτίου 1964, αποφάσισε (με το υπ' αριθ. 186 ψήφισμα) την αποστολή ειρηνευτικής δύναμης της UNFICYP (United Nations Forces in Cyprus).¹¹⁹

Η απομάκρυνση, της τουρκοκυπριακής κοινότητας, επέβαλε την επικράτηση της ελληνοκυπριακής κοινότητας στην οργάνωση και λειτουργία της πολιτικής ζωής της Δημοκρατίας.

(3) Το Ψήφισμα 186 και τα αποτελέσματά του.¹²⁰ Στην 1^η του παράγραφο, το ψήφισμα καλούσε όλα τα μέλη να *«απέχουν από οποιαδήποτε απειλή ή χρήση βίας ενάντια στην εδαφική ακεραιότητα και πολιτική ανεξαρτησία της κυρίαρχης Κυπριακής Δημοκρατίας»*. Ακολούθως, έδινε σαφή απάντηση ως προς το ζήτημα νομιμότητας της κυπριακής κυβέρνησης που έθετε η τουρκική πλευρά, ορίζοντας στην παράγραφο 2 ότι: *«η κυπριακή κυβέρνηση έχει ευθύνη για τη διατήρηση και αποκατάσταση του νόμου και της τάξης [από την οποία και ζητούσε] να λάβει όλα τα αναγκαία επιπρόσθετα μέτρα για τον τερματισμό της βίας»*. Με τον τρόπο αυτό, το Συμβούλιο

¹¹⁸ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ. 97.

¹¹⁹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 24.

¹²⁰ Γιώργος Λιμαντζάκης, *Το Ψήφισμα 186 της 4^{ης} Μαρτίου 1964, η αναγνώριση της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης ως της μόνης νόμιμης και η Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ (UNFICYP)*, [apopseis.gr, political views](http://apopseis.gr/political_views), http://apopseis.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=2292:to-psifisma-186-tis-4is-martiou-1964-i-anagnwrisi-tis-ellinokypriakis-kyvernisis-ws-monis-nomimis-kai-i-eirineytiki-dynami-tou-oie-sto-nisi&Itemid=73, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

Ασφαλείας, αναγνώριζε την αμιγή ελληνοκυπριακή κυβέρνηση ως τη μόνη νόμιμη κυβέρνηση της Κύπρου, και αυτό παρά το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι, είχαν πλέον αποχωρήσει από τις θέσεις τους στη διοίκηση και το ευρύτερο δημόσιο.

Μια άλλη σημαντική πρόνοια του ψηφίσματος, ήταν αυτή της παραγράφου 3, όπου αναφερόταν ότι η κατάσταση στο νησί αποτελούσε *«απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια»*. Προκειμένου αυτή να ανασχεθεί, η παράγραφος 4, προέβλεπε τη συγκρότηση και αποστολή ειρηνευτικής δύναμης στο νησί, σύμφωνα με σχετικό αίτημα της βρετανικής πλευράς. Σύμφωνα με τη σχετική διατύπωση, *«η σύνθεση και το μέγεθος της δύναμης θα προσδιοριστούν από το Γενικό Γραμματέα, σε συνεννόηση με τις κυβερνήσεις της Κύπρου, της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.[Ενώ] ο διοικητής της δύναμης θα διοριστεί από το Γενικό Γραμματέα και θα αναφέρεται σε αυτόν»*. Με βάση την παράγραφο 6, η αποστολή της δύναμης θα κάλυπτε *«χρονικό διάστημα τριών μηνών»*, ενώ τα έξοδα θα καλύπτονταν *«από τα κράτη που θα προσφέρουν δυνάμεις και από την κυβέρνηση της Κύπρου»*. Παράλληλα, το Συμβούλιο Ασφαλείας, επίσης ανταποκρίθηκε στο αίτημα της κυπριακής πλευράς για μεσολάβηση, και όρισε στην παράγραφο 7 του ψηφίσματος ότι: *«ο Γενικός Γραμματέας θα διορίσει μεσολαβητή, ο οποίος θα προσπαθήσει [...] να προωθήσει μια ειρηνική και συμφωνημένη λύση του προβλήματος που αντιμετωπίζει η Κύπρος, σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.[...] Ο μεσολαβητής θα αναφέρεται περιοδικά για τις προσπάθειές του στο Γενικό Γραμματέα»*. Σε αντίθεση με ότι συνέβη σε άλλες ειρηνευτικές αποστολές, όπως η UNEF (1956) και η ONUC (1960), ο διορισμός του μεσολαβητή, περιλαμβανόταν στο ίδιο ψήφισμα με το οποίο συγκροτούνταν η ειρηνευτική δύναμη, καθιστώντας εξ ορισμού το μεσολαβητή το διεθνές πολιτικό όργανο που αποσκοπούσε στη μεταβολή και αναμόρφωση του δικοινοτικού χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο Γενικός Γραμματέας επέλεξε για τη θέση αυτή, το Φιλανδό Σακάρι Τουομιόγια (Sakari Tuomioja), ενώ στις 6 Μαρτίου κοινοποίησε το διορισμό του στρατηγού Τριμ Γκιάνι (Trim Gyani) ως διοικητή της υπό σχηματισμό ειρηνευτικής δύναμης. Επρόκειτο για μια σημαντική αλλαγή, καθώς με τον τρόπο αυτό, το Συμβούλιο Ασφαλείας έδειχνε-έστω και έμμεσα- ότι αναγνώριζε τη δυσκολία εφαρμογής των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου (1959) και ότι υπήρχε η ανάγκη να αναληφθεί πρωτοβουλία για μια νέα διευθέτηση του Κυπριακού.¹²¹

¹²¹ Γιώργος Λιμαντζάκης, *Το Ψήφισμα 186 της 4^{ης} Μαρτίου 1964, η αναγνώριση της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης ως της μόνης νόμιμης και η Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ (UNFICYP)*, apopseis.gr,

Το Ψήφισμα 186, δυσαρέστησε ιδιαίτερα την Τουρκία, καθώς αποδυνάμωσε περαιτέρω τη διπλωματική και στρατιωτική θέση της στο νησί και αναγνώρισε ως κατεξοχήν αρμόδια την κυπριακή κυβέρνηση που η ίδια επεδίωκε να αποδομήσει και καταλύσει. Στο πλαίσιο αυτό, η Αγκυρα αντέδρασε έμπρακτα στις πρόνοιές του, επιχειρώντας να επεκτείνει το στρατιωτικό της έλεγχο προς την περιοχή της Κερύνειας και το χωριό Τέμπλος, στη βόρεια πλευρά του Πενταδάκτυλου. Παράλληλα, η τουρκική και η κυπριακή κυβέρνηση συνέχισαν να ανταλλάζουν οργισμένες διακοινώσεις, όπου κατηγορούσαν η μία την άλλη για την κατάσταση στο νησί, με αποτέλεσμα το Συμβούλιο Ασφαλείας να εκδώσει νέο ψήφισμα στις 14 Μαρτίου 1964, με το οποίο επιβεβαίωνε το προηγούμενο και καλούσε εκ νέου τα κράτη -προφανώς μεταξύ αυτών και την Τουρκία- να απέχουν από οποιαδήποτε πράξη ή απειλή βίας, κατά της Κύπρου. Η σύνθεση της δύναμης ενισχύθηκε, και στις 30 Απριλίου 1964, η δύναμη αριθμούσε ήδη 6.369 άνδρες από την Αυστραλία, την Ιρλανδία, τον Καναδά, τη Σουηδία, τη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ συγκροτήθηκαν επικουρικές αστυνομικές μονάδες από την Αυστραλία, την Αυστρία, τη Δανία, τη Νέα Ζηλανδία και τη Σουηδία. Έγινε προσπάθεια από μέρους του οργανισμού, τα στρατεύματα να προέρχονται από ευρωπαϊκά κράτη που δεν ανήκαν στο NATO και θεωρούνταν ουδέτερα, ώστε να αποφευχθεί ακόμη και η έμμεση ανάμιξη της συμμαχίας και να είναι ευχερέστερη η συνεργασία με την κυπριακή κυβέρνηση. Η πολιτική αυτή ευνόησε τη σταδιακή διαμόρφωση μιας γενικότερης πρακτικής, σύμφωνα με την οποία το στρατιωτικό προσωπικό που συμμετείχε σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν προερχόταν από κράτη-μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας ή άμεσα εμπλεκόμενα κράτη, ώστε να διασφαλιστεί η ουδετερότητα των ειρηνευτικών δυνάμεων.

Στην περίπτωση της Κύπρου υπήρξε βέβαια μια σημαντική εξαίρεση από το γενικό αυτό κανόνα, καθώς η Βρετανία συμμετείχε εξ αρχής και σε μεγάλο βαθμό στην οργάνωση και ενίσχυση της UNFICYP. Ο κυριότερος λόγος για αυτό, ήταν ότι, είχε κάθε λόγο να επιθυμεί τη σταθεροποίηση της κατάστασης, καθώς η κλιμάκωση ή επέκταση των συγκρούσεων στο νησί, μπορούσε όχι μόνο να θέσει σε κίνδυνο της ασφάλεια των εκεί στρατιωτικών της εγκαταστάσεων (κυρίως τις βάσεις Ακρωτηρίου και Δεκέλειας), αλλά και να εμπλέξει άμεσα κατά τρόπο αθέμιτο, κάποια άλλη δύναμη, όπως τη Σοβιετική Ένωση. Εκτιμήσεις αυτού του είδους φαίνεται να

political views, http://apopseis.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=2292:to-psifisma-186-tis-4is-martiou-1964-i-anagnwrisi-tis-ellinokypriakis-kyvernisis-ws-monis-nomimis-kai-i-eirinevtiki-dynami-tou-oie-sto-nisi&Itemid=73, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

επηρέασαν σημαντικά την πολιτική του Λονδίνου στο Κυπριακό, με αποτέλεσμα οι βρετανικές δυνάμεις να αναλάβουν εξ αρχής ένα σημαντικό ρόλο στον περιορισμό των συγκρούσεων, ήδη από την εκδήλωση των πρώτων ταραχών στα τέλη του 1963.

Η διοίκηση της δύναμης, δήλωσε έτοιμη να αναλάβει πλήρη επιχειρησιακή δράση στις 27 Μαρτίου, ενώ παρέλαβε από τους Βρετανούς την ίδια μέρα τον έλεγχο όλων των παρατηρητηρίων κατά μήκος και πέρα των ζωνών κατάπαυσης του πυρός στην περιοχή της Λευκωσίας (κατά μήκος της λεγόμενης «Πράσινης Γραμμής»). Το ίδιο διάστημα, έφτασε και ο μεσολαβητής των Η.Ε. στην Κύπρο, με σκοπό να βοηθήσει «στην επίτευξη του τερματισμού των συγκρούσεων και στην επίλυση του ζητήματος βάσει του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών». Πολλοί εκτιμούσαν ότι η διεθνής παρουσία θα «πάγωνε» την υφιστάμενη στρατιωτική κατάσταση, κατά συνέπεια, έπρεπε να βελτιώσουν και ενισχύσουν άμεσα τις θέσεις τους πριν αναλάβει καθήκοντα η ειρηνευτική δύναμη. Στο πλαίσιο αυτό και παρά τη συνεχή ενίσχυση της UNFICYP σε ανθρώπινο και υλικό δυναμικό, η κατάσταση συνέχισε να είναι έκρυθμη στην ύπαιθρο μέχρι τις 14 Ιουνίου 1964. Από τα τέλη Μαΐου φαινόταν ότι η κατάσταση σταδιακά θα σταθεροποιούνταν, αλλά η κυπριακή κυβέρνηση, αποφάσισε να συνεχίσει τις επιχειρήσεις, ώστε να θέσει υπό τον έλεγχό της τους περισσότερους απομονωμένους θύλακες, μέχρι την ανάληψη των καθηκόντων της ειρηνευτικής δύναμης στο σύνολο του νησιού.

Ως απάντηση στις προτάσεις της UNFICYP για απομάκρυνση φυλακίων και οδοφραγμάτων και την άρση των οικονομικών κυρώσεων, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ενημέρωσε στις 21 Απριλίου 1965 τον ειδικό απεσταλμένο του ΟΗΕ και το διοικητή της δύναμης ότι η κυβέρνηση προετοίμαζε μέτρα που θα διευκόλυναν την εξομάλυνση της κατάστασης στη Λάρνακα, τη Λεμεσό και το Κτήμα Πάφου. Μόλις την επομένη, ο πρόεδρος της Κύπρου κάλεσε σε ραδιοφωνική ομιλία του τους Τουρκοκύπριους να επανέλθουν στα σπίτια τους και τις δουλειές τους, προσφέροντας γενική αμνηστία σε όλους τους πολίτες για όλες τις πράξεις από τις αρχές Δεκεμβρίου του 1963, υποσχόμενος την καταστροφή όλων των οχυρώσεων και των δυο πλευρών εντός και γύρω από οικισμούς. Παρότι οι προτάσεις αυτές υποστηρίχθηκαν από το διοικητή της UNFICYP στρατηγό Γκιάνι, η τουρκοκυπριακή ηγεσία απέρριψε τα μέτρα για εξομάλυνση, επειδή θα περιορίζονταν στο νότιο τμήμα του νησιού και δεν περιλάμβαναν την άρση του οικονομικού αποκλεισμού.

Κατά συνέπεια, το Κυπριακό εξακολούθησε να απασχολεί το Συμβούλιο

Ασφαλείας, ακόμη και μετά την εγκατάσταση της ειρηνευτικής δύναμης. Αρχικά κάθε τρεις μήνες και αργότερα κάθε έξι, το Συμβούλιο συνεδρίαζε για να συζητήσει το Κυπριακό πρόβλημα και τις σχετικές εξελίξεις, αλλά και για να ανανεώσει την εντολή της UNFICYP. Εκτός από τις περιπτώσεις αυτές, το Συμβούλιο συνήλθε και εκτάκτως ορισμένες φορές, όπως τον Αύγουστο του 1964, όταν η τουρκική αεροπορία, βομβάρδισε την Τυλληρία και επιχείρησε απόβαση στρατευμάτων στα Κόκκινα (Erenköy), ένα μικρό θύλακα στα βορειοδυτικά του νησιού. Η κυπριακή κυβέρνηση προσέφυγε τότε στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο συνήλθε εκτάκτως στις 9 Αυγούστου 1964 και υιοθέτησε ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τη χρήση βίας και έκανε έκκληση για κατάπαυση του πυρός. Παρά ταύτα, οι τουρκικές επιχειρήσεις συνεχίστηκαν, οδηγώντας το Συμβούλιο να συνέλθει και πάλι στις 11 Αυγούστου 1964, ζητώντας με νέο ψήφισμα να πάψουν όλες οι εχθροπραξίες και να σταματήσουν οι πτήσεις που γίνονταν πάνω από το έδαφος της Κύπρου, κατά παράβαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της. Με την απόφαση αυτή το Συμβούλιο Ασφαλείας παρέμβαινε για πρώτη φορά στα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα -ο οποίος είχε την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για τη δημιουργία, το συντονισμό και τη δράση της δύναμης- ζητώντας απευθείας από το διοικητή της ειρηνευτικής δύναμης την επίβλεψη της κατάπαυσης του πυρός και την ενίσχυση των μονάδων της UNFICYP, στις ζώνες όπου διεξάγονταν πολεμικές επιχειρήσεις».

(4) Νομική Διάσταση. Το ψήφισμα 186/1964 αποδείχθηκε για την Κυπριακή Δημοκρατία το βασικό της όπλο, κυρίως μετά το 1974, στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, προσδίδοντας διεθνή αναγνώρισή και τη μοναδική εκπροσώπηση του κράτους στη διεθνή κοινότητα. Η κατ' εξοχήν έκφραση της διεθνούς αναγνώρισης είναι το ψήφισμα 186 /1964 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Η ανάληψη της εξουσίας της Δημοκρατίας από την ελληνοκυπριακή μόνο κοινότητα, αρύεται τη νομιμοποίησή της επί τη βάσει του δικαίου της ανάγκης και αυτό επικυρώθηκε και από το ανώτατο Δικαστήριο της Δημοκρατίας, θεωρείται δε προσωρινή. Στην απόφασή του της 4^{ης} Μαρτίου 1964, το Συμβούλιο Ασφαλείας, παρέχει άφθονα την αναγνώριση προς την υφιστάμενη κυβέρνηση μετά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων αξιωματούχων και αιρετών οργάνων από αυτήν, ως εκπροσωπούσα διεθνώς την Κυπριακή Δημοκρατία. Εξάλλου, το 1964, από την Κυπριακή Δημοκρατία ζήτησε το Συμβούλιο Ασφαλείας την άδεια για να

εγκαταστήσει την ειρηνευτική δύναμη.¹²²

(5) Συμπεράσματα. Η συγκρότηση και δράση της ειρηνευτικής δύναμης, θεωρήθηκε έμπρακτη στήριξη της διεθνούς κοινότητας προς τη Λευκωσία και υπολογίσιμη ασφάλεια απέναντι σε έναν ευμεγέθη και επιθετικό γείτονα που διαρκώς απειλούσε μια μικρή χώρα, με περιορισμένες αμυντικές δυνατότητες. Κατά το ίδιο σκεπτικό, το Ψήφισμα 186, αποτελούσε επιτυχία και από τη σκοπιά της προώθησης των εθνικών συμφερόντων, καθώς αναγνώριζε την υφιστάμενη κατάσταση και την αμιγή ελληνοκυπριακή κυβέρνηση ως νόμιμη, διασφαλίζοντας την ανεξαρτησία και ασφάλεια της Κύπρου σε εμφανή αντίθεση με τα σχέδια σημαντικών διεθνών παραγόντων της εποχής. Από την άλλη πλευρά, η εγκατάσταση και δράση της ειρηνευτικής δύναμης στην Κύπρο, παγίωσε το φυσικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων, καθώς ενόησε την παράταση της υφιστάμενης κατάστασης. Ένα από τα άμεσα αποτελέσματα της πολιτικής αυτής, ήταν η ενίσχυση και καλύτερη οργάνωση των τουρκοκυπριακών θυλάκων σε βάθος χρόνου, αλλά και η διαμόρφωση μιας νέας *de facto* πραγματικότητας, στο πλαίσιο της οποίας οι δύο κοινότητες ζούσαν μεν ειρηνικά, αλλά χωριστά. Ως απόρροια της νέας αυτής κατάστασης, το ποσοστό των Τουρκοκυπρίων που υποστήριζαν την ομοσπονδία ή τη διχοτόμηση ως τελική λύση, αυξήθηκε μέσα στα επόμενα χρόνια, χωρίς οι Ελληνοκύπριοι να μπορούν -ή να θέλουν- να τους πείσουν για το αντίθετο. Κατά συνέπεια, τα Ηνωμένα Έθνη και η ειρηνευτική δύναμη είχαν «εγκλωβιστεί» στην Κύπρο, δίχως να μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων ασφαλείας του νησιού. Η αδυναμία αυτή της ειρηνευτικής δύναμης, αναδεικνύει παράλληλα την αδυναμία του διεθνούς οργανισμού να προσφέρει ουσιαστικά στην αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφαλείας, παρά την παρουσία των θεσμών του στην Κύπρο, εδώ και πάνω από μισό αιώνα. Κατά συνέπεια, η Κύπρος υπήρξε και παραμένει θύμα, όχι μόνο της επιθετικότητας και αδιαλλαξίας της Άγκυρας, αλλά και της ανεπάρκειας των Ηνωμένων Εθνών - και κατ' επέκταση της διεθνούς κοινότητας - να διασφαλίσει ένα ασφαλές διεθνές περιβάλλον, όπου η πολιτική ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα των μελών της θα είναι απόλυτα σεβαστή.¹²³

¹²² Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 253-254.

¹²³ Γιώργος Λιμαντζάκης, *Το Ψήφισμα 186 της 4^{ης} Μαρτίου 1964, η αναγνώριση της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης ως της μόνης νόμιμης και η Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ (UNFICYP)*, [apopseis.gr](http://apopseis.gr/political_views), http://apopseis.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=2292:to-psifisma-186-tis-4is-martiou-1964-i-anagnwrisi-tis-ellinokypriakis-kyvernisis-ws-monis-nomimis-kai-i-eirinevtiki-dynami-tou-oie-sto-nisi&Itemid=73, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

β. 1964 (Σχέδια Ατσεσον) – 20 Ιουλίου 1974

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Στην υφήλιο επικρατεί η «ύφεση» μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων με την υπογραφή τελικά το Μάιο του 1972 της Συνθήκης SALT-1, όπου συμφώνησαν να μην αναπτύξουν όπλα που θα μπορούσαν να δώσουν εντύπωση ότι ήταν δυνατή η άμυνα σε μία πυρηνική επίθεση. Στο Βιετνάμ, θα ξεκινήσει ουσιαστικά ο δεύτερος πόλεμος το 1965, με τη μορφή αρχικά ανταρτοπολέμου και στη συνέχεια για 10 χρόνια μέχρι τις 30 Απριλίου του 1975. Στην πραγματικότητα ήταν ένας «πόλεμος δια αντιπροσώπων» μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, παρόλο που η ΕΣΣΔ δεν ενεπλάκη άμεσα στρατιωτικά. Αμερικανοί στρατιώτες είχαν ήδη εμπλακεί από το 1959, αλλά σε μεγάλους αριθμούς κατέφθασαν κατά το 1965. Τέλος θα έχουμε τον 3^ο και 4^ο Αραβοϊσραηλινούς πολέμους (1967 και 1973), με συνέπειες (οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές) στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά και στην παγκόσμια οικονομία, με την πετρελαϊκή κρίση που ακολούθησε.

Στην Ελλάδα η εσωτερική πολιτική σκηνή από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1963 και τη μεταβίβαση της εξουσίας από την ΕΡΕ στην Ένωση Κέντρου του Γ. Παπανδρέου, θα οδηγηθεί σε απανωτές εκλογικές αναμετρήσεις και πολιτικές αντιπαραθέσεις με εμπλοκή και του τότε Βασιλέα Κωνσταντίνου και τελικά θα φτάσει στο πραξικόπημα των συνταγματαρχών της 21^{ης} Απριλίου 1967.

Στο εσωτερικό του νησιού, η τουρκοκυπριακή κοινότητα αμέσως μετά την κρίση του 1963, ενοποίησε πολλούς από τους θύλακες (συνολικά 14 με 62.000 Τουρκοκύπριους), ώστε να διαμορφώνεται η απαραίτητη συνεχής εδαφική βάση για μελλοντική απαίτηση ομοσπονδιοποίησης, με οργάνωση κυρίως στρατιωτικού και αστυνομικού χαρακτήρα. Η μετακίνηση αυτή ήταν προγραμματισμένη από «πανεθνική σύσκεψη» Τούρκων και Τουρκοκυπρίων που έγινε στην Άγκυρα το Μάρτη του 1961.¹²⁴ Μετά τα γεγονότα του 1967 ανάμεσα στις δύο κοινότητες, η τουρκοκυπριακή κοινότητα προχώρησε στην ίδρυση της «Προσωρινής Τουρκικής Διοίκησης», στα τέλη του Δεκεμβρίου του 1967, με έδαφος τους θύλακες, ένα μήνα μετά την κρίση που προκάλεσε η επίθεση κατά των Τουρκοκυπρίων στο χωριό Κοφίνου.

¹²⁴ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 183.

Παρά την άφιξη του ΟΗΕ στο νησί, σποραδικά αιματηρά επεισόδια και ελληνοτουρκικές συμπλοκές από ένοπλες ομάδες ατάκτων, συνεχίζονταν σε αρκετές περιοχές της Κύπρου. Η Τουρκία από το 1963, κρυφά και συστηματικά, εξόπλιζε την τουρκοκυπριακή μειονότητα με όπλα από τις περιοχές Κόκκινα και Γαλάτεια. Αντίθετα η Ελλάδα με πρωταγωνιστή τον τότε υπουργό Άμυνας Ευάγγελο Αβέρωφ, επενέβαινε και ματαίωνε προσπάθειες εξοπλισμού του νησιού για τους ελληνοκύπριους. Οι πρώτες εισαγωγές όπλων για την ελληνοκυπριακή κοινότητα έγιναν από την Αίγυπτο, τη Βηρυτό και τη Συρία, στις αρχές Ιανουαρίου του 1964. Η Κυπριακή Κυβέρνηση στις αρχές Ιουνίου 1964 θα ιδρύσει την Εθνική Φρουρά, ενώ στον ίδιο μήνα θα κατέβει στο νησί ο στρατηγός Γρίβας και θα του ανατεθεί η αρχηγία της Ανωτάτης Στρατιωτικής Δύναμης Αμύνης Κύπρου (Α.Σ.Δ.Α.Κ.). Παράλληλα η κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου αποφάσισε τη σταδιακή μυστική αποστολή στρατιωτικών τμημάτων στη νήσο, της λεγόμενης «Μεραρχίας» (είχε μικρότερη της Μεραρχίας δύναμη στην πραγματικότητα), που ενίσχυσε καθοριστικά τα ελληνικά αμυντικά σχέδια, θωρακίζοντας την Κύπρο από ενδεχόμενη τουρκική εισβολή. Η πυροσβεστική παρέμβαση του προέδρου των ΗΠΑ Λύντον Τζόνσον (Lyndon Johnson) το Ιούνιο του 1964, υπήρξε καθοριστική για να αποφευχθεί τουρκική εισβολή στην Κύπρο που επιδιώχθηκε να γίνει στις 1 Ιουνίου 1964.¹²⁵

Μετά τις επισκέψεις των πρωθυπουργών Ελλάδας και Τουρκίας, Παπανδρέου και Ισμέτ Ινονού στην Ουάσιγκτον, αποφασίστηκε να μεταβούν στη Γενεύη, αντιπροσωπείες των δύο χωρών (Ελλάδας με επικεφαλή τον πρέσβη Δημήτριο Νικολαρεΐζη και Τουρκίας με επικεφαλή το Νιχάτ Ερίμ), για χωριστές συνομιλίες για το Κυπριακό, με τον προσωπικό απεσταλμένο του Αμερικανού προέδρου Ντήν Άτσεσον (Dean Acheson), ως «παρατηρητή» παράλληλα με τη διαμεσολάβηση του Φιλανδού μεσολαβητή του ΟΗΕ, Σακάρι Τουομιόγια, που επεδίωξαν με αυτό τον τρόπο να θέσουν στο περιθώριο. Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να τονιστεί ότι στις προτάσεις του ο Τουομιόγια ουσιαστικά, υιοθετούσε τα δέκα από τα γνωστά «13 σημεία» που είχε υποβάλει ο Μακάριος στους Τουρκοκύπριους το Νοέμβριο του 1963 για την τροποποίηση του Συντάγματος. Ο Ου Θάντ Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, εξοργίστηκε από την πρωτοβουλία του προέδρου των ΗΠΑ.¹²⁶

Το Μάρτιο του 1971 ο τουρκικός στρατός κατέλαβε πραξικοπηματικά την

¹²⁵ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 180-181.

¹²⁶ *Ibid*, σελ. 180.

εξουσία στην Άγκυρα και τον Αύγουστο του ίδιου έτους, ο Γρίβας επιστρέφει με τις «ευλογίες» της χούντας των Αθηνών στην Κύπρο οργανώνοντας την ΕΟΚΑ-Β, με σκοπό την ανατροπή του Μακαρίου και δημιουργώντας όξυνση στις σχέσεις Αθήνας – Λευκωσίας. Ο Μακάριος αναγκάστηκε τότε να ιδρύσει το Εφεδρικό Σώμα.¹²⁷

Οι διακοινοτικές συνομιλίες ανάμεσα στους εκπροσώπους των δύο πλευρών Κληρίδη και Denktash που γίνονταν κατά διαστήματα από το 1968 και μετά, διακόπηκαν το Μάρτιο του 1974. Στις 2 Ιουλίου παραιτήθηκαν στην Αθήνα τρία ανώτατα στελέχη του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας, ενώ την ίδια μέρα ο Μακάριος έστειλε στον Έλληνα πρόεδρο της Δημοκρατίας Φαίδωνα Γκιζίκη, επιστολή: «*ωρισμένας απαραδέκτους εν Κύπρω καταστάσεις και γεγονότα, δια τα οποία θεωρώ υπεύθυνον την Ελληνικήν Κυβέρνησην*». Ζητούσε δε την απομάκρυνση όλων των Ελλαδιτών αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς και την αντικατάστασή τους με άλλους που θα είχαν καθαρά εκπαιδευτικά καθήκοντα καθώς και τη διακοπή από την πλευρά της ΕΟΚΑ-Β κάθε ανατρεπτικής δραστηριότητας.¹²⁸

Το Δεκέμβριο του 1972 η Κυπριακή Δημοκρατία και η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα, συνήψαν συμφωνία σύνδεσης η οποία τέθηκε σε εφαρμογή την 1^η Ιουνίου του 1973. Η πορεία της Κύπρου προς την ΕΟΚ, επηρεάστηκε αρνητικά από τα δραματικά γεγονότα του 1974.¹²⁹

(2) Πολιτική Διάσταση. Ο Αμερικανός ρεπουμπλικάνος υπουργός Εξωτερικών Dean Acheson, μεσολαβώντας στην κρίση, πρότεινε σε εκδόσεις σχεδίων, την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, με αντάλλαγμα την παραχώρηση στην Τουρκία, με πλήρη κυριαρχία, της χερσονήσου της Καρπασίας (1^η έκδοση, 14 Ιουνίου 1964). Έπειτα από αντιδράσεις των κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας, πρότεινε (2^η έκδοση, 23 Ιουλίου 1964) την παραχώρηση του Καστελλόριζου στην Τουρκία και την εκμίσθωση και όχι την κυριαρχία, στην Καρπασία ή αλλού από την Τουρκία. Στις 19 Αυγούστου 1964 θα υποβληθεί η 3^η και τελική έκδοση του σχεδίου Άτσεσον (έχει καθιερωθεί στη βιβλιογραφία ως «*δεύτερο σχέδιο Άτσεσον*») που έκανε λόγο για εκμίσθωση στην Τουρκία βάσης στην Καρπασία για πενήντα χρόνια (4,5-5% του

¹²⁷ Γιάννης Γ. Βαλινάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ. 128.

¹²⁸ *Ibid*, σελ. 135-136.

¹²⁹ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.]*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ. 396.

κυπριακού εδάφους).¹³⁰

Επιπλέον πρότεινε, την αποδοχή εκ μέρους της Ελλάδα της ατομικής προσφυγής στα δικαιοδοτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, πολύ πρωτοποριακό για την εποχή του, που θα διασφάλιζε την προστασία κάθε Τουρκοκύπριου με δικαίωμα να μπορεί να προσφεύγει ατομικά ευθέως ο ίδιος θιγόμενος για να εξετάσει το δικαιοδοτικό όργανο την αιτιώμενη παραβίαση. Η εγγύηση αυτή της δικαιοδοτικής προστασίας ήταν πολύ σοβαρό αντάλλαγμα, μαζί με αυτό της παραχώρησης του Καστελόριζου, προς την Τουρκία. Με βάση το σχέδιο Άτσεσον, η Κύπρος αναλάμβανε μόνο υποχρέωση. Να επιστρέψει την ανεξαρτησία που μόλις είχε αποκτήσει.¹³¹

Ο Άτσεσον στην επιστολή του στις 23 Ιουλίου 1964 προς τον Πρέσβη Νικολαρεΐζη, αναφέρθηκε: «στα πλαίσια μιας τελικής διευθέτησης που μπορεί να επιτευχθεί σχετικά με την Κύπρο και που θα προνοεί, είτε μια ανεξάρτητη Κύπρο, ή μια Κύπρο άμεσα συνδεδεμένη με την Ελλάδα. Η μειονότητα θα είχε επίσης πλήρεις νομικές εγγυήσεις των αποδεδειγμένων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων μειονότητας του τύπου που αναφέρονται στη Συνθήκη της Λωζάνης.» Και συνέχιζε: «[...] θα υπάρχει μία, δύο ή ίσως τρεις σχετικά μικρές περιοχές της νήσου, στις οποίες οι Τουρκοκύπριοι θα συνιστούν την πληθυσμιακή πλειοψηφία ή τη σχεδόν πλειοψηφία. Επί του παρόντος ο τουρκικός στρατός της Λευκωσίας και η περιοχή που επεκτείνεται στα βόρεια αυτού του τομέα και μέχρις της οροσειράς της Κερύνειας, είναι ένα παράδειγμα μια τέτοιας περιοχής. Τέτοιες περιοχές θα μπορούσαν να θεωρηθούν σαν χωριστές γεωγραφικές μονάδες, για διοικητικούς λόγους, μέσα στα πλαίσια της γενικής κυβερνητικής διάρθρωσης της νήσου». Επίσης λίγο παρακάτω στην επιστολή επεσήμαινε: «ένας τρόπος για υλοποίηση της διευθέτησης [ίδρυση στη Λευκωσία τουρκοκυπριακής κεντρικής διοίκησης] είναι να οριοθετηθούν οι τουρκοκυπριακοί τομείς (συνοικίες- “quarters”) στις πόλεις και στα τουρκοκυπριακά χωριά ή τα χωριά στα οποία η πλειοψηφία των κατοίκων είναι Τουρκοκύπριοι». Στο τέλος της επιστολής του, ο Άτσεσον έθετε δύο απειλητικές προϋποθέσεις για την προώθηση του σχεδίου του: α) την ικανοποίηση των αναγκών της Τουρκίας για την εθνική της ασφάλεια, σχετικά με την Κύπρο, και β) την ικανοποίηση του τουρκικού γοήτρου. Αυτό

¹³⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 181.

¹³¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 257-258.

σήμαινε, όχι μόνο την ίδρυση των «τουρκοκυπριακών καντονιών» κυρίως στο βορρά, αλλά και τουρκική βάση, στην Καρπασία. Περίπου ότι έχει γίνει δηλαδή, με την τουρκική εισβολή του 1974!¹³²

Η Ελλάδα υπό το Γεώργιο Παπανδρέου, αποδέχθηκε αρχικά, το δεύτερο σχέδιο (αυτό της εκμίσθωσης της Καρπασίας) στις 21 Αυγούστου 1964, μετά την επιστολή του διευθυντή του διπλωματικού του γραφείου, πρέσβη Ιωάννη Σωσσίδη, ενώ στις 22 Αυγούστου 1964, υπαναχώρησε υποστηρίζοντας ότι η έκταση της τουρκικής βάσης, είχε το χαρακτήρα «περιορισμένης διχοτόμησης», λέγοντας ότι τον αποφασιστικό λόγο για το σχέδιο, είχε η ηγεσία και ο λαός της Κύπρου, ενώ η Τουρκία απεδέχθη το πρώτο σχέδιο.

Ενώ βρίσκονταν σε εξέλιξη στη Γενεύη η πρωτοβουλία Άτσεσον, οι απειλές για επίθεση του τουρκικού στρατού στην Κύπρο υλοποιήθηκαν για πρώτη φορά, καθώς ύστερα από νέες συγκρούσεις στην περιοχή Μανσούρας – Κοκκίνων, που άρχισαν στις 6 Αυγούστου 1964, με εκατέρωθεν βίαιες ενέργειες τόσο τουρκοκύπριων όσο και ελληνοκύπριων, η τουρκική πολεμική αεροπορία με την ανοχή των άγγλων και του ΟΗΕ, βομβάρδισαν με ρουκέτες και εμπρηστικές βόμβες ναβάλμ επί τριήμερο (8-10 Αυγούστου) χωριά και στρατιωτικούς στόχους στην περιοχή της Τηλλυρίας και του κόλπου Ξερού, προκαλώντας δεκάδες θύματα – κυρίως αμάχους. Τουρκοκύπριοι και Τούρκοι, ταμπουρωμένοι σαν αστακοί σε επτά αμιγώς τουρκικά χωριά, περιέσφιγγαν για μήνες τα ελληνικά χωριά Μοσφίλι, Πηγαίνα, Κάτω και Πάνω Πύργο σ' ένα «δικό» τους καντόνιο, προσπαθώντας να επεκταθούν προς τα πλευρά, αλλά και νότια προς το Τρόοδος.¹³³

Ο Ου Θάντ, διόρισε τον ειδικό διαμεσολαβητή Γκάλο Πλάζα για το Κυπριακό. Μετά από διάλογο με τις δύο πλευρές ο Πλάζα με μία τοποθέτησή του στην έκθεσή του για το Ζήτημα, επέκρινε τις συμφωνίες του 1959 και το σύνταγμα του 1960 και τα χαρακτήρισε ανεπιθύμητα. Υποστήριζε ότι οι τουρκοκύπριοι θα έπρεπε να έχουν μόνο μειονοτικά δικαιώματα. Η Τουρκία αντέδρασε και απέρριψε την έκθεση. Στις 15 Νοεμβρίου του 1967, οι ελληνοκυπριακές δυνάμεις έχοντας στόχο να σπάσουν την τουρκοκυπριακή αντίσταση, επιτέθηκαν και κατέλαβαν δύο

¹³² Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 187-191.

¹³³ Νίκος Παπαναστασίου, «Τηλλυρία 1964 και η μισή Ιστορία», *Φιλελεύθερος* 14 Αυγούστου 2014, <http://archive.philenews.com/el-gr/f-me-apopsi-eponymes-gnomes/385/213878/tillyria-1964-kai-i-misi-istoria>, (έγινε πρόσβαση στις 12 Σεπτεμβρίου 2017).

χωριά με αμιγώς τουρκοκυπριακό πληθυσμό, τους Αγίου Θεοδώρους (Μπογάζιτσι) και την Κοφίνου (Γκετσίτκαλε). Η Άγκυρα απείλησε με εισβολή αν δεν υποχωρούσαν οι ελληνοκυπριακές δυνάμεις από τα χωριά και αν δεν αποσυρόταν από το νησί η Ελληνική «Μεραρχία», ενώ ζήτησε και τη διάλυση της Εθνικής Φρουράς. Η μεσολάβηση του προέδρου των ΗΠΑ Λύντον Τζόνσον, έστειλε το Σάιρους Βανς, ο οποίος πέτυχε να πείσει την ηγεσία της χούντας στην Ελλάδα να αποσύρει την «Μεραρχία».¹³⁴ Συνεπεία της παρέμβασης αυτής των ΗΠΑ στην Τουρκία, ήταν το άνοιγμα της Άγκυρας το 1965 στη Σοβιετική Ένωση, με εκβιαστικό τρόπο. Η αδυναμία το 1964 της Άγκυρας να βοηθήσει τους αδελφούς της τουρκοκύπριους λόγω του γεγονότος ότι διέθετε μόνο οκτώ αποβατικά σκάφη και περίπου εκατό αλεξιπτωτιστές της προεδρικής φρουράς, πιθανόν και να προκάλεσαν στο πολιτικό παρασκήνιο, την αποστολή στον Ισμέτ Ινονού, της επιστολής Τζόνσον.¹³⁵

Από το 1967 έως και το 1974, με πιο εντατικό ρυθμό και μεταξύ εμπειρογνομώνων εκ της Ελλάδας και της Τουρκίας μετά το 1972, οι συνομιλίες που έλαβαν χώρα μεταξύ των δύο κοινοτήτων έδιναν άλλη τροπή στη φυσιογνωμία της Κύπρου, η οποία θα παρέμενε κατά βάση δικοινοτική. Στην Κύπρο και την Ελλάδα επικράτησε έξαρση του αντιαμερικανισμού. Η ελληνική πλευρά αποσκοπούσε στη διατήρηση του ενιαίου κράτους. Η τουρκική πλευρά αντίθετα, επεδίωκε τη σύσταση ενός συνεταιρισμού, με σαφή εδαφικό χωρισμό. Επεδίωκε δηλαδή μία μορφή ομοσπονδίας με σαφώς περιορισμένες εξουσίες για την κοινότητά της που προσιδιάζουν στην έννοια της αυτοδιοίκησης. Η ελληνοκυπριακή πλευρά απέκρουε την ιδέα της ομοσπονδίας που, σε σύγκριση με την προτεινόμενη τοπική αυτοδιοίκηση, παραχωρούσε μικρότερο βαθμό αυτονομίας στην τουρκοκυπριακή κοινότητα και ισχυρότερο έλεγχο του κεντρικού κράτους, χωρίς το τελευταίο να διατρέχει τον κίνδυνο του εδαφικού χωρισμού, στο βαθμό που η αυτονομία συνιστά μια διοικητική μόνον υποδιαίρεση. Οι δύο κοινότητες ευρέθησαν ένα βήμα προ της οριστικοποίησης της συμφωνίας. Στην τουρκοκυπριακή ηγεσία αναδείχθηκε ο

¹³⁴ Dr. Faruk Sönmezoglu, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001) σελ. 387-388.

¹³⁵ Αλέξης Γαλανός, Θεόφιλος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Αλέκος Κούτσης, Κώστας Κύρρης, Γιώργος Λιλλήκας, Κατερίνα Μπούρα, Κων/νος Οικονομίδης, Χρυσόστομος Περικλέους, Κων/νος Σβολόπουλος, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Ανδρέας Φάντης, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι, (τόμος 4^{ος} Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές)*, Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990), σελ.75.

αδιάλλακτος Denktash. Ο Μακάριος είχε τις αμφιβολίες του για να οριστικοποιήσει επί των ημερών του συμφωνία μεταβίβασης αυτονομίας στην άλλη πλευρά. Τελικά οι συνομιλίες διεκόπησαν από το πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974 σε βάρος του Προέδρου Μακαρίου, με σκοπό την ανατροπή του δικοινοτισμού και της θεμελιώδους δομής της Δημοκρατίας, και με απώτερο στόχο, κατά τις διακηρύξεις των πρωτοεργατών της πραξικοπηματικής αυτής ενέργειας, την ένωση με την Ελλάδα ολόκληρης της Κύπρου, σημειώνοντας με τον τρόπο αυτό, και μόνο δηλαδή με την εκδήλωση του πραξικοπήματος, την κατάφωρη παραβίαση των Συμφωνιών του 1959.¹³⁶

Ωστόσο στις 9 και 10 Σεπτεμβρίου του 1967, συναντήθηκαν στην Κεσσάνη στα σύνορα Ελλάδας – Τουρκίας στον Έβρο οι πρωθυπουργοί (Κ. Κόλλιας – Σ. Ντεμιρέλ) και οι υπουργοί Εξωτερικών (Π. Οικονόμου – Γκούρας και Ι. Τσαγλαγιανγκίλ) των δύο χωρών και συζήτησαν για το Κυπριακό. Η ελληνική πλευρά πρότεινε ξανά ένα πλαίσιο επίλυσης βασισμένο στο Πρωτόκολλο του Δεκεμβρίου 1966 με πρόσθετη παραχώρηση του τριγώνου του Κάραγατς. Η Τουρκία απέρριψε την πρόταση αυτή, επιμένοντας εναλλακτικά στη διπλή ένωση ή την επιστροφή στο καθεστώς της Ζυρίχης- Λονδίνου.¹³⁷

Το καλοκαίρι του 1968 θα αρχίσει ο ενδοκοινοτικός διάλογος με την υποστήριξη των ΗΠΑ. Στη συνάντηση των υπουργών Εξωτερικών του ΝΑΤΟ στις 3 με 4 Ιουνίου 1971 στη Λισσαβόνα, η Ελλάδα και η Τουρκία ήρθαν σε συναίνεση (consensus) για μια μακροχρόνια και τελική λύση του Κυπριακού με βάση τη διχοτόμηση της Κύπρου σε περίπτωση αποτυχίας ή αδιεξόδου του ενδοκοινοτικού διαλόγου.¹³⁸

(3) Νομική Διάσταση. Ως το 1974, η σειρά των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας, δεν προσδιορίζει την καταστατική τους βάση. Θεμελιώνεται η βεβαιότητα ότι τα ψηφίσματα αυτά με αντικείμενο μέτρα ή μεθόδους διευθέτησης και όρους διακανονισμού διαφορών, είναι τελικά συστάσεις και όχι αποφάσεις δεσμευτικές για τους παραλήπτες τους. Με άλλα λόγια ο ΟΗΕ μέσω του Συμβουλίου

¹³⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 263-266.

¹³⁷ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 126-127.

¹³⁸ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοπά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.]*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.451.

Ασφαλείας, αντιμετωπίζει την κρίση του Κυπριακού τα έτη 1964-1974, με συστάσεις.¹³⁹

(4) **Συμπεράσματα.** Για πρώτη φορά προβάλλεται η ιδέα των τουρκοκυπριακών καντονιών («επαρχιών») που θα αυτοδιοικούνται και θα ελέγχονται από κεντρική τουρκοκυπριακή διοίκηση.

Το σχέδιο Άτσεσον δεν μιλούσε καθαρά για λύση ένωσης. Πρότεινε για συζήτηση, είτε καθεστώς ανεξαρτησίας, είτε λύση που θα συνεπάγετο ένταξη της Κύπρου στην Ελλάδα. Όμως η Τουρκία σε αυτήν την επιλογή δεν απάντησε ποτέ! Έτσι το σχέδιο μπορεί να κατέληγε μόνο σε «ανεξαρτησία» και «...να μας έμεναν και τα τουρκοκυπριακά καντόνια».¹⁴⁰

Οι συζητήσεις στη Γενεύη το 1964 γίνονταν ερήμην της Κυπριακής κυβέρνησης. Ο Μακάριος πληροφορήθηκε από άλλα «κανάλια» την ύπαρξη σχεδίου από το Μιχάλη Δούντα, κατώτερο υπάλληλο του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών. Το σχέδιο υποβλήθηκε το 1964, δηλαδή τέσσερα έτη μετά την ανακήρυξη της Κύπρου το 1960 ως ανεξάρτητου κράτους! «Προβλήθηκε δε ως σχέδιο για την τελική λύση του Κυπριακού, σάμπως δηλαδή, η ανακήρυξη της Κύπρου σε ανεξάρτητο κράτος να μην εθεωρείτο, ως τότε, ως τελική διευθέτηση του Κυπριακού».¹⁴¹

Το σχέδιο Άτσεσον, ικανοποιούσε τη διχοτόμηση και την ενδονατοϊκή επίλυση του Κυπριακού. Προνοούσε την πραξικοπηματική ένωση, τον παραμερισμό του προέδρου Μακαρίου και την κατάληψη, χωρίς αντίσταση, της Καρπασίας, από τουρκικό στρατιωτικό απόσπασμα.¹⁴² Ο Γεώργιος Παπανδρέου σε σύσκεψη του «μικρού Υπουργικού Συμβουλίου» είπε τη χαρακτηριστική φράση: « Το σχέδιο Άτσεσον έχει τίτλο την ένωση και για περιεχόμενο τη διχοτόμηση. Μάλιστα προβάλλεται σαν σχέδιο για ένωση, με τρόπο που θα προβαλλόταν σε κουτούς».¹⁴³

¹³⁹ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ. 367-368.

¹⁴⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 187.

¹⁴¹ *Ibid*, σελ. 181,192.

¹⁴² *Ibid*, σελ. 181.

¹⁴³ *Ibid*, σελ. 194.

γ. Γενικά συμπεράσματα 3^{ης} Περιόδου

Οι μεσολαβητικές προσπάθειες των Ηνωμένων Εθνών την περίοδο 1964-1974, αφορούν στην προσπάθεια η συνταγματική αναθεώρηση να έχει ως επίκεντρο την παραχώρηση αυτοδιοίκησης στους τουρκοκύπριους.

Οι συγκρούσεις στην Κύπρο μέχρι την ανεξαρτησία της, παρέμειναν στο επίπεδο των τρομοκρατικών επιθέσεων και των εθνοτικών ταραχών. Μετά την ανεξαρτησία της νήσου η αντιπαράθεση πήρε διπλή μορφή μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Έτσι από τη μία διαμορφώθηκε μια ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμή μεταξύ των δύο κοινοτήτων με τη δημιουργία θυλάκων και παράλληλα αναπτύχθηκε μια περιορισμένη τρομοκρατική δραστηριότητα από τους εθνοτικούς ταραξίες και των δύο πλευρών.¹⁴⁴

Η εμπλοκή των ΗΠΑ το 1964 με τα σχέδια Άτσεσον, κατέδειξαν τη συνέχιση του ενδιαφέροντος από αυτές για επίλυση του Κυπριακού στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και προς εξυπηρέτηση των εθνικών τους συμφερόντων, καθώς πρότειναν την έξοδο από το πρόβλημα με εδαφικά ανταλλάγματα για το νησί Καστελόριζο κατά πλήρη κυριαρχία και την περιοχή της Καρπασίας της Κύπρου υπό τη μορφή εκμίσθωσης προς την Τουρκία. Τα εν λόγω σχέδια απορρίφθηκαν από την ελληνοκυπριακή ηγεσία ως μία διχοτομική πρόταση. Η Κύπρος θα έπρεπε να επιστρέψει την ανεξαρτησία της που πρόσφατα είχε αποκτήσει μέσω αγώνων.

Το διακύβευμα της μεσολάβησης Άτσεσον ήταν η προσάρτηση της Κύπρου στην Ελλάδα. Ο Μακάριος αντέδρασε έναντι του σχεδίου, αποκαλώντας το διχοτομικό για τον προφανή λόγο να αποφύγει την ένωση. Με την αμετροεπή φιλοδοξία του, απέρριψε τη συγκριτικά καλύτερη και επωφελή πρόταση που ποτέ υποβλήθηκε από μεσολαβητικό παράγοντα από το 1950 ως σήμερα.¹⁴⁵ Οι τουρκοκύπριοι δεν αποδέχτηκαν το σχέδιο Άτσεσον, διότι πρότεινε ένωση με την Ελλάδα. Το μόνο που δέχονταν προς συζήτηση ήταν η εκχώρηση στην Τουρκία της Καρπασίας και λοιπών «καντονιών» με πλειοψηφίες τουρκοκυπρίων, ως αντάλλαγμα για έναρξη διαπραγματεύσεων επί της τροποποίησης του Συντάγματος του 1960, προς όφελός τους.

¹⁴⁴ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 30.

¹⁴⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 258.

Η απόρριψη των σχεδίων Άτσεσον, έκλεινε ερμητικά πλέον την πόρτα στους ελληνοκύπριους για ένωση με τη μητέρα Ελλάδα, μιας και το εμπόδιο της Τουρκίας είχε αρθεί. Μία χρυσή ευκαιρία για την ένωση και τα ελληνικά συμφέροντα είχε χαθεί, απομακρύνοντας τις όποιες σκέψεις Αθήνας και Λευκωσίας στο μέλλον γι' αυτήν. Ο σκοπός της Ελληνοκυπριακής ηγεσίας δεν ήταν πλέον η ένωση με την Ελλάδα αλλά η αποκλειστική κυριαρχία της στην επικράτεια της νήσου.

Το κυπριακό Σύνταγμα αν και δεν περιείχε εδαφικούς διαχωρισμούς, ωστόσο οργάνωνε την πολιτική ζωή του νέου κράτους στη βάση του απόλυτου εθνοτικού διαχωρισμού ανάμεσα σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.¹⁴⁶ Μετά την παραχώρηση της συγκυβέρνησης από τους τουρκοκύπριους προς την ελληνοκυπριακή κοινότητα, έκανε την τελευταία να ακροβατεί σε νομικές αιτιολογήσεις, ειδικότερα με βάση το δίκαιο της ανάγκης, εδραιώνοντάς την, μόνη, στο πηδάλιο της χώρας.

Από τις 4 Μαρτίου 1964 και μετά, αναγνωρίζεται διεθνώς στο πρόσωπο της κυβέρνησης της ελληνοκυπριακής κοινότητας, ο επίσημος εκπρόσωπος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτό μελλοντικά θα δούμε ότι επιβεβαιώνεται και με σειρά άλλων ενεργειών όπως το 1972, οπότε σύνηψε συμφωνία σύνδεσης με την τότε Ε.Ο.Κ., υπέβαλε την υποψηφιότητά της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1990 και έγινε πλήρες μέλος της το Μάιο του 2004.

Σε πολλά από τα σημεία που χώριζαν τις δύο κοινότητες, οι διαφορές μπορούσαν να γεφυρωθούν προς μία αποδεκτή λύση της επακριβώς καθορισμένης τοπικής αυτο-κυβέρνησης της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Την προσπάθεια αυτή ανέτρεψαν κατά πρώτον η ευφορία της ελληνοκυπριακής κοινότητας διότι έστω και προσωρινά δέσποζε στην αποκλειστική εξουσία της νήσου, και, κατά δεύτερον, η ογκούμενη δυσπιστία αμοφτέρων των πλευρών. Την ούτως ή άλλως αβέβαιη, πλέον, εξέλιξη ανέκοψε ένας τρίτος απρόβλεπτος παράγοντας, το ελληνικό πραξικόπημα του Ιουλίου 1974 που προσφέρθηκε στα χέρια της Τουρκίας.¹⁴⁷

Όπως μου ανέφερε σε προσωπική μας συνέντευξη στις 29 Αυγούστου 2017 στη Λεμεσό, η κυρία Ελένη Σιάηλου, πρόσφυγας από την Αγ. Μαρίνα της

¹⁴⁶ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 31.

¹⁴⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 28.

Σκυλούρας, της Επαρχίας Λευκωσίας, όπου ζούσαν κυρίως Μαρωνίτες, οι Τουρκοκύπριοι την εποχή μεταξύ της ανεξαρτησίας της νήσου και μέχρι την εισβολή του 1974, «ζούσαν ύπουλα, καρτερώντας πολλές φορές να σκοτώσουν ακόμη και τους κατοίκους του χωριού εάν τους δινόταν η ευκαιρία».

Η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας το 1964 να αποστείλει ειρηνευτική δύναμη στην πόλη της Λευκωσίας, που ήταν το πρώτο και κύριο μέτωπο της αντιπαράθεσης, έμελλε να αποτελέσει το πρώτο σύνορο που χώρισε έκτοτε τις δύο κοινότητες υπό την εποπτεία των Ηνωμένων Εθνών.¹⁴⁸

Το να προσπαθεί κάποιος να ανακαλύψει σε όλα τα προηγούμενα σχέδια που προτάθηκαν για την επίλυση του Κυπριακού τα λάθη του Μακάριου και αυτών που έθεταν τη ζωή τους σε κίνδυνο για να δώσουν ελευθερία πραγματική στην Κύπρο και ανεξαρτησία, είναι μία μάταιη ενέργεια. Η αλήθεια είναι πως αν τότε ο Μακάριος δεχόταν οποιοδήποτε σχέδιο επίλυσης, δεν θα υπήρχε Μακάριος για να τον κατηγορήσουμε για την εισβολή του Αττίλα. Και αυτό γιατί θα το σκότωναν οι συμπατριώτες του ή άλλοι σαν προδότη!

Μία προσωπική μαρτυρία του Τάσσου Παπαδόπουλου για όσα στη συνέχεια θα υπέγραφε ο ίδιος στην εφημερίδα του «Κήρυκα» στη σελ 7, φυλλάδιο 730 (12 Αυγούστου 1984), ως «Δημόκριτος», έγραφε: «*Το Νοέμβριο του 1974, στο ξενοδοχείο Πλάζα της Νέας Υόρκης, που βρισκόταν ο Μακάριος μετά την καταναγκαστική [...] «εξορία» του μετά το προδοτικό πραξικόπημα, σε μία στιγμή αυτοκριτικής και αναδρομής στο παρελθόν, ο Μακάριος, είπε στον Τάσσο Παπαδόπουλο: - Όλοι μιλάτε, τώρα, για χαμένες ευκαιρίες! Δεν υπήρξαν «χαμένες ευκαιρίες», από την ώρα που η Τουρκία των 40 εκατομμυρίων, 40 μίλα από τις ακτές της Κύπρου, αποκαταστάθηκε και έγινε δεκτή από την Ελλάδα και την Αγγλία, σαν ισότιμος διαφεντευτής της τύχης της Κύπρου. Από εκείνη την ώρα, καμία λύση δεν μπορούσε πια, χωρίς αίμα και θυσίες, να δοθεί στο Κυπριακό, εκτός αν ήταν λύση που θα ικανοποιούσε την Τουρκία. Δεν υπήρξαν, λοιπόν έκτοτε, «χαμένες ευκαιρίες». Εκτός ίσως ...από μία! Ποια Μακαριώτατε; Οι προτάσεις αυτού που, εσείς, χαρακτηρίζατε «αιμοσταγή τύρρανο» του Στρατάρχη Χάρντινγκ, το 1956. Γιατί δεν τις δεχτήκατε, τότε, Μακαριώτατε; Πρώτα γιατί, τότε το 1956 δεν ήμουν ο «Μακάριος»! Τότε... με ανέχονταν! Δεν κυβερνούσα.*

¹⁴⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 260.

*Αν τις δεχόμουν, τότε, θα μου εκάμνατε, από τότε, αυτά που μου κάμνετε τώρα. Μόνο που, ίσως, θα ήσουν και εσύ, λέγω ίσως, ανάμεσα σε αυτούς που τα έκαναν. Ύστερα, όταν τότε, διαμήνυσα στους «εν Χριστώ αδελφούς μου ιεράρχες» τις προτάσεις του Χάρντινγκ και πως θα είχαμε δικαίωμα αυτοδιάθεσης σε 7-9 χρόνια, μου απάντησαν: «σε 7-9 χρόνια; Απαράδεκτο!» Η αυτοδιάθεση έπρεπε να μας δοθεί ... χτες! Όχι σε 7-9 χρόνια...!».*¹⁴⁹ Το «κλειδί» της μη αποδοχής του σχεδίου Χάρντινγκ, βρισκόταν στο ότι το 1956 ο Μακάριος δεν είχε μαζί του ούτε το λαό, ούτε τους τότε πολιτικούς και θρησκευτικούς ηγέτες του νησιού.

Οι πολιτικές αναταραχές στο εσωτερικό της Ελλάδας, τη δεκαετία 1963-1973, «μόλυναν» το Κυπριακό ζήτημα, και προκάλεσαν ανεπανόρθωτες βλάβες και μία εθνική καταστροφή μέχρι και σήμερα. Η ελληνοτουρκική συνάντηση κορυφής στην Κεσσάνη και την Αλεξανδρούπολη στις 9-10 Σεπτεμβρίου του 1967, απέτυχε διότι η Τουρκία αντιλήφθηκε την πολιτική και διπλωματική αδυναμία της Ελλάδας και αύξησε τις απαιτήσεις της.¹⁵⁰

Οι εσωτερικές διαμάχες με πρωταγωνιστές τους οπαδούς του ΑΚΕΛ από τη μια και τους εθνικόφρονες από την άλλη, θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην εξελικτική πορεία του Κυπριακού από το 1941 (έτος ίδρυσης του ΑΚΕΛ) μέχρι και σήμερα. Ακόμη και σήμερα τα παραδοσιακά καφενεία στις γειτονίες της Λεμεσού, της Πάφου και της Λάρνακας, αλλά και στα χωριά της ελεύθερης Κύπρου, είναι διαφορετικής πολιτικής απόχρωσης και εκεί οι ελληνοκύπριοι θα μαζευτούν να παίξουν την «πιλόττα» (παίγνιο με τράπουλα) αντίκρυ πολλές φορές οι μεν με τους δε. Ακόμη και σε ποδοσφαιρικές ομάδες του νησιού, δίνεται πολιτική ταυτότητα, κάνοντας έτσι την πολιτική αντιπαλότητα ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα στην καθημερινότητα των Ελληνοκυπρίων. «*Με λίγα λόγια, το Κυπριακό υπήρξε πρώτα και πριν από όλα προϊόν της εσωτερικής διάσπασης της ελληνοκυπριακής κοινότητας και του οιονεί εμφυλίου τον οποίο βίωσε*».¹⁵¹

Η κυπριακή κυβέρνηση αντέκρουσε την πολιτική της Χούντας. Παρέμεινε

¹⁴⁹ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), παραπομπή 6, σελ. 50.

¹⁵⁰ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.451.

¹⁵¹ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 317.

στη θέση της διεθνοποίησης του Κυπριακού, όπως και η Σοβιετική Ένωση. Σταδιακά οι ενδοκοινοτικές συνομιλίες παραμερίστηκαν και το Κυπριακό έγινε αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης.

Οι Τούρκοι θέλησαν μέσα από την επιρροή τους στα σχέδια της περιόδου 1955-1974, προεξάρχοντας του σχεδίου Άτσεσον το 1964, να εφαρμόσουν με «ειρηνικό» τρόπο και με τη συγκατάθεση της Ελληνικής κυβέρνησης που βρισκόταν σε διαρκείς ανακατατάξεις πολιτικών τριγμών, ότι έπραξαν τελικά με την παράνομη εισβολή του 1974.

Ο Θεόδωρος Κουλουμπής σε άρθρο του στην *Καθημερινή*, «Λάθη και Διδάγματα» στις 17 Απριλίου του 2011, συνόψισε τα παρακάτω «λάθη» της Ελληνικής πλευράς στο Κυπριακό από το 1954 μέχρι το 1974. Σύμφωνα με το συγγραφέα ήταν:

«1. Η προσφυγή στον ΟΗΕ στα μέσα της δεκαετίας του 1950 έγινε τουλάχιστον έξι - επτά χρόνια πριν από την εντυπωσιακή διεύρυνση του παγκόσμιου οργανισμού και την ένταξη σ' αυτόν δεκάδων πρώην αποικιών. Δυστυχώς, δεν υπήρχαν στον ΟΗΕ, στα μέσα της δεκαετίας του '50, άνετες και φιλικές πλειοψηφίες υπέρ του αιτήματος της κυπριακής αυτοδιάθεσης, η οποία άστοχα παρουσιάστηκε με τη μορφή του αιτήματος της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.»

2. Η διάψευση των ελπίδων στον ΟΗΕ οδήγησε την ελληνική πλευρά (Παπάγος, Γρίβας, Μακάριος) στη ριψοκίνδυνη επιλογή του ένοπλου αγώνα εναντίον της Βρετανίας. Ο ηρωικός αλλά άνισος αγώνας της ΕΟΚΑ εξαγρίωσε τους Βρετανούς και τους συσπείρωσε με τους Τούρκους. Το Λονδίνο αυτόματα ενεθάρρυνε την Άγκυρα να εμπλακεί στη διαμάχη παίζοντας το κλασικό παιχνίδι του «διαίρει και βασίλευε». Η απόφαση για τον ένοπλο αγώνα θα πρέπει να κριθεί ιδιαίτερα απερίσκεπτη, αν σκεφτούμε ότι μια φτωχή και εξαρτημένη Ελλάδα μόλις είχε ξεπεράσει δέκα χρόνια κατοχής και εμφυλίου και σύμφωνα με τη γνωστή ρήση του Γεωργίου Παπανδρέου «ανέπνεε με έναν αμερικανικό και ένα βρετανικό πνεύμονα.»

3. Χωρίς αμφιβολία, ο ανισοβαρής και άδικος συμβιβασμός που έγινε με τις συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου (1959-60) εξασφάλισε για την Τουρκία και τους Τουρκοκυπρίους υπερβολικά προνόμια στο πλαίσιο της εκκολαπτόμενης Κυπριακής Δημοκρατίας. Τα λάθη μας, όμως, συνδέονται όχι τόσο με την αποδοχή της άδικης

συμφωνίας, όσο με τη νοοτροπία τύπου Μακαρίου «αναγκάζομαι να αποδεχθώ τη συμφωνία σήμερα, αλλά θα προσπαθήσω με την πρώτη ευκαιρία να την αναθεωρήσω ή να την ανατρέψω».

4. Η ένταξη της Κύπρου -σε ηγετική μάλιστα θέση- στο τριτοκοσμικό κίνημα των αδεσμεύτων δεν ήταν συνετή επιλογή. Ένας σαφής δυτικός προσανατολισμός για τη Μεγαλόνησο θα αφαιρούσε -αργότερα- από επιτήδειους προπαγανδιστές (Τούρκους, Βρετανούς, Αμερικανούς και ορισμένους Έλληνες) ότι η Κύπρος εξελισσόταν σε μια «Κούβα της Μεσογείου», η οποία κινδύνευε να πέσει στα χέρια της Σοβιετικής Ένωσης.

5. Μοιραίο λάθος ήταν η μονομερής απόφαση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου να προτάξει το Νοέμβριο / Δεκέμβριο του 1963 τα δεκατρία σημεία αναθεώρησης του Κυπριακού Συντάγματος αιφνιδιάζοντας πλήρως την τότε μεταβατική κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου στην Αθήνα. Η Τουρκία αμέσως άρπαξε την ευκαιρία να εφαρμόσει το σχέδιό της για την αποδιάρθρωση των δύο κοινοτήτων με προφανή στόχο τη δημιουργία τουρκοκυπριακών θυλάκων και, αργότερα, τη διχοτόμηση της Κύπρου. Παράλληλα, η πρωτοβουλία του Μακαρίου προκάλεσε κλίμα έντονης καχυποψίας στην Αθήνα, οδηγώντας στις αρχές του 1964 τη μετεκλογικά πανίσχυρη κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου να ερωτοτροπήσει με τις δελεαστικές -αλλά άκρως αποσταθεροποιητικές- προτάσεις του Αμερικανού μεσολαβητή Ντιν Άτσεσον που παρουσιάστηκαν στην Αθήνα με τη μορφή της Ένωσης και στην Άγκυρα με τη μορφή της διχοτόμησης.

6. Λάθος υπήρξε (στο ποσοστό που αρχικός στόχος ήταν η επιβολή του Σχεδίου Άτσεσον) η μεταφορά στην Κύπρο της ελληνικής μεραρχίας την άνοιξη του 1964. Επιπροσθέτως, το δόγμα του «εθνικού κέντρου» (η Αθήνα αποφασίζει και η Λευκωσία ακολουθεί) δημιουργούσε διεθνώς εντυπώσεις που αποδυνάμωναν την ανεξάρτητη οντότητα της Κύπρου και ανάγκαζαν το Μακάριο να αναζητεί νέα ερείσματα στη Σοβιετική Ένωση και την Τσεχοσλοβακία, ανεβάζοντας επικίνδυνα το δείκτη ανασφάλειας της Ουάσιγκτον εν μέσω του Ψυχρού Πολέμου.

7. Μεγαλύτερο λάθος, όμως, αποδείχθηκε η απόφαση της Χούντας, στις αρχές Δεκεμβρίου του 1967, να αποσύρει την ελληνική μεραρχία από την Κύπρο κατόπιν ισχυρών πιέσεων της Τουρκίας και των ΗΠΑ. Διότι με την πάροδο του χρόνου η μεραρχία είχε γίνει καίριο συστατικό για την αποτροπή τουρκικής εισβολής, με δεδομένο ότι οι Αμερικανοί θα αναγκάζονταν να παρέμβουν ώστε να αποφευχθεί ένας

γενικευμένος ελληνοτουρκικός πόλεμος που θα κατέστρεφε τη νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ.

8. Μοιραίο λάθος ήταν η άφρων επιλογή της χούντας Παπαδόπουλου / Ιωαννίδη να κλιμακώσει τη φραστική εκστρατεία της υπέρ της Ένωσης, στιγματίζοντας το Μακάριο ως «εθνοπροδότη», εξαπολύοντας την τρομοκρατική δραστηριότητα της ΕΟΚΑ Β', σχεδιάζοντας δολοφονικές απόπειρες κατά του Μακαρίου, φανατίζοντας και διχάζοντας τους Ελληνοκυπρίους, έχοντας -κακώς- απομακρύνει τη μεραρχία από την Κύπρο, με τα νησιά του Αιγαίου και τα Δωδεκάνησα χωρίς επαρκή θωράκιση.

9. Τέλος, μοιραίο και εγκληματικό λάθος ήταν το πραξικόπημα του Ιωαννίδη, της 15^{ης} Ιουλίου 1974, εναντίον του Μακαρίου που άνοιξε την Κερκόπορτα της τουρκικής εισβολής και των τραγικών και συνεχιζόμενων μέχρι σήμερα επιπτώσεών της.

*Η θλιβερή αποτίμηση των λαθών μας δεν πρέπει, προς Θεού, να δημιουργήσει την εντύπωση ότι η Αθήνα και η Λευκωσία διεκδικούν τα πρωτεία στην κλίμακα ευθυνών για την κυπριακή τραγωδία. Και σ' αυτό το θέμα θα επανέλθουμε σύντομα».*¹⁵²

4^η Περίοδος (1974- Σήμερα)

α. Μετά την εισβολή του 1974

Το πρωί της 15^{ης} Ιουλίου 1974, οι δυνάμεις της Εθνικής Φρουράς με την υποστήριξη Ελλήνων αξιωματικών της χούντας των Αθηνών, επιτέθηκαν κατά του προεδρικού μεγάρου στην Κύπρο και κατέλαβαν την εξουσία, ορίζοντας ως νέο πρόεδρο το Νίκο Σαμψών, άλλοτε αγωνιστή της ΕΟΚΑ και γνωστό για τα ενωτικά και αντι-τουρκικά του αισθήματα. Ο Μακάριος κατόρθωσε να διαφύγει και μέσω των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο, κάνοντας μία στάση στη Μάλτα, μετέβη στο Λονδίνο στις 17 Ιουλίου 1974. Την ίδια ημέρα, βρισκόταν στο Λονδίνο και ο Τούρκος πρωθυπουργός Μπουλέντ Ετζεβίτ σε μία προσπάθεια εξασφάλισης βρετανικής σύμπραξης ή τουλάχιστον ανοχής για στρατιωτική επέμβαση στην Κύπρο, σύμφωνα με τη Συνθήκη Εγγυήσεων (άρθρο 4). Το κείμενο του άρθρου αυτού στην Αγγλική είναι το παρακάτω *«In the event of a breach of the provisions of*

¹⁵² Θεόδωρος Κουλουμπής, *Κύπρος 1954-74, Λάθη και διδάγματα*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 17 Απριλίου 2011, <http://www.kathimerini.gr/724783/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/kypros-1954---74-la8h-kai-didagmata>, (έγινε πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2017).

*the present Treaty, Greece, Turkey and the United Kingdom undertake to consult together with respect to the representations or measures necessary to ensure observance of those provisions. In so far as common or concerted action may not prove possible, each the three guaranteeing Powers reserves the right to take action with the sole aim of re-establishing the state of affairs created by the present Treaty».*¹⁵³ Ο βρετανός υπουργός των Εξωτερικών Τζέιμς Κάλαχαν, αρνήθηκε να συνεργασθεί σε μία τέτοια ενέργεια. Ταυτόχρονα άρχισε μία ταξιδιωτική διπλωματία του υφυπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ Τζ. Σίσκο, έπειτα από εντολή του Χένρυ Κίσινγκερ, υπ. Εξωτερικών των ΗΠΑ για εξεύρεση λύσης.¹⁵⁴ Ο «νους», της εισβολής των Τουρκικών στρατευμάτων και άλλων πολιτικών γεγονότων που συνέβησαν στην Ελλάδα και την Κύπρο, έριχνε σαν το χαπάδι το «μελάνι» του στην ιστορία της Κύπρου.

Η ελληνοκυπριακή ηγεσία υποτίμησε τον κίνδυνο της τουρκικής εισβολής στις 20 Ιουλίου 1974. Δυστυχώς μέσα στα γεγονότα της πρώτης τουρκικής εισβολής, έρχονται να προστεθούν και εμφύλιες συρράξεις στο στρατόπεδο των ελληνοκυπρίων. *«Δυνάμεις της αποδιοργανωμένης από το πραξικόπημα Εθνοφρουράς κυνηγούσαν οπαδούς του Μακάριου και του ΑΚΕΛ, αντί να υπερασπίζονται την ακεραιότητα του νησιού, ακόμη και μετά την τουρκική απόβαση. Επρόκειτο για σύντομη εμφύλια σύρραξη μεταξύ Ελλήνων, δηλαδή από τη μια μεριά των Γριβικών της ΕΟΚΑ Β΄ και της εθνοφρουράς, υπό τον έλεγχο των απεσταλμένων της χούντας, και από την άλλη των νομιμόφρονων αστυνομικών και στελεχών του εφεδρικού, καθώς και οπαδών του Μακαρίου και του ΑΚΕΛ».*¹⁵⁵

Η οργανωμένη διεθνής κοινότητα δυστυχώς δεν θεώρησε τη δεδομένη χρονική περίοδο ότι η τουρκοκυπριακή στρατιωτική επιχείρηση του Ιουλίου και του Αυγούστου του 1974 ήταν εισβολή (invasion), αλλά επέμβαση (intervention) όπως διαπιστώνεται στην 3212/1974 απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ. Ο Γεώργιος Τενεκίδης σημειώνει χαρακτηριστικά: *«Παραμένει στο παθητικό της διεθνούς κοινότητας και των διεθνών διαδικασιών ότι κανένα διεθνές όργανο δεν αντιμετώπισε με σαφήνεια την τουρκική στρατιωτική ενέργεια του Ιουλίου – Αυγούστου 1974 ως ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ (aggression) ή ακόμη περισσότερο ως διεθνές έγκλημα*

¹⁵³ NO. 5475. TREATY OF GUARANTEE. SIGNED AT NICOSIA ON 16 AUGUST 1960.

¹⁵⁴ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 136-137.

¹⁵⁵ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 301-302.

όπως πράγματι ήταν».¹⁵⁶

«Η εισβολή αντίκειται κατάφωρα στη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 4 του Χάρτη [των Η.Ε.] που απαγορεύει τη χρήση βίας και κατατάσσεται στους θεμελιώδεις και αναγκαστικούς κανόνες (*jus cogens*) του διεθνούς δικαίου».¹⁵⁷

Με μία σειρά αποφάσεων τους, τα όργανα του ΟΗΕ, τόσο την ημέρα της εισβολής (απόφαση 353/1974) όσο και λίγο αργότερα (απόφαση 354, 355, 357, 358, 360, 361, 364, 365/1974, 367/1975,) καλούσαν σε τερματισμό των εχθροπραξιών από όλες τις πλευρές και σε αποχώρηση όλων των ξένων στρατευμάτων, ενώ απουσίαζε από αυτές η καταδίκη της παράνομης εισβολής και κατοχής τμήματος του νησιού από τουρκικές ένοπλες δυνάμεις. Για τη διεθνή κοινότητα, προηγείτο η όσο το δυνατόν συντομότερη στροφή στη λύση του Κυπριακού από την παλαιά δομή του που επέφερε και την εισβολή των Τούρκων, σε μία πολιτική λύση, μία νέα πραγματικότητα, της ομοσπονδίας.

Η διακήρυξη της Γενεύης ολοκληρώνοντας την πενθήμερη (25-30/7/1974) Συνδιάσκεψη, που συνεκλήθη κατ' επιταγήν της πρώτης απόφασης 353/1974 του Συμβουλίου Ασφαλείας, πέτυχε ακριβώς το πρώτο βήμα: Να αναγνωρισθεί από όλα τα μέρη της Συνδιάσκεψης η ύπαρξη δύο *de facto* (in practice, όπως, με έμφαση, διατυπώνεται στη Διακήρυξη για να καταδείξει την επέλευση πραγματικών γεγονότων που μεταβάλλουν το σκηνικό της χώρας) αυτόνομων διοικήσεων στην Κύπρο. Η διακήρυξη αυτή κατά πρώτο χωρίζει τις δύο κοινότητες, κατά δεύτερον δε τις επενδύει με τις αυτόνομες διοικητικές εξουσίες των επιχώριων υποθέσεών τους και κατά τρίτον, χωρίς να συστήνει την ομοσπονδία, την προαναγγέλλει.¹⁵⁸

Σε ότι αφορά στο ψήφισμα 353/1974 του Συμβουλίου Ασφαλείας, η επίκληση του Άρθρου 24 του Χάρτη του ΟΗΕ, αποτελεί μία πρακτική με την οποία ο Οργανισμός σε περίπτωση διαφορών, επιχειρεί να ενισχύσει τον παρεμβατικό του ρόλο προς τους διστάμενους, προσπαθώντας να προσδώσει αίσθηση έμμεσης υποχρεωτικότητας στις συστάσεις που απευθύνει στα μέρη της διαφοράς.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 29, παραπομπή με αριθμό 30.

¹⁵⁷ *Ibid*, σελ. 30.

¹⁵⁸ *Ibid*, σελ. 33.

¹⁵⁹ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Μάριος Ευρυβιάδης, Ανδρέας Θεοφάνους, Μανώλης Ιωάννου, Δημήτρης Καιρίδης, Κυριάκος Κεντρωτής, Βιβή Κεφαλά, Μαριλένα Κοππά, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ. 369.

«Η Τουρκία επέμενε στην ανασύνταξη της κυπριακής πολιτείας. Μπροστά στα δύσκολα, η ελληνοκυπριακή πλευρά ζήτησε την άμεση επιστροφή στο καθεστώς των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου, τις οποίες η ίδια η ηγεσία της είχε ζητήσει να τροποποιηθούν και είχε αδρανοποιήσει.[...] Στο τραπέζι κατατέθηκαν προτάσεις που υπογραμμίζουν την έννοια της ομοσπονδίας. Η Τουρκία απαίτησε τη σύσταση έξι αυτόνομων καντονιών υπό διοίκηση Τουρκοκυπρίων [...] απαίτησε τη σύσταση διζωνικής ομοσπονδίας με βάση τη γραμμή που διαπερνά από τα δυτικά της Λεύκας χωρίζοντας ως νοητή γραμμή τη Λευκωσία και καταλήγοντας στο ανατολικό τμήμα της νήσου στην Αμμόχωστο, η οποία περιέρχεται κατά το σχέδιο στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. [...] Οι περιοχές υπό τον έλεγχο της τουρκοκυπριακής κοινότητας, σύμφωνα με τη διζωνική λύση θα ανέρχονταν στο περίπου 30% της επικράτειας. Η Καρπασία εκτός από ένα τουρκικό θύλακα θα παρέμενε υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση.[...] Η ελληνοκυπριακή ηγεσία υπό το Γλαύκο Κληρίδη απέρριψε την τουρκοκυπριακή πρόταση, διότι πρωτίστως την απέρριψε ο Μακάριος [ο οποίος] δεν φαινόταν ακόμη διατεθειμένος να δεχθεί την ιδέα της ομοσπονδίας για την Κυπριακή Δημοκρατία. [...] Παρόλα αυτά, ήταν νωπή ακόμη η φρίκη του πολέμου [20 Ιουλίου 1974], ώστε η ψύχραιμη και λογική αντιμετώπιση θα ήταν αδύνατη στους αντιπροσώπους. Εξάλλου αυτές είναι εκτιμήσεις [...] που γίνονται εκ των πολύ υστέρων και εκ του ασφαλούς».¹⁶⁰

Κατά την επανάληψη της Συνδιάσκεψης στις 13 Αυγούστου 1974, η ελληνοκυπριακή πλευρά φάνηκε απρόθυμη να συναινέσει στις προτάσεις είτε της Τουρκίας είτε της τουρκοκυπριακής κοινότητας που τέθηκαν στην πρώτη φάση. Ανάλογη ήταν και η στάση της Βρετανίας που δεν επιθυμούσε τη μετακίνηση από τη λογική των συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου του 1959. Οι Τούρκοι αρνήθηκαν να δεχθούν την 36ωρη προθεσμία που ζήτησαν οι ελληνικές αντιπροσωπείες προκειμένου να συνεννοηθούν πριν δώσουν οριστική απάντηση επί των εν λόγω προτάσεων.

Η στρατιωτική επιχείρηση της Τουρκίας τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1974, η οποία συνιστά εισβολή, κατάληξε σε μία οδυνηρή εξέλιξη για το Κυπριακό, δηλαδή τη διαίρεση της νήσου, και την εγκαθίδρυση παράνομης κατοχής στη Βόρεια Κύπρο, με υπεύθυνη την Τουρκία έναντι των παραβιάσεων. Από το 7% του εδάφους που παράνομα κατέλαβε στις 20 Ιουλίου 1974, έθεσε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων το υπόλοιπο, το οποίο βλέποντας την άρνηση της

¹⁶⁰ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 271-273.

ελληνοκυπριακής πλευράς για σύσταση διζωνικής ομοσπονδίας, εξαπέλυσε τον Αττίλα ΙΙ, με τον οποίο πήρε αυτό που αρχικά είχε σχεδιάσει με την ανοχή της διεθνούς κοινότητας.¹⁶¹ Η Τουρκία αντέδρασε ακαριαία και στις 14 Αυγούστου 1974, κατέλαβε το 36,7% της νήσου, με την Ελλάδα από τις 23 Ιουλίου 1974 να επιστρέφει δειλά-δειλά στη Δημοκρατία με τον Κων. Καραμανλή μη μπορώντας να αποφύγει τα χειρότερα για την Κύπρο. Στις 14 Αυγούστου 1974 η Ελλάδα θα αποχωρήσει από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, μέχρι τις 19 Οκτωβρίου του 1980, επί κυβερνήσεως Γεωργίου Ράλλη. Από τις επιχειρήσεις των Τούρκων υπήρξαν 1493 αγνοούμενοι, 108 πεσόντες Ελλαδίτες αξιωματικοί και οπλίτες, 1009 Ελληνοκύπριοι πεσόντες.¹⁶² Τα τελευταία 11 χρόνια, 558 Ελληνοκύπριοι και 184 Τουρκοκύπριοι αγνοούμενοι έχουν ταυτοποιηθεί και τα λείψανα τους έχουν επιστραφεί στις οικογένειές τους. Μέχρι το τέλος του 1975, είχαν εκδιωχθεί από τις εστίες τους πάνω από 170 χιλιάδες ελληνοκύπριοι ενώ η πλειονότητα των Τουρκοκυπρίων που ζούσαν σε περιοχές ελεγχόμενες από τη Δημοκρατία είχαν μετακινηθεί στο μέρος της Κύπρου που έλεγχε ο τουρκικός στρατός. Με αυτό τον τρόπο, εφαρμόστηκε η πολιτική που είχε υιοθετήσει η Άγκυρα είκοσι χρόνια προηγουμένως για διχοτόμηση και βίαιη εκδίωξη πληθυσμών.

Με σειρά ψηφισμάτων όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Συμβούλιο Ασφαλείας, αποδοκίμασε την Τουρκική ενέργεια, αποφεύγοντας όμως να την κατονομάσει ως εισβολή (invention) αλλά την αποκάλεσε επέμβαση (intervention) ενώ ας μην λησμονούμε ότι από το 1964 ευρίσκοντο στο νησί οι δυνάμεις του ΟΗΕ. Την 1^η Νοεμβρίου 1974 η Γενική Συνέλευση δεν μένει αμέτοχη της κατάστασης στην Κύπρο. Υιοθετεί ομόφωνα (και η Τουρκία) το ψήφισμα 3212.¹⁶³ Η αναφορά του σε ενέργειες και επεμβάσεις κατά της Κύπρου, προφανώς αφορά και στις δύο χώρες (Ελλάδα και Τουρκία), αυτήν που προκάλεσε το πραξικόπημα και αυτήν που επιχείρησε να το ανατρέψει εισβάλλοντας. Αποτελεί νέο προσανατολισμό της διεθνούς κοινότητας στην εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό, στο πλαίσιο μίας δικοινοτικής ομοσπονδίας και όχι προσπάθεια καταδίκης μίας ενέργειας κατά της ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

¹⁶¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 274.

¹⁶² Βουλή των Αντιπροσώπων Κυπριακής Δημοκρατίας, *Πόρισμα της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για το Φάκελο της Κύπρου, που εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 17 Μαρτίου 2011*, Παράρτημα XIV, σελ. 213-370.

¹⁶³ U.N. Resolution no.3212 (XXIX), General Assembly Resolution on the Withdrawal of Foreign Armed Forces from Cyprus, σελ.1-2.

Μία προσωπική συνέντευξη που είχα τη χαρά να λάβω στις 30 Αυγούστου 2017 στη Λεμεσό από τον κύριο Ιωάννη Ανδρέου, γεννημένο το 1940, από το χωριό Γύψου της περιφέρειας Μεσαορίας, της επαρχίας Αμμοχώστου, παρουσία της κόρης του Μαρίας Ανδρέου και της συζύγου μου Μαρίνας Σόλωνος Καζούλη, ίσως αποτυπώνει με απλά και μεστά λόγια, την κατάσταση που επικρατούσε πριν και μετά την εισβολή στο μαρτυρικό νησί. Ο κύριος Γιάννης Ανδρέου ήταν πριν την εισβολή συγκολλητής μετάλλων- σιδεράς και διατηρούσε εργαστήριο στο χωριό Γύψου. Εκεί λέει :«ζούσαμε μόνο Έλληνες ενώ στα δίπλα χωριά, τη Λάπηθο, τη Σύγκραση, το Πλατάνι και τον Άγιο Ιάκωβο, ζούσαν τουρκοκύπριοι. Έκαμνα και δουλειές στα χωριά αυτά και είχα πολλούς πελάτες, ενώ στα καφενεία πήγαιναν ανάμεικτοι ελληνοκύπριοι και τουρκοκύπριοι μέχρι το 1974. Ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία (κυρίως σιτηρά), τη βοσκή και τις τέχνες. Μέχρι το 1963, η ποδοσφαιρική ομάδα Τσερκίν Καγιά έπαιζε στο πρωτάθλημα της Κυπριακής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου (ΚΟΠ). Ο Μακάριος δεν πίστευε ότι θα του κάμουν πραξικόπημα. Έλεγε ότι αν το κάνετε θα ανοίξετε τις πύλες στην Τουρκία. Μετά το επεισόδιο με το ελικόπτερο ¹⁶⁴, έδωσε όπλα σε δικούς του να τον προστατεύουν. Ο Μακάριος ενεργούσε κυρίως ως παπάς με τις αρχές της εκκλησίας και του χριστιανισμού. Στις 12 Αυγούστου του 1974, είχα φτιάξει σε ένα τουρκοκύπριο μία σιδερένια κατασκευή για να μεταφέρει νερό στα ζώα και μου χρώσταγε 10 λίρες. Του είπα δεν πειράζει μου τα δίνεις άλλη μέρα. Τότε αυτός μου απάντησε, να τα πάρω γιατί δεν ξέρεις τι γίνεται. Όταν έσπασε η γραμμή στην Κυθρέα, οι πρόσφυγες αφήσαμε χρήματα και χρυσαφικά πίσω, κρυμμένα σε τοίχους ή στη γη. Πήραμε μόνο τα βασικά για τα παιδιά μας και φύγαμε για γειτονικό χωριό όπου αρχικά μας φιλοξένησαν, και μετά στην παραλία της Δεκέλειας. Εκεί αγόρασα αντίσκηνο και στρώμα και σε 2 μήνες πήγαμε σε καταυλισμό με αντίσκηνα στην Ορμήδεια. Τα παιδιά πήγαιναν σχολείο με λεωφορείο, μας έδιναν 17 με 18 λίρες το μήνα από μία επιτροπή προσφύγων, αλλά όταν ανακάλυπταν ότι είχες εισόδημα, στο έκοβαν. Παίρναμε τρόφιμα με δελτίο». Η κόρη του Μαρίας θυμήθηκε και λέει : «για ένα χρόνο έπινα γάλα σε σκόνη μάρκας Cow and Gate». Και συνεχίζοντας την αφήγησή του ο κύριος Γιάννης Ανδρέου έλεγε: «Ο

¹⁶⁴ Στις 8 Μαρτίου του 1970 έλαβε χώρα στο προαύλιο της Αρχιεπισκοπής η πρώτη καταγεγραμμένη και γνωστή απόπειρα κατά της ζωής του Μακαρίου. Ο Μακάριος επέβαινε σε ελικόπτερο προκειμένου να μεταβεί στην ιερά Μονή Μαχαιρά για να παραστεί στο ετήσιο μνημόσυνο του αγωνιστή της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου. Με την απογείωση του το ελικόπτερο δέχτηκε τα εχθρικά πυρά από ένοπλους οι οποίοι βρίσκονταν στο χώρο της ταράτσας του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Από την απόπειρα αυτή ο Μακάριος δεν τραυματίστηκε καν αλλά ο Ελλαδίτης χειριστής του ελικοπτερού Ταγματάρχης Ζαχαρίας Παπαδογιάννης, τραυματίστηκε σοβαρά στην κοιλιακή χώρα από ριπές όπλων. Η απόπειρα δολοφονίας κατά του Μακαρίου έφερε και την οριστική ρήξη ανάμεσα στον ίδιο και στον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη ο οποίος κατηγορήθηκε ανοιχτά από τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Για την απόπειρα κατά του Μακαρίου, συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν τέσσερα άτομα : Ο Αδάμος Χαρίτωνος, ο Αντώνης Γεναγρίτης, ο Αντώνης Σολομώντος και ο Γιώργος Ταλιαδώρος.

καθένας έφτιαχνε τη ζωή του μόνος του. Υπήρχαν αποθήκες με ρούχα να πάρουμε. Έπειτα από λίγο μας είπαν ότι μπορούσαμε να πάμε σε ένα παλιό στρατόπεδο των Άγγλων στα Πολεμίδια της επαρχίας Λεμεσού. Πήρα την οικογένειά μου, διάλεξα ένα οίκημα στο στρατόπεδο και άρχισα τη ζωή μου από την αρχή, δίχως πλέον αποζημίωση. Όποιος έβρισκε σπίτι τουρκοκύπριου κενό, έμπαινε μέσα, όμως δεν πήγαιναν όλοι γιατί αν ερχόταν πίσω ο ιδιοκτήτης του τι θα γινόταν; Μας έδιναν ως πρόνοια για τους πρόσφυγες σε φάσεις είτε σπίτι έτοιμο σε κυβερνητικό οικισμό, είτε οικόπεδο και μία οικονομική ενίσχυση 6.000 λίρες να φτιάξουμε σπίτι (τότε ήταν περίπου το 1/3 της αξίας ενός σπιτιού). Όταν πήγα στα κατεχόμενα στο χωριό μου μετά από πολλά χρόνια, ένιωσα άβολα, διότι το σπίτι μου το έπιασε ο Τούρκος και ζει στην Αγγλία, δίχως να το προσέχει. Ο Denktaş του έδωσε κοτσάνι (τίτλος ιδιοκτησίας). Ελπίζαμε να επιστρέψουμε πίσω κάποια μέρα. Άλλαξαν οι τουρκοκύπριοι τα ονόματα στους δρόμους και στα χωριά για να μην τα βρίσκουμε μετά στο κτηματολόγιο. Έπειτα σε κάθε εκλογική αναμέτρηση οι πολιτικοί, μας μπόλιαζαν με τα συνθήματα, «όλα ή τίποτε», «τα σύνορά μας είναι στην Κερύνεια», «Όλοι οι πρόσφυγες στα σπίτια τους», «Έξω οι Τούρκοι από την Κύπρο», πατριωτικά τραγούδια για την ένωση, παρότι ήξεραν τι υπήρχε συμφωνημένο, και δίχως να αναφέρετε ευρέως στο κοινό μέχρι το 2004, τίποτε για διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία. Τα διάφορα σχέδια τα μαθαίναμε μέσω των εφημερίδων. Κάθε εφημερίδα έγραφε ότι ήθελε».

Τα τελεσθέντα διεθνή εγκλήματα στην Κύπρο από την Τουρκία είναι τα παρακάτω:¹⁶⁵

(α) **Το διεθνές έγκλημα κατά της ειρήνης:** Η τουρκική εισβολή και η στρατιωτική κατοχή στην Κύπρο πληρούν την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση (actus reus και mens rea) των διεθνών εγκλημάτων κατά της ειρήνης, δηλαδή του εγκλήματος της επίθεσης. Η εισβολή και κατοχή εδάφους ξένου κράτους αναφέρεται ως μορφή επίθεσης στο Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. 3314 (XXIX)/1974 και στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (Δ.Π.Δ.) (άρθρο 8 bis παράγραφος 2 περίπτωση α).

(β) **Το διεθνές έγκλημα της βίαιας εκδιώξεως πληθυσμών:** Η βίαιη εκδιώξη άνω των 200.000 Ελληνοκυπρίων από τις εστίες και τις περιουσίες τους

¹⁶⁵ Ιωάννης Θ. Μάξης, Παρουσίαση «Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδας Κύπρου», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

πληροί την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. (άρθρο 7 (1) (d), άρθρο 7 (2) (d) του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.). Η βίαη εκδίωξη των Ελληνοκυπρίων αποτελεί μέρος της ευρύτερης στρατηγικής της τουρκικής πλευράς, η οποία στόχευε στην *de jure* αποδοχή της διχοτομήσεως του νησιού. Σημειώνεται ότι τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας είναι δυνατόν να τελούνται και σε καιρό ειρήνης. Η βίαη εκδίωξη των Ελληνοκυπρίων που συντελέστηκε κατά τη διάρκεια της ένοπλης σύγκρουσης, αποτελεί και έγκλημα πολέμου. [άρθρο 8 (2) (b) (viii), άρθρο 8 (2) (b) (vii) Καταστατικού Δ.Π.Δ., Συμβάσεις της Γενεύης του 1949].

(γ) **Το διεθνές έγκλημα της εθνοκαθάρσεως:** Παράλληλα, πληρείται η αντικειμενική και η υποκειμενική υπόσταση και του εγκλήματος της εθνοκαθάρσεως. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (1975) ανέφερε –μεταξύ άλλων– ότι οι παραβιάσεις που τέλεσε η Τουρκία, στρέφονταν κατά των Ελληνοκυπρίων λόγω της εθνικής καταγωγής, της φυλής και της θρησκείας τους, στα πλαίσια ενός καλά οργανωμένου σχεδίου της Άγκυρας να εκδιώξει τους Ελληνοκυπρίους από το κατεχόμενο από τα στρατεύματά της βόρειο τμήμα της Κύπρου και να εγκαταστήσει εκεί αποκλειστικά Τουρκοκυπρίους και Τούρκους από την Τουρκία, κατηγορώντας ευθέως την Τουρκία για συστηματική εθνική κάθαρση (*ethnic cleansing policy*).

(δ) **Το διεθνές έγκλημα της βιαίας εξαφανίσεως προσώπων:** Το ζήτημα των αγνοουμένων στην Κύπρο -εφόσον αποτελεί μέρος κυβερνητικής πολιτικής, ή ευρύτερης εκτεταμένης ή συστηματικής πρακτικής με την ανοχή ή την επικουρία κυβέρνησης ή *de facto* αρχής- συνιστά έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, αφού κατά τα λοιπά πληροί την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση του συγκεκριμένου εγκλήματος. (άρθρο 7 (1) (i), άρθρο 7 (2) (i) του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.) Σε κάθε περίπτωση, πάντως, περιλαμβάνει σοβαρότατες παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

(ε) **Το διεθνές έγκλημα του εποικισμού:** Ο εποικισμός που συντελέστηκε κατά την περίοδο της ενόπλου συρράξεως στην Κύπρο, πληροί την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση των εγκλημάτων πολέμου. [άρθρο 8 (2) (b) (viii), άρθρο 8 (2) (b) (vii) Καταστατικού Δ.Π.Δ., Συμβάσεις της Γενεύης του 1949].

(στ) **Το διεθνές έγκλημα πολέμου των ανθρωποκτονιών:** Οι τελεσθείσες

ανθρωποκτονίες Ελληνοκυπρίων από τα τουρκικά στρατεύματα πληρούν την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση των εγκλημάτων πολέμου. [άρθρο 8 (2) (α) (i) του Καταστατικού του Δ.Π.Δ., Συμβάσεις της Γενεύης του 1949]. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τουρκικά στρατεύματα διέπραξαν μαζικές δολοφονίες Ελληνοκυπρίων σε ευρεία κλίμακα.

(ζ) Το διεθνές έγκλημα πολέμου των βασανιστηρίων: Τα τελεσθέντα βασανιστήρια κατά Ελληνοκυπρίων από τις τουρκικές δυνάμεις, πληρούν την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόστασή των εγκλημάτων πολέμου [άρθρο 8 (2) (α) (ii) του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.] αλλά και του αυτοτελούς εγκλήματος των βασανιστηρίων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υποστήριξε ότι ετελέσθησαν από τον τουρκικό στρατό συστηματικά βασανιστήρια κατά Ελληνοκυπρίων.

(η) Το διεθνές έγκλημα πολέμου των βιασμών: Οι τελεσθέντες βιασμοί από τις τουρκικές δυνάμεις στην Κύπρο, πληρούν την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση των εγκλημάτων πολέμου. [άρθρο 8 (2) (b) (xxii) του Καταστατικού του Δ.Π.Δ., Συμβάσεις της Γενεύης του 1949]. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι υπήρξε πλήρης απόδειξη ότι τελέστηκαν ομαδικοί και επαναλαμβανόμενοι βιασμοί γυναικών από Τούρκους στρατιώτες. Η τέλεση ανθρωποκτονιών, βασανιστηρίων και βιασμών – [σύμφωνα με το άρθρο 7 (1) (a), (f), (g), αντίστοιχα, του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.]– συνιστούν και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εφόσον αποτελούν μέρος κυβερνητικής πολιτικής, είτε ευρύτερης εκτεταμένης ή συστηματικής πρακτικής διάπραξης ωμοτήτων με την ανοχή ή την επικουρία κυβέρνησης ή *de facto* αρχής.

(θ) Το διεθνές έγκλημα πολέμου της καταστροφής των θρησκευτικών και πολιτισμικών μνημείων: Οι καταστροφές των θρησκευτικών και πολιτισμικών μνημείων που συντελέστηκαν στην Κύπρο, κατά τη διάρκεια της ενόπλου συρράξεως, πληρούν την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση των εγκλημάτων πολέμου [άρθρο 8 (2) (b) (ix) του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.].

β. 1974- 1977 (12 Φεβ 1977) Συμφωνία κορυφής Μακαρίου – Denktash

(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον. Η αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Ελλάδα

θα πραγματοποιηθεί στις 24 Ιουλίου του 1974, τέσσερις μόλις μέρες μετά τον Αττίλα Ι, με την ενθουσιώδη επιστροφή στην Αθήνα από το Παρίσι του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Στις ΗΠΑ το σκάνδαλο Watergate που αφορούσε στην ανακάλυψη καταχρήσεων εξουσίας από τα μέλη της κυβέρνησης του Νίξον το 1972, κατέληξε στην παραίτηση του το 1974 και την ανάληψη των καθηκόντων του πρόεδρου των ΗΠΑ από τον 38^ο πρόεδρο, τον Τζέραλντ Ράντολφ Φορντ. Η κυπριακή κρίση που εκδηλώθηκε στη διάρκεια της τελικής φάσης του Watergate στην Washington, επέτρεψε στον Kissinger να χειριστεί προσωπικά τις διπλωματικές ενέργειες της χώρας του, με σειρά ευνοϊκών για την Τουρκία πράξεων και υποστηρίζοντας την αυτονομία των τουρκοκυπρίων, δίχως την επίβλεψη του Προέδρου.¹⁶⁶ Το 1975, Το Σουρινάμ, η Μοζαμβίκη, το Ανατολικό Τιμόρ θα γίνουν ανεξάρτητα κράτη, ενώ στις 5 Ιουνίου του 1975 θα ανοίξει η διώρυγα του Σουέζ μετά τον πόλεμο των Έξι ημερών μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών. Το 1976 και οι Σεϋχέλλες θα γίνουν ανεξάρτητο κράτος.

Η ανακήρυξη της «Ομοσπονδίας Τουρκικής Πολιτείας» το 1975 από τους Τουρκοκύπριους, παρέσυρε την κυπριακή κυβέρνηση σε μια διπλωματική παγίδα. Η καταδίκη της ανακήρυξης υιοθέτησε τους ισχυρισμούς της Τουρκίας, ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν αποδέχονται την πολιτική ισότητα με τους Τουρκοκύπριους και ότι οι προτάσεις Κληρίδη το 1975 για πολυπεριφερειακή ομοσπονδιακή λύση, είχε σαν στόχο στη διαιώνιση της στέρησης της πολιτικής συμμετοχής των Τουρκοκυπρίων στη διακυβέρνηση της χώρας. Επιπλέον, η άρνηση της ελληνοκυπριακής ηγεσίας να συζητήσει τότε τη διζωνική και ομόσπονδη λύση, έδωσε την ευκαιρία στην Τουρκία, στο πλαίσιο το 1976, της 7^{ης} Ισλαμικής Συνδιάσκεψης των Υπουργών των Εξωτερικών να υιοθετηθεί μια απόφαση, με την οποία «αναγνωρίζεται στους Τουρκοκύπριους το δικαίωμα της ισότιμης συμμετοχής με τους Ελληνοκύπριους στη διακυβέρνηση της χώρας, καθώς και το δικαίωμα να προβάλλουν τις θέσεις τους στα διεθνή βήματα». Επίσης στην παραπάνω απόφαση το ομοσπονδιακό καθεστώς προωθήθηκε ως βάση για μια δίκαιη λύση στο Κυπριακό.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοπά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ. 452.

¹⁶⁷ Αλέξης Γαλανός, Θεόφιλος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, *Αλέκος Κούτσης*, Κώστας Κύρρης, Γιώργος Λιλλήκας, Κατερίνα Μπούρα, Κων/νος Οικονομίδης, Χρυσόστομος Περικλέους, Κων/νος Σβολόπουλος, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Ανδρέας Φάντης, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι, (τόμος 4^{ος} Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές)*, Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990), σελ. 68.

Η Τουρκία την περίοδο αυτή θα αρχίσει να αμφισβητεί τόσο τον Εναέριο Χώρο της Ελλάδας όσο και τα κυριαρχικά της δικαιώματα στο Αιγαίο, με αποκορύφωμα την κρίση στις 6 Αυγούστου 1976 με το σκάφος σεισμολογικών ερευνών «Χόρα» και τη γνωστή φράση του Αν. Παπανδρέου τότε, «*βυθίσατε το Χόρα*».

(2) Πολιτική Διάσταση. Την αρχική απομάκρυνση της τουρκοκυπριακής κοινότητας ακολούθησε η παράνομη εισβολή της Τουρκίας το 1974 στο νησί. Η δικοινοτική σχέση έκτοτε χωρίστηκε από το σύνορο που άφησε η γραμμή αντιπαράθεσης, παράλληλα δε διαπιστώθηκε η αδυναμία επιστροφής στην αρχική δομή των συμφωνιών του 1959. Εκ των πραγμάτων δεν απέμενε άλλη αποδεκτή λύση πλην της ομοσπονδιακής ως προτιμότερη έναντι του οριστικού χωρισμού.¹⁶⁸ Στις 13 Φεβρουαρίου 1975, η τουρκοκυπριακή κοινότητα, που από το 1964 έως το 1974 αυτοαποκαλείται «αυτόνομη τουρκοκυπριακή διοίκηση», ανακηρύσσεται και πάλι μονομερώς ως «Τουρκικό Ομόσπονδο Κράτος της Κύπρου».¹⁶⁹ Ουσιαστικά αποτελούσε τη μετεξέλιξη της Προσωρινής Τουρκοκυπριακής Διοίκησης που ιδρύθηκε στις 28 Δεκεμβρίου του 1967.¹⁷⁰

Μετά τη μονομερή ανακήρυξη, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Curt Waldheim συμμετείχε στην πρώτη προσπάθεια διακοινοτικών συνομιλιών. Από το 1975 έως το 1976 έλαβαν χώρα πέντε γύροι συνομιλιών. Είναι χαρακτηριστική η διστακτικότητα της ελληνοκυπριακής ηγεσίας να δεχθεί τον όρο διζωνική ομοσπονδία ως πρότυπο για τη σύσταση ομοσπονδίας. Ο Μακάριος ειδικότερα προέκρινε μεταξύ των προτάσεων την πολύ-περιφερειακή ομοσπονδία, αυτή που είχε προτείνει η αντιπροσωπεία της Τουρκίας στη Συνδιάσκεψη της Γενεύης του 1974, δηλαδή τη σύσταση καντονιών.¹⁷¹ Η τουρκοκυπριακή πλευρά επέμενε στη σύσταση διζωνικής ομοσπονδίας με την ισότιμη συμμετοχή των δύο κοινοτήτων στο επίπεδο της κεντρικής εξουσίας. Στο εδαφικό, προτεινόταν από ελληνοκυπριακής πλευράς η αναλογία 80% υπέρ της και 20% με 25% υπέρ των τουρκοκύπριων σε 4 καντόνια. Οι συνομιλίες αυτές στη Βιέννη, δεν είχαν ευτυχή κατάληξη. Ο Denktash τότε απείλησε να ανακηρύξει ανεξάρτητο κράτος στη Βόρεια Κύπρο.

¹⁶⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 13.

¹⁶⁹ *Ibid*, σελ. 278.

¹⁷⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 60-61.

¹⁷¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 280.

Η έννοια της δικοινοτικής, διζωνικής ομοσπονδίας (bi-communal federal Republic) θα εισαχθεί τη 12^η Φεβρουαρίου 1977 κατά τις τέσσερις «κατευθυντήριες γραμμές» για το μελλοντικό πολιτειακό καθεστώς της Κύπρου με τις συμφωνίες κορυφής Μακαρίου – Denktash, με παράλληλες διαπραγματεύσεις για το ποσοστό εδάφους της κάθε κοινότητας. «*Η ομοσπονδιακή δομή δεν σήμαινε απαραίτητα και τη γεωγραφική διαίρεση του νησιού σε περιοχές με διακριτή εθνοτική ταυτότητα*».¹⁷²

Οι λεπτομέρειες στη λειτουργία της ομοσπονδίας έμεναν προς διαπραγμάτευση ακόμη και αργότερα το 1979 (19 Μαΐου) ανάμεσα στον Πρόεδρο Σπύρο Κυπριανού και τον Denktash. Το κρίσιμο όμως ήταν ότι γινόταν αποδεκτός ο εδαφικός διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων στο μελλοντικό κράτος, με την κάθε κοινότητα να έχει τη δική της ζώνη, ως οιονεί έθνος- κράτος μέσα στην ομοσπονδία.¹⁷³ Ο Μακάριος όταν υπέγραφε τις συμφωνίες του 1977, είχε πλήρη συνείδηση για όσα συναινούσε και για όσο συγκατετίθετο. Θεωρητικά, όταν υπάρχει ο κίνδυνος της απόσχισης, η λύση της ομοσπονδίας προβάλλει ως η μόνη διέξοδος. Η λογική αυτή μάλλον κατεύθυνε τις επιλογές της ελληνοκυπριακής ηγεσίας.¹⁷⁴

(3) Νομική Διάσταση. Η επέμβαση της ελληνικής στρατιωτικής δικτατορίας στο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974 στην Κύπρο, παραβίασε τη συνθήκη εγγύησης του 1959, όπως όμοια και η μετέπειτα παράνομη εισβολή των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων. Για την ιστορία αξίζει να σημειωθεί ότι η προαναγγελθείσα διακήρυξη των πραξικοπηματιών του Ιουλίου 1974, περί ένωσης με την Ελλάδα, δεν έγινε ποτέ κατά την πενθήμερη παραμονή της δικτατορίας του Σαμψών.

Η συμφωνία Κορυφής της 12^{ης} Φεβρουαρίου 1977, θεωρείται κομβική των απόγονων σχεδίων επίλυσης του Κυπριακού, αφού πολλές αναφορές θα γινόντουσαν πλέον σε αυτή λόγω κυρίως του γεγονότος ότι πραγματοποιήθηκε από τους δύο ηγέτες, των δύο κοινοτήτων της Κύπρου, και όχι από τον ΟΗΕ ή τρίτο μέρος. Προέβλεπε: «μία ανεξάρτητη, αδέσμευτη, δικοινοτική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, της οποίας το έδαφος υπό τη διοίκηση κάθε κοινότητας θα συζητείτο υπό το φως της οικονομικής βιωσιμότητας ή παραγωγικότητας και έγγειου ιδιοκτησίας. Τα ζητήματα αρχών, όπως η ελευθερία της κίνησης, ελευθερία της εγκατάστασης, το δικαίωμα της

¹⁷² Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 92.

¹⁷³ *Ibid*, σελ. 93.

¹⁷⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 281.

ιδιοκτησίας και άλλα ειδικότερα θέματα, θα ήταν ανοικτά προς συζήτηση, λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη βάση του δικοινοτικού ομοσπονδιακού συστήματος και ορισμένες πρακτικές δυσχέρειες, που πιθανόν να αναδεικνύονταν για την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Τέλος οι εξουσίες και λειτουργίες της κεντρικής κυβέρνησης θα ήταν τέτοιες ώστε να διασφαλίζουν την ενότητα της χώρας, έχοντας υπόψη το δικοινοτικό χαρακτήρα του Κράτους». ¹⁷⁵ Στα παραπάνω δεν καθοριζόταν αν η ελληνοκυπριακή κοινότητα θα μοιραζόταν την εξουσία με ποσοστά με την τουρκοκυπριακή κοινότητα και με ποια αναλογία, αν το τεκμήριο αρμοδιότητας επιφυλάσσεται υπέρ του κεντρικού κράτους ή αν ανήκε σε επιμέρους ομόσπονδες πολιτείες και επίσης ποια θα ήταν η σχέση πολιτειών με την κεντρική ομοσπονδία, κάθετη ή οριζόντια;

(4) Συμπεράσματα. Στη συμφωνία κορυφής Μακαρίου – Denktash στις 12 Φεβρουαρίου 1977, καταγράφηκαν τέσσερις βασικοί άξονες επίλυσης του Κυπριακού, με πιο σημαντικό την αποδοχή από την ελληνοκυπριακή πλευρά, του ομοσπονδιακού συστήματος διακυβέρνησης, που μέχρι τότε απέρριπτε η ελληνοκυπριακή πλευρά. ¹⁷⁶

Θεωρείται επίσης κομβική των απόγονων σχεδίων επίλυσης του Κυπριακού, αφού πολλές αναφορές θα γινόντουσαν πλέον σε αυτή, λόγω κυρίως του γεγονότος ότι πραγματοποιήθηκε από τους δύο ηγέτες, των δύο κοινοτήτων της Κύπρου, και όχι από τον ΟΗΕ ή τρίτο μέρος.

γ. 1978- 1979 «Πλαίσιο Διακανονισμού - ABC» ή Αμερικανικό Σχέδιο και Συμφωνία Κορυφής Κυπριανού – Denktash

(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον. Με το ψήφισμα 33/15 της Γενικής Συνέλευσης στις 9 Νοεμβρίου 1978, υπήρξε δέσμευση του ΟΗΕ να εντάξει το Κυπριακό ζήτημα στα θέματα προς περιοδική συζήτηση και παρακολούθηση. Η δέσμευση αυτή, ήταν η επικύρωση της στάσης του διεθνούς οργανισμού, ότι αφενός μεν στη συνείδηση των χωρών το Κυπριακό είναι ένα διεθνοποιημένο ζήτημα και, αφετέρου, τίθεται υπό την

¹⁷⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 281-282.

¹⁷⁶ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 197.

επίβλεψη του.¹⁷⁷

(2) **Πολιτική – Νομική Διάσταση.** Παρά το αδιέξοδο των συνομιλιών της Βιέννης - με Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ τον Αυστριακό Κουρτ Βαλντχάιμ - τον Απρίλιο του 1977, όπου οι Τουρκοκύπριοι δεν υπέβαλαν τελικά δικές τους προτάσεις, σε αντίθεση με την ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία, της οποίας ηγείτο ο Τάσος Παπαδόπουλος, και με όσα είχε διαβεβαιώσει παραπειστικά το Μακάριο ο ειδικός απεσταλμένος του προέδρου των ΗΠΑ Τζίμυ Κάρτερ, Κλαρκ Κλίφορντ, την αμερικανική κυβέρνηση την ενδιέφερε κυρίως να προβληθεί μια εικόνα διαλλακτικότητας της Τουρκία. Και αυτό για να μπορούσε να πειστεί το Αμερικανικό Κογκρέσο να άρει το εμπάργκο πώλησης όπλων προς την κατοχική δύναμη, που είχε επιβληθεί τον Οκτώβριο του 1974. Αυτό επιτεύχθηκε τελικά με την απόφαση της βουλής των ΗΠΑ στις 1 Αυγούστου του 1978.¹⁷⁸ Εν τω μεταξύ στις 3 Αυγούστου του 1977, πέθανε ο Μακάριος και το διαδέχθηκε ο Σπύρος Κυπριανού.

Το Νοέμβριο του 1978, κατετίθετο το Αμερικανικό Σχέδιο, ή σχέδιο Nimetz, ή καλύτερα το κοινό πλαίσιο διακανονισμού που προετοίμασαν ΗΠΑ, Βρετανία και Καναδάς το ABC από τα αρχικά των America, British, Canadian. Στο σχέδιο αυτό αφού επαναλαμβάνονταν τα κοινά στοιχεία που υπήρχαν και στα προηγούμενα σχέδια, όπως, ενιαία κυριαρχία και ανεξαρτησία, εδαφική ενότητα, απαγόρευση απόσχισης ή ένωσης, αναγνωριζόταν το σύστημα των δύο κοινοβουλευτικών σωμάτων και οριζόταν η δικοινοτική ομοσπονδία, το έδαφος της οποίας θα κατοικείτο κυρίως από τους ομοεθνείς της κάθε ομόσπονδης πολιτείας. Με εξαίρεση την Άνω Βουλή (εκεί η αναλογία θα ήταν 50-50%) η εκπροσώπηση στα όργανα της ομοσπονδίας θα πρέπει να ακολουθεί την πληθυσμιακή αναλογία κάθε κοινότητας. Δεν προέβλεπε τη θεσμοθέτηση οργάνου για το συντονισμό των δύο πολιτειών.

Το τετρασέλιδο αυτό σχέδιο των 12 σημείων που εκλαϊκευμένα έμεινε γνωστό και ως «Αμερικάνικο σχέδιο», προκάλεσε ζωνηρό ενδιαφέρον ανάμεσα στον κυπριακό λαό και έντονες αντιδικίες ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους πολιτικούς. Αυτοί ήταν

¹⁷⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 285.

¹⁷⁸ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 197.

και οι λόγοι που τελικά το οδήγησαν σε «θάνατο αδιαφορίας».¹⁷⁹ Η τουρκική πλευρά δεν χρειάστηκε να απαντήσει αν το δέχεται ή όχι, διότι την εξυπηρέτησε η αδράνεια της ελληνοκυπριακής πλευράς που ούτε ναι είπε, ούτε όχι. Ο Denktash επέμενε από τότε σε ένα θέμα, ότι για λύση του Κυπριακού ήθελε πλήρη αυτονομία στο Βορρά και ισότιμο συνεταιρισμό στο Νότο. Τη θέση αυτή φαίνεται να υιοθέτησε ο Νίμιτς – ο «πατέρας» του σχεδίου ABC- και η οποία έκτοτε έγινε το θεμέλιο της κάθε μορφής πρότασης για την επίλυση του Κυπριακού!

Σύμφωνα με το σχέδιο ABC, η κυριαρχία δεν ανήκει κατά αποκλειστικότητα στην κεντρική κυβέρνηση, αλλά, στην καλύτερη περίπτωση το θέμα παραμένει ακαθόριστο και ασαφές, ενώ στη χειρότερη περίπτωση, η κυριαρχία διαμοιράζεται εξίσου και ισότιμα στην ελληνοκυπριακή και στην τουρκοκυπριακή περιοχή. Κατά συνέπεια, το Αμερικανικό σχέδιο, δεν προνοούσε για ένα κράτος, αλλά για δύο.¹⁸⁰

Το συνταγματικό καθεστώς στο σχέδιο ABC, διαχώριζε την άσκηση όλων των εξουσιών του κράτους, ισότιμα μεταξύ των δύο κοινοτήτων, δίνοντας το δικαίωμα σε κάθε μία από αυτές εφόσον το επιθυμούσε να οδηγήσει σε παράλυση και διάλυση το κράτος, καταργώντας «νόμιμα», την Κυπριακή Δημοκρατία. Διχοτόμηση με άλλα λόγια και «επανασύστασή της πάνω σε αρχές Συνομοσπονδίας μάλλον, παρά σε αρχές Ομοσπονδίας».¹⁸¹

Προέβλεπε πως :«*η Δημοκρατία της Κύπρου θα είναι ένα δικοινοτικό ομόσπονδο κράτος, με δύο συστατικές περιοχές, από τις οποίες η μία θα κατοικείται κατά κύριο λόγο από Ελληνοκύπριους και η άλλη κατά κύριο λόγο, από Τουρκοκύπριους [...]* Η ενσωμάτωση του συνόλου ή τμήματος της Δημοκρατίας σε οποιοδήποτε άλλο κράτος θα αποκλείεται ρητά». «*Μία νέα συνταγματική δομή [...]* στην οποία θα ενσωματωθεί ένα λειτουργήσιμο ομοσπονδιακό σύστημα διακυβέρνησης, θα γίνει αντικείμενο διαπραγματεύσεων [σύμφωνα] με τις οδηγίες των Μακαρίου – Ντενκτάς του Φεβρουαρίου 1977 [...] σε ορθά στοιχεία του Συντάγματος του 1960 και θα λαμβάνουν υπόψη τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών.[...] Τα θεμελιακά δικαιώματα η ελευθερία διακινήσεως, η ελευθερία εγκαταστάσεως και το δικαίωμα ιδιοκτησίας θα ενσωματωθεί στο ομοσπονδιακό σύνταγμα με το οποίο θα υπόκειται

¹⁷⁹ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 198.

¹⁸⁰ *Ibid.*

¹⁸¹ *Ibid.*, σελ. 201.

μόνο σε τροποποιήσεις που θα απαιτούνται για τη διατήρηση του χαρακτήρα κάθε περιοχής».¹⁸²

Η ελεύθερη άσκηση των παραπάνω τριών ελευθεριών αποτελεί το μέτρο του αν ένα καθεστώς είναι Ομοσπονδία ή Συνομοσπονδία μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών. Από τα ομοσπονδιακά συστήματα (πάνω από 36) που υπάρχουν στην υφήλιο, δεν υπάρχει ούτε ένα στο οποίο οι πολίτες, τουλάχιστο νομικά να μην δικαιούνται να κυκλοφορούν ελεύθερα σε αυτό, να νέμονται την περιουσία τους εφόσον έχουν και να εγκαθίστανται σε αυτό εφόσον το επιθυμούν. Ουσιαστικά εδώ παρατηρούμε ότι το Υπουργικό Συμβούλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας έθεσε σαν βάση για την αποδοχή της Διζωνικής Ομοσπονδίας από το 1977, την εφαρμογή των τριών βασικών ελευθεριών, ήτοι της διακινήσεως, της εγκαταστάσεως και της ιδιοκτησίας σε όλη την επικράτεια της Κύπρου.

Τις εξουσίες περί εξωτερικών υποθέσεων, εξωτερικής άμυνας, νομισματικό, Κεντρική τράπεζα, ομοσπονδιακή οικονομία, εμπόριο, επικοινωνίες, μετανάστευση, τελωνεία και πολιτική αεροπορία, θα παρέμεναν στην ομόσπονδη Κυβέρνηση της Κύπρου.

Επίσης καθόριζε ότι θα υπάρχει ένας πρόεδρος και ένας αντιπρόεδρος που θα εκλέγονται από τις δύο κοινότητες ξεχωριστά ο καθένας, ενώ καμία κοινότητα δεν θα έπρεπε να διαθέτει λιγότερα από 30% των μελών του υπουργικού Συμβουλίου. Η αρνησικυρία που προέβλεπε το σχέδιο για τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο θα μπορούσε να ανατραπεί από τα 2/3 των ψήφων σε κάθε Βουλή.¹⁸³

Πέρα της πολιτειακής δομής, αναφερόταν και στη νομοθετική εξουσία. Σε ομοσπονδιακό επίπεδο προέβλεπε δύο νομοθετικά σώματα: την Άνω και την Κάτω Βουλή. Στην Άνω Βουλή θα υπήρχε ίσος αριθμός ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων. Αντίθετα στην Κάτω Βουλή θα υπήρχε εκπροσώπηση ανάλογη προς τον πληθυσμό της κάθε κοινότητας. Τα δύο σώματα θα ασκούσαν από κοινού τη νομοθετική εξουσία.¹⁸⁴

¹⁸² Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 207-208.

¹⁸³ *Ibid.*, σελ. 208.

¹⁸⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 95.

Για τους πρόσφυγες και τα κατοχικά στρατεύματα, ανέφερε: «Τα μέρη θα πρέπει να προνοήσουν, στο σημείο που είναι εφικτό και σύμφωνα με το δικαιοδικό χαρακτήρα της Δημοκρατίας, για επιστροφή των ατόμων που έχουν μετακινηθεί από τις περιουσίες τους και για τη ρύθμιση απαιτήσεων που μπορεί να εγερθούν από εκείνους, οι οποίοι δεν θα μπορέσουν ή δεν θελήσουν να επιστρέψουν. Αναπόσπαστο τμήμα της τελικής ρυθμίσεως θα πρέπει να είναι η αποχώρηση μη κυπριακών ενόπλων δυνάμεων (εκτός από εκείνες που θα συμφωνηθεί ειδικά το αντίθετο) από την επικράτεια της Δημοκρατίας. Μπορεί να μελετηθεί μια σταδιακή αποστρατικοποίηση της Δημοκρατίας της Κύπρου[...]. Με σκοπό την προώθηση μιας ατμόσφαιρας καλής θέλησης και την επίλυση πιεστικών ανθρωπιστικών προβλημάτων, θα γίνει επανεγκατάσταση στην περιοχή των Βαρωσίων υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών και σύμφωνα με τις συνημμένες διαρρυθμίσεις. Μια τέτοια επανεγκατάσταση θα αρχίσει ταυτόχρονα με την επανάληψη πλήρων διακοινοτικών διαπραγματεύσεων με βάση μια συνοπτική συμφωνία». Και το σχέδιο συμπληρωνόταν με ξεχωριστό Παράτημα για τα Βαρώσια.¹⁸⁵ Η έκταση της περιοχής που θα απελευθερωνόταν ήταν ασαφής. «Έσπερνε έτσι τους πρώτους σπόρους στην προσπάθεια διάσπασης των προσφύγων, με το διαχωρισμό τους σε ... τυχερούς και σε μόνιμα θύματα».¹⁸⁶ Πουθενά το σχέδιο δεν έλεγε ότι το τμήμα της Αμμοχώστου θα περιήρχετο υπό τη διοίκηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά υπό τον ΟΗΕ.

Πέραν των διεθνών προσπαθειών για λύση στο Κυπριακό, συνεχίζονταν και οι δικαιοδικές συνομιλίες με απώτερο σκοπό να αποτραπούν αποσχιστικές κινήσεις από την πλευρά των τουρκοκυπρίων. Συμφωνία κορυφής, όμοια με αυτή του 1977, περισσότερο όμως εξειδικευμένη και λεπτομερής, όχι όμως ως προς τα στοιχεία της ομοσπονδίας, πραγματοποιήθηκε από το Σπύρο Κυπριανού, το διάδοχο του Μακάριου στην Προεδρία της Δημοκρατίας, στις 18-19 Μαΐου του 1979.

Προέβλεπε 10 σημεία ήτοι: «Να επαναληφθούν οι δικαιοδικές συνομιλίες στις 15 Ιουλίου 1979, τη βάση των συνομιλιών θα αποτελούν οι βασικές γραμμές των Μακαρίου-Denktaş της 12^{ης} Φεβρουαρίου 1977 και οι αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών, θα υπάρξει σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες όλων των πολιτών της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι συνομιλίες θα αντιμετωπίσουν όλες τις συνταγματικές και εδαφικές πτυχές, προτεραιότητα θα δοθεί

¹⁸⁵ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 209-210.

¹⁸⁶ *Ibid*, σελ. 216.

στο να επιτευχθεί συμφωνία επί της επανεγκατάστασης των Βαρωσίων υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, ταυτόχρονα με την έναρξη της εξέτασης από τους συνομιλητές των συνταγματικών και εδαφικών πτυχών μιας συνολικής διευθέτησης. Αφού έχει επιτευχθεί συμφωνία επί των Βαρωσίων, θα τεθεί σε εφαρμογή, χωρίς αναμονή για την έκβαση της συζήτησης, σε άλλες πτυχές του Κυπριακού ζητήματος. Συμφωνήθηκε να απέχουν από κάθε ενέργεια που πιθανόν θα έθετε σε κίνδυνο την έκβαση των συνομιλιών. Αντιμετωπίζεται η αποστρατικοποίηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, και κάθε θέμα που σχετίζεται με αυτήν θα συζητηθεί. Η ανεξαρτησία, η κυριαρχία, η εδαφική ακεραιότητα και ο αδέσμευτος χαρακτήρας της Κυπριακής Δημοκρατίας θα εξασφαλισθούν επαρκώς εναντίον της ένωσης εν όλω ή εν μέρει με οποιαδήποτε άλλη χώρα και εναντίον κάθε μορφή χωρισμού ή απόσχισης. Οι διακοινοτικές συνομιλίες θα διεξαχθούν με συνεχιζόμενο και διαρκή τρόπο, αποφεύγοντας κάθε καθυστέρηση και τέλος αυτές θα λάβουν χώρα στη Λευκωσία.¹⁸⁷

Η δεύτερη συμφωνία του 1979, συνιστά μείγμα υποχρεώσεων ως μία δέσμη μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Αμφότερες οι συμφωνίες δεν εγκαθιδρύουν ομοσπονδία, αλλά θέτουν αυτό ως σκοπό τους. Οι δύο κοινότητες συμφωνούσαν έτσι ως προς τη σύσταση ομοσπονδίας από αυτές και σε ότι αφορά στο είδος των διαδικασιών συμφώνησαν να αναλάβουν διαπραγματεύσεις προς επίτευξη του στόχου αυτού.

(3) Συμπεράσματα. Το σχέδιο ABC (1978), υπήρξε το πρώτο συνολικό σχέδιο που κατέθετε η διεθνής κοινότητα μετά το 1974 για την επίλυση του Κυπριακού. Εστίασε στην έννοια του κράτους και συγκριτικά μεταξύ των δύο κοινοτήτων, συνέφερε την ελληνοκυπριακή πλευρά. Η τουρκοκυπριακή πλευρά το απέρριψε, ενώ η ελληνοκυπριακή, για το λόγο ότι ήταν προϊόν δυτικής προέλευσης, που τους επιβαλλόταν το απέρριψε διαιωνίζοντας την αντίληψη των χαμένων ευκαιριών.

Το σχέδιο ABC, διαμέλιζε την κυριαρχία του κράτους ισότιμα σε δύο χωριστά μέρη. Ο διαμελισμός της κυριαρχίας είναι βασικό συστατικό της ύπαρξης δύο ξεχωριστών κρατών και όχι ενός. Όμως παρά τις επικίνδυνες αυτές προβλέψεις του, το σχέδιο αυτό άνοιγε νέους ορίζοντες και παρείχε την ευχέρεια για εύστοχες ενέργειες από πλευράς ελληνοκυπρίων ώστε, να εξαναγκάσουν την τουρκική πλευρά να απελευθερώσει ένα τμήμα του Βαρωσίου, να δεχθεί μερικές αρχές πάνω στις

¹⁸⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 286-287.

οποίες θα στηρίζονταν οι μελλοντικές προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού, να εκτίθετο η Τουρκία στην κοινή γνώμη των ΗΠΑ ως αδιάλλακτη και να έρθει σε αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ και τέλος να εξασφαλιζέτο η συνέχιση του εμπάργκο. Η κυπριακή κυβέρνηση απέτυχε σε αυτά. Άφησε την Τουρκία να ξεφύγει ανώδυνα και πέταξε στο καλάθι των αχρήστων την πρώτη, μα και σίγουρα την τελευταία περίπτωση, που ένας πρόεδρος των ΗΠΑ, ο Κάρτερ, υπέβαλε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο λύσης του Κυπριακού.

*«Ήταν με άλλα λόγια, επιταγή που είχε εκδοθεί στο Μακάριο [από τις ΗΠΑ] και ήταν πληρωτέα στους διαδόχους του! Μια τέτοια επιταγή, εκδίδεται μόνο μία φορά! Και μετά χάνεται! Και αυτοί την εξανέμισαν λόγω της απειρίας και του ερασιτεχνισμού τους».*¹⁸⁸

Στο σχέδιο ABC, πολλές από τις ιδιότητες ενός Ομοσπονδιακού κράτους, όπως αναφέρθηκαν στο Κεφάλαιο I, της παρούσας μελέτης, δεν υπήρχαν ή δεν προβλέφθηκαν. Κατά συνέπεια δεν προέβλεπε σύστημα Ομοσπονδίας αλλά μία συνεργασία δύο χωριστών κρατών, μία Συνομοσπονδία.

Στην παράγραφο 4 του σχεδίου, ενώ αναφέρονται οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες της κεντρικής κυβέρνησης, δεν περιλαμβάνεται ούτε εξουσία, ούτε αρμοδιότητα στην κεντρική κυβέρνηση για τη διασφάλιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Όμως αυτήν την πρόνοια την κάνει στην παράγραφο 3 του σχεδίου όπου «τα βασικά [Ανθρώπινα] δικαιώματα και ελευθερίες» ενσωματώνονταν στο Ομοσπονδιακό Σύνταγμα, περιοριζόμενα όμως από τέτοιες τροποποιήσεις «για τη διατήρηση του χαρακτήρα κάθε περιοχής».¹⁸⁹

Στην παράγραφο 8 του σχεδίου που αναφέρεται στην εδαφική πτυχή, επαναλαμβάνονται τα τρία πρώτα κριτήρια (οικονομική βιωσιμότητα, παραγωγικότητα, η ιδιοκτησία γης, η ασφάλεια, τα πληθυσμιακά στοιχεία και οι ιστορικοί παράγοντες) με αυτά του σημείου 2 της συμφωνίας Μακαρίου – Denktash το 1977 και που ο Μακάριος τότε είχε κατηγορηματικά απορρίψει! Τώρα το

¹⁸⁸ Ο Τάσσος Παπαδόπουλος υπονοεί την Κυβέρνηση Σπύρου Κυπριανού και ειδικότερα τον Υπουργό Εξωτερικών Νίκο Ρολάνδη. Βλέπε στο Τάσσο Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 204.

¹⁸⁹ Τάσσο Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 256.

«Αμερικανικό σχέδιο» τα υιοθετεί!¹⁹⁰

Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, δεν θα είχε εξουσία και αρμοδιότητα πάνω σε ολόκληρο το φάσμα των αρμοδιοτήτων ενός τέτοιου Συνταγματικού ή Ανωτάτου Δικαστηρίου! Διότι η παράγραφος 5 του σχεδίου, ρητά προνοεί ότι αυτό το δικαστήριο «θα διαθέτει εξουσία και θα ενεργεί ως Ανώτατο Δικαστήριο προσφυγών μόνο στις περιπτώσεις που θα αφορούν την ομοσπονδιακή νομοθεσία». Για όλες τις άλλες νομοθεσίες και αποφάσεις των περιφερειακών Βουλών και κυβερνήσεων, ούτε αρμοδιότητα, ούτε εξουσία θα είχε το Ανώτατο Δικαστήριο.¹⁹¹

Για πρώτη φορά, με τις συμφωνίες των δύο κοινοτικών ηγετών του 1977 και του 1979, διατυπώθηκε απερίφραστα ότι κάθε κοινότητα θα διαθέτει χωριστό δικό της έδαφος, βαφτίζοντας το είδος συμβίωσης με τον όρο «διζωνική ομοσπονδία».¹⁹²

Ως προς τα βασικά του στοιχεία εμφάνιζε σημαντικές ομοιότητες με το μελλοντικό τελικό σχέδιο Ανάν.¹⁹³

δ. Δεκαετία 1980- Δείκτες αξιολόγησης Βαλντχάιμ

(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον. Από τις 27 Δεκεμβρίου του 1979, οι Σοβιετικοί θα εισβάλουν στο Αφγανιστάν, κάνοντας έναν ανώφελο πόλεμο, όπως οι Αμερικάνοι στο Βιετνάμ. Το Σεπτέμβριο του 1980 θα ξεκινήσει ο οκταετής πόλεμος μεταξύ Ιράν-Ιράκ. Στις 2 Απριλίου του 1982, θα ξεκινήσει η κρίση και τελικά ο Πόλεμος στα νησιά Φόκλαντ του νοτίου Ατλαντικού, μεταξύ της Αργεντινής και της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία θα τελειώσει στις 14 Ιουνίου 1982, επιστρέφοντας τα νησιά η Αργεντινή υπό Βρετανικό Έλεγχο. Είναι σημαντικό το παραπάνω να καταλάβουμε το σκεπτικό που ακολουθούν οι Βρετανοί σε κάθε περίπτωση διασάλευσης των στρατηγικών τους συμφερόντων ανά την υφήλιο, όπου μπορούν να φθάσουν όπως έχουν αποδείξει μέχρι και σήμερα ακόμη και σε ένοπλες συρράξεις. Λίγο πριν το 1980, η Ζιμπάμπουε και το 1981 οι τότε βρετανικές Ονδούρες (η σημερινή τους ονομασία Μπελίσε ή Μπελίτζ) θα γίνουν ανεξάρτητες από τη βρετανική κυριαρχία.

¹⁹⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 240.

¹⁹¹ *Ibid*, σελ. 259.

¹⁹² Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 40.

¹⁹³ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 95.

Στις 10 Δεκεμβρίου του 1982, υπογράφεται στο MONTEGO BAY, της Τζαμάικα (Ιαμαϊκής), η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία θα τεθεί σε ισχύ το 1994 και την οποία μέχρι και σήμερα δεν έχει υπογράψει η Τουρκία.

Η Ελλάδα στις 19 Οκτωβρίου του 1980 και εβδομήντα ημέρες πριν την είσοδό της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (1^η Ιαν 1981) θα επιστρέψει στο στρατιωτικό μέρος του ΝΑΤΟ, από το οποίο είχε αποχωρήσει στις 14 Αυγούστου 1974. Η άνοδος του Ανδρέου Παπανδρέου, ενός ειρηνοποιού ηγέτη, στην εξουσία της Ελλάδας τον Οκτώβριο του 1981, υιοθέτησε την «προληπτική διπλωματία» και επηρέασε την κατεύθυνση του Κυπριακού. Ο Παπανδρέου έπεισε τότε το Σπύρο Κυπριανού, ότι όσο δεν ασκείται διεθνής πίεση στην Τουρκία, ο Ντενκτάς θα συνεχίζει να απορρίπτει όλες τις ελληνοκυπριακές προτάσεις.¹⁹⁴ Έτσι οι δύο άνδρες συμφώνησαν να μην δίνουν βαρύτητα στις διακοινοτικές συζητήσεις και να επικεντρωθούν στην προσπάθεια για διεθνοποίηση του ζητήματος, εξασφαλίζοντας κυρίως από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου την αναγκαία υποστήριξη τους για το Κυπριακό, στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ.¹⁹⁵

Στην Τουρκία στις 12 Σεπτεμβρίου του 1980, η διαφθορά των πολιτικών και των κομμάτων, οι βιαιότητες και δολοφονίες πολιτών, το ενεργοποιηθέν πρόβλημα των μειονοτικών συγκρούσεων και οι οικονομικές εξελίξεις, οδήγησαν την επέμβαση του στρατού μέχρι το νέο Σύνταγμα του 1982 και την εκλογή του Τουργκούτ Οζάλ, ως πρωθυπουργού.¹⁹⁶

Η εξασφάλιση ερεισμάτων στους διεθνείς οργανισμούς και η επιδίωξη κερδών έναντι της Τουρκίας, ήταν οι κύριοι διπλωματικοί στόχοι της Ελλάδας και της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1974 μέχρι το 1989.

(2) Πολιτική Διάσταση. Τη δεκαετία του 1980, ξεκίνησε μία σειρά δικοινοτικών συνομιλιών βασισμένες στα συμφωνηθέντα του 1977 και 1979 μεταξύ των ηγετών των δύο κοινοτήτων.

¹⁹⁴ Dr. Faruk Sönmezoglu, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001) σελ. 392.

¹⁹⁵ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ. 146.

¹⁹⁶ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ.62-63.

Η τουρκοκυπριακή κοινότητα είχε ως βασικό άξονα των προτάσεών της ότι, η διαπραγμάτευση δεν θα αφορά στην επιστροφή στις ιδρυτικές συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου του 1959, δεν θα επανερχόταν το ενιαίο κράτος στο νησί, η ομοσπονδία που θα προκύψει θα αφορούσε σε δύο ισότιμους εταίρους ως συνιδρυτικά μέλη της, η εξουσία της κεντρικής διοίκησης θα εκπορευότο από τις συστατικές πολιτείες, το τεκμήριο αρμοδιότητας θα ανήκε στις πολιτείες και οι ελευθερίες διακίνησης, εγκατάστασης και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων θα υπόκειντο σε περιορισμούς ώστε να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των κοινοτήτων. Κυρίως όμως, η τουρκοκυπριακή πλευρά επέμενε στο ότι η ομοσπονδία στην Κύπρο θα προέκυπτε από τη συνένωση των δύο *de facto* διοικήσεων, όπως αναγνώρισαν οι αντιπρόσωποι στη συνδιάσκεψη του Ιουλίου 1974 στη Γενεύη και θα ήταν χαλαρή και αποκεντρωμένη.

Η ελληνοκυπριακή πλευρά, περί ομοσπονδίας είχε υπογραμμίσει τον ενωτικό ρόλο της κεντρικής ομοσπονδίας, αντιμετωπίζοντάς την ως συγκεντρωτική, από την οποία θα εκπορευόνταν οι επιμέρους εξουσίες των δύο περιφερειών. Επίσης το έδαφος θα θεωρείτο ένα και αδιαίρετο, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα εκπροσωπούσε διεθνώς τη Δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα θα τελούσαν υπό την εγγύηση της Δημοκρατίας σε όλη την επικράτεια και η υπηκοότητα θα ήταν ενιαία. Σε πολλά κείμενα, αντικαταστάθηκε ο όρος διζωνική με τον όρο διπεριφερειακή. Από το 1982 δε, ο Πρόεδρος Σπύρος Κυπριανού υιοθέτησε τη σκληρή γραμμή, αφήνοντας να πλανάται ότι δεν επιθυμεί την ομοσπονδιακή λύση.

(3) Νομική Διάσταση. Η Κυπριακή Δημοκρατία επέτυχε την υιοθέτηση ψήφισματος της Γενικής Συνέλευσης, με το οποίο το όργανο έκρινε ότι η κυριαρχία της Δημοκρατίας εκτείνεται σε όλη την επικράτεια. Συντριπτικό ήταν το ψήφισμα 37/253 της 13^{ης} Μαΐου 1983. Το εν λόγω ψήφισμα παραινούσε στην απόσυρση όλων των ξένων στρατευμάτων κατοχής από την κυπριακή επικράτεια. Είναι το πρώτο κατά σειρά ψήφισμα που φωτογραφίζει με ευκρίνεια την Τουρκία ως κατέχουσα δύναμη. Η τουρκοκυπριακή κοινότητα θεώρησε ότι με το ψήφισμα αυτό, το ποτήρι ξεχείλισε. Η δυσαρέσκεια αυτή την οδήγησε στο να αρνηθεί να συνεχίσει τις επαφές και να δηλώσει ευθαρσώς ότι δρομολογεί την ανακήρυξη ανεξάρτητου τουρκοκυπριακού κράτους.¹⁹⁷

¹⁹⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 292-293.

Στο πλαίσιο αυτό, η τουρκοκυπριακή κοινότητα προέβη στη μονομερή ανακήρυξη της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» («ΤΔΒΚ») στις 15 Νοεμβρίου 1983. Στις 17 Ιουνίου του 1983 η συνέλευση της τουρκοκυπριακής κοινότητας, δια των αντιπροσώπων της διοίκησης, διακήρυξε την αυτοδιάθεση του τουρκικού πληθυσμού της Κύπρου.¹⁹⁸ Το επιχείρημα της τουρκοκυπριακής πλευράς στηρίζεται στο γεγονός ότι, πρώτον, η συνταγματική τάξη διασαλεύτηκε μετά το 1963 και, δεύτερον, η ανακήρυξη δεν είναι το αποτέλεσμα της στρατιωτικής επιχείρησης του 1974 που, κατά την ίδια γνώμη, συνιστά επέμβαση προβλεπόμενη από τη Συνθήκη Εγγύησης του 1959. Βεβαίως, παρά τα επιχειρήματα που βασίζονται σε πραγματικές βάσεις παρά σε νομικές αρχές, το Συμβούλιο Ασφαλείας είχε διαφορετική άποψη που είναι βαρύνουσα σε τέτοιες περιπτώσεις. Αν δεχόταν τις απόψεις της τουρκοκυπριακής πλευράς θα δημιουργούσε ένα δυσάρεστο προηγούμενο για άλλες παρόμοιες καταστάσεις.¹⁹⁹ Σύσσωμη η διεθνής κοινότητα κήρυξε την απόπειρα ίδρυσης κράτους εντός της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως νομικά άκυρη και ανυπόστατη, ζητώντας να την αποσύρει η δράστης κοινότητα. Το αρμόδιο Συμβούλιο Ασφαλείας στηρίχθηκε στο διεθνές δίκαιο που αναφανδόν απορρίπτει αποσχιστικές ενέργειες, πόσο μάλλον που η απόσχιση της τουρκοκυπριακής κοινότητας αρύεται την ισχύ της στην τουρκική εισβολή και τη συνεχιζόμενη στρατιωτική κατοχή που ασκείται στα εδάφη που διεκδικεί να αποσπάσει από την Κυπριακή Δημοκρατία, χωρίς τη θέληση της τελευταίας.²⁰⁰ Η Τουρκία ευθύς μετά τη μονομερή ανακήρυξη της «ΤΔΒΚ», προέβη στην αναγνώριση και υπήρξε η μοναδική χώρα που το έπραξε, συνήψε δε διπλωματικές σχέσεις με την ανταλλαγή πρέσβων. Με αυτή αφορμή, το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε την απόφαση 541 την 18 Νοεμβρίου 1983 και την 550 την 11 Μαΐου 1984, με την οποία *«αποδοκιμάζει τη διακήρυξη των τουρκοκυπριακών αρχών της δήθεν απόσχισης τμήματος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Θεωρεί την πιο πάνω διακήρυξη σαν νομικά άκυρη και ζητά την ανάκληση της»*. Καταδικάζει κάθε αποσχιστική ενέργεια περιλαμβανομένης της ανταλλαγής διπλωματικών αντιπροσωπειών με την «ΤΔΒΚ» και επαναλαμβάνει την έκκληση, αλλά όχι την επιταγή, προς τα κράτη να μην αναγνωρίσουν την «ΤΔΒΚ», που αποτελεί προϊόν απόσχισης.²⁰¹

(4) Συμπεράσματα. Παρά τις αποφάσεις 541/1983 και 550/1984, του

¹⁹⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 293.

¹⁹⁹ *Ibid*, σελ. 295.

²⁰⁰ *Ibid*, σελ. 296.

²⁰¹ *Ibid*, σελ. 298.

Συμβουλίου Ασφαλείας, με τις οποίες κήρυξε ως νομικά άκυρη και ανυπόστατη την αποσχιστική ενέργεια της τουρκοκυπριακής κοινότητας για το ψευδοκράτος, διαπιστώνεται ότι διαθέτει τη βούληση να προβεί σε κυρωτικές επιταγές χωρίς να τίθενται αυτές υπό υποχρέωση. Σε κάθε περίπτωση η διεθνής κοινότητα, απορρίπτει αποσχιστικές ενέργειες. Πολλώ δε μάλλον που αυτή η απόσχιση επιτυγχάνεται λόγω της εισβολής και της κατοχής του εδάφους, που μονομερώς ανακηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος. Συγγραφείς υπογραμμίζουν ότι η ιδιότητα κράτους δεν μπορεί να θεμελιωθεί στην παράνομη χρήση βίας ή την απειλή πολέμου. Εξάλλου, η κατέχουσα δύναμη δεν μπορεί να μεταβιβάσει κυριαρχία.²⁰²

Μεταξύ του Μαΐου του 1979 και του Απριλίου του 1983, πραγματοποιήθηκαν περίπου διακόσιες πενήντα συναντήσεις για το Κυπριακό, όπου πολλές υπήρξαν οι διαφωνίες μεταξύ των δύο κοινοτήτων και καμία πρόοδος δεν σημειώθηκε στα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, τα θέματα της επανεγκατάστασης των Ελληνοκυπρίων στην Αμμόχωστο, των διατάξεων του Συντάγματος και της κατανομής των εδαφών.

Η πραξικοπηματική μονομερής ανακήρυξη του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους το Νοέμβριο του 1983, ανατίναξε κάθε γέφυρα διαλόγου ανάμεσα στις δύο κοινότητες και οδήγησε σε ανυποχώρητη σκλήρυνση την ελληνική διπλωματία, που δεν ήταν πλέον διατεθειμένη ούτε καν να ακούσει για συζήτηση επί του Κυπριακού.

ε. **1984-1989 Perez de Cuellar**

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Το Μάρτιο του 1987, τα πετρέλαια της Θάσου στη θέση Μπάμπουρας, και η αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας στην περιοχή από την Τουρκία, πυροδότησαν μία νέα κρίση τύπου «*Chicken Game*» ανάμεσα στις δύο χώρες, έπειτα από την παρουσία στην περιοχή του ερευνητικού σκάφους Σισμίκ. Η Ελλάδα θα απαντούσε δυναμικά και θα χτυπούσε το Σισμίκ, εάν αυτό επιχειρούσε να κάνει έρευνες στην ελληνική υφαλοκρηπίδα. Με την αποστολή του Κάρολου Παπούλια (Υπ. Εξωτερικών) στη Σόφια, ο Ανδρέας Παπανδρέου κλιμάκωσε την κρίση, με προεκτάσεις στους κόλπους του ΝΑΤΟ και αναγκάζοντας την Τουρκία στις 27 Μαρτίου 1987, με τη διαμεσολάβηση του Γ.Γ. του

²⁰² Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 300.

ΝΑΤΟ και της Αγγλίας, να υποχωρήσει και να μην βγάλει το Σεισμικό στο Αιγαίο.²⁰³

Τον Οκτώβριο του 1987, συνήφθη συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ Κύπρου και ΕΟΚ η οποία τέθηκε σε εφαρμογή από την 1^η Ιανουαρίου του 1988, με άμεση ισχύ στην ελεύθερη Κύπρο και με νομική ισχύ σε όλη την κυπριακή επικράτεια, διευρύνοντας έτσι την έννοια της ασφάλειας στην οικονομική της διάσταση για τους ελληνοκύπριους.²⁰⁴

(2) Πολιτική Διάσταση. Παρά το ψυχρό κλίμα που επικράτησε λόγω της μονομερούς ανακήρυξης της «ΤΔΒΚ», ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, Perez de Cuellar το 1984, προσπάθησε να επιτύχει επανέναρξη των συνομιλιών για το Κυπριακό, αρχικά με επίδοση στις δύο κοινότητες, πέντε «σημείων εργασίας»²⁰⁵ τα οποία εφόσον γίνονταν αποδεκτά θα αποτελούσαν τη βάση για την επανέναρξη των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών (ξεχωριστές συνομιλίες).

Το πρώτο σημείο, προέβλεπε τη μη διεθνοποίηση του Κυπριακού. Το δεύτερο σημείο προέβλεπε την αναστολή της μονομερούς ανακήρυξης της «ΤΔΒΚ». Το τρίτο σημείο προέβλεπε τη μείωση των στρατιωτικών δυνάμεων στη νησιωτική επικράτεια. Το τέταρτο σημείο προέβλεπε την υπαγωγή των Βαρωσίων υπό τον έλεγχο των ειρηνευτικών δυνάμεων του ΟΗΕ. Και το πέμπτο σημείο προέβλεπε την έναρξη των διακοινοτικών διαπραγματεύσεων ευθύς αμέσως.²⁰⁶

Στα σημεία εργασίας, δεν συμφώνησε η ελληνοκυπριακή πλευρά, διότι σε αυτά δεν προβλεπόταν η αποστρατιωτικοποίηση και επίσης ανέμενε και την τουρκοκυπριακή πλευρά η οποία προς κέρδος χρόνου ανάγγειλε στις 10 Απριλίου 1984, δημονήφισμα για την υιοθέτηση Συντάγματος του ψευδοκράτους και προέβη σε ανταλλαγή πρεσβευτών με την Τουρκία. Μετά από την καταδίκη από το Συμβούλιο Ασφαλείας (550/1984) ο Denktash δεν αποδέχθηκε τα πέντε σημεία εργασίας.

Αμέσως μετά στις 17 Ιουνίου 1984 ο Perez de Cuellar προσκάλεσε τους

²⁰³ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ.281-290.

²⁰⁴ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοπά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.396-397.

²⁰⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 321.

²⁰⁶ *Ibid*, σελ. 320.

ηγέτες των δύο κοινοτήτων για διεξαγωγή συνομιλιών με εκ του σύνεγγυς συνομιλίες. Η διαδικασία ξεκίνησε στις 17 Ιανουαρίου 1985 και επρόκειτο να διαρκέσει τρεις ημέρες.

Στις 29 Μαρτίου του 1986 ο Perez de Cuellar, υπέβαλε στις δύο κοινότητες, «σχέδιο πλαισίου συμφωνίας για το Κυπριακό», στο οποίο διατυπωνόταν ως στόχος η επανένωση των κοινοτήτων επί τη βάση της δικοινοτικής ομοσπονδιακής χώρας με σημείο αιχμής το εδαφικό, προβλέποντας την παραμονή μόνο του 29% υπό τη διοίκηση της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Ο δικοινοτικός χαρακτήρας της ομοσπονδίας θα λειτουργεί με Ελληνοκύπριο πρόεδρο και Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο, αμφότεροι δε θα διαθέτουν το δικαίωμα της αρνησικυρίας. Η προέλευση των εξουσιών από τις δύο κοινότητες, γίνεται εμφανής με την παραδοχή του τεκμηρίου της αρμοδιότητας (residual powers), όπου θα έχουν μόνο όσες αρμοδιότητες τους αναθέτει ρητά το Σύνταγμα και οι συνάδοντες προς αυτό νόμοι, υπέρ των κοινοτήτων-πολιτειών. Η κυβέρνηση και η Βουλή θα στελεχώνονται με αντιπροσώπους των δύο κοινοτήτων κατά αναλογία 70-30%, όπως ακριβώς προβλεπόταν και στο Σύνταγμα του 1960. Προστίθεται για πρώτη φορά η Άνω Βουλή ή Γερουσία, στην οποία η αντιπροσώπευση μεταξύ των εκπροσώπων των δύο κοινοτήτων θα ήταν ισάριθμη.²⁰⁷

(3) Νομική Διάσταση. Προβλεπόταν επίσης, μηχανισμός επίλυσης σε περίπτωση που υπήρχε αδιέξοδο στη λήψη αποφάσεων στο επίπεδο της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Ιδρυόταν Συνταγματικό Δικαστήριο δύο Κυπρίων, ενός από κάθε κοινότητα, καθώς και ενός μη Κυπρίου. Οι ελευθερίες κίνησης, εγκατάστασης και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων θα εξετάζονταν από ομάδα εργασίας, έχοντας υπόψη λειτουργικές λύσεις, όπως η περίπτωση αποζημιώσεων. Το εδαφικό ζήτημα θα αποτελούσε αντικείμενο της διαπραγμάτευσης, πλην όμως η αρχική σκέψη του σχεδίου ήταν η διατήρηση υπό τουρκοκυπριακό έλεγχο του 29%+ του εδάφους. Στο ίδιο πλαίσιο θα συζητείτο και η απόσυρση των στρατιωτικών δυνάμεων, οιαδήποτε δε συμφωνία θα επιτυγχάνονταν προ της έναρξης λειτουργίας της πρώτης ομοσπονδιακής κυβέρνησης.²⁰⁸

Σε περίπτωση κρίσεων προέβλεπε μία επιτροπή συμφιλίωσης που θα

²⁰⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 322.

²⁰⁸ *Ibid*, σελ. 322-323.

αποτελείτο από τρεις ελληνοκύπριους και δύο τουρκοκύπριους, με τις αποφάσεις να λαμβάνονται κατά πλειοψηφία. Σε περίπτωση μη επιλύσεως της κρίσης, θα επιλαμβάνονταν δύο εμπειρογνώμονες που θα τους επέλεγαν ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος αντίστοιχα. Υπήρχε επίσης και η επιλογή προσφυγής σε δημοψήφισμα μεταξύ των μελών της κοινότητας εκείνης που θα διαφωνούσε με την προτεινόμενη νομοθεσία.²⁰⁹

(4) Συμπεράσματα. Η ανασφάλεια της εισβολής είχε δημιουργήσει βαθύ ρήγμα στις διακοινοτικές σχέσεις. Με νωπή στη μνήμη των ελληνοκυπρίων τόσο της τουρκικής εισβολής του 1974 και την παράνομη κατοχή εδάφους, όσο κυρίως τη μονομερή ανακήρυξη της «ΤΔΒΚ» από τους τουρκοκύπριους το 1983, δεν ήταν κατάλληλος ο χρόνος για την αποδοχή των «σημείων εργασίας» το Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Perez de Cuellar το 1984.

Καθ' ομοιότητα με το «Αμερικανικό Σχέδιο» του 1978, δεν δίνει αρμοδιότητα και εξουσία στην κεντρική κυβέρνηση για την προάσπιση της άσκησής τους, και επιτρέπει στις επαρχίες, να επιβάλλουν «περιορισμούς» για διατήρηση του «εθνικού χαρακτήρα» της κάθε περιοχής, και δεν διασφαλίζει την υιοθέτηση και την εφαρμογή των τριών βασικών ελευθεριών από τους Τουρκοκύπριους. Επιπλέον, επιμελώς αποφεύγει να προνοήσει την αποχώρηση όλων των κατοχικών στρατευμάτων, αλλά ομιλεί για «αποχώρηση στρατευμάτων». Και τα δύο σχέδια έχουν τίτλο την Ομοσπονδία και περιεχόμενο τη διχοτόμηση.²¹⁰

Το πλαίσιο που παρουσίασε ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών τον Ιούνιο του 1989, παραβίαζε το γράμμα και το πνεύμα των ψηφισμάτων του ΟΗΕ για το Κυπριακό, υπονομεύοντας έτσι το κύρος του Οργανισμού που εκπροσωπούσε ο Perez de Cuellar. Υπήρχε μία ταύτιση με το σχέδιο ABC του 1978 και τις άλλες ιδέες των ΗΠΑ, που συνολικά επικύρωναν τη διχοτόμηση της Κύπρου και μετέτρεπαν την Κυπριακή Δημοκρατία σε ένα τουρκικό προτεκτοράτο.²¹¹

²⁰⁹ Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 99.

²¹⁰ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση*; στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 258, 266-267.

²¹¹ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοπά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.461.

Η ελληνοκυπριακή πλευρά απέρριψε το «Πλαίσιο Συμφωνίας Κουεγιάρ» διότι, προέβλεπε πλήρη πολιτική ισοτιμία μεταξύ των δύο κοινοτήτων, επέκτεινε το δικαίωμα της αρνησικυρίας σε όλα τα θέματα εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας του ομοσπονδιακού κράτους, δεν είχε πρόνοιες για το θέμα της επιστροφής των προσφύγων στις πατρογονικές τους εστίες και δημιουργούσε ερωτήματα για την αυτοτελή νομική προσωπικότητα της τουρκοκυπριακής κοινότητας-κράτους.²¹²

Κάθε επόμενο σχέδιο πλέον θα ήταν βελτιωμένο υπέρ της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Με τις αλληπάλληλες απορρίψεις των σχεδίων ή προτάσεων του Perez de Cuellar, και τις εσωτερικές πολιτικές αναταράξεις μεταξύ των κομματικών παρατάξεων των ελληνοκυπρίων, δινόταν η εντύπωση ότι η ελληνοκυπριακή κοινότητα ήταν απρόθυμη να συναινέσει στην ιδέα της σύστασης ομοσπονδίας.

στ. «Δέσμη Ιδεών» Perez de Cuellar 1989

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Μετά την εκλογή στις 21 Φεβρουαρίου του 1988, του Γιώργου Βασιλείου στο αξίωμα του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, τερματίστηκαν άδοξα οι συνομιλίες υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. Πρότεινε την πραγματοποίηση συνομιλιών με τον τότε πρωθυπουργό της Τουρκίας Τουργκούτ Οζάλ, παρακάμπτοντας τον Denktash, αλλά η απαίτηση αυτή απορρίφθηκε από την Τουρκία. Ο Οζάλ με τη συνάντησή του που είχε με τον Ανδρέα Παπανδρέου στο Νταβός της Ελβετίας στις 30 Ιανουαρίου του 1988, είχε συμβάλει στην εξομάλυνση των σχέσεων των δύο χωρών που μετά την κρίση του «Σισμίκ» το Μάρτιο του 1987, σηματοδότησαν μια νέα πολιτική στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Οι διαδικασίες ύφεσης κυριαρχούσαν στις Ελληνο-τουρκικές σχέσεις, και το νέο στοιχείο εντασσόμενο στο «πνεύμα του Νταβός», ονομάστηκε «Μη Πόλεμος».²¹³

(2) **Πολιτική Διάσταση.** Το δεύτερο σχέδιο που υποβλήθηκε από το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Perez de Cuellar το 1989 (25 Ιουλίου), έμεινε γνωστό στην ιστορία του Κυπριακού, ως «δέσμη ιδεών». Το σχέδιο για πρώτη φορά ανακηρύσσει την πολιτική ισότητα ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Κάθε κοινότητα θα έχει ταυτόσημες εξουσίες και λειτουργίες και συμμετοχή στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Ο δικαιοκοινωνισμός του 1960 διατηρείται, αντί άλλης λύσης που θα αναδείκνυε δύο

²¹² Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 100.

²¹³ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ. 73.

διαφορετικούς λαούς με την προσθήκη της πολιτικής ισότητας.²¹⁴

Παράλληλα προβλέφθηκε η απαγόρευση της απόσχισης ή της ένωσης με άλλη χώρα, η εγγύηση της ενότητας και η επίτευξη της ολοκλήρωσης μέσω των λειτουργιών της ομοσπονδίας. Συστήνεται η διζωνική ομοσπονδία που σημαίνει ότι κάθε κοινότητα διοικεί το δικό της έδαφος. Κάθε κοινότητα εγκρίνει μέσω δημοψηφίσματος το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα, προκειμένου αυτό να τεθεί σε ισχύ. Εδώ, η θετική ψήφος κάθε κοινότητας χωριστά είναι αποκλειστική.²¹⁵

Το ομοσπονδιακό πρότυπο χαρακτηρίζεται όχι μόνο από τη διανομή εξουσίας, αλλά και από το τεκμήριο αρμοδιότητας. Σε ποιον, δηλαδή, φορέα ανατίθενται οι υπόλοιπες εξουσίες. Κατά το σχέδιο, αυτές ανήκουν στις πολιτείες, οι οποίες εγκρίνουν τις εξουσίες της κεντρικής ομοσπονδίας. Αν και την εξωτερική πολιτική ασκεί η κεντρική ομοσπονδία, οι ομόσπονδες πολιτείες μπορούν να συνάπτουν διεθνείς συνθήκες. Στην κυβέρνηση, ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος και ο Τουρκοκύπριος Αντιπρόεδρος, εκλέγονται χωριστά από τις κοινότητές τους, διατηρούν το δικαίωμα της αρνησικυρίας, καθώς και διορίζουν τους υπουργούς, επτά Ελληνοκύπριους ο Πρόεδρος και τρεις Τουρκοκύπριους ο Αντιπρόεδρος. Αυτοί δεν θα ήταν πλέον Ελληνοκύπριος και Τουρκοκύπριος αντίστοιχα, αλλά αρκούσε να προέρχονται από διαφορετική κοινότητα. Η Κάτω Βουλή, συντίθεται από Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους, σε μια αναλογία 70/30% . Η απόλυτη συναινετική δημοκρατία ευρίσκεται σε πλήρη συμμετρία με την ομοσπονδιακή αρχή.²¹⁶

Οι δύο εδαφικές περιοχές των ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων αναφέρονταν μόνο ως κράτη ή πολιτείες και όχι εναλλακτικά και ως επαρχίες. «*Η συνταγματική διάρθρωση της ομοσπονδίας θα γινόταν ύστερα από χωριστά δημοψηφίσματα των δύο κοινοτήτων*».²¹⁷

Το σχέδιο έθεσε και το ζήτημα της αποστρατιωτικοποίησης, δίχως να καθορίζει την άμεση αποχώρηση των στρατευμάτων από το νησί, αλλά αναφέρεται σε ένα χρονοδιάγραμμα επαναφοράς των αρχικών δυνάμεων που προέβλεπε η

²¹⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 324.

²¹⁵ *Ibid*, σελ. 324.

²¹⁶ *Ibid*, σελ. 325.

²¹⁷ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 101.

συνθήκη συμμαχίας του 1960.

(3) Νομική Διάσταση. Το Δικαστήριο δεν θεωρείται ένας μηχανισμός επίλυσης, όπως το προηγούμενο σχέδιο. Συνιστά ένα ανώτατο αναιρετικό Δικαστήριο της Ομοσπονδίας, στο οποίο μπορούν να παραπέμπονται υποθέσεις νομικού περιεχομένου που αφορούν στη συνταγματικότητα των μέτρων που λαμβάνονται από την κεντρική ομοσπονδία ή τις ομόσπονδες πολιτείες, όπου ως όργανο επιλύει τις συγκρούσεις ανάμεσα στα δύο κάθετα επίπεδα αρμοδιότητας.²¹⁸

Όσον αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα, αναγνωρίζονται οι τρεις ελευθερίες, εγκατάστασης, κίνησης και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων στο Ομοσπονδιακό Σύνταγμα, η δε εφαρμογή τους θα κινείται στη βάση των συμφωνιών κορυφής του 1977. Θετική είναι η πρόβλεψη ότι οι ελευθερίες αυτές δεν θα υποβάλλονται σε περιορισμούς ευθύς ως συσταθεί η ομοσπονδία. Προβλέπεται παράλληλα η επικαιροποίηση της Συνθήκης Εγγύησης του 1960, ώστε να ικανοποιεί τις μεταβαλλόμενες ανάγκες ενόψει της ομοσπονδιοποίησης. Στο ζήτημα των εκτοπισμένων, το σχέδιο διατυπώνει την προοπτική να διαμορφωθεί ρύθμιση που να επιτρέπει την όσο το δυνατόν σε μεγαλύτερο βαθμό επιστροφή των πολιτών που, εξαιτίας της εισβολής του 1974, απώλεσαν τις εστίες τους. Δεν αναφέρεται σε αριθμητικό ποσοστό εδάφους υπό τη διοίκηση της κάθε πολιτείας ενώ όσοι για οποιοδήποτε λόγο δεν επιστρέψουν, θα αποζημιωθούν για τις περιουσίες τους.²¹⁹

Στις 12 Δεκεμβρίου του 1991, σε έκθεση του ο Perez de Cuellar, προς το Συμβούλιο Ασφαλείας, για πρώτη φορά στα δεδομένα του ΟΗΕ, αναφέρθηκε η φράση «...όταν η Τουρκία κατέλαβε τη Β. Κύπρο το 1974, η εντολή τροποποιήθηκε...». Ήταν η πρώτη φορά από την εισβολή του 1974, που σε επίσημο κείμενο του ΟΗΕ, αναφέρθηκε σε τουρκική κατοχή, έστω και κατά σύμπτωση.²²⁰

Εντατικές πρωτοβουλίες για το Κυπριακό ανέλαβαν το 1991 και οι ΗΠΑ μέσω των Υπουργού Εξωτερικών Baker και του Ειδικού Συντονιστού Ledsky, ώστε να φέρουν μία τελική λύση, στο πλαίσιο του ψηφίσματος 649 του Συμβουλίου Ασφαλείας, επί προεδρίας George Bush του πρεσβύτερου. Οι επαφές που είχε όμως

²¹⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 326.

²¹⁹ *Ibid*, σελ. 326-327.

²²⁰ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.]*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.381.

με τον Denktash ο James Baker, αναβάθμισε τις σχέσεις των ΗΠΑ με το ψευδοκράτος, δημιουργώντας ένα νέο δύλλημα στο Πρόεδρο Βασιλείου. Οι πιέσεις που εξασκήθηκαν στην Ελληνική και Κυπριακή Κυβέρνηση την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1991, είχαν ως αποτέλεσμα την αποδοχή της αμερικανικής και της τουρκικής πρότασης για τη σύγκληση μιας τετραμερούς διάσκεψης στις ΗΠΑ για την υπογραφή ενός περιγράμματος μιας ολικής λύσης του Κυπριακού.²²¹ Στις 3 Οκτωβρίου του 1991 στη Βουλή των Ελλήνων, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών Αντώνιος Σαμαράς, δήλωνε σε σχετική επερώτηση βουλευτών Ε. Βερυβάκη, Π. Κρητικού, Γ. Πρασιανάκη, Α. Παπαδόπουλου, Κ. Τριαρίδη και Στ. Παπαθεμελή: *«Σχετικά η κυβέρνηση έχει επανειλημμένως τονίσει δια του Κυβερνητικού Εκπροσώπου ότι ουδέποτε απεδέχθη τετραμερή Διάσκεψη για την Κύπρο. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύγκληση διεθνούς Διασκέψεως είναι η ύπαρξη επαρκούς προόδου στη προσπάθεια σμικρύνσεως των υφισταμένων διαφορών στις διάφορες πτυχές του Κυπριακού. Όσον δε αφορά τη μορφή της ενδεχόμενης διεθνούς Διασκέψεως, έχει καταστεί απολύτως σαφές ότι θα καθορισθεί από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών σε συνεννόηση με το Συμβούλιο Ασφαλείας και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Καθ' όσον αφορά τη θέση των Ηνωμένων Πολιτειών, η Ελλάδα έχει συγκρατήσει τις δημόσιες ρητές δηλώσεις του Υπουργού Εξωτερικών κ. Baker και του Ειδικού Συντονιστού κ. Ledsky ότι οι Η.Π.Α. αναγνωρίζουν ένα και μόνο Κυπριακό κράτος και δεν δέχονται ότι υπάρχει ή μπορεί να υπάρξει ανεξάρτητο τουρκοκυπριακό κράτος στη νήσο. Έχει συγκρατήσει επίσης ότι οι Η.Π.Α. έχουν καταδικάσει τη διαίρεση της Κύπρου τόσο στο παρελθόν, όσο και προσφάτως. Επί πλέον, είναι ακόμη πολύ νωπή η δήλωση του Προέδρου Bush ενώπιον της Βουλής των Ελλήνων ότι το status quo στην Κύπρο δεν μπορεί να γίνει δεκτό, πράγμα που επανέλαβε και στην αντιφώνησή του κατά το επίσημο γεύμα που του παρέθεσε ο κ. Ozal στην Κων/πολη. Τέλος, διευκρινίζεται ότι δεν υπήρξε μήνυμα του κ. Πρωθυπουργού προς τον Τούρκο συνάδελφό του. Απλώς ο Αμερικανός Πρόεδρος ανέλαβε να μεταφέρει στην Άγκυρα την αμετακίνητη θέση της Ελλάδος ότι είναι απαραίτητο, προκειμένου να προωθηθεί η διαδικασία επιλύσεως του Κυπριακού, να υποβάλει η Άγκυρα, όπως της το έχει ζητήσει στην τελευταία Έκθεσή του και ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, συγκεκριμένες*

²²¹ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοπά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.]*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.466.

και λογικές προτάσεις, όσον αφορά το εδαφικό και το προσφυγικό».²²²

(4) Συμπεράσματα. Την «δέσμη ιδεών» του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Perez de Cuellar του 1989, απέρριψε η τουρκοκυπριακή πλευρά ενώ έκανε δεκτή η ελληνοκυπριακή.²²³

Η «Δέσμη Ιδεών» Κουεγιάρ προσπάθησε να διατηρήσει ισορροπίες ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Η εφαρμογή των τριών ελευθεριών αντιμετώπιζε δυσκολίες στα θέματα εγκατάστασης και παρουσίας των προσφύγων, το εδαφικό και το ποσοστό που θα κράταγαν οι τουρκοκύπριοι καθώς και στο θέμα των εποίκων.²²⁴

Για ακόμη μία φορά είναι αντίθετο στη λογική και στη διεθνή ηθική, η σκόπιμη αποσιώπηση του γεγονότος των επιθετικών ενεργειών κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας, από τη διεθνή κοινότητα, όταν μάλιστα αυτές έχουν καταλήξει το 1974, σε στρατιωτική κατάληψη τμήματος του νησιού και το διαμελισμό του. Έτσι ο μη καταλογισμός της ευθύνης επί σειρά ετών και ο μη προσδιορισμός του επιτιθέμενου, δεν μπορούν, ούτε να ξεχαστούν, ούτε να δικαιολογηθούν.

ζ. Δέσμη Ιδεών Butros-Butros Ghali 1992

(1) Γεωπολιτικό Περιβάλλον. Η Κυπριακή Δημοκρατία είχε ήδη υποβάλει από τις 4 Ιουλίου του 1990, αίτηση ένταξης στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Στη σύνοδο κορυφής της Κέρκυρας του 1994 της Ε.Ε., αποφασίστηκε να περιληφθεί η Κυπριακή Δημοκρατία στη σειρά των χωρών που θα εκκινούσαν διαπραγματεύσεις για προσχώρηση στην Ένωση.²²⁵ Ο ρόλος της Ελλάδας υπήρξε καθοριστικός. Το Νοέμβριο του 1993, διατυπώνεται από τον Ανδρέα Παπανδρέου (Γ. Αρσένη) και το Γλαύκο Κληρίδη στην Αθήνα το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου (ΕΑΧ) Ελλάδα- Κύπρου, χαράζοντας νέα στρατιωτική στρατηγική μεταξύ των δύο κρατών, τα οποία πλέον θα συμμαχούν σε κοινή άμυνα.²²⁶

²²² Πρακτικά Βουλής Ζ' Περίοδος (προεδρευόμενης δημοκρατίας) Σύνοδος Β', Συνεδρίαση ΛΑ', 22 Νοεμβρίου 1991, σελίδα 1559.

²²³ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 328.

²²⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 102.

²²⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 353.

²²⁶ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.]*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.355.

Οι ΗΠΑ μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, εκτός των άλλων, απέκτησαν τον τίτλο της κυρίαρχης χώρας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Οι πιέσεις από την πλευρά των ΗΠΑ για επίλυση του Κυπριακού, σημάδεψαν τη μεσολαβητική πρωτοβουλία του ΟΗΕ. Την περίοδο αυτή βρισκόταν σε εξέλιξη από τις 2 Αυγούστου του 1990, ο πόλεμος του Κόλπου μεταξύ 34 κρατών και του Ιράκ, λόγω της εισβολής του (Ιράκ) στο Κουβέιτ, με τον ΟΗΕ με σειρά ψηφισμάτων να εγκρίνει για μοναδική φορά, τη χρήση βίας (ναυτικός αποκλεισμός, αεροπορικές επιθέσεις) κατά του Ιράκ, αναβαθμίζοντας το ρόλο του. Επίσης ο στρατηγικός ρόλος της Τουρκίας συνεπεία του Πολέμου του Κόλπου, αναβαθμίστηκε από το καλοκαίρι του 1990.

Τα γεγονότα στη Γιουγκοσλαβία, τη Σομαλία και την Αϊτή, ενίσχυσαν την άποψη περί μιας πιο ελαστικής εφαρμογής των υποχρεώσεων της διεθνούς κοινωνίας που απορρέουν από το άρθρο 2 παρ. 7 του Χάρτη, η οποία περιβάλλεται από το μανδύα της διεθνούς ηθικής τάξης. Η Γενική Συνέλευση υιοθέτησε από τα μέσα της δεκαετίας του '90 σειρά αποφάσεων με έμφαση στην επίβλεψη και στον έλεγχο και σε ορισμένες περιπτώσεις στην καταδίκη, κρατικών πολιτικών που αφορούσαν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διάφορες χώρες, όπως Ιράν, Ιράκ, Σουδάν, Ρουάντα, Κούβα. Η Ελλάδα ψήφισε αποχή. Η φιλελεύθερη δημοκρατική ειρήνη άρχισε να γίνεται της μόδας, ως αναγκαία για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, εκλαμβάνοντας την εφαρμογή των δημοκρατικών αρχών, ως αντίδοτο στις συγκρούσεις.²²⁷

Από το 1991 μέχρι το 2008, η πρώην Γιουγκοσλαβία θα μετασχηματιστεί σε 6 ανεξάρτητα κράτη, και το Κόσσοβο μέσα από πολέμους (Κροατίας, Βοσνίας και Κοσόβου) και αεροπορικούς βομβαρδισμούς (ΝΑΤΟ-Σερβία) με κληρονομία τις ανθρώπινες απώλειες, την κατάρρευση της οικονομίας και τις εθνικιστικές αντιπαλότητες μεταξύ των λαών, στην περιοχή της χερσονήσου του Αίμου. Άλλα κράτη μεταξύ των οποίων η Ελλάδα, η Κύπρος, η Ισπανία και η Ρουμανία, υπό το πρίσμα του εσωτερικού τους πολιτικού φόβου για απόσχιση μειονοτικών σχημάτων παρακολουθούσαν τις εξελίξεις ελπίζοντας στη μοναδικότητα της κάθε περίπτωσης ως *sui generis* γεγονός (Κόσσοβο).

Στις 10 Απριλίου 1992, το συμβούλιο ελάμβανε την υπ' αριθμό 750 απόφαση,

²²⁷ Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005), σελ 150-151.

η οποία διέφερε από τις προηγούμενες του Συμβουλίου Ασφαλείας για την πορεία των διαπραγματεύσεων και εγγυούνταν τη μεσολάβησή του σε περίπτωση που κρινόταν αναγκαίο.²²⁸

Επιπρόσθετα ο Ούγκο Γκόμπι, ως ειδικός αντιπρόσωπος του Γ.Γ. του ΟΗΕ στην Κύπρο, πρότεινε το 1993, τη λύση Συνομοσπονδίας η οποία θα είχε διεθνή αναγνώριση. Στο κείμενο των προτάσεών του, απέκλεισε κατηγορηματικά την οποιοδήποτε είδους σύνδεση των δύο δημοκρατιών με άλλη χώρα. Επιγραμματικά, η **πρόταση Γκόμπι** για την επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος περιελάμβανε τα εξής κεντρικά σημεία: α) Δύο συνεταιρικές Δημοκρατίες με διεθνή αναγνώριση. Η παρούσα συμφωνία απέκλειε τη μερική ή ολική σύνδεση της μιας ή της άλλης δημοκρατίας με άλλη χώρα. β) Δημιουργία ενός κοινού Συμβουλίου, αποτελούμενο από 20 μέλη, 10 από κάθε πλευρά, με καθήκοντα: Συντονισμό της εξωτερικής πολιτικής, Νομισματική ενοποίηση, Συντονισμό τελωνειακών διεργασιών και διαδικασιών και τέλος συνεργασία στον πολιτιστικό τομέα. γ) Δημιουργία νομικού Συμβουλίου, ισότιμων μελών, με ενασχόληση τη μελέτη ενοποίησης σε όλα τα επίπεδα συνταγματικών και νομικών θεμάτων, περιλαμβανομένων και των «τριών ελευθεριών».²²⁹

(2) Πολιτική Διάσταση. Οι διαβουλεύσεις άρχισαν στις 18 Ιουνίου 1992 με τη μορφή των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών μεταξύ του προέδρου Βασιλείου και του Denktash, και τον Butros-Butros Ghali να μεταφέρει μηνύματα από τη μια πλευρά στην άλλη. Ο Γενικός Γραμματέας Butros-Butros Ghali, παρουσίασε μία «δέσμη ιδεών» (Set of Ideas) με ανάλογες τις προσθήκες για να προσελκύνονται οι Τουρκοκύπριοι, στις 21 Αυγούστου 1992. Η κυριαρχία, η ενιαία προσωπικότητα και ακεραιότητα, καθώς και η απαγόρευση της ένωσης και της απόσχισης, οριοθετούσαν το πλαίσιο της μεσολαβητικής προσπάθειας του Γενικού Γραμματέα. Πίστευε ότι ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας Οζάλ θα έπειθε τον Denktash να υποχωρήσει στο θέμα της κατανομής των εδαφών και να αποδεχθεί την επιστροφή ενός τμήματος Ελληνοκυπρίων προσφύγων στις εστίες τους στο βορρά. Ο Γενικός Γραμματέας θεωρούσε ότι το κύριο βάρος έπρεπε να δοθεί στις τρεις ελευθερίες και στην

²²⁸ Dr. Faruk Sönmezoglu, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001) σελ. 399-400.

²²⁹ Εμιλία Χριστοφή, *Negotiations for a Cyprus settlement - An historical review*, ΚΥ.Π.Ε, 7 Ιαν. 2017, <http://www.cna.org.cy/webnews-en.aspx?a=a8b114e790954b108ebdd68225c3adb8>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Σεπτεμβρίου 2017).

κατανομή των εδαφών.

Αναγνωρίζεται η πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων, που δεν σημαίνει όμως και την ισάριθμη συμμετοχή στα όργανα της κεντρικής ομοσπονδίας. Σε αυτό το πλαίσιο επιδοτείτο η τουρκοκυπριακή πλευρά μιας και η ισχύς της Κυπριακής Δημοκρατίας υποχωρούσε κατά την εκχώρηση εξουσιών.

Για τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο προέβλεπε τα ίδια σημεία με τα προηγούμενα σχέδια του Perez de Cuellar, ενώ κατά την πρώτη οκταετία θα ήταν αντίστοιχα οι πρόεδροι των εκατέρωθεν ομόσπονδων πολιτειών, διατηρώντας στην ισόρροπη θεσμική συμμετοχή των δύο κοινοτήτων σε αναλογία 1/3 (τουρκοκύπριοι/ελληνοκύπριοι).

Ένας χάρτης απεικόνιζε τις περιοχές που θα περιέρχονταν στις ομόσπονδες κοινότητες. Χαρακτηριστικά η περιοχή της Μόρφου θα ανήκε στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, ενώ απελευθερώνονταν περιοχές της ανατολικής πλευράς της νήσου, συμπεριλαμβανομένης της Αμμοχώστου και του Ριζοκάρπασου, δημιουργώντας θύλακες της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Ένας αριθμός αυτών των ιδιοκτησιών, βάσει του συνημμένου στο χάρτη σχεδίου, θα επιστρέφονταν σε δικαιούχους Ελληνοκύπριους. Η περιοχή των Βαρωσίων θα περνούσε αμέσως στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών. Για τους εποίκους ούτε λόγος.²³⁰

Οι συζητήσεις ολοκληρώθηκαν το Νοέμβριο του 1992, χωρίς να επιτευχθεί καμία πρόοδος. Ο Γ.Γ. κατηγορούσε τον Denktash για υπαναχωρήσεις σε θέματα στα οποία νωρίτερα είχε επιτευχθεί συμβιβασμός και για το γεγονός ότι επικαλούμενος πρακτικά ζητήματα αντιδρούσε στο δικαίωμα επιστροφής και ιδιοκτησίας των Ελληνοκυπρίων προσφύγων. Επίσης παραπονέθηκε για τη στάση του απέναντι στο εδαφικό ζήτημα. Ο Denktash, αρνήθηκε ακόμη και να συζητήσει το σχέδιο Γκάλι, το οποίο παραχωρούσε το 28,20% του νησιού στους Τουρκοκύπριους. Τελικά πρότεινε μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης (Μ.Ο.Ε.) ώστε να γεφυρωθεί το χάσμα στις δύο κοινότητες.

Το πακέτο των Μ.Ο.Ε., που πρότεινε το Νοέμβριο του 1992 ο Butros- Butros Ghali, αποτέλεσε το έδαφος για τις συνομιλίες της Νέας Υόρκης μεταξύ Denktash-Κληρίδη (εξελέγη στις εκλογές του Φεβρουαρίου 1993) που διήρκησαν από τις 24

²³⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 107.

Μαΐου μέχρι τις 1 Ιουνίου του 1993 και περιλάμβανε 15 άρθρα. Το σημαντικότερο από αυτά, αφορούσε την επανεγκατάσταση των Ελληνοκυπρίων προσφύγων στην Αμμόχωστο. Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, σύμφωνα με το σχέδιο, είχαν δικαίωμα ελεύθερης διακίνησης στην περιοχή και αυτό θα ευνοούσε το απαλλαγμένο από τη φορολογία διακοινοτικό εμπόριο. Επίσης, υπήρχε πρόταση για επαναλειτουργία του διεθνούς αεροδρομίου της Λευκωσίας, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, για πολιτικές πτήσεις και διακίνηση εμπορευμάτων. Με τα Μ.Ο.Ε θα έσπαγε το οικονομικό εμπάργκο που είχαν επιβάλλει οι Ελληνοκύπριοι στο ψευδοκράτος, ενώ οι πρόσφυγες της Αμμοχώστου θα επέστρεφαν στις πατρογονικές τους εστίες. Και οι δύο πλευρές για τους δικούς τους λόγους, αντιμετώπισαν ψυχρά τις προτάσεις με απάθεια και αδιαφορία. Ο Κληρίδης, φοβήθηκε πως τυχόν θετική αποδοχή των προτάσεων, θα σήμαινε αναγνώριση της ύπαρξης ενός ξεχωριστού τουρκοκυπριακού κράτους.²³¹

Το Συμβούλιο Ασφαλείας με τα Μ.Ο.Ε., επαναδιακήρυττε τη θέση του, ότι μια λύση του Κυπριακού πρέπει να βασίζεται σε ένα Κράτος της Κύπρου, με μία μόνη κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα, με διασφαλισμένη την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητά του και αποτελούμενο από δύο πολιτικά ίσες κοινότητες, στα πλαίσια μίας δικοινοτικής και διζωνικής ομοσπονδίας και ότι μια τέτοια λύση πρέπει να αποκλείει την πλήρη ή μερική ένωση με οποιαδήποτε άλλη χώρα, ή οποιαδήποτε άλλη μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης.²³²

Στα προτεινόμενα Μ.Ο.Ε. υπήρχαν ορισμένες ασάφειες. Μερικές από αυτές ήταν: α) Δεν διευκρίνιζαν αν οι Ελληνοκύπριοι θα επέτρεπαν τελικά στο ψευδοκράτος να χρησιμοποιεί το διεθνή αερολιμένα της Λευκωσίας, β) θα επικυρώνονταν ως επίσημα έγγραφα τα διαβατήρια που εκδίδει η «ΓΔΒΚ» και θα επιτρεπόταν η επίδειξή τους στο διεθνές αεροδρόμιο της Λευκωσίας; γ) Ποιας πλευράς δικαστικό σύστημα επρόκειτο να εφαρμοστεί στην Αμμόχωστο, μέχρι την επίτευξη της τελικής λύσης και ποιο νόμισμα; δ) Θα βρίσκεται υπό τουρκοκυπριακό έλεγχο ή όχι, δρόμος που συνδέει την Αμμόχωστο με τον ελληνοκυπριακό τομέα; Ο Κληρίδης δεν έκανε καμία παραχώρηση και ο Denktash παρέμενε αδιάλλακτος, με

²³¹ Dr. Faruk Sönmezoglu, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001) σελ. 401-403.

²³² Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002),σελ.385.

αποτέλεσμα τα Μ.Ο.Ε. έμειναν κενό γράμμα.²³³

(3) Νομική Διάσταση. Το Συμβούλιο Ασφαλείας παρέμεινε ουσιαστικός αρωγός της διαδικασίας. Στήριξε τη διαπραγμάτευση, υιοθετώντας κατά τη διάρκειά της, την απόφαση 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας της 26¹⁶ Αυγούστου 1992, με την οποία υιοθετεί τη δέσμη ιδεών του Γενικού Γραμματέα, συμφωνεί με τις εδαφικές διευθετήσεις που η δέσμη προβλέπει, επαναλαμβάνει την προσήλωση στις πάγιες αρχές του Οργανισμού περί της διατήρησης ακεραιότητας και ενιαίας κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και ενθαρρύνει τη συνέχιση της επαφής ανάμεσα στους ηγέτες.²³⁴ Επίσης το κείμενο της δέσμης ιδεών, υιοθετήθηκε με το ψήφισμα 789/1992 από το Συμβούλιο Ασφαλείας.²³⁵

Η νομοθετική εξουσία θα ασκείται από την Κάτω Βουλή απαρτιζόμενη εκ των δύο κοινοτήτων σε ποσοστό 70% εκλεγμένων απευθείας εκ της ελληνοκυπριακής κοινότητας και σε ποσοστό 30% εκλεγμένων απευθείας εκ της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Η Άνω Βουλή, απαρτίζεται από ισάριθμους αντιπροσώπους εκ των δύο κοινοτήτων. Η ψηφοφορία στην Κάτω Βουλή είναι μείζον ζήτημα που σε ορισμένες περιπτώσεις θεμάτων, απαιτεί αυξημένες πλειοψηφίες. Προκειμένου να υιοθετηθεί νόμος, απαιτείται η σύμπραξη των δύο κοινοβουλευτικών σωμάτων, πράγμα που κινείται στη λογική της ισόρροπης θεσμικής συμμετοχής (checks and balances).²³⁶

Τη δικαστική εξουσία της κεντρικής ομοσπονδίας, συνιστά το συνταγματικό δικαστήριο για να επιλύει τις συγκρούσεις που προέρχονται από την κάθετη σχέση ανάμεσα σε ομοσπονδία και ομόσπονδη πολιτεία. Για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, ελέγχεται συνταγματικά η κατανομή των αρμοδιοτήτων. Συνιστά ομοίως και το ανώτερο Δικαστήριο της Ομοσπονδίας, υπό την έννοια και λειτουργία του αναιρετικού δικαστικού οργάνου. Στο σχέδιο, επίσης, προβλέπεται ότι, στη λογική της ενοποίησης της ομοσπονδίας, μπορεί να ιδρύνονται κατώτερα ομοσπονδιακά δικαστήρια των περιφερειών, όπως αρμόζει σε κλασικές ομοσπονδίες. Το Δικαστήριο συγκροτείται από ισάριθμους δικαστές εκ των δύο

²³³ Dr. Faruk Sönmezoglu, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001) σελ. 402-403.

²³⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 329.

²³⁵ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 107.

²³⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 331-332.

κοινοτήτων, η δε προεδρία του αναλαμβάνεται με βάση τη κυκλική εναλλαγή ανάμεσα σε Ελληνοκύπριο και Τουρκοκύπριο, δικαστές.²³⁷

Η ελευθερία διακίνησης εξασφαλιζόταν δίχως περιορισμούς, πράγμα που δεν συνέβαινε με την ελευθερία εγκατάστασης και ιδιοκτησίας, για τις οποίες προβλεπόταν η εφαρμογή τους σε συνδυασμό με τη συμφωνία του 1977 και στην οποία προέβλεπε να ληφθούν υπόψη «ορισμένες πρακτικές δυσκολίες που μπορούσαν να προκύψουν για την τουρκοκυπριακή κοινότητα».²³⁸

Για τα ανθρώπινα δικαιώματα οι προβλέψεις του σχεδίου επαναλαμβάνουν τις ρυθμίσεις του σχεδίου του Perez de Cuellar του 1989. Για τους εκτοπισθέντες δεν θα απαγορεύεται, μετά την ολοκλήρωση της καταγραφής όσων επιστρέψουν στις πατρογονικές τους εστίες, να εγκαθίστανται κι άλλοι Ελληνοκύπριοι, οι οποίοι όμως θα υπολογίζονται ως ψηφοφόροι της ελληνοκυπριακής ομοσπονδίας.

Η πολιτική του Συμβουλίου Ασφαλείας, διαμορφώνει το σύνολο των θέσεών του μέχρι σήμερα για το Κυπριακό μέσα από τα ψηφίσματα 649/90, 716/91 και 750/92. Σε αυτά συνοψίζονται τα όποια αποτελέσματα έχουν επιτευχθεί σε διάστημα ενός τετάρτου του αιώνα, στις διαπραγματεύσεις της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής πλευράς και αφορούν στο γεγονός ότι «οι θεμελιώδεις αρχές για μια διευθέτηση στην Κύπρο είναι η κυριαρχία, η ανεξαρτησία, η εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο αποκλεισμός της ένωσης ολόκληρης ή μέρους της νήσου με οποιαδήποτε άλλη χώρα, ο αποκλεισμός οποιασδήποτε μορφής διχοτόμησης ή απόσχισης και η καθιέρωση μιας νέας συνταγματικής ρύθμισης για την Κύπρο, η οποία θα διασφαλίζει την ευημερία και την ασφάλεια της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής κοινότητας σε μια δικοινοτική και διζωνική ομοσπονδία».²³⁹

(4) Συμπεράσματα. Η ελληνοκυπριακή πλευρά αποδέχθηκε τη δέσμη ιδεών. Ο Πρόεδρος Βασιλείου ήταν πολιτικός προερχόμενος από τον επιχειρηματικό χώρο και κατεχόταν από λιγότερες πολιτικές επιφυλάξεις. Η αντιπολίτευση της Κυπριακής

²³⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 333.

²³⁸ Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 106.

²³⁹ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Μάριος Ευρυβιάδης, Ανδρέας Θεοφάνους, Μανώλης Ιωάννου, Δημήτρης Καιρίδης, Κυριάκος Κεντρωτής, Βιβή Κεφαλά, Μαριλένα Κοππά, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.]*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ. 370.

Δημοκρατίας είχε σοβαρές ενστάσεις, που μεταλλάχθηκαν σε πολιτικό κόστος του Προέδρου Βασιλείου. Θεωρήθηκε ότι η αποδοχή των ιδεών Ghali, ήταν αρκετά προχωρημένη κίνηση. Επικρίθηκε για την τόλμη του. Ο πολιτικός Γλαύκος Κληρίδης, υπήρξε πολέμιος των τακτικών που ακολουθούσε επί της επίλυσης ο Βασιλείου. Έθεσε ως κύριο ζήτημα κατά την εκλογική αναμέτρηση τη βιώσιμη λύση. Με σημαία την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος, έχοντας ως κεντρικό άξονα των συνθημάτων της εκλογικής μάχης του, τη σφοδρή αντίδραση του προς τους χειρισμούς έναντι του σχεδίου Ghali, και υποσχόμενος μια καλύτερη λύση, εξελέγη στις εκλογές του 1993.²⁴⁰

Η μεσολαβητική προσπάθεια του Butros-Butros Ghali και τα Μ.Ο.Ε., οδηγήθηκαν σε ένα ακόμη ναυάγιο, διότι η τουρκοκυπριακή πλευρά απέρριψε την προτεινόμενη ομοσπονδία, καθώς και την ιδέα του ενός κράτους, με μοναδική προσωπικότητα, ενώ και ο Κληρίδης απέφυγε να αναγνωρίσει εμμέσως την ύπαρξη του ψευδοκράτους. Το σχέδιο του 1992, προβλέπει την Κυπριακή Δημοκρατία ως την κοινή εστία της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Συστήνεται η διζωνική-δικοινοτική ομοσπονδία, που, όμως, θα εγγυάται την εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία και θα διαθέτει τη μοναδική διεθνή νομική προσωπικότητα. Κάθε απόπειρα απόσχισης ή ένωσης αποκλείεται.²⁴¹

Παρά τις ατέλειες της, η «Δέσμη Ιδεών» Ghali, απετέλεσε την πλέον ολοκληρωμένη πρόταση του ΟΗΕ πριν το σχέδιο Ανάν. Οι διαπραγματεύσεις όμως μεταξύ των δύο κοινοτήτων, αναλώνονταν στην αναζήτηση των ορίων ανάμεσα στην ομοσπονδία που ζητούσε η ελληνοκυπριακή πλευρά και της συνομοσπονδίας που ζητούσε η τουρκοκυπριακή πλευρά. Οι συνθήκες εγγυήσεων και συμμαχίας παρέμεναν ακλόνητες, διατηρώντας τα επεμβατικά μονομερή δικαιώματα των εγγυητριών δυνάμεων και άρα και της Τουρκίας.²⁴²

η. Σχέδιο 10 σημείων Malcolm Rifkind 1996

Η αποτυχία της δέσμης ιδεών Ghali, προκάλεσε το ψήφισμα 789 του Συμβουλίου Ασφαλείας, στις 25 Νοεμβρίου 1992, στο οποίο διαπιστώνεται η απροθυμία της τουρκοκυπριακής πλευράς να επέλθει αποτέλεσμα στις

²⁴⁰ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 334-335.

²⁴¹ *Ibid*, σελ. 330.

²⁴² Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 108.

διαπραγματεύσεις, ενώ σημειώνεται στροφή του ΟΗΕ προς τη μέθοδο των Μ.Ο.Ε. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τα Μ.Ο.Ε. να συντηρήσουν την επαφή των δύο κοινοτήτων, όχι όμως σε θέματα ουσιαστικών διαπραγματεύσεων.

Η Ελλάδα και η Κύπρος έχοντας θεσπίσει συμφωνία για τον ενιαίο αμυντικό χώρο Ελλάδας Κύπρου (ΕΑΧ Ε-Κ), απέρριψαν πρόταση το 1996, του υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, Cavanaugh για δωδεκάμηνο *moratorium* στις πτήσεις ελληνικών και τουρκικών αεροσκαφών πάνω από την Κύπρο. Τον Ιανουάριο του 1996, η Ελλάδα θα φθάσει σε σοβαρή κλιμάκωση της έντασης σε επίπεδο κρίσης στο Αιγαίο με τους Τούρκους, οι οποίοι έθεσαν θέμα γκρίζων ζωνών και αμφισβήτησης της κυριαρχίας της Ελλάδας σε μικρονήσια και βραχονησίδες (Κρίση των Ιμίων). Είχε προηγηθεί η κύρωση από την Ελλάδα στις 23 Ιουνίου 1995, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία είχε υπογραφεί στο Montego Bay της Τζαμάικα στις 10 Δεκεμβρίου του 1982, και της Συμφωνίας σχετικής με την εφαρμογή του μέρους της Σύμβασης που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη την 28^η Ιουλίου του 1994. Η Τουρκία μέχρι σήμερα δεν τα έχει υπογράψει.

Η εν ψυχρώ δολοφονία Κύπριων Πολιτών στο οδόφραγμα της Δερύνεια το καλοκαίρι του 1996 από Τουρκοκύπριους και Τούρκους τρομοκράτες, σταμάτησαν τις όποιες σκέψεις για συνέχιση των δικοινοτικών επαφών. Αρχικά στις 11 Αυγούστου του 1996, ο Τάσος Ισαάκ έπεφτε νεκρός έπειτα από ξυλοδαρμό από ομάδα των «Γκρίζων Λύκων», κατόπιν πορείας διαμαρτυρίας με μοτοσυκλέτες της Ομοσπονδίας Μοτοσικλετιστών Κύπρου, η οποία στις 2 Αυγούστου 1996, ξεκίνησε από την Πύλη του Βρανδεμβούργου στο Βερολίνο. Στις 14 Αυγούστου του 1996, μετά την κηδεία του ξαδέλφου του και έπειτα από διαδήλωση διαμαρτυρίας προς το οδόφραγμα της Δερύνειας, ο Σολωμός Σολωμού θα εκτελεστεί από άνδρα των Τουρκικών Μυστικών Υπηρεσιών στην προσπάθειά του να υποστεί την Τουρκική σημαία.

Στις 4 Ιανουαρίου 1997, η Κύπρος συνήψε συμφωνία με τη Ρωσία για την προμήθεια συστήματος αεράμυνας S-300. Οι ΗΠΑ όπως ήταν επόμενο αντέδρασαν, λέγοντας ότι θα αποτελούσε αποσταθεροποιητικό στοιχείο στην περιοχή, αγνοώντας εσκεμμένα ότι επρόκειτο για αντιαεροπορικό οπλικό σύστημα μεγάλου βεληνεκούς, με σαφή αμυντικό ρόλο, αυτό της Αεράμυνας. Η Τουρκία απειλούσε με καταστροφή των πυραύλων στο έδαφος της Κύπρου. Τελικά η Ελλάδα με πρωθυπουργό τότε τον Κώστα Σημίτη, προβάλλοντας ανυπόστατες αιτιάσεις περί μη εγκατάστασης τους

στην Κύπρο, ανάγκασε την κυβέρνηση Κληρίδη στις 27 Νοεμβρίου του 1998 να λάβει την απόφαση μη εγκατάστασής τους στο νησί, γεγονός που οδήγησε τον τότε υπουργό Άμυνας της Κύπρου Γιαννάκη Ομήρου σε παραίτηση. Ο Κληρίδης στις 15 Δεκεμβρίου 1998, θέτει υπόψη των πρέσβων των ΗΠΑ και της Βρετανίας τις ελάχιστες απαιτήσεις υπό τις οποίες θα ήταν διατεθειμένος να ακυρώσει την εγκατάσταση των ρωσικών πυραύλων στην Κύπρο. *«Η πρώτη προϋπόθεση ήταν η υιοθέτηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε. ψηφίσματος, στο οποίο να επιβεβαιώνει όλα τα προηγούμενα ψηφίσματα του ΟΗΕ για το Κυπριακό, να αναφέρει ρητά ότι λύση του Κυπριακού παραμένει η διζωνική ομοσπονδία, να προτείνει τα μέρη να δεσμευθούν στην αποφυγή χρήσης βίας ή απειλής χρήσης βίας, να καλούνται σε μείωση των εξοπλισμών και στρατευμάτων, να καλούνται σε επανέναρξη του διακοινοτικού διαλόγου. Η δεύτερη προϋπόθεση ήταν να γίνουν δεσμευτικές δηλώσεις από το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρωπαϊκή Ένωση».*²⁴³

Η Τουρκία υποδέχθηκε τις προϋποθέσεις Κληρίδη με αδιαλλαξία και αλαζονεία. Στις 17 Φεβρουαρίου 1999, ο Άκης Τσοχατζόπουλος, Υπουργός Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας, με τον ομόλογό του της Κύπρου και το Γ.Γ. της Διεύθυνσης Αμυντικών Εξοπλισμών της Ελλάδας, Γ. Σμπώκο, μεταβαίνουν στη Ρωσία, όπου αλλάζουν τα συμβόλαια προμήθειας του Οπλικού Συστήματος για την Ελλάδα. Η Κύπρος θα αγόραζε αντί αυτού, TOR-M1 μέσω της Ελληνικής προμήθειας ως option αγοράς και Πυροβόλα Πυροβολικού Μάχης SUZANA 155 χιλιοστών. Το αντιαεροπορικό – αντιβαλλιστικό σύστημα πυραύλων S-300, εγκαταστάθηκε τελικά στο έδαφος της Κρήτης, αφού μεταφέρθηκε με άκρα μυστικότητα με το σχέδιο «ΔΙΑΣ» στις 22 Μαρτίου του 1999, όπου βρίσκεται μέχρι και σήμερα, με την Ελλάδα να το έχει υπό την κυριότητά της από το 2008 και μετά.

Γυρνώντας λίγα χρόνια πίσω, το Δεκέμβριο του 1996, ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών Malcolm Rifkind υπέβαλε σχέδιο 10 σημείων, που θα πρόσφερε την καλύτερη βάση προκειμένου να επιτευχθεί πρόοδος, όπως τόνισε. Τα σημεία περιλάμβαναν τις ακόλουθες προτάσεις: 1) Ο στόχος θα είναι η ουσιαστική ρύθμιση βασισμένη στη διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία. 2) Ένα Σύνταγμα θα αντικατοπτρίζει την πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων. 3) Η ομοσπονδία θα διαθέτει μια διεθνή προσωπικότητα και θα προέρχεται από χωριστά δημοψηφίσματα στις δύο κοινότητες.

²⁴³ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ.471.

4) Δεν προβλέπεται δικαίωμα απόσχισης ή διχοτόμησης. 5) Η ασφάλεια των κοινοτήτων και της επίλυσης θα επιτευχθεί από διεθνείς εγγυήσεις και μηχανισμούς διεθνούς συλλογικής ασφάλειας. 6) Τα σύνορα θα ρυθμιστούν, ώστε να συμβάλουν στο πρόβλημα των προσφύγων. 7) Θα γίνουν εκ του σύνεγγυς συνομιλίες χωρίς χρονικούς περιορισμούς περί τα μέσα του 1997. 8) Και οι δύο πλευρές απαιτείται να κάνουν βήματα, ώστε να δημιουργήσουν αμοιβαία εμπιστοσύνη, όπως επιτυχή έκβαση των συνομιλιών στρατιωτικών στην UNFICYP. 9) Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα λάβει υπόψη τα συμφέροντα των δύο κοινοτήτων. 10) Εάν επιτευχθεί πολιτική διευθέτηση, οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα διενεργηθούν εκ μέρους της ομοσπονδίας. Το σχέδιο δεν απέδωσε.²⁴⁴

θ. Προσπάθειες Επανεκκίνησης των Συνομιλιών Μετά το 1997 μέχρι το 2002

Στις αρχές του 1997, ο Βρετανός ειδικός απεσταλμένος στην Κύπρο, Λόρδος David Hannay, παλαίμαχος διπλωμάτης καριέρας, κατέβαλε προσπάθειες για να ξεκινήσουν συνομιλίες των δύο κοινοτήτων εντός του έτους. Με τα νέα δεδομένα, τα ζητήματα ασφαλείας έγιναν τμήμα της συνολικής διευθέτησης, ενόψει τόσο των προεδρικών εκλογών του 1998 στη νήσο -επανεξελέγη ο Γλαύκος Κληρίδης- όσο και της έναρξης διαπραγματεύσεων της Κύπρου (10 Ιουλίου 1997) για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.²⁴⁵ Στη Σύνοδο κορυφής του Λουξεμβούργου στις 12-13 Δεκεμβρίου 1997, αποφασίστηκε η έναρξη στις 31 Μαρτίου 1998 των διαπραγματεύσεων για τη νέα διεύρυνση. Η ελληνοκυπριακή πλευρά προέβη σε μια ενέργεια γενναιοδωρίας, καλώντας να συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις και εκπρόσωποι της τουρκοκυπριακής κοινότητας.²⁴⁶ Η τελευταία απαιτούσε να αναγνωρισθεί η «ΤΔΒΚ» προτού ξεκινήσουν οποιεσδήποτε διαπραγματεύσεις είτε με την Ε.Ε. είτε για το Κυπριακό.

Τον Ιούλιο του 1997, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Bill Clinton, όρισε τον πρώην υφυπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, Richard Holbrook, μεσολαβητή στην ειρηνευτική επίλυση της Βοσνίας, που οδήγησε στη Συμφωνία του Dayton, ως ειδικό απεσταλμένο του για την Κύπρο. Η είδηση περί διορισμού του Holbrook τροφοδότησε τη σχετική ανάπτυξη διαφόρων σεναρίων στην Αθήνα και τη

²⁴⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 337-338.

²⁴⁵ *Ibid*, σελ. 338.

²⁴⁶ *Ibid*, σελ. 354.

Λευκωσία, σύμφωνα με τα οποία ο ειδικός προεδρικός απεσταλμένος, επρόκειτο να εφαρμόσει στην Κύπρο μια λύση αναλογικά σαν αυτή που προέκυψε στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη με τη Συμφωνία Dayton και μέσα στο πλαίσιο ενός συμβιβασμού. Τα σημεία αυτά της συμφωνίας, όπως έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας στο βοσνιακό, είναι τα ακόλουθα: α) εμμονή στη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας και απαγόρευση της διχοτόμησης, β) αποδοχή των εδαφικών κερδών που αποκτήθηκαν από πολεμικές επιχειρήσεις, γ) περικοπή του εδάφους υπό σερβικό έλεγχο σε 49% από το 71% που κατείχε αμέσως μετά τις εχθροπραξίες, δ) ομοσπονδοποίηση (μεταξύ της σερβικής κοινότητας και της ομοσπονδίας των κροατο- μουσουλμάνων) χωρίς να μπορούν οι ομόσπονδες κοινότητες να ενωθούν με τις εθνικά συγγενείς τους και παράλληλα όμορες χώρες, ε) η ισχυρότερη εδαφικά σερβική κοινότητα, αλλά όχι σε αναλογίες πληθυσμού, μετατρέπεται σε μειοψηφία, στ) εκ περιτροπής προεδρία και ζ) οι διαπραγματεύσεις διεξήχθησαν με τη Βοσνιακή Κυβέρνηση, ενώ η σερβική κοινότητα αποκλείστηκε, η) απόλυτος σεβασμός στην ακεραιότητα του εδάφους της Βοσνίας.²⁴⁷

Διαβάζοντας ο αναγνώστης τα παραπάνω σημεία, αν αφηθεί νοερά στη σκέψη του και αντί της Βοσνίας σκεφθεί την Κύπρο, εύκολα μπορεί να κατανοήσει ότι κατά πρώτον εντοπίζονται πολλές ομοιότητες μεταξύ τους, επαναλαμβάνονται προτάσεις που είχαν υποβληθεί σε παλαιότερα σχέδια του ΟΗΕ ή της διεθνούς κοινότητας για το Κυπριακό και είναι κατάφορα άδικοι και κυνικά αδιάφορα ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και το διεθνές δίκαιο. Αντιμετωπίζει με ανισότητα και με όρους συμφερόντων και ισχύος την όποια πρόταση λύσης.

Μία άλλη προσπάθεια συνομιλιών έγινε από τις 9 έως τις 12 Ιουλίου 1997 στο συνεδριακό κέντρο Troutbeck της Νέας Υόρκης και συνεχίστηκε στις 11 Αυγούστου του ίδιου έτους στο Glion της Ελβετίας. Ο Diego Cordovez, ειδικός απεσταλμένος του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, Kofi Annan, υπέβαλλε ένα non-paper επί της διαδικασίας των διαπραγματεύσεων. Στο τέλος της συνόδου, ο Cordovez υπέβαλε στις δύο πλευρές ένα τροποποιημένο σχέδιο για μελέτη και παρατηρήσεις. Πρότεινε απευθείας συνομιλίες για νομικά ζητήματα που αφορούν σε θεσμούς και στο νομικό πλαίσιο της διευθέτησης, όπως τα συντάγματα.

Το **σχέδιο Cordovez**, παρέμεινε απόρρητο, ενώ, σύμφωνα με τις διαρροές

²⁴⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 338-339.

στον Τύπο της εποχής, στη βασική του φιλοσοφία επαναλαμβάνει το προηγούμενο σχέδιο του Butros-Butros Ghali. Αναφερόταν στη δικοινοτική φύση της ομοσπονδίας, όσον αφορά τις συνταγματικές πτυχές, και τη διζωνική φύση, όσον αφορά την εδαφική πτυχή. Περαιτέρω, όριζε ότι η σχέση των δύο κοινοτήτων στην ομοσπονδία θα στηρίζεται όχι στη σχέση πλειοψηφίας με μειοψηφία, αλλά στην ισότιμη σχέση δύο κοινοτήτων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία. Η ομοσπονδία θα ήταν αδιαίρετη, προερχόμενη ισότιμα από την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Περιέρχονται, όμως, καινοτομίες όσον αφορά στη θέση των δύο κοινοτήτων. Πρώτον, στο σχέδιο ορίζεται ότι το ομοσπονδιακό κράτος θα περιλαμβάνει δύο πολιτικά ισότιμες κοινότητες, χωρίς να αναφέρει πουθενά ότι το ισότιμο ομόσπονδο κράτος, περιορίζεται στην έννοια που του έχουν καθορίσει τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του 1991 και 1992. Δεύτερο, στην ίδια διάταξη ορίζεται ότι η ενιαία και αδιαίρετη κυριαρχία της Κύπρου θα προέρχεται ισότιμα από την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Τρίτον, ορίζεται ότι η πολιτική ισοτιμία αντικατοπτρίζεται στο γεγονός ότι η έγκριση και αναθεώρηση του ομοσπονδιακού Συντάγματος θα προϋποθέτει τη συγκατάθεση και των δύο κοινοτήτων. Τέταρτον, ορίζεται ότι οι δύο κοινότητες θα συμφωνήσουν να μεταβάλουν κάθε πρακτική που δεν συμβιβάζεται με τη δέσμευση και να απέχουν από κάθε ενέργεια που θα εμπόδιζε τις προσπάθειες προς διευθέτηση μετά από διαπραγμάτευση. Τέλος, ορίζεται ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα προϋποθέτει μηχανισμό αδιεξόδων. Το σχέδιο αυτό ενισχύει το καθεστώς της κάθε κοινότητας, αν και η έγκριση της κάθε κοινότητας για την αποδοχή ή την αναθεώρηση του Συντάγματος που ορίζει, είναι σαφώς πιο περιορισμένη από τη διάταξη που έθετε σε δημοψήφισμα, χωριστά από την κάθε κοινότητα, όπως προβλεπόταν στα προηγούμενα σχέδια Ghali. Περαιτέρω, το σχέδιο προβλέπει ότι οι δύο ηγέτες θα ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις για την κατάρτιση του νέου Ομοσπονδιακού Συντάγματος, με χρονοδιάγραμμα υποβολής των σχετικών προτάσεών τους. Ο Γενικός Γραμματέας σε συνεννόηση με τους δύο ηγέτες θα αναλάμβανε να υποβάλει ένα ενιαίο σχέδιο στους δύο ηγέτες.²⁴⁸

Η τουρκοκυπριακή πλευρά, έθετε ως προϋπόθεση για τη συνέχιση των συνομιλιών την αναγνώρισή της, ενώ η ελληνοκυπριακή, επιδίωκε ένα συγκεντρωτικό κράτος στο οποίο η ισχύς της πλειοψηφίας θα ήταν διατυπωμένη

²⁴⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 339-340.

θεσμικά και λόγω της αριθμητικής της υπεροχής, επιδίωκε αυτή να αντανακλά στην προέλευση των εξουσιών του κεντρικού κράτους και στις σχέσεις των δύο κοινοτήτων σε αυτό.

Στο χρονικό διάστημα από τις 11 έως τις 15 Αυγούστου 1997, οι Κληρίδης και Denktash συναντήθηκαν πάλι στο Glion-sur-Montreux της Ελβετίας. Ο Denktash στο τέλος των συνομιλιών, αρνήθηκε να συνυπογράψει την «κοινή δήλωση» για το σχέδιο. Έθεσε όρο να αποσύρει η Κυπριακή Δημοκρατία την αίτηση ένταξης της νήσου στην Ε.Ε., και να διακοπούν οι διαπραγματεύσεις, αλλιώς θα διέκοπτε τη συμμετοχή του στη διερεύνηση επίλυσης. Επέμενε να αναγνωρισθεί η τουρκοκυπριακή οντότητα και να ακυρωθεί η εγκατάσταση των ρωσικών πυραύλων S-300 στην Κύπρο. Ούτε, όμως, η ελληνοκυπριακή κοινότητα ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί την κοινή δήλωση, επειδή σε αυτή περιλήφθηκε η αρχή περί της προέλευσης της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, ισότιμα από τις δύο κοινότητες. Η ελληνοκυπριακή πλευρά, είχε υπέρ της, το θετικό κλίμα που συναντούσε στη διαδικασία προσχώρησης στην Ε.Ε.²⁴⁹

Το 1998, το Συμβούλιο Ασφαλείας επανήλθε, έξι χρόνια μετά το 1992, υιοθετώντας το ψήφισμα 1179. Το ψήφισμα αυτό του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν απομακρύνεται από τις πάγιες θέσεις του των προηγούμενων αποφάσεων, σχετικά με την ακεραιότητα του κυπριακού κράτους, την αναγνώριση της πολιτικής ισοτιμίας των δύο κοινοτήτων, με τη διευκρίνιση ότι δεν πρόκειται για δύο διαφορετικούς «λαούς».²⁵⁰

Στις 31 Αυγούστου 1998, ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Rauf Denktash σε δηλώσεις του ανακοίνωσε την *«Πρόταση για μια Βιώσιμη Λύση στην Κύπρο»*, στην οποία αναφέρει: *«Ως τελική προσπάθεια να επιτευχθεί μια αμοιβαία αποδεκτή μόνιμη λύση για την Κύπρο, προτείνω την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Συνομοσπονδίας βασισμένη στις ακόλουθες ρυθμίσεις: 1. Μία ειδική σχέση μεταξύ Τουρκίας και ΤΔΒΚ στη βάση συμφωνιών που θα συναφθούν. 2. Μία παρόμοια ειδική σχέση μεταξύ Ελλάδας και της Ελληνοκυπριακής Διοίκησης στη βάση συμμετρικής συμφωνίας που θα συναφθεί. 3. Εγκαθίδρυση της Κυπριακής Συνομοσπονδίας μεταξύ ΤΔΒΚ και της Ελληνοκυπριακής Διοίκησης. 4. Το σύστημα των Συμφωνιών Εγγύησης του 1960 θα*

²⁴⁹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 340-341.

²⁵⁰ *Ibid*, σελ. 341-342.

διατηρηθεί. 5. Η Κυπριακή Συνομοσπονδία μπορεί, εάν τα μέρη συμφωνήσουν από κοινού, να επιδιώξει μια πολιτική προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέχρι να υλοποιηθεί η πλήρης ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μια ειδική συμφωνία θα παρέχει στην Τουρκία πλήρη δικαιώματα και υποχρεώσεις του μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την Κυπριακή Συνομοσπονδία».²⁵¹

Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα και η Ελλάδα όπως ήταν φυσικό, απέρριψαν το «σχέδιο βιώσιμης λύσης» του **Denktash**. Το βασικότερο σημείο της απόρριψης, εστιάζεται στο γεγονός ότι υπάρχει σαφής απόκλιση των υποχρεώσεων που είχε αναλάβει με την υπογραφή του στις συμφωνίες Κορυφής το 1977 και το 1979 ο Denktash για τη σύσταση ομοσπονδίας και όχι αποσχιστικής συνομοσπονδίας που προτείνει, ενώ είναι αντίθετες στις αρχές του Χάρτη και τα ψηφίσματα του ΟΗΕ. Γαλλία και Κίνα απέρριψαν την πρόταση Denktash, η Βρετανία και η ΗΠΑ την καταδίκασαν εμμέσως δηλώνοντας ότι έχουν υποστηρίξει ανέκαθεν την προώθηση διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο μίας διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας.

Στις 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999, οι ηγέτες της Ε.Ε. αποφάσισαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι να αποδεσμεύουν την επίλυση του Κυπριακού από την ένταξη της νήσου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.²⁵² Επίσης ως καρπός της ελληνικής διπλωματίας, αποφασίστηκε η αναβάθμιση της Τουρκίας στο καθεστώς της υπό ένταξη χώρας στην Ε.Ε., μεταφέροντας την ευθύνη στην Τουρκία και στα 15 μέλη της Ε.Ε. για τη συμμόρφωσή της «προς το κοινοτικό κεκτημένο, τον εκδημοκρατισμό, το σεβασμό των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων, [και] των σχέσεων καλής γειτονίας και ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών».²⁵³

Στις 20 Ιουνίου του 1999, στη Διάσκεψη Κορυφής της Ομάδας G8, στην Κολωνία της Γερμανίας, οι Αρχηγοί των οκτώ πλουσιότερων χωρών του κόσμου, ζήτησαν από το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ τη «διεξαγωγή συνολικών διαπραγματεύσεων που θα καλύπτουν όλα τα σχετικά θέματα» γύρω από το Κυπριακό. Κατόπιν τούτου στις 22 Ιουνίου 1999, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, κατέθεσε στο

²⁵¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 342.

²⁵² Στην παράγραφο 9(β) της απόφασης της Συνόδου Κορυφής του Ελσίνκι αναφέρεται: «(β) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τονίζει ότι η πολιτική επίλυση του προβλήματος θα διευκόλυνε την προσχώρηση της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εάν μέχρι την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων προσχώρησης δεν έχει επιτευχθεί λύση, η απόφαση του Συμβουλίου όσον αφορά την προσχώρηση θα ληφθεί χωρίς το ανωτέρω να αποτελεί προϋπόθεση. Εν προκειμένω, το Συμβούλιο θα λάβει υπόψη όλα τα σχετικά στοιχεία».

²⁵³ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ.533.

Συμβούλιο Ασφαλείας την έκθεση του για το Κυπριακό, η οποία υιοθετήθηκε με το ψήφισμα 1250/1999 του Συμβουλίου, το οποίο ο Γενικός Γραμματέας, έπρεπε να καλέσει την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή πλευρά σε διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα του, το φθινόπωρο του 1999. Σύμφωνα με τους όρους διαπραγματεύσεων, αυτοί ήταν οι ίδιοι με αυτούς που είχαν ζητήσει οι G8 και περιέχονταν στο άρθρο 7 του ψηφίσματος. Με αυτούς: «Δεν θα υπάρχουν προϋποθέσεις, όλα τα θέματα θα τεθούν στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων, οι διαπραγματεύσεις θα συνεχιστούν με καλή πίστη μέχρι την επίτευξη μιας συνολικής διευθέτησης και θα ληφθούν πλήρως υπ' όψιν όλα τα σχετικά ψηφίσματα του ΟΗΕ».²⁵⁴

Η ευρωπαϊκή αυτή απόφαση του Δεκεμβρίου 1999, έδωσε άλλη οπτική και δυναμική στη συνέχιση των διαπραγματεύσεων των κυπριακών κοινοτήτων για ομοσπονδιακή δομή της Κυπριακής Δημοκρατίας. Με την πρωτοβουλία του Συμβουλίου Ασφαλείας αναλήφθηκαν εκ του σύνεγγυς συνομιλίες στη Νέα Υόρκη. Την 1^η Νοεμβρίου 1999, ο Αλβάρο ντε Σότο, από τη Βενεζουέλα, ανέλαβε Ειδικός Σύμβουλος για το Κυπριακό.

Στην αρχή είχαν το χαρακτήρα διερευνητικών επαφών. Κατόπιν απέκτησαν περισσότερο επίσημο χαρακτήρα και εστιάστηκαν επί των θεμάτων ουσίας περί τα μέσα του 2000. Τα κεντρικά θέματα της διαπραγμάτευσης ήταν η ασφάλεια, το εδαφικό, οι περιουσίες και τα συνταγματικά ζητήματα, ανάμεσα στα οποία κυριάρχησαν η κατανομή εξουσιών μεταξύ των δύο κοινοτήτων και μεταξύ αυτών και του κεντρικού κράτους, καθώς και οι εξουσίες της κάθε πολιτείας. Η άρνηση του Denktash να συναντηθεί απευθείας με τον Πρόεδρο Κληρίδη, μέχρι ότου αυτός αναγνωρίσει την «ΤΔΒΚ», οδήγησε σε διακοπή των συνομιλιών που ονομάστηκαν «εκ του σύνεγγυς» συνομιλίες και έγιναν σε πέντε συνολικά γύρους.²⁵⁵

Το Νοέμβριο του 2000, ο Γενικός Γραμματέας Kofi Annan, υπέβαλε προτάσεις στις κοινότητες, με στόχο το αρχικό πρότυπο του ομοσπονδιακού κράτους. Κάθε κοινότητα έχει διπλό ρόλο στο υπό σύσταση νέο κράτος: να ασκεί την τοπική εξουσία στην ομόσπονδη πολιτεία της και να διαχειρίζεται από κοινού με το θεσμικό εταίρο της, την εξουσία του εθνικού κράτους. Υπογραμμίζεται στο σχέδιο η διατήρηση του ενός δικαιοκρατικού κράτους, με μοναδική νομική προσωπικότητα και

²⁵⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 117-118.

²⁵⁵ *Ibid*, σελ. 119.

εκπροσώπηση διεθνώς.²⁵⁶

ι. 2002-2004 (Σχέδια Ανάν)

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Η παγκόσμια ασφάλεια μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα στις ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, θα αλλάξει τις ζωές και τις συνήθειες των πολιτών σε όλο τον πλανήτη. Οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί της στο NATO θα ξεκινήσουν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν το 2001 και στις 20 Μαρτίου του 2003 (μέχρι το 2011) στο Ιράκ (*Operation Iraqi Freedom*) με σκοπό την πάταξη της τρομοκρατίας. Όμως πέτυχαν ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή να δημιουργήσουν μία «Λερναία Ύδρα». Τον Αύγουστο του 2003, το NATO θα αναλάβει τη διοίκηση της Διεθνούς Δύναμης Αρωγής για την Ασφάλεια στο Αφγανιστάν (ISAF).

Μετά τους τραγικούς σεισμούς στην Τουρκία τον Αύγουστο του 1999, εγκαινιάστηκε μία νέα περίοδο «φιλικών» ελληνοτουρκικών σχέσεων, που ονομάστηκε από πολλούς ως «διπλωματία των σεισμών».²⁵⁷ Στις 7 Μαρτίου του 2004, διεξάγονται βουλευτικές εκλογές και εκλέγεται η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας με πρωθυπουργό τον Κώστα Καραμανλή.

Η Τουρκία μετά τις αποφάσεις του Συμβουλίου Κορυφής της Ε.Ε. το Δεκέμβριο 1999, στο Ελσίνκι, έγινε αποδεκτή ως υποψήφια προς ένταξη χώρα στην Ε.Ε., και η επίλυση του Κυπριακού δεν αποτελούσε προϋπόθεση για ένταξη της Κύπρου στην Ένωση.²⁵⁸ «*Η ελληνική εξωτερική πολιτική, προτίμησε να εμπλέξει την Ε.Ε. στην ελληνοτουρκική διαμάχη, πιστεύοντας ότι η πορεία εξευρωπαϊσμού της Τουρκίας θα προσέφερε τις κατάλληλες συνθήκες για βελτίωση της καταστάσεως. Ως προς το Κυπριακό η επιλογή αυτή προσέφερε μία διέξοδο στην ακινησία ετών, πολλά δε μάλλον που κύριες παράμετροι (π.χ. ελευθερία κινήσεως, εγκαταστάσεως, αγοράς γης) συνδέονται με βασικές θέσεις της ΕΟΚ/Ε.Ε.*»²⁵⁹

(2) **Πολιτική Διάσταση.** Το τελευταίο ολοκληρωμένο σχέδιο ομοσπονδιακής επίλυσης του Κυπριακού μέχρι και σήμερα, παρουσιάστηκε στις 11 Νοεμβρίου του

²⁵⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 344-345.

²⁵⁷ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 119.

²⁵⁸ *Ibid*, σελ. 120.

²⁵⁹ *Ibid*, σελ. 121-122.

2002 από το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, Κόφι Ανάν (Koffi Annan), και με αναθεωρήσεις που υπέστη έως τις 31 Μαρτίου του 2004, η οποία κατατέθηκε τελικά ως η πέμπτη κατά σειρά εκδοχή του, απορρίφθηκε από τους Ελληνοκύπριους με ποσοστό 75,8%.²⁶⁰ Από τα πολιτικά κόμματα ΔΗΚΟ, Κ.Σ.ΕΔΕΚ, Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών και Νέοι Ορίζοντες, έκλιναν κατά του σχεδίου Ανάν ενώ το ΑΚΕΛ, το ΔΗΣΥ και η Κίνηση Πολιτικού Εκσυγχρονισμού ήταν υπέρ. Η δεύτερη έκδοση του σχεδίου θα δοθεί στις 10 Δεκεμβρίου 2002, η τρίτη την 26^η Φεβρουαρίου 2003, η τέταρτη την 29^η Μαρτίου 2004 και η πέμπτη και τελευταία έκδοση στις 31 Μαρτίου 2004.²⁶¹

*«Αποτελείτε από εννέα χιλιάδες σελίδες οι οποίες περιλαμβάνουν μια Ιδρυτική Συμφωνία, τρία Συντάγματα, τρεις ομοσπονδιακούς συνταγματικούς νόμους, τριανταπέντε ομοσπονδιακούς νόμους, τρεις συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ του ομόσπονδου κράτους και των δύο πολιτειών, έναν κατάλογο με 1.134 διεθνείς συμφωνίες που επρόκειτο να δεσμεύσουν το νέο κράτος, τρία συμπληρωματικά πρωτόκολλα σε διεθνείς συνθήκες του 1960, τα ακριβή όρια των εδαφικών διευθετήσεων μεταξύ των δύο πολιτειών και τη λειτουργία της Επιτροπής που θα ανελάμβανε να εκκαθαρίσει τα περιουσιακά ζητήματα».*²⁶²

Με την απόφαση 1250, το Συμβούλιο Ασφαλείας στις 29 Ιουνίου 1999, ζητάει από το Γενικό Γραμματέα, να καλέσει του ηγέτες των δύο πλευρών σε διαπραγματεύσεις το φθινόπωρο του 1999 και καλεί τους δύο ηγέτες να υποστηρίξουν πλήρως μια συνολική διαπραγμάτευση, υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα, και να δεσμευθούν να τηρήσουν τις εξής αρχές: α) όχι προϋποθέσεις, β) όλα τα θέματα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, γ) δέσμευση με καλή πίστη ότι θα συνεχίσουν τη διαπραγμάτευση μέχρις ότου βρεθεί λύση, δ) να λαμβάνουν πλήρως υπόψη τα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και Συνθήκης. Ο αρχικός σχεδιασμός ήταν η επίλυση να έχει μόλις προηγηθεί της συνόδου της Κοπεγχάγης του 2002.²⁶³ Οι διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν στα μέσα του 2001 υπό την εποπτεία του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, ανάμεσα στους δύο κοινοτικούς ηγέτες.

Η πέμπτη και οριστική εκδοχή του Σχεδίου Ανάν δημοσιοποιήθηκε υπό τον

²⁶⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 135.

²⁶¹ *Ibid*, σελ. 124.

²⁶² *Ibid*, σελ. 39-40.

²⁶³ Nathalie Tocci, «*Towards Peace in Cyprus: Incentives and Disincentives*», 10 Brown J. World Affairs 199 (2003), σελ. 200.

τίτλο «*Η συνολική διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος*» και παραπέμφθηκε στα δύο χωριστά δημοψηφίσματα, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, στις 24 Απριλίου 2004. Το τελικό πέμπτο Σχέδιο, μαζί με τα πολυάριθμα παραρτήματα και τους χάρτες που το συνόδευαν, εκτεινόταν σε 181 σελίδες και κάλυπτε με λεπτομέρεια όλες τις πολιτικές και τεχνικές πλευρές του προβλήματος, περιέχοντας ακόμη και ακριβή αναπαράσταση της νέας κυπριακής σημαίας με πέντε οριζόντιες λωρίδες: μπλε - λευκή - κίτρινη - λευκή - κόκκινη και παρτιτούρα του κυπριακού Εθνικού Ύμνου! Το υποβληθέν σχέδιο Ανάν στην τελική του μορφή στις 31 Μαρτίου 2004, περιλάμβανε: το παράρτημα Α περί ιδρυτικής συμφωνίας (*Foundation Agreement*), το παράρτημα Β περί της Συνταγματικής Δομής (*Constituent State Constitutions*), το παράρτημα Γ περί της Διεθνούς υπόστασης του νέου κράτους (*Treaty on matters related to the new state of affairs in Cyprus*), το παράρτημα Δ περί των όρων προσαρμογής της ένταξης της Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. (*Draft Act of Adaptation of the terms of accession of the United Cyprus Republic to the European Union*), το παράρτημα Ε περί θεμάτων που απαιτούσαν την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (*Matters to be submitted to the United Nations Security Council for Decision*) και το παράρτημα «F» (ΣΤ) περί των μέτρων που έπρεπε να ληφθούν μέχρι τον Απρίλιο του 2004 (*Measures to be taken during April 2004*).

Μία σοβαρή παράμετρος ήταν η εσωτερική πολιτική σκηνή σε κάθε ένα από τα δύο στρατόπεδα της Κύπρου. Ο τότε Πρόεδρος Γλαύκος Κληρίδης, θεωρούσε ότι η διαλλακτικότητα είναι ο θετικός υποστηρικτής του εγχειρήματος της επίλυσης. Αν βοηθούσε την προσέγγιση της απορριπτικής τουρκοκυπριακής πλευράς, τότε μία χαλαρή ομοσπονδία ήταν ωφελιμότερη από τη διατήρηση της εκκρεμότητας και του αδιεξόδου. Διότι, όσο δεν επιλύεται η εκκρεμότητα, δεν αποχωρεί ο τουρκικός στρατός. Ταυτόχρονα, στην πλευρά του στρατοπέδου των τουρκοκυπρίων, η ηγεσία αφουγκραζόταν τις απαιτήσεις των νεότερων γενεών που θεωρούσαν την επανένωση προτιμότερη έναντι της ανώφελης ανεξαρτησίας. Την αλλαγή πλευσης της ελληνοκυπριακής ηγεσίας, καθόρισε ο κρίσιμος χρόνος της εναλλαγής στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο μετριοπαθής Τάσσος Παπαδόπουλος διαδέχθηκε το διαλλακτικότερο Κληρίδη σε μια χρονική περίοδο που το αντιστρόφως ανάλογο συνέβαινε στο τουρκοκυπριακό μέτωπο, όπου τον έλεγχο αποκτούσε ο διαλλακτικότερος και πιο μετριοπαθής έναντι του Denktash, Mehmet Ali Talat.²⁶⁴

²⁶⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 360-361.

Οι ελληνοκύπριοι υπογράμμιζαν την αποκατάσταση δια της επίλυσης των αδικιών από την εισβολή του '74 και ως αφετηρία των απαιτήσεών τους το καθεστώς που επικράτησε μετά το 1964 και την επιστροφή των προσφύγων στις συνθήκες ζωής τους πριν το 1974. Ταυτόχρονα ζητούσαν την απομάκρυνση των κατοχικών τουρκικών στρατευμάτων και την επιστροφή ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων που τους στέρησε η εισβολή. Βιώσιμη λύση θα ήταν μία αποτελεσματική διοίκηση των δύο κοινοτήτων σε ένα ομόσπονδο κράτος.

Η πρόταση του σχεδίου Ανάν ήταν μία προσπάθεια να ικανοποιηθούν κατά ισόρροπο τρόπο οι απαιτήσεις και των δύο πλευρών και τελικά να επιτευχθεί θεσμική συμβίωση έπειτα από 40 έτη, στο πρότυπο λειτουργία της ομοσπονδίας της Ελβετίας, όπως αναφέρεται στο προοίμιο του σχεδίου Ανάν για τη δομή της εκτελεστικής εξουσίας, στο άρθρο 2 της ιδρυτικής συμφωνίας.²⁶⁵

Έτσι θα ικανοποιείτο η απαίτηση της ελληνοκυπριακής πλευράς για τη διατήρηση της ενότητας του κράτους και η επιθυμία για μία ιθαγένεια, μία μοναδική διεθνή προσωπικότητα και εκπροσώπηση στην Ε.Ε., την επιστροφή μέρους των εκτοπισθέντων σε 10% των εδαφών που θα ετίθεντο υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση και πρόβλεψη για εγκατάσταση σε ποσοστό 21% επί του τουρκοκυπριακού πληθυσμού, ελληνοκυπρίων σε εδάφη της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Το ποσοστό επιστροφής περιουσιών στους ελληνοκύπριους πρόσφυγες αυξήθηκε από 14 σε 20% ανά χωριό ή πόλη και από 9 σε 10% επί του συνόλου του εδάφους. Η παραχώρηση εδάφους στην ελληνοκυπριακή κοινότητα ανέρχεται στο 71%, ποσοστό που είναι παρόμοιο με αυτό που τέθηκε στο προηγούμενο σχέδιο Butros-Butros Ghali του 1992. Η χερσόνησος της Καρπασίας πλέον προβλέπεται, ότι θα υπάγεται στην τουρκοκυπριακή πολιτεία, αλλά παράλληλα, θα παρέχεται η δυνατότητα επιστροφής περιουσιών των ελληνοκυπρίων, καθώς και εκτοπισμένων από το 1974. Προβλέπεται επίσης, δικαίωμα αυτοδιοίκησης τους, όσον αφορά σε εκπαιδευτικές και πολιτιστικές υποθέσεις, ως αντιστάθμισμα επιστροφής 15 κωμοπόλεων δυτικά της Αμμοχώστου και ανατολικά της Μόρφου στην τουρκοκυπριακή πολιτεία. Κατά το ήμισυ, οι κυρίαρχες εδαφικές βάσεις της Βρετανίας, έκτασης περίπου 45 τ. χλμ σε σύνολο 99, παραχωρούνται κατά μείζονα λόγο στην ελληνοκυπριακή περιφέρεια και κατ'

²⁶⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 410.

ελάχιστο στην τουρκοκυπριακή.²⁶⁶

Οι περιοχές που θα μεταβιβάζονταν στην ελληνοκυπριακή πολιτεία καθώς και τα πλήρη περιουσιακά δικαιώματά των Ελληνοκυπρίων σε αυτές, ήταν σύμφωνα με το σχέδιο Ανάν:

- «Φάση 1 (104 ημέρες) : Νεκρή ζώνη, Βαρώσια και Κόκκινα.
- Φάση 2 (6 μήνες) : Άχνα, Πέτρα.
- Φάση 3 (15 μήνες) : Λουτρός, Γαλήνη, Τύμβου.
- Φάση 4 (30 μήνες) : Καλοψίδα, Αχερίτου, Αυλώνα, Λύση, Κοντέα, Λιμνίτης, περιοχή ΝΔ Αμμοχώστου.
- Φάση 5 (36 μήνες): Αμμόχωστος, Μια Μηλιά, Γερόλακκος.
- Φάση 6 (42 μήνες): Ολοκλήρωση παραδόσεως περιοχών (Μόρφου, Πρασιό, Πυργά, Άσκεια- Άσσια, Κοντεμένος, Σκυλλούρα, Αγία Μαρίνα)».²⁶⁷

Στο σχέδιο επίλυσης προβλεπόταν το σύστημα των δύο νομοθετικών σωμάτων (bi-cameralism). Προβλεπόταν επίσης η σύσταση της Γερουσίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων. Η θητεία των μελών των δύο κοινοβουλευτικών σωμάτων θα ήταν πενταετής. Στο δεύτερο αναθεωρημένο σχέδιο, η αναλογία 1 προς 3 στην αντιπροσώπευση των βουλευτών στην Κάτω Βουλή του πρώτου σχεδίου, μεταβλήθηκε, διασφαλίζοντας ότι η αντιπροσώπευση κάθε κοινότητας στη Βουλή των Αντιπροσώπων δεν θα πρέπει να είναι μικρότερη του ενός τετάρτου των εδρών. Η διάταξη ναι μεν ήταν λειτουργική, πλην όμως δεν απέτρεπε περιπτώσεις να οδηγείται η λήψη αποφάσεων σε αδιέξοδο. Στο τελικό σχέδιο, η εκλογή γερουσιαστών δεν θα προϋποθέτει πλέον την υπηκοότητα της πολιτείας, αλλά τη μητρική γλώσσα ως κριτήριο, δηλαδή την εθνολογική καταγωγή. Στα σχέδια Κουεγιάρ και Γκάλι προβλεπόταν το σύστημα της Κάτω Βουλής (70-30%) και της Άνω Βουλής (50-50%) με αναλογική αντιπροσώπευση στην Κάτω Βουλή με βάση το σύστημα ποσοστών της Ζυρίχης, ενώ ως προς τη Γερουσία, το προβλεπόμενο από τα ιστορικά αυτά σχέδια σύστημα, ακολουθούσε το περιεχόμενο της ομοσπονδιακής λογικής για να διατηρείται και ικανοποιείται η ισότιμη αντιπροσώπευση.²⁶⁸

²⁶⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 405.

²⁶⁷ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 378.

²⁶⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 457-458.

Προκειμένου να αναδειχθεί το αδιαίρετο της κυριαρχίας της ενωμένης Δημοκρατίας, υπήρξε ειδικότερη αναφορά στον ενιαίο χαρακτήρα της κυριαρχίας ως προς τις θαλάσσιες ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας. Ειδικότερα προβλέφθηκε ότι ο εναέριος χώρος, η αιγιαλίτιδα ζώνη και η υφαλοκρηπίδα (και κατ' επέκταση η αποκλειστική οικονομική ζώνη) ανήκουν στην αρμοδιότητα της Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας.²⁶⁹ «Οι συντάκτες του Σχεδίου Ανάν αγνόησαν με χονδροειδή τρόπο, όλες τις εξελίξεις γύρω από το δίκαιο της θάλασσας και το θεσμό της υφαλοκρηπίδας και ενσωμάτωσαν πλήρως την τουρκική επιχειρηματολογία στο σχετικό ομοσπονδιακό νόμο».²⁷⁰

Τη Μ. Τετάρτη, στις 7 Απριλίου του 2004, ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Τάσος Παπαδόπουλος, απεύθυνε Παγκύπριο διάγγελμα από την τηλεόραση και το ραδιόφωνο προς τον κυπριακό λαό, παροτρύνοντάς το να το καταψηφίσει. Έκλεινε δε αυτό με τη φράση «[...] Καλή Ανάσταση σε όλους!» με διττό νόημα.²⁷¹

Στο διάγγελμα αυτό αποτυπώνονται από τον Τάσσο Παπαδόπουλο τα μειονεκτήματα και οι προβληματισμοί του, που ήταν και προβληματισμοί του 76% σχεδόν των συμπατριωτών του, όπως τελικά αποδείχθηκε από τα αποτελέσματα (75,8%) του δημοψηφίσματος της 24^{ης} Απριλίου 2004. Όπως ανέφερε: «[...] Στο Πέμπτο Σχέδιο Ανάν, περιέχονται βελτιώσεις σε σύγκριση με το Τρίτο και Τέταρτο Σχέδιο και αυτές είναι θετικά στοιχεία και δεν πρέπει να τις παραγνωρίζουμε. Αυτές οι βελτιώσεις όμως δεν ικανοποιούν τις ελάχιστες απαιτήσεις που είχαμε υποβάλει. Ούτε όσο αφορά τη λειτουργικότητα του σχεδίου, ούτε όσο αφορά την ετοιμότητα εφαρμογής του από την επόμενη των δημοψηφισμάτων, ούτε όσο αφορά την ουσιαστική επανένωση της πατρίδας μας στο οικονομικό, δημοσιονομικό και νομισματικό τομέα». Ο ίδιος συνέχισε στη δήλωσή του: «[...] λυπούμαι ειλικρινά, γιατί δεν μπορώ να αποδεχθώ και να υπογράψω το σχέδιο Ανάν, όπως τελικά διαμορφώθηκε. Παρέλαβα

²⁶⁹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 405.

²⁷⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 334.

²⁷¹ Το ιστορικό Διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας Τάσσου Παπαδόπουλου για το Δημοψήφισμα της 24^{ης} Απριλίου 2004, στις 7 Απριλίου 2004, Κέντρο Μελετών Τάσος Παπαδόπουλος, <http://www.tassospapadopoulos.com/easyconsole.cfm/id/100>, (έγινε πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2017).

κράτος διεθνώς αναγνωρισμένο. Δεν θα παραδώσω «κοινότητα» χωρίς δικαίωμα λόγου διεθνώς και σε αναζήτηση κηδεμόνα».²⁷²

Τα κύρια μειονεκτήματα του σχεδίου Ανάν, εστιάζονταν συνοπτικά στα παρακάτω:

- Όσοι είχαν την τουρκοκυπριακή υπηκοότητα, θα γίνονταν σε μία νύχτα μέσα, νόμιμοι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξασφαλίζοντας ισότιμη συμμετοχή στη διοίκηση του ομοσπονδιακού κράτους που θα προέκυπτε. Αντιθέτως, τα αιτήματα της ελληνοκυπριακής πλευράς, παραπέμπονταν χωρίς εγγυήσεις στο μέλλον. Ο Τάσος Παπαδόπουλος είπε χαρακτηριστικά: «αγοράζουμε ελπίδα, με μόνο αντάλλαγμα και διασφάλιση την καλή θέληση της Τουρκικής πλευράς να τηρήσει τη συμφωνία».²⁷³

- Αφού θα ετίθετο σε ισχύ το σχέδιο Ανάν, οι Τουρκοκύπριοι, αποκτούσαν όλα τα βασικά αιτήματα που διεκδικούσαν και το ψευδοκράτος τους θα αναγνωριζόταν ως νόμιμο συνιστών κράτος, ενώ συγχρόνως θα υπήρχε διαγραφή της εισβολής και της κατοχής του 1974.

- Η αναλογία της συμμετοχής στις δημόσιες υπηρεσίες και τις δυνάμεις ασφαλείας θα έπρεπε να είναι 70 προς 30% και 60 προς 40% αντίστοιχα, υπέρ των Ελληνοκυπρίων, εμποδίζοντας την επί ίσης όροις πρόσβαση όλων των Κυπρίων πολιτών στη δημόσια διοίκηση και τα σώματα ασφαλείας.²⁷⁴

- Το περιουσιακό- αποζημιώσεις, θα γινόταν μέσα σε περίοδο τριών χρόνων από την υπογραφή του σχεδίου και πέντε χρόνων ή περισσότερων αν έτσι αποφάσιζε το Συμβούλιο Περιουσιών, με δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις στους ελληνοκύπριους, που θα καλούνταν να καταβάλουν στο μεγαλύτερο ποσοστό, το κόστος των αποζημιώσεων. Παραχωρούταν επίσης η δυνατότητα απόκτησης δεύτερης κατοικίας από Ελληνοκύπριους στο Τουρκοκυπριακό συνιστών κράτος.

- Η επιστροφή των κατεχόμενων εδαφών, θα άρχιζε από την υπογραφή της

²⁷² Το ιστορικό Διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας Τάσου Παπαδόπουλου για το Δημοψήφισμα της 24^{ης} Απριλίου 2004, στις 7 Απριλίου 2004, Κέντρο Μελετών Τάσος Παπαδόπουλος, <http://www.tassospapadopoulos.com/easyconsole.cfm/id/100>, (έγινε πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2017).

²⁷³ *Ibid.*

²⁷⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 194.

λύσης και θα διαρκούσε από τρεισήμισι μήνες μέχρι τρεισήμισι χρόνια. Καμία όμως εγγύηση εφαρμογής αυτής της πρόβλεψης δεν υπήρχε.

- Οι ομιλούντες την Ελληνική γλώσσα, δε θα μπορούσαν να υπερβούν το 1/3 του συνολικού πληθυσμού του τουρκοκυπριακού κρατιδίου.

- Σχετικά με το θέμα της επιστροφής των προσφύγων υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση, τα χρονοδιαγράμματα και οι ποσοτώσεις που προβλέπονταν δεν εγγυούνταν στους Ελληνοκύπριους ότι θα μπορούσαν να ασκήσουν με ασφάλεια και βεβαιότητα το δικαίωμα αυτό, το οποίο δεν παρεχότανε σε όλους ανεξαιρέτως τους πρόσφυγες. Αυτοί μάλιστα που θα ζούσαν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση θα στερούνταν τα πολιτικά τους δικαιώματα καθώς και το δικαίωμα ψήφου για τη Γερουσία. Στο 5^ο σχέδιο Ανάν, διεγράφη ο περιορισμός διαμονής κατά μέσο όρο τρεις ημέρες ανά βδομάδα, με αποτέλεσμα να υπάρχει δικαίωμα ελεύθερης διακίνησης και διαμονής σε ολόκληρη τη Κύπρο, αρκεί η διαμονή να μην αποτελεί μόνιμη εγκατάσταση.

- Παρόλο που θα παρέμεναν στην Κύπρο ελάχιστα Τουρκικά στρατεύματα, η παραμονή αυτή θα ήταν μόνιμη και θα είχε παρεμβατικά δικαιώματα στο Ελληνοκυπριακό κράτος. Μετά την υπογραφή του σχεδίου, θα έπρεπε να διαλυθεί η Εθνική Φρουρά.

- Κανένας έποικος δεν θα αποχωρούσε με πιθανότητα να καταργηθεί η παρέκκλιση του 5% Ελλήνων και Τούρκων υπηκόων που θα μπορούσαν να εγκατασταθούν στην Κύπρο, αφού μετά από 19 χρόνια θα έπρεπε η παρέκκλιση αυτή να εγκριθεί με νόμο από το Προεδρικό Συμβούλιο, τη Βουλή και τη Γερουσία, όπου θα συμμετείχαν και Τουρκοκύπριοι εκπρόσωποι.

- Σχετικά με την Ε.Ε., προέβλεπε ότι ο Ελληνοκύπριος ηγέτης θα στείλει επιστολή, μετά την υπογραφή της λύσης, προς την Ε.Ε., με αίτημα να καταστεί η Ιδρυτική Συμφωνία, πρωτογενές δίκαιο της Ε.Ε. Συγχρόνως με άλλη επιστολή προς το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θα ζητούνταν να αποσυρθούν οι προσφυγές που άσκησαν Κύπριοι πολίτες και εκκρεμούσαν ενώπιον του. Έτσι ο Κύπριος πολίτης δεν θα μπορούσε πλέον να διεκδικήσει τα δικαιώματά του ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

- Δεν προνοείται κανένας ρόλος για την Ε.Ε. σε σχέση με την ασφάλεια της Κύπρου. Αντίθετα προνοείται μόνιμη παρουσία τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο και μετά την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε.

- Με την οικονομία δημιουργούνται προβλήματα, διότι λόγω απουσίας ενιαίου οικονομικού χώρου, ο υγιής ανταγωνισμός θα έτεινε να εκλείψει. Θα υπήρχε χωριστή οικονομία, χωριστή νομισματική και δημοσιονομική πολιτική. Επιπλέον απαγορεύονταν οι επενδύσεις ελληνοκυπριακών επιχειρήσεων στο τουρκοκυπριακό συνιστών κράτος.

- Αντί της αρχής της πλειοψηφίας, προέβλεπε ισότητα των εταίρων στη λήψη αποφάσεων.

- Παραλείφθηκε η αναφορά στο δικαίωμα της αρνησικυρίας, που διατηρείτο όμως με συγκεκριμένη μορφή. Η σύσταση του Προεδρικού Συμβουλίου με αναλογική εκπροσώπηση του πληθυσμού (έξι ελληνοκύπριοι και τρεις τουρκοκύπριοι) και ο τρόπος συναινετικής λειτουργίας στη λήψη αποφάσεων (δικαίωμα ψήφου 4 ελληνοκυπρίων προς 2 τουρκοκυπρίων), έδινε ουσιαστικά στα δύο μέλη της τουρκοκυπριακής κοινότητας, απεριόριστο δικαίωμα αρνησικυρίας, σε όλες τις αποφάσεις.²⁷⁵

Με το σχέδιο Ανάν, και με βάση τις βελτιώσεις που εδέχθη, ικανοποιείται παράλληλα το αίτημα της τουρκοκυπριακής πλευράς για ισότητα των πολιτειών τόσο μεταξύ τους, όσο και σε σχέση με το ενωμένο κοινό κράτος, ιδιαίτερη υπηκοότητα των πολιτών κάθε πολιτείας, συνδιαχείριση, καθώς και η από κοινού κατ' ισότητα κυριαρχία της ομοσπονδίας, και τον ορισμένο, μειωμένο πάντως, αριθμό των Ελληνοκυπρίων που θα εγκατασταθούν στην τουρκοκυπριακή μελλοντική πολιτεία μετά από έξι έτη (αντί των τεσσάρων ετών που προβλεπόταν στο αρχικό σχέδιο), ενώ, παράλληλα, οι Ελληνοκύπριοι που θα εγκατασταθούν στην τουρκοκυπριακή κοινότητα θα έχουν δικαίωμα να ψηφίζουν σε δημοτικές εκλογές, όχι όμως και για την ανάδειξη των ομοσπονδιακών αρχών. Με τις ρυθμίσεις αυτές, η τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν θα αιτιάζεται ότι απειλείται η υπόστασή της από την επικυριαρχία της ελληνοκυπριακής κοινότητας που οφείλεται στην αριθμητική της υπεροχή.²⁷⁶

²⁷⁵ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 169-171.

²⁷⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 406.

Η Ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία, αντί του κοινού κράτους, υπογραμμίζει έντονα τόσο την επανένωση όσο και το χαρακτήρα, τής από κοινού κυριαρχίας ανάμεσα στις δύο συνιστώσες πολιτείες. Θα αποτελείται δε σύμφωνα με το σχέδιο, από τρία συστατικά στοιχεία που αποτελούν τους πυλώνες της: Το κεντρικό κράτος, την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και τις συνιστώσες πολιτείες. Η Κυπριακή Δημοκρατία διαθέτει μια μοναδική κυριαρχία και θα διατηρεί τη θέση της που καταλαμβάνει στα Ηνωμένα Έθνη. Θα οργανώνεται επί τη βάση του ομοσπονδιακού Συντάγματος, σε συμμόρφωση με τις βασικές αρχές του κανόνα δικαίου, δημοκρατίας, αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης, πολιτικής ισότητας, διζωνικότητας και του ισότιμου καθεστώτος των συνιστωσών πολιτειών. Στο πρώτο άρθρο της συμφωνίας ίδρυσης απαγορεύεται κατηγορηματικώς οιαδήποτε ένωση ή απόσχιση. Δεν προωθεί ούτε υποκινεί, δικαίωμα χωριστής αυτοδιάθεσης.²⁷⁷

Οι επικριτές του τελικού σχεδίου του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, επισημαίνουν ότι από το δεύτερο σχέδιο έως το τελικό πέμπτο, πολλές από τις εξουσίες της κεντρικής ομοσπονδίας μεταβιβάστηκαν στις πολιτείες, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο η κυριαρχία και η ανεξαρτησία τους έναντι της κεντρικής ομοσπονδίας.²⁷⁸

Ένα από τα δύσκολα στοιχεία που έπρεπε εξ αρχής να ικανοποιηθούν σε μια πιο συνεκτική κεντρική εκτελεστική εξουσία, ήταν το δικαίωμα της ασθενέστερης κοινότητας να διαθέτει την αρνησικυρία. Προκειμένου να αποφευχθεί μια τέτοια ρύθμιση, προτιμήθηκε από τον ειδικό απεσταλμένο του Γενικού Γραμματέα, Alvaro de Soto, το πρότυπο της Ελβετικής Ομοσπονδίας. Κύρια χαρακτηριστικά της επιλογής αυτής, είναι η συλλογική προεδρία και η εναλλακτική θητεία μεταξύ των κοινοτήτων στο αξίωμα αυτό. Η συλλογική προεδρία έχει ένα οριστικό αριθμό μελών. Τα έξι μέλη των αρχικών σχεδίων αυξήθηκαν σε εννέα στο τελευταίο, εκ των οποίων οι τρεις – δυο προς ένα – δεν διαθέτουν ψήφο. Η προεδρία των έξι μελών – 4 Ελληνοκύπριοι και 2 Τουρκοκύπριοι – εκλέγεται από ένα και μοναδικό κατάλογο με ειδική πλειοψηφία από τη Γερουσία και η εκλογή αυτή εγκρίνεται με απλή πλειοψηφία από τη Βουλή, χωρίς να διευκρινίζεται αν η εκλογή θα διενεργείται από κοινού από τα δύο κοινοβουλευτικά σώματα ή χωριστά. Η τελικώς προκριθείσα πρόταση περί συλλογικής προεδρίας και η θητεία των είκοσι μηνών – αντί του αρχικά

²⁷⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 411-412.

²⁷⁸ *Ibid*, σελ. 455.

προβλεπόμενου δεκάμηνου- των έξι μελών από δύο Ελληνοκύπριους και ένα Τουρκοκύπριο, είναι το αποτέλεσμα του συμβιβασμού, έναντι του αιτήματος της τουρκοκυπριακής πλευράς περί εναλλασσόμενης προεδρίας που για πρώτη φορά υπέβαλε το 1990. Στο αρχικό σχέδιο, οι έξι αντιπρόσωποι ήταν εν δυνάμει πρόεδροι της Ομοσπονδίας. Χαρακτηριστικό της συλλογικής προεδρίας που μετακινείται από τα προηγούμενα σχέδια, είναι η μετατόπιση του δικαιώματος της αρνησικυρίας από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο σε κάθε μέλος της προεδρίας.²⁷⁹

Στο υποβληθέν σχέδιο Ανάν, παρέμεινε η αναχρονιστική συνθήκη εγγυήσεων των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου του 1959, με σταδιακό περιορισμό των στρατιωτικών δυνάμεων της Τουρκίας στο νησί. Προβλήθηκε ως ένας λόγος για να εμποδιστεί η αίτηση της Κύπρου προς την Ε.Ε., δείγμα του περιορισμού της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Παράλληλα διατηρήθηκε σε ισχύ, η Συνθήκη Συμμαχίας η οποία είχε ενσωματωθεί στο Σύνταγμα του 1960 δίχως να μπορεί να αναθεωρηθεί (άρθρο 181). Σε ότι αφορά την αποστρατικοποίηση, το σχέδιο χρησιμοποιεί την επαγωγική μέθοδο, κατά την οποία, απομακρύνεται ο τουρκικός στρατός κατοχής που σταθμεύει μετά το 1974 και διαλύεται η Εθνική Φρουρά. Σύμφωνα με την παρ.1 εδάφιο (β) του άρθρου 8 του σχεδίου της ιδρυτικής συμφωνίας, η Συμφωνία Συμμαχίας θα επιτρέπει στην Ελλάδα και την Τουρκία να διατηρούν στρατιωτικές δυνάμεις που δεν θα υπερβαίνουν τα 6.000 στελέχη. Από τις 6.000 δυναμικό κάθε χώρας έως το 2011, θα μειωθούν στις 3.000 έως το 2018 υπό την αίρεση της ένταξης της Τουρκίας στην Ε.Ε., ενώ μετά από αυτό το έτος οι ένοπλες δυνάμεις εκ των δύο εγγυητριών χωρών θα μειωθούν στον αρχικό αριθμό των 950 Ελλήνων και 650 Τούρκων οπλιτών και αξιωματικών. Στο τρίτο αναθεωρημένο σχέδιο προστέθηκε η πρόβλεψη ότι, με την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε., ελληνικές και τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις που προβλέπονται με την παρούσα συμφωνία θα αποσυρθούν. Παρόλα αυτά, η εν λόγω διάταξη περί οριστικής αποχώρησης διαγράφηκε, συνεπώς στρατεύματα θα διατηρούνταν.²⁸⁰

Ούτε λόγος για την τρίτη εγγυήτρια δύναμη τη Μ. Βρετανία και τα στρατεύματά της! Επιπλέον δεν παρέχεται, σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 4 του σχεδίου, στην Κύπρο, η δυνατότητα να ενταχθεί σε στρατιωτικούς σχεδιασμούς, όπως το ΝΑΤΟ ή τη νέα Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Αμυνας (ΕΠΑΑ)

²⁷⁹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 459.

²⁸⁰ *Ibid*, σελ. 487.

[European Security and Defense Policy (ESDP)] της Ε.Ε., αν δεν υπάρχει η συναίνεση της Ελλάδας και της Τουρκίας μέχρις ότου η Τουρκία εντασσόταν στην Ε.Ε.

(3) Νομική Διάσταση. Στο άρθρο 2 του σχεδίου, ορίζεται κατά πρώτον, ότι δεν υπάρχει ιεραρχία μεταξύ των νόμων των πολιτειών και των νόμων του κοινού κράτους. Συνεπώς, προβλέπεται η οριζόντια σχέση ανάμεσα σε πολιτείες και κεντρική ομοσπονδία.²⁸¹

Όπως προκύπτει από έγκυρους νομικούς κύκλους, η νομική υπηρεσία του ΟΗΕ, ουδέποτε έλεγξε το σχέδιο Ανάν κατά πόσο «στέκει» από πλευράς Διεθνούς Δικαίου.

Σύμφωνα με τη Νομική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας, το υποβληθέν σχέδιο Ανάν δεν δημιουργούσε νέα κράτος, αλλά συνέχεια του ήδη υπάρχοντος και ενταγμένου στην Ε.Ε. Ειδικότερα με τον όρο «νέα κατάσταση πραγμάτων» δεν δημιουργείτο νέα κράτος και δεν χρειαζόταν νέα αίτηση για να γίνει η Κύπρος μέλος του ΟΗΕ (άρθρο 2.1α, άρθρο 13.3 και Παράρτημα ΙΧ, της Ιδρυτικής Συμφωνίας). Αντίστοιχα στο Παράρτημα V, περιλαμβάνονταν 1.134 διεθνείς συνθήκες που δέσμευαν τη μελλοντική «Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου» και αφορούσαν πολυμερείς συνθήκες ή διμερείς συνθήκες που είχε υπογράψει η Κυπριακή Δημοκρατία με διεθνείς οργανισμούς ή άλλα κράτη αντίστοιχα και 56 συμφωνίες που είχε «υπογράψει» το ψευδοκράτος με την Τουρκία. Οι τελευταίες συνθήκες, εξίσωναν «την Κυπριακή Δημοκρατία με το ψευδοκράτος ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου».²⁸²

Κρίσιμο στοιχείο της υπηκοότητας, όταν διαιρείται, είναι αν και κατά πόσο, η πολιτεία διαθέτει την αποκλειστική αρμοδιότητα να την παραχωρεί. Δεν χωράει καμία αμφιβολία ότι τέτοια αρμοδιότητα, εναρμονίζεται με τη βασική αντίληψη της ομοσπονδίας, όπου το κάθε συνιστούν κράτος της, διαθέτει το τεκμήριο αρμοδιότητας για μια σειρά από εξουσίες, ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνεται και η νομοθεσία για την απόκτηση της υπηκοότητας της πολιτείας αυτής. Αυτό είναι σύνηθες στα γερμανικά Lander. Στο σχέδιο επίλυσης του Κόφι Ανάν, αναγνωρίζεται

²⁸¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 455.

²⁸² Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 215-223.

η μια και μόνη ιθαγένεια όλων των Κυπρίων. Σε αυτό το σημείο το σχέδιο ευθυγραμμίζεται τουλάχιστον ως προς το πνεύμα και το σκοπό, με τα προηγούμενα σχέδια Γκάλι και Κουεγιάρ. Ως αρμόδιο όργανο χορήγησης της ομοσπονδιακής υπηκοότητας, σύμφωνα με το σχέδιο θα ήταν το Συμβούλιο Ιθαγένειας. Αυτομάτως όλοι οι πολίτες της ομοσπονδίας (άρα και οι τουρκοκύπριοι) θα θεωρούνταν πολίτες της Ε.Ε., ακολουθώντας τα παραδείγματα των νησιών Ώλαντ της Φιλανδίας.²⁸³ Παράλληλα για πρώτη φορά, προβλέπεται η δυνατότητα σε κάθε ομόσπονδη πολιτεία να παρέχει την ιδιαίτερη υπηκοότητα στους κατοίκους της, ή στα άτομα που την επιδιώκουν. Στην ιδιαίτερη υπηκοότητα θα αποτυπώνεται η ιδιαίτερη ταυτότητα, καταγωγή, γλώσσα, θρησκεία κ.λπ., αναγνωριστικές της ιδιαιτερότητας κάθε πολίτη σημαίες. Σε κανένα προηγούμενο σχέδιο δεν προβλέφθηκε η ιδιαίτερη ιθαγένεια.²⁸⁴

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του σχεδίου της θεμελιώδους συμφωνίας, ως Κύπριοι πολίτες θεωρούνταν: α) Όσοι κατείχαν την κυπριακή ιθαγένεια το 1960 και οι απόγονοί τους, β) όσοι διέμεναν μόνιμα στην Κύπρο για τουλάχιστον 7 έτη προ του 18^{ου} έτους της ηλικίας τους και για τουλάχιστον ένα έτος κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών, γ) όσοι έχουν τελέσει γάμο με Κύπριο πολίτη και διαμένουν μόνιμα για τουλάχιστο δύο έτη στην Κύπρο, δ) τα μικρά τέκνα των πολιτών που ανήκουν στις δύο παραπάνω κατηγορίες και τα οποία διαμένουν μόνιμως στην Κύπρο, ε) οι ιδιώτες που θα περιληφθούν σε σχετικό κατάλογο που θα παραδοθεί στο Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Ο κατάλογος αυτός θα αφορά κατά μέγιστο 33 χιλιάδες ιδιώτες που δεν περιλαμβάνονται στις παραπάνω κατηγορίες και είναι οι έποικοι. Ο κατάλογος αυτός αυξήθηκε και ανήλθε σε 45.000 σύμφωνα με το τελευταίο, πέμπτο κατά σειρά σχέδιο. Εξάλλου σύμφωνα με τον υπολογισμό των ιδιωτών που αφορούν σε μη γεννημένους Κύπριους, υπολογίζεται ότι ανέρχονται σε 45 χιλιάδες περίπου. Η τελευταία κατηγορία των εγκαταστημένων, συνεπεία της εισβολής του 1974, απετέλεσε τον απότοκο των πιέσεων της τουρκοκυπριακής πλευράς. Η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν θα μπορούσε να αποστρέψει το πρόσωπό της από ένα ζήτημα, το οποίο άπτεται σε τελική ανάλυση, του ελάχιστου ανθρωπισμού. Η διάθεση της ελληνοκυπριακής πλευράς να δεχθεί τους όρους απαλλαγής των εποίκων από τα μέτρα αποκλεισμού από την παραχώρηση ιθαγένειας, ανταλλάχθηκε με την αύξηση του αριθμού των εκτοπισθέντων που θα δικαιούνταν να επιστρέψουν στις

²⁸³ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 339, 347.

²⁸⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 440-441.

πατρογονικές εστίες τους. Παρέχεται δε η δυνατότητα μόνιμης εγκατάστασης, που πρέπει να εκδηλωθεί εντός μίας 5ετίας, άλλως δεν προβλέπεται άλλη δυνατότητα, μετά την παρέλευση του ως άνω χρονικού διαστήματος εκτός από την αποχώρηση. Αυτή η πρόβλεψη, διατυπώθηκε στο πέμπτο σχέδιο και ικανοποιούσε την ελληνοκυπριακή πλευρά. Ανάλογη πρόβλεψη αφορά στους Ελληνοκύπριους που θα επιστρέψουν στη Βόρεια Κύπρο. Δεν θα υπερβαίνουν την οροφή, δεν θα συμμετέχουν δε στην εκλογή των οργάνων της ομοσπονδίας προερχομένων από την πολιτεία. Στην τουρκοκυπριακή πολιτεία, ο Ελληνοκύπριος διατηρεί την ιδιαίτερη υπηκοότητά του.²⁸⁵

Το σχέδιο Ανάν δεν φαίνεται γενναϊόδωρο, όσον αφορά στην καταχώρηση των ελευθεριών κίνησης και εγκατάστασης. Η οροφή που προβλέπεται δεν υπερβαίνει το 30% του συνόλου των κατοίκων της τουρκοκυπριακής πολιτείας. Με τον τρόπο αυτό εμποδίζεται η επιστροφή για ορισμένους.²⁸⁶ Το δικαίωμα της επιστροφής είναι ανθρώπινο δικαίωμα και η βίαιη εκδίωξη του πληθυσμού από τα τουρκικά κατοχικά στρατεύματα το 1974, αποτελεί «έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και έχει το χαρακτήρα επιτακτικού κανόνα δικαίου, από τον οποίο δεν επιτρέπεται απόκλιση και θεωρείται ως *jus cogens*, όπως καθορίζεται στο άρθρο 53 της Συμβάσεως της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών».²⁸⁷

Αποσκοπείτε η αποζημίωση κατά βάση των Ελληνοκυπρίων, που, μετά το 1974, απώλεσαν τα περιουσιακά τους στοιχεία, ικανοποιώντας έτσι, την τουρκοκυπριακή πλευρά, θέτοντας όμως παράλληλα, μια οροφή στις απαιτήσεις των Ελληνοκυπρίων να απολαύσουν τις περιουσίες τους που στερούνται διαρκώς από της εισβολής. Όμως τελικά μιλάει για αποζημίωση και όχι επιστροφή των περιουσιών των εκτοπισμένων σε αυτούς, ώστε να μπορούν να τα διαχειριστούν όπως αυτοί θεωρούν καλύτερα. Τα ίδια, βεβαίως ισχύουν και για τους Τουρκοκύπριους που θα ζούσαν ή θα ζητούσαν να επιστρέψουν στην ελληνοκυπριακή πολιτεία, αν και αυτοί δεν θα υπάγονται στους ίδιους περιορισμούς, όσον αφορά στην οροφή των ποσοστών επί του ελληνοκυπριακού πληθυσμού. Ο λόγος είναι απλός, οι τουρκοκύπριοι συνιστούν την ασθενέστερη αριθμητικά κοινότητα από τις δύο.²⁸⁸

²⁸⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 442-443.

²⁸⁶ *Ibid*, σελ. 443-444.

²⁸⁷ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 411.

²⁸⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 451-452.

Σύμφωνα με το άρθρο 47 του προτεινόμενου Συντάγματος: *«Τα χρέη προ του 1964 θα πληρώνονταν από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση. Τα χρέη μετά το 1964 θα πληρώνονταν από τη συνιστώσα Πολιτεία, ο πληθυσμός της οποίας επωφελήθηκε των δανείων. Σε περίπτωση που προέκυπτε ωφέλεια για όλη την Κύπρο τα χρέη θα πληρώνονταν από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση».*²⁸⁹

Συστήνεται Ανώτατο Δικαστήριο, με αποκλειστική αρμοδιότητα την πολιτική επίλυση συνταγματικών ζητημάτων, που αφορούν στη σύμπραξη των δύο συνιστωσών πολιτειών και μεταξύ αιρετών και διορισμένων οργάνων, στη λειτουργία της Δημοκρατίας. Οι αρμοδιότητες του Ανωτάτου Δικαστηρίου συνοψίζονται σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 6 της συμφωνίας ίδρυσης του σχεδίου επίλυσης, στις ακόλουθες: *«Η επίλυση διαφορών μεταξύ των δύο πολιτειών, μεταξύ των πολιτειών και του κεντρικού κράτους και μεταξύ των ομοσπονδιακών οργάνων του κεντρικού κράτους. Η κρίση επί του κύρους οιοδήποτε ομοσπονδιακού ή πολιτειακού νόμου και η επίλυση των τυχόν ζητημάτων που αφορούν στην ιεράρχηση των συνταγματικών νόμων και αφορούν στη λειτουργία της ομοσπονδίας. Η λειτουργία του ως δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας όσον αφορά σε νόμους ή συνθήκες που μπορεί να έρχονται σε αντίθεση με τη συμφωνία ίδρυσης. Η διαδικασία άρσης των αδιεξόδων».*²⁹⁰

Το Ανώτατο Δικαστήριο δεν συνιστά πολιτικό όργανο. Λειτουργεί και ως Συνταγματικό και ως Ομοσπονδιακό Δικαστήριο. Προβλέπεται η ισότιμη αντιπροσώπευση των κοινοτήτων σε αυτό και ισάριθμοι ξένοι δικαστές οι οποίοι θα εκλέγονται από το προεδρικό συμβούλιο για εννέα έτη και ουσιαστικά αποτελούσε μια καινοτομία που προκάλεσε εξαρχής έντονες αντιδράσεις και προσομοίαζε με το Σύνταγμα της Βοσνίας -Ερζεγοβίνης.²⁹¹ Σύμφωνα με το σχέδιο, η λήψη απόφασης στο Ανώτατο Δικαστήριο υλοποιείται σε τρία στάδια. Στο πρώτο επιδιώκεται η ομοφωνία, στο δεύτερο, αν δεν υπάρξει ομοφωνία, δίνεται μια επιπλέον ευκαιρία στους δικαστές να επιτύχουν κοινή απόφαση με απλή πλειοψηφία και στο τρίτο στάδιο, σε περίπτωση μη απόφασης συνδράμουν πλέον και οι ουδέτεροι δικαστές. Στην πράξη όμως δεν υφίστανται ουδέτεροι δικαστές, αλλά δίκαιοι και έντιμοι δικαστές. Συνεπώς δεν ήταν υποχρεωτική η εμπλοκή των ουδέτερων-ξένων

²⁸⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 224.

²⁹⁰ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 465-466.

²⁹¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 231.

δικαστών, εφόσον οι κύπριοι δικαστές δεν δημιουργούσαν αδιέξοδες καταστάσεις. «*Το Ανώτατο Δικαστήριο ήταν ουσιαστικά το κλειδί για την ισορροπία όλου του συστήματος που δημιουργούσε το Σχέδιο Ανάν*».²⁹²

Οι πρόνοιες του Σχεδίου Ανάν για ποσοτώσεις στη στελέχωση της δημόσιας διοίκησης και στα σώματα ασφαλείας (70:30 και 60:40) καταπατά την αρχή της ισότητας, επιβάλλοντας διαφορετική μεταχείριση συγκεκριμένων ομάδων πολιτών, ενώ δεν εμπίπτει στις διατάξεις για «*θετικές διακρίσεις*» της Διεθνούς Σύμβασης περί καταργήσεως πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1965.²⁹³

(4) Συμπεράσματα. Το σχέδιο αυτό συνιστά μία ένδειξη των προθέσεων της διεθνούς κοινότητας για το μέλλον της Κυπριακής Δημοκρατίας και μία ευκαιρία για να εκτιμηθεί η προτεινόμενη ομοσπονδιακή οργάνωση της Κυπριακής πολιτείας. Η ομοσπονδιακή οργάνωση που επιλέγει στο σχέδιο Ανάν, κινείται στον απόηχο της αυτοδιάθεσης. Η τελευταία δεν αφορά μόνο στην ανεξαρτησία, αλλά και στη διευθέτηση εθνοτικών κοινοτήτων στο εσωτερικό ενός κράτους. Το εθνοτικό στοιχείο παραμένει σταθερό σημείο στις φάσεις της ιστορίας του Κυπριακού, καθώς και η ανάγκη διευθέτησης των δύο εθνοτικών κοινοτήτων υπό μία ενιαία στέγη, προκειμένου να αποτραπεί η διάλυση ή ο χωρισμός.²⁹⁴

Το σχέδιο αναμφίβολα συνιστά μετεξέλιξη του προηγούμενου σχεδίου Ghali, το οποίο είχε αποδεχθεί η ελληνοκυπριακή κοινότητα, ενώ το είχε απορρίψει η τουρκοκυπριακή. Μετακινείται ακόμη πιο πολύ το κέντρο βάρους της εξουσίας της ομοσπονδίας προς τις πολιτείες. Απομακρύνεται κατά πολύ από τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, αν και, όπως διατυπώνεται, οι συντάκτες του είχαν ως αφετηρία των σκέψεών τους, που εκτυλίχθηκαν στις επιμέρους ρυθμίσεις, το ψήφισμα 750 της 10^{ης} Απριλίου 1992. Περαιτέρω, στο σχέδιο προβλέπεται η μια υπηκοότητα, στοιχείο ότι αναγνωρίζεται και κατοχυρώνεται η ενότητα τους κράτους, ενώ, αναγνωρίζοντας τις ιδιαίτερες υπηκοότητες, τονίζεται ο συστατικός και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας κάθε πολιτείας.²⁹⁵

Το προταθέν υπό του Σχεδίου Ανάν εύρημα περί μεταβιβάσεως όλων των

²⁹² Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 228.

²⁹³ Έναρξη ισχύος στις 4 Ιανουαρίου 1969 σύμφωνα με το άρθρο 19: Ηνωμένα Έθνη, Συλλογή Συμβάσεων Νο. 9464, Τόμος 660, Σελ. 195.

²⁹⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007) σελ. 14.

²⁹⁵ *Ibid*, σελ. 406-409.

δομών της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ελληνοκυπριακή Πολιτεία και αντιστοίχως του ψευδοκράτους στην Τουρκοκυπριακή Πολιτεία, συνιστά «πλάσμα δικαίου». Η πρόβλεψη αυτή, θα επαναλαμβάνεται στις διαπραγματεύσεις στο μέλλον, εφόσον βάση των συζητήσεων, αποτελεί η διζωνική και δικοινοτική ομοσπονδία. Ακόμη και αν δεν αναφέρεται ρητώς, εκ των πραγμάτων, εκ του αποτελέσματος, αυτό θα συμβεί στην πράξη. Για τη μετάβαση από τη σημερινή πραγματικότητα, η οποία περιλαμβάνει την ύπαρξη ενός νομίμου κράτους και μιας παρανόμου καταστάσεως, προς μία νέα πραγματικότητα, οπωσδήποτε απαιτεί την τέλεση -σε νομικό επίπεδο διαχειρίσεως-κάποιων παραδοχών και διευθετήσεων. Επίσης η ρύθμιση περιστασιακής κατάλυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας πριν τη δημιουργία του νέου κράτους, από άποψη νομικής τυπολογίας, συνιστά «δικαιϊκό πλάσμα». Ο σκοπός που θα εξυπηρετούσε το εν λόγω «δικαιϊκό πλάσμα» θα ήταν η μετάβαση από μία υφιστάμενη πραγματικότητα ύπαρξης ενός νόμιμου κράτους και ενός ψευδοκράτους σε μία διάδοχη κατάσταση σύστασης μίας ομοσπονδίας με δύο ισότιμους εταίρους. Επιδιώκεται, δηλαδή, και σε αυτή την περίπτωση, η υπέρβαση εμποδίων και αντιφάσεων, όπως είναι η ανάγκη εξίσωσης μίας παράνομης με μίας νόμιμη κατάσταση.²⁹⁶

Η διαφορά του σχεδίου Ανάν έναντι των προηγούμενων έγκειται στην περαιτέρω εμβάθυνση της συναινετικής δημοκρατίας στην κεντρική ομοσπονδία. Ενώ στα προηγούμενα σχέδια η προεδρία είναι δυαδική με συνισταμένη το δικαίωμα της αρνησικυρίας, στο τελευταίο σχέδιο, η συναινετική δημοκρατία εμβαθύνει έτι περαιτέρω, με το να ενισχύει ακόμη περισσότερες εξουσίες τις πολιτείες και με το να προβλέπει τη συλλογική προεδρία με εναλλαγή στο αξίωμα του Προέδρου ανάμεσα στους δύο εκπροσώπους των πολιτειών με μία αναλογία του ενός προς τρία.²⁹⁷ Η επιλογή του ελβετικού αντί του βελγικού ομοσπονδιακού προτύπου, ήταν ένα δείγμα των προθέσεων της μεσολαβητικής αρχής να προωθήσει τη λύση για να ικανοποιηθεί ο δύστροπος συνομιλητής που ήταν η τουρκοκυπριακή κοινότητα. Παράλληλα, με αυτό το πρότυπο, προσφέρθηκε η ενότητα μιας έντονα αποκεντρωτικής ομοσπονδίας με αναλλοίωτες αρκετές από τις πραγματικότητες που αναπτύχθηκαν όλα τα έτη της

²⁹⁶ Ιωάννης Θ. Μάζης, Παρουσίαση «Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδος Κύπρου», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

²⁹⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 349.

χωριστής συμβίωσης.²⁹⁸

Η συλλογική προεδρία κατά το Ελβετικό πρότυπο, που προτάθηκε στο σχέδιο Ανάν, παρείχε τη δυνατότητα προς κάθε μέλος (με αναλογία 3 προς 1) να εκφράζει την άποψή του, εξουδετερώνοντας το χαρακτηριστικό γνώρισμα της αρνησικυρίας του προεδρικού συστήματος που ίσχυε στο Σύνταγμα του 1960 και στα σχέδια επίλυσης του Κυπριακού του 1986, '89 και '92. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος δεν θα έπρεπε να προέρχονται από την ίδια συνιστώσα πολιτεία. Η λήψη αποφάσεων υπόκεινται πλέον στη συναίνεση του ενός Τουρκοκύπριου. Η διαφωνία και των δύο Τουρκοκυπρίων θα ανατρέπει την όποια λήψη απόφασης. Παρατηρούμε έτσι την προσπάθεια των συντακτών του σχεδίου για την εφαρμογή της συναινετικής δημοκρατίας στην έντονα αποκεντρωμένη ομοσπονδία. Η κεντρική ομοσπονδιακή κυβέρνηση, αποκτούσε σύμφωνα με τα σχέδια Ανάν, διακοσμητικό χαρακτήρα, μη μπορώντας να συγκρατήσει τη νέα δομή με δεδομένες τις κυριαρχικές αρμοδιότητες των πολιτειών της. Η απόσχιση θα μπορούσε πλέον να εμφανιστεί πέρα από την εδαφική απομάκρυνση και με τη συγκέντρωση των εξουσιών της τουρκοκυπριακής πολιτείας, δίχως επικοινωνία με την κεντρική εξουσία. Το πέμπτο κατά σειρά προτεινόμενο σχέδιο Ανάν, προέβη σε αλλαγές στο τρόπο λειτουργίας της εκτελεστικής εξουσίας που μάλλον ικανοποιήσουν την ελληνοκυπριακή πλευρά μιας και τρεις αντί των έξι εκπροσώπων που θα εναλλάσσονταν στην προεδρία, ήταν μία καλύτερη εξέλιξη, καθώς και η διεύρυνση του χρόνου θητείας της από δέκα σε είκοσι μήνες, βοηθούσε στην ποιο αποτελεσματική εφαρμογή της πολιτικής.

Μία ακόμη διαφορά σε σχέση με το 1959 είναι ότι η τουρκοκυπριακή κοινότητα αποκτά δύναμη του σχεδίου, εδαφική βάση και υπόσταση πολιτείας. Ως πολιτεία μπορεί να αποκλείει ελεύθερες επιλογές της πλειοψηφούσας ελληνοκυπριακής κοινότητας, που της ήταν διαθέσιμες πριν, ιδίως αφότου η τελευταία κατέστη μοναδική εκπρόσωπος της Κυπριακής Δημοκρατίας.²⁹⁹

Το Ανώτατο Δικαστήριο μπορεί να εξασφαλίζει με τη νομολογία του την ενότητα των επιμέρους εννόμων τάξεων των δύο συνιστωσών πολιτειών.³⁰⁰ Επρόκειτο να έχει αρμοδιότητες ταυτόχρονα συνταγματικού και διαιτητικού δικαστηρίου και θα αποτελούσε θεσμό βαρύνουσας σημασίας, καθώς θα καλείτο να

²⁹⁸ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 349

²⁹⁹ *Ibid*, σελ. 495.

³⁰⁰ *Ibid*, σελ. 471.

λάβει αποφάσεις κάθε φορά που θα «μπλοκάρεται» το Προεδρικό Συμβούλιο - εννοείται, με βέτο της τουρκοκυπριακής πλευράς. Στο Ανώτατο Δικαστήριο θα εκπροσωπούνται με ίσο αριθμό δικαστών τα δύο μέρη, ενώ θα συμμετέχουν και τρεις ξένοι δικαστές, οι οποίοι θα καθορίζουν, ουσιαστικά, πού θα γέρνει η πλάστιγγα σε περίπτωση εμπλοκής. Από το κείμενο του σχεδίου Ανάν δεν καθίσταται σαφές πώς θα διορίζονται τα ξένα μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Πιθανόν να διορίζονταν από τον ΟΗΕ αν και η ελληνική και η ελληνοκυπριακή πλευρά επιζητούσαν ενεργό ρόλο της Ε.Ε.. Σε περίπτωση μεγάλου αριθμού προσφυγών θα επιβραδυνόταν η απονομή της δικαιοσύνης και της Συνταγματικής τάξης στην Ομοσπονδία.

Το σχέδιο Ανάν, συντίθεται από θετικά και αρνητικά στοιχεία. Ανάμεσα στα θετικά μπορούν να σταχυολογηθούν η επανένωση, ο τερματισμός της κατοχής, η έστω περιορισμένη εγκατάσταση των εκτοπισθέντων στις πατρογονικές εστίες τους, η αποζημίωση των Ελληνοκυπρίων για τις ιδιοκτησίες τους που δεν νέμονται, η οριστική επίλυση της πολυχρόνιας εκκρεμότητας. Αποφεύγεται, εξάλλου, ο κίνδυνος της διχοτόμησης, ενώ, όπως, αρχικά προβλεπόταν, θα συνέπιπτε με την ένταξη και μεταθέτει ένα εσωτερικό πρόβλημα το οποίο θα κληροδοτηθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανάμεσα στα αρνητικά, συγκαταλέγονται οι περιορισμοί στα ανθρώπινα δικαιώματα, η ταύτιση του τουρκοκυπριακού εδάφους με το προϊόν της εισβολής και της πολυχρόνιας κατοχής, η ενδεχόμενη αναποτελεσματικότητα στη λήψη αποφάσεων της κεντρικής ομοσπονδίας, η εξαιτίας των ειδικών συνθηκών στο νησί αναφορά του σε ένα αμιγώς διπολικό ομοσπονδιακό σύστημα με τους δύο πόλους σε κατάσταση πολιτικής ισοτιμίας καθώς και η διατήρηση των διεθνών εγγυήσεων.³⁰¹

Για το εδαφικό, όπως προκύπτει από τους χάρτες που κατατέθηκαν στο σχέδιο, ο τουρκοκυπριακός τομέας θα περιοριζόταν στο 28,5% της έκτασης της νήσου. Αυτό σημαίνει ότι θα επιστρέφονταν στους Ελληνοκυπρίους, μεγάλο μέρος της Αμμοχώστου, η περιοχή της Μόρφου και αρκετά χωριά. Η Καρπασία θα συνέχιζε να υπάγεται στο τουρκοκυπριακό συνιστών κράτος, αλλά θα απολάμβανε ευρεία αυτοδιοίκηση. Το σχέδιο *«είχε δύο μέτρα και δύο σταθμά ως προς την προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων. Η προστασία ήταν απόλυτη και πλήρης στις περιοχές που θα «επανέρχονταν» στην Ελληνοκυπριακή Πολιτεία ενώ ελλειμματική και περιορισμένη στις περιοχές της Τουρκοκυπριακής Πολιτείας. [...] Είχε ως βασική παράμετρό του την*

³⁰¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 496-497.

αρχή «έδαφος έναντι ειρήνης».³⁰²

Ως προς την ελευθερία εγκατάστασης, διατηρούνται οι περιορισμοί - αποκλίσεις από το κοινοτικό κεκτημένο- των προηγούμενων σχεδίων. Ο αριθμός των Ελληνοκυπρίων που θα μπορούσε να εγκατασταθεί μόνιμα στον τουρκοκυπριακό τομέα, περιορίζεται στο 18% του τουρκοκυπριακού πληθυσμού για 19 χρόνια ή μέχρις ότου ενταχθεί η Τουρκία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναλόγως του τι από τα δύο θα επιτευχθεί νωρίτερα. Ανάλογη ποσόστωση ισχύει για τους Τουρκοκύπριους που θα ήθελαν να εγκατασταθούν στον ελληνοκυπριακό τομέα, αλλά ο εν λόγω περιορισμός είναι μάλλον ρητορικής σημασίας, δεδομένης της δημογραφικής αναλογίας μεταξύ των δύο μερών. Μετά αυτό το χρονικό όριο, το ποσοστό των ξένων σε κάθε συνιστών κράτος θα μπορούσε να ανέλθει μέχρι το 33% των πολιτών του.

Ισχύει το όριο του 18% για την απόκτηση περιουσίας από Ελληνοκύπριους στο τουρκοκυπριακό συνιστών κράτος (και αντίστροφα) για περίοδο 15 ετών ή μέχρις ότου το βιοτικό επίπεδο των Τουρκοκυπρίων φτάσει το 85% εκείνου των Ελληνοκυπρίων, γεγονός με τα σημερινά δεδομένα, είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί.

*«Ο εποικισμός συνιστά σαφή παραβίαση του άρθρου 49 (6) της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης που ορίζει ότι «η κατέχουσα δύναμις δεν θα δύναται να εξορίση ή να μεταφέρει μέρος του ιδικού της άμαχου πληθυσμού εις κατεχόμενον υπ' αυτής έδαφος».*³⁰³ Η μεταφορά από την Τουρκία, πληθυσμών προς τις κατεχόμενες από τον τουρκικό στρατό κατοχής περιοχές της Κύπρου, συνιστά *«έγκλημα πολέμου».*³⁰⁴ Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η Κυπριακή Δημοκρατία επί προεδρίας Γλαύκου Κληρίδη στο σχέδιο Ανάν II, αποδέχθηκε την παρουσία 30.000- 35.000 εποίκων και τη χορήγηση σε αυτούς κυπριακής υπηκοότητας, νομιμοποιώντας τους οριστικά και αίροντας τον παράνομο χαρακτήρα της πράξεως του εποικισμού. Με τις επιπλέον δε πρόνοιες του σχεδίου Ανάν, 80.000 έποικοι θα αποκτούσαν την κυπριακή υπηκοότητα.³⁰⁵

Ο ελληνοκυπριακός πληθυσμός στην πλειοψηφία του δεν αποδείχθηκε κοσμοπολίτης, πολυπολιτισμικός ή ανεκτικός απέναντι στην ετερότητα. Προτίμησε

³⁰² Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 383-384.

³⁰³ *Ibid*, σελ. 354.

³⁰⁴ *Ibid*.

³⁰⁵ *Ibid*, σελ. 356, 361.

να περιοριστεί στο δικό του χώρο, αδιαφορώντας για το ότι η απόφασή του μπορεί να σήμαινε ότι παγιώνεται η διχοτόμηση. Πίστευε ότι μπορεί να αγωνιστεί για μια καλύτερη λύση. Ότι μπορεί να επιτύχει την επικυριαρχία του.³⁰⁶ Απορρίπτει την πρόταση ενός κράτους που διακοσμεί τη διαίρεση ή που δεν εγγυάται μια αποτελεσματική διοίκηση ικανή να προαγάγει την ενότητα της χώρας και την ελεύθερη διακίνηση.³⁰⁷ Τελικά η προτεινόμενη λύση δεν θα θεράπευε τα αδικήματα της εισβολής. Η ιδιότητα της χώρας ως μέλους της Ε.Ε. διατηρώντας από τότε το ευρωπαϊκό κεκτημένο, θα ισχυροποιήσει τη διαπραγματευτική θέση της ελληνοκυπριακής πλευράς, που μένει ως παρακαταθήκη στους επόμενους ηγέτες της να την αξιοποιήσουν.

Μία ενωμένη κυρίαρχη Κύπρος, μέλος της Ε.Ε. θα μπορέσει να αποτελέσει παράγοντα σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο και στην ευρύτερη περιοχή, και γέφυρα μεταξύ Ε.Ε. αφενός και Μέσης Ανατολής και Κεντρικής Ασίας αφετέρου σε διεθνές οικονομικό, ιατρικό και ακαδημαϊκό επίπεδο. Η διαδικασία ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. ως το μοναδικό υποκείμενο διεθνούς δικαίου και σύμφωνα με το Πρωτόκολλο 10 της Συνθήκης Προσχώρησής της, παρείχε ένα ισχυρό διαπραγματευτικό πλεονέκτημα της ελληνοκυπριακής πλευράς χάρη στην εναρμονισμένη εξωτερική πολιτική της περιόδου μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου.

Το κλίμα απορρίψεως του Σχεδίου Ανάν, ενισχύθηκε όταν στη συνάντηση στο Μπούργκενστοκ της Λουκέρνης στην Ελβετία στις 24 Μαρτίου 2004, ο Γ.Γ. του ΟΗΕ προχώρησε σε τροποποιήσεις που ικανοποιούσαν τις τουρκικές θέσεις. Τα στοιχεία έδειχναν ότι το ζητούμενο δεν ήταν η εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό, αλλά η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην Ε.Ε. Η απουσία λύσης θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό εμπόδιο στην ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας.³⁰⁸ Ποιος όμως υπήρξε ο πραγματικός στόχος της Λουκέρνης; *«Τα στοιχεία δείχνουν ότι το ζητούμενο δεν ήταν η εξεύρεση λύσεως για το Κυπριακό αλλά η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην ΕΕ».*³⁰⁹

Σε περίπτωση επιλύσεως του Κυπριακού, πολύπλοκη είναι και η διαχείριση

³⁰⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 370.

³⁰⁷ Ανδρέας Θεοφάνους, *Το Σχέδιο Ανάν και η Ευρωπαϊκή Ένωση*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 2003) σελ.90.

³⁰⁸ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 137-138.

³⁰⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *«Σχέσεις Ελλάδος-Τουρκίας: από τη Λωζάνη έως σήμερα»*, Σημειώσεις από προφορικές παραδόσεις του μαθήματος, Πάντειον Πανεπιστήμιο, Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, (Αθήνα:2013), σελ. 149.

του ζητήματος των βρετανικών βάσεων στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι οποίες καταργούν την άσκηση κυριαρχίας της σε τμήμα του εδάφους της και αποτελούν ένα από τα χειρότερα κατάλοιπα της αποικιοκρατίας. Το καθεστώς αυτό δεν μπορεί να βρει έρεισμα στο διεθνές δίκαιο. Η επιδιωκόμενη αποστρατικοποίηση του νησιού και η επιστροφή στο καθεστώς του 1960, άφηνε ασαφές το μέλλον των βρετανικών στρατευμάτων στις αντίστοιχες βάσεις επί της Κύπρου. Με το Σχέδιο Ανάν, όχι απλώς διατηρείτο το εν λόγω καθεστώς, αλλά επεδιώκετο και η νομιμοποίησή του μέσω σχετικών ειδικών ρυθμίσεων περί των βάσεων και του Δικαίου της Θαλάσσης, αναφορικά με το οποίο, απεκλείετο η άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων από την Κυπριακή Δημοκρατία στη θαλάσσια περιοχή ενώπιον των βάσεων.³¹⁰

Ο όρος αποστρατικοποίηση, είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένος με το έδαφος και την απομάκρυνση από αυτό δυνάμεων και είναι διάφορος από τον όρο «*διαρκής ουδετερότητα*» (υπήρχε στις πρόνοιες του Σχεδίου Ανάν και αφορά τη δέσμευση ενός κράτους εν καιρώ ειρήνης να βρίσκεται εκτός στρατιωτικών συμμαχιών, να μην λάβει μέρος σε πόλεμο και να μην επιτρέψει να χρησιμοποιήσουν το έδαφός του τρίτα κράτη για στρατιωτικούς σκοπούς).³¹¹ Ποιο ορθός θα μπορούσε να ευσταθεί ο όρος αφοπλισμός για τις δυνάμεις των Τούρκων και Ελληνοκυπρίων στο νησί, εκτός και αν με τον όρο αποστρατικοποίηση, υπολόγιζε ο Γ.Γ. του ΟΗΕ σε πλήρη απομάκρυνση όλων των στρατιωτικών δυνάμεων της Κύπρου μετά το 2018 ή την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένων και των βρετανικών βάσεων και δυνάμεων.³¹²

ια. Από το Σχέδιο Ανάν (2004) στο σήμερα (2018)

(1) **Γεωπολιτικό Περιβάλλον.** Από το 2003 μέχρι και το 2014 ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν του κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης θα είναι ο πρωθυπουργός της Τουρκίας, ενώ είχε διατελέσει και δήμαρχος της Κωνσταντινούπολης από 1994 μέχρι το 1998. Από το 2014 μέχρι σήμερα είναι ο Πρόεδρος και «Σουλτάνος» της Τουρκίας. Πρεσβεύει μέχρι σήμερα το Νέο- Οθωμανισμό και έχει συγκρουσθεί

³¹⁰ Ιωάννης Θ. Μάζης, Παρουσίαση «Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδας Κύπρου», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

³¹¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 251.

³¹² *Ibid*, σελ. 249-258.

επανεπιλημμένα με το στρατιωτικό Κεμαλικό κατεστημένο της Τουρκίας. Τελευταία πράξη υπήρξε το «στημένο» για πολλούς πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016. Οι νεοοθωμανοί έχουν καταφέρει να ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό κρίσιμους μηχανισμούς της Τουρκίας. Το Κουρδικό που τον Σεπτέμβριο του 2017 έλαβε νέα τροπή μετά το δημοψήφισμα των Κούρδων του Β. Ιράκ για ανεξαρτησία, η μη ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. και οι πολύ κακές σχέσεις της με αυτή, το προσφυγικό, το Ισλαμικό Κράτος και ο πόλεμος της Συρίας, σε συνδυασμό με τις διαδοχικές αλλαγές στις Ισραηλινο-τουρκικές και τις Ρωσο-τουρκικές σχέσεις, και τη δυσμενή οικονομική της κατάσταση, δημιουργούν ένα εκρηκτικό μείγμα εσωτερικών και εξωτερικών προκλήσεων για την Τουρκία που επηρεάζει αναμφίβολα και το Κυπριακό. Το Ισραήλ υποχρεώνεται να αποδεχθεί ένα αυξημένο γεωπολιτικό ρόλο της Τουρκίας στην περιοχή.³¹³

Η Ελλάδα από την ευδαιμονία του 2004 με τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας και το Ευρωπαϊκό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου, έφτασε στην πολιτική και οικονομική κρίση το 2009 και ουσιαστικά στις «μνημονιακές» κυβερνήσεις ή συγκυβερνήσεις από τότε μέχρι και σήμερα. Το Κυπριακό, υπήρχε μεν στην ατζέντα των εθνικών θεμάτων, όμως η δημοσιοοικονομική κατάσταση δεν επέτρεψε στη Αθήνα την παρέμβασή της για θετική εξέλιξη στο θέμα.

(2) Πολιτική Διάσταση. Στις 15 Ιουνίου του 2006, ο Κόφι Ανάν δήλωνε ότι, η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. είχε περιπλέξει το Κυπριακό και την επίλωσή του. Η «ΤΔΒΚ» παρέμενε μία γκρίζα πραγματικότητα, ανύπαρκτη κατά το διεθνές δίκαιο και πολιτικά όσο και κοινωνικά απομονωμένη.

Η λειτουργία τεχνικών επιτροπών για τα ζητήματα που αφορούν στην καθημερινότητα των δύο κοινοτήτων, υπήρξε ένα βήμα προσέγγισης μετά το αρνητικό δημοψήφισμα του 2004. Ένα σχέδιο τύπου Ανάν με αναθεωρήσεις για να εκπληρώνονται οι απαιτήσεις των εκατέρωθεν κοινοτήτων θα επιστρέψει σε ένα νέο γύρο διαπραγματεύσεων. Από το καλοκαίρι του 2006, κι ενώ οι διαπραγματεύσεις της Τουρκίας με την Ε.Ε. έχουν ήδη ξεκινήσει από τον Οκτώβριο του 2005, ένας νέος γύρος πρωτοβουλιών υπό την αιγίδα του ΟΗΕ είναι σε εκκίνηση. Η έναρξη επιβεβαιώθηκε με την επίσκεψη του αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα Ibrahim Gabari

³¹³ Σταύρος Λυγερός, Κώστας Μελάς, *Μετά τον Ερντογάν τι;: Η ρεβάνς του Πολιτικού Ισλάμ- ΑΟΖ, Κύπρος και διενέξεις στη Μεσόγειο- Το καρκίνωμα του Κουρδικού- Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, (Αθήνα: Πατάκη, 2013), σελ. 545-553.

στη Λευκωσία, και τη συνάντησή του με τους δύο ηγέτες χωριστά.³¹⁴ Το κείμενο της συμφωνίας κορυφής Παπαδόπουλου-Ταλάτ, (από 17 Απρ 2005, ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ νέος πρόεδρος της «ΤΔΒΚ») στις 08 Ιουλίου 2006, περιέχει τα ακόλουθα:³¹⁵

«Δέσμη αρχών

1. 1. Δέσμευση για την ενοποίηση της Κύπρου, βασισμένη σε μία διζωνική - δικοινοτική ομοσπονδία και πολιτική ισότητα, όπως προκύπτει από τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας.

2. 2. Αναγνώριση του γεγονότος ότι η παρούσα κατάσταση είναι απαράδεκτη και ότι η περαιτέρω συνέχισή της θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για τουρκοκύπριους και ελληνοκύπριους.

3. 3. Δέσμευση στην πρόταση ότι μία συνολική ρύθμιση είναι εξίσου επιθυμητή και δυνατή και δεν θα έπρεπε να καθυστερήσει περαιτέρω.

4. 4. Συμφωνία έναρξης μίας άμεσης διαδικασίας που θα περιλαμβάνει δικοινοτική συζήτηση θεμάτων που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή του λαού και συγχρόνως εκείνα που αφορούν πραγματικά προβλήματα, αμφότερα των οποίων θα συνεισφέρουν σε μία συνολική ρύθμιση.

5. 5. Δέσμευση ώστε να επιβεβαιωθεί ότι η «σωστή ατμόσφαιρα» προεξάρχει για να είναι επιτυχής αυτή η διαδικασία. Σε αυτή τη σχέση, η οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης είναι ουσιώδης, τόσο όσον αφορά τη βελτίωση της ατμόσφαιρας, όσο και σε σχέση με τη βελτίωση της ζωής τουρκοκυπρίων και ελληνοκυπρίων. Επίσης, με αυτή τη σχέση πρέπει να τεθεί ένα τέλος στο επιλεγόμενο «παιχνίδι κατηγοριών».

Απόφαση των δύο ηγετών.

Η Τεχνική Επιτροπή για τα ζητήματα που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή του λαού, θα ξεκινήσει τις εργασίες της στο τέλος Ιουλίου,[2006] με την πρόβλεψη ότι, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, οι δύο ηγέτες θα έχουν ήδη ανταλλάξει μία λίστα υπαρκτών προβλημάτων της οποίας τα περιεχόμενα θα συζητηθούν από δικοινοτικές ομάδες εργασίας, αποτελούμενες από ειδικούς και θα τελειοποιηθούν από τους ηγέτες. Οι δύο ηγέτες θα συναντιούνται παραπέρα, σε χρονικό διάστημα που θα κρίνεται

³¹⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 382.

³¹⁵ Συμφωνία Κορυφής 8^{ης} Ιουλίου 2006 για το Κυπριακό, [Greek American News Agency http://www.greekamericannewsagency.com/index.php/2010-01-19-17-50-12/2010-01-21-18-33-54/2743-](http://www.greekamericannewsagency.com/index.php/2010-01-19-17-50-12/2010-01-21-18-33-54/2743-) (έγινε πρόσβαση στις 25 Αυγούστου 2017).

κατάλληλο, για να δίνουν κατευθύνσεις στις δικοινοτικές ομάδες εργασίας των ειδικών αλλά και για να επιβλέπουν τη δουλειά των Τεχνικών Επιτροπών».

Η συμφωνία αυτή, έτυχε της επιδοκμασίας της Ε.Ε. Επιπλέον η Τουρκία ακολουθώντας τη λογική των παραχωρήσεων καλής θέλησης πριν τη σύνοδο κορυφής της Ε.Ε. στις 14 και 15 Δεκεμβρίου 2006, υπέβαλε στη Φιλανδική προεδρία πρόταση, με την οποία εξέφρασε τη βούλησή της να ανοίξουν λιμάνια και αεροδρόμια σε σκάφη της κυπριακής σημαίας, με ταυτόχρονο άνοιγμα του αεροδρομίου της Τύμπου (Ercan) και με αντάλλαγμα την άρση της απομόνωσης της τουρκοκυπριακής πλευράς. Η υποχρέωση αυτή, απορρέει από το πρωτόκολλο επέκτασης τελωνειακής σύνδεσης της Ε.Ε. με την Τουρκία, το οποίο πλανάται ως μη εκτελεστό από την Τουρκία και το οποίο είχε συνδέσει με την επίλυση του Κυπριακού. Η φιλανδική προεδρία δεν απεδέχθη τη διατύπωση αυτή σύνδεσης της εφαρμογής του πρωτοκόλλου τελωνειακής σύνδεσης με την επίλυση του Κυπριακού που επιχείρησε η Τουρκία.³¹⁶

Τον Ιανουάριο του 2007, αναλαμβάνει τα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα το ΟΗΕ μέχρι τα τέλη του 2016, ο Νοτιοκορεάτης τέως υπουργός των εξωτερικών της χώρας του, Μπαν Κι-μουν.

Την 1^η Ιανουαρίου του 2008, η Κύπρος και η Μάλτα θα γίνουν η 14^η και η 15^η αντίστοιχα χώρες της Ε.Ε., μέλη της Ευρωζώνης, ανοίγοντας νέους ορίζοντες και δυνατότητες για την κυπριακή οικονομία. Το 2008 μετά την εκλογή Χριστόφια στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, συνεχίστηκαν οι διαπραγματεύσεις με τις Ομάδες Εργασίας και οι Τεχνικές Επιτροπές που δημιουργήθηκαν, προετοιμάζαν το έδαφος σχετικά με τις απευθείας διαπραγματεύσεις Χριστόφια- Ταλάτ, οι οποίες θα άρχιζαν τον Ιούνιο του 2008. Στις 3 Απριλίου 2008, σε μία συμβολική κίνηση, οι δύο πλευρές έπειτα από πολύμηνες συζητήσεις στο νησί, άνοιξαν τη νεκρή ζώνη στην προέκταση της οδού Λήδρας στη Λευκωσία, με χιλιάδες ελληνοκύπριους κυρίως να θέλουν να περάσουν στα κατεχόμενα εδάφη, ελπίζοντας σε ένα καλύτερο αύριο για τις χαμένες τους περιουσίες και τα χωριά τους. Αυτό όμως που κατέστη μία τραγική πραγματικότητα, την οποία έζησα προσωπικά, είναι ότι, το άνοιγμα της οδού Λήδρας από πόθος για επιστροφή στις χαμένες πατρίδες, κατάντησε να γίνει σημείο εμπορικής συναλλαγής με οφέλη κυρίως προς τους τουρκοκύπριους για προμήθεια από τους καταναλωτές που προέρχονταν από την ελεύθερη Κύπρο, ειδών ρουχισμού

³¹⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 383-384.

και αξεσουάρ (τσάντες, δερμάτινα κτλ) ακριβών οίκων μόδας και άλλων Brands, «μαϊμού», σε χαμηλές τιμές ευρώ.

Τα σημαντικότερα δεδομένα στο Κυπριακό που κληρονόμησε από τον Τάσσο Παπαδόπουλο ο Χριστόφιας ήταν:³¹⁷

(α) Την πολιτική και οικονομική αναβάθμιση του καθεστώτος των Κατεχομένων. Η «*ταϊβανοποίηση*» των Κατεχομένων συνεχίστηκε και ενισχύθηκε από τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τις αναβαθμισμένες επαφές τουρκοκυπρίων αξιωματούχων σε διάφορες ευρωπαϊκές και μη χώρες, τις επισκέψεις ευρωπαίων και άλλων πολιτικών προσώπων στα Κατεχόμενα μέσω του αεροδρομίου Τύμπου, την απευθείας τουριστική σύνδεση των Κατεχομένων με τρίτες χώρες κτλ. Η απόφαση του ΕΔΑΔ της 22^{ας} Απριλίου 2008 να επικυρώσει τον «φιλικό διακανονισμό» μεταξύ ελληνοκύπριου αιτητή με την «Επιτροπή Αποζημιώσεων» των Κατεχομένων νομιμοποιεί τη φόρμουλα της ανταλλαγής περιουσιών. Αυτή η εξέλιξη δημιούργησε ένα ακόμη αρνητικό προηγούμενο και επιβεβαίωσε την εκτίμηση ότι η παρέλευση του χρόνου, λειτουργεί εναντίον των ελληνοκυπριακών συμφερόντων.

(β) Στα χρόνια που πέρασαν από το 2004, ο οικοδομικός «οργανισμός» συνεχίστηκε αμείωτος και επεκτάθηκε σε περιοχές με καθαρά ελληνοκυπριακές περιουσίες όπως η Καρπασία και η Μόρφου. Αυτή η εξέλιξη δημιούργησε αρνητικά για τις ελληνοκυπριακές θέσεις, δεδομένα, τα οποία περιπλέκουν ακόμη περισσότερο το ευαίσθητο θέμα του περιουσιακού.

(γ) Από το 2004 ως το 2008, ο αριθμός των τουρκικών στρατευμάτων και των εποίκων, αυξήθηκε σημαντικά. Σύμφωνα με στοιχεία της κυβέρνησης Παπαδόπουλου το 2004, ο αριθμός των τουρκικών στρατευμάτων ήταν περίπου 35.000. Το 2008, υπολογίστηκαν πως ήταν στις 45.000. Οι έποικοι από 120.000 που ήταν το 2004, το 2008, έφτασαν σχεδόν τις 160.000.

(δ) Η Κύπρος λόγω της μη λύσης του Κυπριακού παρέμενε και παραμένει μέχρι και σήμερα (2018) εκτός του χώρου Σένγκεν και δεν μπορεί να συμμετάσχει σε σημαντικές ευρωπαϊκές διαδικασίες όπως είναι η πολιτική της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας.

(ε) Κατά την πενταετία Παπαδόπουλου, οι σχέσεις Ελληνοκυπρίων και

³¹⁷ Φίλιππος Σαββίδης, *Μία δεύτερη ευκαιρία για την Κύπρο*, Το Βήμα, 24 Απρ 2008, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=235119>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Σεπτεμβρίου 2017).

Τουρκοκυπρίων έφτασαν στο χειρότερο σημείο τους. Το χάσμα μεταξύ των δύο κοινοτήτων διευρύνθηκε επικίνδυνα.

Ως βάση για την επίλυση του Κυπριακού η περίοδος Χριστόφια, είχε το ομοσπονδιακό μοντέλο οργάνωσης για την πολιτική συγκρότηση της ενοποιημένης Κύπρου. Ο συγκεκριμένος διαχρονικός στόχος όλων των κυβερνήσεων από τη δεκαετία του 1970 για διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία ήταν στρατηγικός μονόδρομος. Επίσης οι διαπραγματεύσεις την περίοδο αυτή, αφορούσαν ζητήματα που σχετιζόνταν με την πληθυσμιακή, πολιτιστική, θεσμική και κοινωνική υπόσταση του ψευδοκράτους και τους κινδύνους που θα συνεπάγονταν για την Κυπριακή Δημοκρατία και τον ελληνισμό, η επιδιωκόμενη συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων με τη μορφή των συνιστώντων κρατιδίων σε μία ομοσπονδία.³¹⁸

Όπως είχε προβλεφθεί μερικώς από τη συμφωνία της 8^{ης} Ιουλίου 2006, συγκροτήθηκαν έξι ομάδες εργασίας και επτά τεχνικές επιτροπές, αποτελούμενες από Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους που ανέλαβαν να προετοιμάσουν το έδαφος για την τελική διαπραγμάτευση σε επίπεδο ηγεσίας. Ο πρώτος γύρος αυτών των διαπραγματεύσεων, ξεκίνησαν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ το 2008 και κράτησε έως τον Ιανουάριο 2009, μεταξύ του προέδρου Δημήτρη Χριστόφια και του Μεχμέτ Αλί Ταλάτ όπου σημειώθηκε πρόοδος στα κεφάλαια της διακυβέρνησης και κατανομής εξουσιών, το κεφάλαιο της οικονομίας και το κεφάλαιο που είχε σχέση με τα θέματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξαν, η προσωπική φιλία και οι κοινές πολιτικές καταβολές των δύο ανδρών. Επίσης κατέληξαν σε μία πρώτη συμφωνία σε μη θεμελιώδη ζητήματα του Κυπριακού, όπως στα θέματα οικονομίας, ενώ συμφώνησαν να προωθήσουν, τη διάνοιξη του σημείου διέλευσης Κάτω Πύργου-Λιμνίτη, η οποία έγινε στις 14 Οκτωβρίου του 2010. Στα υπόλοιπα τρία κεφάλαια του Κυπριακού που ήταν το περιουσιακό, το εδαφικό και το κεφάλαιο της ασφάλειας και των εγγυήσεων δεν είχε επιτευχθεί πρόοδος. Δραματική διαφοροποίηση στις διαχρονικές θέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1977 και εντεύθεν, αποτέλεσε το Κοινό Ανακοινωθέν Χριστόφια-Ταλάτ, στις 23 Μαΐου 2008, που περιείχε αναφορές σε «Συνεταιρισμό δύο Συνιστώντων Κρατών»: *«διζωνική, δικοινοτική Ομοσπονδία με πολιτική ισότητα»*, *«Αυτός ο συνεταιρισμός θα έχει μια Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση με μια και μόνη διεθνή προσωπικότητα, καθώς και μια Τουρκοκυπριακή Συνιστώσα Πολιτεία και μια Ελληνοκυπριακή Συνιστώσα Πολιτεία, οι οποίες θα έχουν*

³¹⁸ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκι, 2012), σελ.23.

ισότιμο καθεστώς», θέτοντας ταφόπλακα στη διαπραγματευτική πορεία του Κυπριακού, όπως αυτή είχε τροχιοδρομηθεί από τη Συμφωνία της 8^{ης} Ιουλίου 2006.³¹⁹ Με το Ψήφισμα του, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στις 15 Ιουνίου του 2010 (αρ. 1930) υιοθέτησε τη συγκεκριμένη διατύπωση. Το κείμενο στην αγγλική έγραφε για τις δράσεις που καλούσε τις δύο πλευρές : «*The talks were established in 2008 with the aim of working towards a bi-federal, bi-zonal with political equality*».³²⁰

Στη δεύτερη συνάντηση Χριστόφια-Ταλάτ (1^{ης} Ιουλίου 2008), οι δύο ηγέτες συζήτησαν για τα θέματα της μίας και μόνης κυριαρχίας και ιθαγένειας.

Το Σεπτέμβριο 2009, ξεκίνησε ο δεύτερος γύρος διαπραγματεύσεων χωρίς όμως κάποια πρόοδο. Το 2010, μετά από προτροπή του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Μπαν Κι-μουν, οι συνομιλίες συνεχίστηκαν χωρίς πάλι κάποια πρόοδο μεταξύ του Δ. Χριστόφια και του νέου αδιάλλακτου εθνικιστή ηγέτη του ψευδοκράτους, Ντερβίς Ερογλου (Derviş Eroğlu). Οι απευθείας διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν την επόμενη χρονιά πάνω σε ζητήματα ιθαγένειας και εσωτερικής ασφάλειας. Παρά το γεγονός ότι οι συνομιλίες εντατικοποιήθηκαν, κατέληξαν τελικά σε αδιέξοδο καθώς υπαναχώρησε η τουρκοκυπριακή πλευρά ακόμα και σε θέματα στα οποία είχε παρατηρηθεί ως ένα βαθμό σύγκλιση.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί στην παρούσα μελέτη, από τις 15 Νοεμβρίου του 1983 ο Denktash με τις ευλογίες της Άγκυρας ανακήρυξε, το ψευδοκράτος με την ονομασία «ΤΔΒΚ». Αμέσως μετά μεταφέρθηκαν στο ψευδοκράτος παράνομα και μέχρι σήμερα, μεγάλος αριθμός εποίκων με λερωμένο ποινικό μητρώο στην Τουρκία και από άλλες περιοχές του πλανήτη και πολιτογραφήθηκαν ως «Κύπριοι πολίτες» με σκοπό είτε τον εποικισμό είτε και το ξέπλυμα «μαύρου χρήματος». Η συντριπτική πλειονότητα αυτών των κατοίκων, όταν τον Απρίλιο του 2003 άνοιξαν οδοφράγματα και τους επιτράπηκε η ελεύθερη και υπό όρους διέλευση πολιτών από και προς τα κατεχόμενα, έσπευσε και έλαβε κυπριακά διαβατήρια, ενώ παραχωρήθηκαν από την Κυπριακή Δημοκρατία και άλλα δικαιώματα όπως δωρεάν νοσηλεία σε δημόσια νοσοκομεία, κοινωνική ασφάλιση κ.α. Τον Οκτώβριο του 2010 οι παράνομες αρχές

³¹⁹ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012), σελ. 79-82.

³²⁰ United Nations Security Council resolutions, No 1930, June 15, 2010.

του ψευδοκράτους άφησαν να διαρρεύσει ότι ο πληθυσμός του ξεπερνά τις 700.000, προσεγγίζει δηλαδή τον πληθυσμό των ελεύθερων περιοχών.³²¹

Η Αραβική Άνοιξη από τις 18 Δεκεμβρίου 2010, είχε δύο καταλυτικές συνέπειες που επηρέασαν το Κυπριακό. Ο νέος ρόλος που διεκδικεί η Τουρκία του Ερντογάν στο πλαίσιο της νέο-οθωμανικής της στρατηγικής στον ισλαμοαραβικό κόσμο και η επιδείνωση των σχέσεων της με το Ισραήλ και η σύσφιξη των σχέσεών της με το Ιράν, κυρίως λόγω του κοινού τους εχθρού, των Κούρδων. Ο Εμφύλιος πόλεμος στη Συρία και οι μέχρι σήμερα συνέπειες του, προδιαγράφουν αλλαγές στο γεωπολιτικό χάρτη της Μέσης Ανατολής με τους Κούρδους, πέραν του Βορείου Ιράκ να επιδιώκουν με την «συμπαράσταση» του παγκόσμιου ηγεμόνα ΗΠΑ, τη δημιουργία ενός διευρυμένου Κουρδικού κράτους με τμήματά του στη Βόρεια Συρία, το Ιράν, το Ιράκ και πιθανόν και της Ανατολικής Τουρκίας.

Επιπλέον το πρώτο εξάμηνο του 2011, σε διάφορες πόλεις της «ΤΔΒΚ», με αφορμή τη μείωση της χρηματοδότησης της οικονομίας της από την Τουρκία, συνδικάτα και ΜΚΟ διαδήλωσαν δυναμικά, με το αίτημα να τους επιτραπεί επιτέλους να διαχειρίζονται μόνοι τις τύχες τους, να διατηρήσουν την «ταυτότητά τους» και να σταματήσει το μεταναστευτικό κύμα προς τα κατεχόμενα. Διατράνωσαν επίσης για πρώτη φορά τη βούλησή τους για τη μετατροπή των σχέσεων Τουρκίας-«ΤΔΒΚ» σε σχέσεις μεταξύ δύο ισότιμων κρατών!³²²

Το θανατηφόρο συμβάν που προκλήθηκε στη Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί, λίγο έξω από το Ζύγι της Κύπρου, προκάλεσε τριγμούς στην οικονομία της Δημοκρατίας. 13 άνθρωποι σκοτώθηκαν και 62 τραυματίστηκαν εκείνο το σούρουπο της 11^{ης} Ιουλίου του 2011. Βρισκόμουν στο νησί με μετάθεση και έζησα όλο τον πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό απόηχο του συμβάντος. Η ζημιά πολιτική, οικονομική, κοινωνική, και θεσμική που προκλήθηκε, ήταν μία από τις αιτίες κατάρρευσης της οικονομίας του νησιού λίγο αργότερα. Οι ζημιές στο εργοστάσιο παραγωγής ενέργειας της ΑΗΚ (η ελληνική ΔΕΗ), ξεπέρασαν το 1 δις ευρώ. Το οικονομικό σύστημα της Κύπρου ήδη μαστιζόταν από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μικρών αλλά κυρίως μεγαλο-οφειλετών επιχειρηματιών, προς τις τράπεζες. Η οικονομική ευμάρεια των πολιτών, ήταν τις περισσότερες φορές εικονική πραγματικότητα. *«Όλοι χρωστούνε δαμέ Γιάννη μου. Μην τους βλέπεις με τα διπλά αυτοκίνητα και τα μεγάλα σπίτια. Οι περισσότεροι έχουν βάλλει δάνειο»,* μου

³²¹ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012), σελ.55-70.

³²² *Ibid*, σελ. 87-88.

έλεγαν οι καλοί και πιστοί μου φίλοι στο νησί. Η χαρακτηριστική βολή στην οικονομία της Κυπριακής Δημοκρατίας, με ΑΕΠ στα 18,5 δις ευρώ περίπου, που δεν είχε καταφέρει να κατανοήσει τον τρόπο λειτουργίας του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού συστήματος, ήρθε με την επιβολή capital control στις 13 Μαρτίου 2013 (θα διαρκέσουν 2 έτη) και το κούρεμα των τραπεζικών ομολόγων (πλην των συνεργατικών τραπεζών) σε ποσοστό 47,5% σε όλες τις ανασφάλιστες καταθέσεις άνω των 100.000 ευρώ και τη συγχώνευση της Λαϊκής (κακής) με την Τράπεζα Κύπρου (υγιής).

Η νεοεκλεγείσα τότε κυβέρνηση του Προέδρου Νίκου Αναστασιάδη του ΔΗΣΥ στις 24 Φεβρουαρίου του 2013, πέραν από το Κυπριακό ζήτημα, έπρεπε τώρα να διαχειριστεί και μία ακόμη πιο ρεαλιστική κρίση, αυτή της οικονομίας και του λαού που επέρριπτε τις ευθύνες σε όλους τους πολιτικούς, γιατί όπως έλεγαν: «*Τα ήξεραν όλοι και κανείς δεν μίλαγε*».

Ο Νίκος Αναστασιάδης παρά τις δυσχέρειες στην οικονομία έπειτα από παρακίνηση της υφυπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ Βικτόρια Νούλαντ και τη σύμφωνη γνώμη της Ελληνικής κυβέρνησης, στις 07 Φεβρουαρίου 2014 με Πρωθυπουργό τον Αντώνη Σαμαρά, θα αποφασίσει να ξεκινήσει ένα νέο κύκλο διαπραγματεύσεων, οι οποίες είχαν ουσιαστικά σταματήσει το 2012. Στις 18 Δεκεμβρίου του 2013, ο Πρόεδρος Αναστασιάδης σε προσχέδιο που υπέβαλε προς διαπραγμάτευση, περιείχε τρία βασικά αιτήματα της Κυπριακής Κυβέρνησης, τα «*Three Singles*»: «*Το νησί θα έχει μια ενιαία νομική προσωπικότητα, μια κυριαρχία και μία ιθαγένεια. Η ενωμένη Κύπρος θα αποτελεί μια δικαιοδική, διζωνική ομοσπονδία με πολιτική ισότητα. Το ομοσπονδιακό Σύνταγμα, θα ορίζει ότι η ενωμένη κυπριακή ομοσπονδία θα αποτελείται από δύο συνιστώντα ίσα κράτη*».³²³

Με το κοινό ανακοινωθέν, στις 11 Φεβρουαρίου του 2014, στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας, (αεροδρόμιο φάντασμα στη νεκρή ζώνη υπό τον ΟΗΕ από το 1974, που παραδόθηκε από την ΕΛΔΥΚ στον ΟΗΕ) μεταξύ του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκου Αναστασιάδη και του Τουρκοκύπριου ηγέτη, Ντερβίς Έρογλου, το οποίο ανέγνωσε η Λίζα Μπάντεχαϊμ, ειδική αντιπρόσωπος του Γ.Γ. του ΟΗΕ, επρόκειτο να ξεκινούσαν εντός ολίγων ημερών, οι συνομιλίες από τους

³²³ Κυπριακό: Συμφώνησαν σε κοινό ανακοινωθέν Αναστασιάδης – Έρογλου, Χαρετίτσει η ΕΕ, ΗΛΥΓΗ, 11 Φεβ. 2014, <http://www.avgi.gr/article/10937/1857669/kypriako-symphonesan-se-koino-anakoinothen-anastasiades-eroglou-chairetizei->, (έγινε πρόσβαση στις 24 Σεπτεμβρίου 2017).

διαπραγματευτές Ανδρέα Μαυρογιάννη και Κουτρέτ Οζερσάι.³²⁴

Το κοινό ανακοινωθέν ανέφερε: «Οι δυο ηγέτες είχαν την πρώτη τους συνάντηση σήμερα, υπό την αιγίδα της αποστολής των καλών υπηρεσιών του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε σε φιλικό και εγκάρδιο κλίμα και οι δυο ηγέτες συμφώνησαν στα ακόλουθα:

1. Η παρούσα κατάσταση είναι απαράδεκτη και η παράτασή της θα έχει αρνητικές συνέπειες για τους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους. Οι ηγέτες επιβεβαίωσαν ότι η επίλυση θα έχει θετική επίδραση σε ολόκληρη την περιοχή, ενώ πρωτίστως θα επωφελούνται οι Τουρκοκύπριοι και οι Ελληνοκύπριοι, με σεβασμό στις δημοκρατικές Αρχές, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες, καθώς και τις ξεχωριστές ταυτότητες και την ακεραιότητα αμφοτέρων, διασφαλίζοντας το κοινό τους μέλλον σε μια ενωμένη Κύπρο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2. Οι ηγέτες εξέφρασαν την αποφασιστικότητά τους να επαναρχίσουν δομημένες διαπραγματεύσεις με τρόπο που προσβλέπει σε αποτελέσματα. Όλα τα άλτα βασικά θέματα θα είναι στο τραπέζι και θα συζητηθούν αλληλένδετα. Οι ηγέτες θα έχουν ως στόχο να φτάσουν σε επίλυση το συντομότερο δυνατό και ακολούθως να πραγματοποιήσουν ξεχωριστά και ταυτόχρονα δημοψηφίσματα.

3. Η επίλυση θα βασίζεται σε **δικοινοτική, διζωνική ομοσπονδία με πολιτική ισότητα**, όπως καθορίζεται στα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και τις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου. Η ενωμένη Κύπρος, σαν μέλος των Ηνωμένων Εθνών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **θα έχει μια ενιαία νομική προσωπικότητα και μία κυριαρχία**, η οποία θα καθορίζεται ως η κυριαρχία που απολαμβάνουν όλα τα κράτη- μέλη των Ηνωμένων Εθνών υπό το χάρτη του ΟΗΕ και η οποία προέρχεται εξίσου από Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους. Θα υπάρχει **μια ενιαία κυπριακή ιθαγένεια**, που θα ρυθμίζεται από την ομοσπονδιακή νομοθεσία. Όλοι οι πολίτες της ενωμένης Κύπρου θα είναι και πολίτες είτε του ελληνοκυπριακού συνιστώντος κράτους είτε του τουρκοκυπριακού συνιστώντος κράτους. Αυτή η ιδιότητα θα είναι εσωτερική και θα συμπληρώνει και όχι να αντικαθιστά με οποιοδήποτε τρόπο την ενωμένη κυπριακή ιθαγένεια.

Οι εξουσίες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης καθώς και θέματα που είναι σαφώς συναφή με τις καθορισμένες αρμοδιότητές της **θα προσδιορίζονται από το**

³²⁴ Κυπριακό: Συμφώνησαν σε κοινό ανακοινωθέν Αναστασιάδης – Έρογλου, Χαιρετίζει η ΕΕ, ΗΛΥΓΗ, 11 Φεβ. 2014, <http://www.avgi.gr/article/10937/1857669/kypriako-symphonosan-se-koino-anakoinothen-anastasiades-eroglou-chairetizei->, (έγινε πρόσβαση στις 24 Σεπτεμβρίου 2017).

Σύνταγμα. Το ομοσπονδιακό Σύνταγμα θα προνοεί επίσης ότι το κατάλοιπο εξουσίας θα ασκείται από τα συνιστώντα κράτη. Τα συνιστώντα κράτη θα ασκούν πλήρως και οριστικά όλες τις εξουσίες τους, μακριά από επεμβάσεις από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. **Οι ομοσπονδιακοί νόμοι δεν θα καταπατούν τις νομοθεσίες των συνιστώντων κρατών που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες των συνιστώντων κρατών και οι νομοθεσίες των συνιστώντων κρατών δεν θα καταπατούν ομοσπονδιακούς νόμους που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Οποιαδήποτε διαμάχη σε σχέση με τα παραπάνω θα δικάζεται από το ομοσπονδιακό ανώτατο δικαστήριο. Καμιά από τις δυο πλευρές δεν θα μπορεί να διεκδικεί εξουσία ή δικαιοδοσία στην άλλη.**

4. Η ενωμένη κυπριακή ομοσπονδία θα προκύψει μετά την έγκριση της επίλυσης σε ξεχωριστά ταυτόχρονα δημοψηφίσματα. Το ομοσπονδιακό Σύνταγμα θα ορίζει ότι η ενωμένη κυπριακή ομοσπονδία θα αποτελείται από δύο συνιστώντα κράτη με ίσο καθεστώς. Η δικαιοδοτική, διζωνική φύση της ομοσπονδίας και οι αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η ΕΕ θα διασφαλίζονται και θα γίνονται σεβαστές σε όλο το νησί. Το ομοσπονδιακό Σύνταγμα θα αποτελεί τον ανώτατο νόμο του νησιού και θα δεσμεύει όλες τις εξουσίες της ομοσπονδίας και των συνιστώντων κρατών. Η ένωση ολόκληρης ή μέρους της ομοσπονδίας με οποιαδήποτε άλλη χώρα ή οποιασδήποτε μορφής διχοτόμηση ή απόσχιση ή οποιαδήποτε άλλη μονομερής αλλαγή στην κατάσταση πραγμάτων απαγορεύεται.

5. Οι διαπραγματεύσεις βασίζονται στην αρχή πως τίποτε δεν έχει συμφωνηθεί μέχρι να συμφωνηθούν τα πάντα.

6. Οι διορισμένοι εκπρόσωποι έχουν πλήρη εξουσία να συζητούν οποιοδήποτε θέμα σε οποιαδήποτε στιγμή και πρέπει να απολαμβάνουν παράλληλη πρόσβαση σε όλους τους ενδιαφερόμενους στη διαδικασία, όταν χρειάζεται. Διατηρούν την απόλυτη εξουσία λήψης αποφάσεων. Μόνο μια συμφωνία στην οποία θα καταλήξουν ελεύθερα οι ηγέτες μπορεί να τεθεί σε ξεχωριστά ταυτόχρονα δημοψηφίσματα. Οποιασδήποτε μορφής διαιτησία αποκλείεται.

7. Οι πλευρές θα επιδιώξουν να δημιουργήσουν ένα θετικό κλίμα για να εξασφαλίσουν την επιτυχία των συνομιλιών. Δεσμεύονται να αποφύγουν την απόδοση ευθυνών ή οποιαδήποτε αρνητικά δημόσια σχόλια σχετικά με τις διαπραγματεύσεις. Επίσης δεσμεύονται στις προσπάθειες να εφαρμοστούν μέτρα δόμησης εμπιστοσύνης

που θα παρέχουν μια δυναμική ώθηση στην προοπτική για μια ενωμένη Κύπρο».³²⁵

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα χαιρετίσει την έναρξη των συνομιλιών, με κοινή γραπτή δήλωση που εξέδωσαν οι πρόεδροι της Κομισιόν Ζοζέ Μπαρόζο και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Χέρμαν βαν Ρομπάι. «Η κοινή αυτή δήλωση αναμένεται να βοηθήσει τους δύο ηγέτες προκειμένου να αντιμετωπίσουν άμεσα ζητήματα ουσίας και να προχωρήσουν τάχιστα σε αποτελέσματα στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων, τονίζουν οι δύο Ευρωπαίοι ηγέτες. Με την επανάληψη των συνομιλιών ο ειδικός εκπρόσωπος του προέδρου Μπαρόζο θα συμβάλει ενεργά στην αναζήτηση επικοδομητικών λύσεων, σύμφωνα με το κοινοτικό κεκτημένο, ώστε να αντιμετωπιστούν τα εναπομείναντα προβλήματα. Παράλληλα, η Κομισιόν θα επιταχύνει τις προσπάθειες προκειμένου να βοηθήσει την Τουρκοκυπριακή κοινότητα για την εφαρμογή του κεκτημένου».³²⁶

Ο αντιπρόεδρος των ΗΠΑ Joe Biden, κατέδειξε το έντονο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τη σύντομη επίλυση του Κυπριακού, αφού σημειωτέον έχουν ξεκινήσει από το 2011 στη γειτονική Συρία, αλλαγές που επιδιώκουν τη διασφάλιση οικονομικών στρατηγικών συμφερόντων για αυτές, και στις οποίες, συνυπολογίζουν τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων και εντός της Κυπριακής ΑΟΖ. Στις 22 Αυγούστου του 2014, ο Νορβηγός πολιτικός Έσπεν Μπάρθ Αιντε (Espen Barth Eide) αντικατέστησε τον Αυστραλό Αλεξάντερ Ντάουνερ στα καθήκοντα του ειδικού απεσταλμένου του Γ.Γ του ΟΗΕ και έγινε ο 27^{ος} κατά σειρά ειδικός απεσταλμένος του ΟΗΕ για το Κυπριακό.

Οι συμφωνίες της Κυπριακής Δημοκρατίας με ξένες εταιρείες εξόρυξης υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ από τη δεκαετία του 2000, ώθησε την Τουρκία στην αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων στην ΑΟΖ, παραβιάζοντας το δίκαιο της Θάλασσας (που δεν έχει υπογράψει) από το 2013, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι σήμερα, στέλνοντας το σειсмоγραφικό σκάφος «Μπαρμπαρόζ» για έρευνες ανοικτά της Λεμεσού. Οι συνεχόμενες παραβιάσεις της ΑΟΖ οδήγησαν τον Οκτώβριο του 2014 τον Πρόεδρο Αναστασιάδη στην αποστολή επιστολής στο Γ.Γ. του ΟΗΕ, με την ομόφωνη στήριξη των μελών του Εθνικού Συμβουλίου, αναστέλλοντας τη συμμετοχή του στις συνομιλίες.

³²⁵ *Κυπριακό: Συμφώνησαν σε κοινό ανακοινωθέν Αναστασιάδης – Έρογλου, Χαιρετίζει η ΕΕ, Η ΑΥΓΗ*, 11 Φεβρουαρίου 2014, <http://www.avgi.gr/article/10937/1857669/kypriako-symphonosan-se-koino-anakoinothen-anastasiades-eroglou-chairetizei>, (έγινε πρόσβαση στις 24 Σεπτεμβρίου 2017).

³²⁶ *Ibid.*

Τον Απρίλη του 2015 ο Μουσταφά Ακιντζί, κέρδισε τις εκλογές στο ψευδοκράτος. Οι συνομιλίες ξεκίνησαν εκ νέου στις 28 Μαΐου 2015, μεταξύ Αναστασιάδη και Ακιντζί με την ανακοίνωση 5 νέων Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης στα οποία κατέληξαν οι δύο πλευρές, απευθύνοντας την ίδια ώρα κοινή έκκλησή του Πρόεδρου Αναστασιάδη και του Μουσταφά Ακιντζί για το θέμα των αγνοουμένων.

«Σύμφωνα με τον Ειδικό Σύμβουλο του Γ.Γ. του ΟΗΕ, Έσπεν Μπάρθ Άιντε, οι δύο ηγέτες δεσμεύτηκαν:

- 1. Να εργαστούν περαιτέρω για τη διάνοιξη περισσότερων οδοφραγμάτων. Αρχή γίνεται με το οδόφραγμα Λεύκας-Απλικίου και Δερύνειας.*
- 2. Να συνεχιστούν οι εργασίες για ενοποίηση του συστήματος ηλεκτρισμού.*
- 3. Να εντατικοποιηθούν οι εργασίες για ενοποίηση του δικτύου της τηλεφωνίας.*
- 4. Να γίνουν εργασίες για αποτροπή των παρεμβολών στις ραδιοφωνικές συχνότητες.*
- 5. Να προχωρήσουν στη δημιουργία επιτροπής για την ισότητα των φύλων».*³²⁷

Οι δύο πολιτικοί άνδρες θα συνεχίσουν μέχρι το φθινόπωρο του 2016, τις μεταξύ τους διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ με τον Έσπεν Μπάρθ Άιντε ειδικό του απεσταλμένο, τους Ανδρέα Μαυρογιάνη (ελληνοκυπριακή) και Οζντίλ Ναμί (τουρκοκυπριακή), τη Βικτόρια Νούλαντ (Βοηθό Υπ. Εξωτερικών των ΗΠΑ) και την Ε.Ε. ως παρατηρητή.

Πέντε είναι τα κύρια σημεία των διαπραγματεύσεων μεταξύ Αναστασιάδη και Ακιντζί: Το εδαφικό και η επιστροφή των προσφύγων, το περιουσιακό-αποζημιώσεις, η αποχώρηση όλων των ξένων στρατευμάτων, η κατάργηση των συνθηκών εγγυήσεων και συμμαχίας και η μορφή και λειτουργία της πολιτικής διακυβέρνησης (συννομοσπονδία).

Με τις διαπραγματεύσεις να καταλήγουν στις 22 Νοεμβρίου 2016 σε αδιέξοδο στα κριτήρια του εδαφικού στο Μον Πελεράν της Ελβετίας, οι δύο πλευρές θα επανέλθουν στις 09 Ιανουαρίου 2017 στη Γενεύη στο «Παλάτι των Εθνών» και στις 11 Ιανουαρίου 2017, με το νέο Πορτογάλο Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, Αντόνιο Μανουέλ ντε Ολιβείρα Γκουτέρες, και θα ανταλλάξουν για πρώτη φορά στην ιστορία των διαπραγματεύσεων από το 1976 χάρτες, στους οποίους προνοείται η

³²⁷ «Προώθηση πέντε νέων ΜΟΕ αποφάσισαν Αναστασιάδης – Ακιντζί», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΠΡΟΥ, 28 Μαΐου 2015, <http://www.kathimerini.gr/817262/article/epikairothta/kosmos/prow8hsh-pente-newn-moe-apofasisan-anastasiadhs---akintzi>, (έγινε πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2017).

διατήρηση εδάφους από τους τουρκοκύπριους σε ποσοστό 29,2% της επικράτειας της Κύπρου, ενώ ο Πρόεδρος Αναστασιάδης στο Μον Πελεράν είχε προτείνει το 28%. Οι συζητήσεις περιστράφηκαν γύρω από το περιουσιακό, την ασφάλεια, τις εγγυήσεις και την οικονομία- Ε.Ε. κυρίως για τη χρηματοδότηση της εφαρμογής της λύσης. Στις 12 Ιανουαρίου 2017 θα αποφασιστεί η συνέχιση των διαπραγματεύσεων από τεχνικές ομάδες στις 18 του ίδιου μήνα.

Στις 16 Φεβρουαρίου 2017, θα αποχωρήσει ο Ακιντζί από τις συνομιλίες, θέτοντας θέμα για την απόφαση της Βουλής της Κυπριακής Δημοκρατίας να τιμάται στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης, η επέτειος του ενωτικού δημοψηφίσματος του 1950. Στις 2 Απριλίου 2017 έχουμε επανεκκίνηση των διαπραγματεύσεων στο Λήδρα Πάλλας της Λευκωσίας.

Οι τελευταίες μέχρι και σήμερα διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό θα πραγματοποιηθούν στο Κραν – Μοντανά της Ελβετίας από τις 28 Ιουνίου μέχρι τις 7 Ιουλίου 2017. Συμμετείχαν από ε/κ πλευράς οι Αναστασιάδης, Μαυρογιάνης, Χριστοδουλίδης, από τ/κ Ακιντζί, Ναμί, από την Ελλάδα, ο Υπ. Εξωτερικών Ν. Κοτζιάς, από την Τουρκία ο Μεβλούτ Τσαβούσογλου, από τη Μ. Βρετανία ο Υφυπουργός Εξωτερικών, σερ Άλαν Ντάνκαν, της Ύπατης Εκπρόσωπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας Φεντερίκα Μογκερίνι και του Έσπεν Μπάρθ Άιντε του ΟΗΕ. Η αδιάλλακτη στάση της Τουρκίας στη μη αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής, ήταν η κύρια αιτία αποτυχίας των διαπραγματεύσεων, ανοίγοντας διάπλατα τις υποθέσεις για «βελούδινο διαζύγιο» και την οριστική διχοτόμηση της νήσου.

Στις 10 Ιουλίου 2017, ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Νίκος Κοτζιάς δήλωσε για τη σύσκεψη στο Κραν Μοντανά της Ελβετίας για το Κυπριακό: «*Η Τουρκία θέλει να μπορεί να επεμβαίνει σε ένα ανεξάρτητο κράτος*».³²⁸

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση του υπουργού Εξωτερικών, Νίκου Κοτζιά σε σχέση με τον ισχυρισμό της Τουρκίας ότι η Αθήνα ευθύνεται για το «*ναυάγιο*» της Διάσκεψης για το Κυπριακό στο Κραν - Μοντανά της Ελβετίας: «*Για να είμαι συγκεκριμένος: Τι θέλανε οι Τούρκοι; Να συμφωνήσει η Ελλάδα να κρεμάσουν στο πυροβόλο του τανκς που θα εισβάλλει στην Κύπρο τη συμφωνία με την υπογραφή της Ελλάδος ότι μπορεί να μπαίνουνε όποτε θέλουμε στην Κύπρο;*», τόνισε ο κ. Κοτζιάς

³²⁸ Κοτζιάς για Κυπριακό: «*Η Τουρκία θέλει να μπορεί να επεμβαίνει σε ένα ανεξάρτητο κράτος*», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ <http://www.kathimerini.gr/917756/article/epikairothta/politikh/kotzias-gia-kypriako-h-toyrkia-8elei-na-mporei-na-epemvainei-se-ena-ane3arthto-kratos>, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

κατά τη διάρκεια κοινής συνέντευξης Τύπου με το Σέρβο ομόλογό του, Ίβιτσα Ντάτσιτς. «Του το είπα [του Μ. Τσαβούσογλου] και θύμωσε λίγο αλλά πρέπει να το καταλάβει. Θέλανε ο στρατός που ετοίμασε το πραξικόπημα στην Τουρκία και του οποίου ο επικεφαλής των κατοχικών στρατευμάτων συνελήφθη στα κατεχόμενα, ως πραξικοπηματίας μαζί με δέκα ανώτερους αξιωματικούς, αυτός ο στρατός των πραξικοπηματιών να είναι εγγυητής της Δημοκρατίας και της συνύπαρξης των δύο Κοινοτήτων στην Κύπρο», εξήγησε ο ίδιος. Παράλληλα, ανέφερε στον Τούρκο ομόλογό του πως οι αντιλήψεις τους «ξεπερνούν και καταρρακώνουν την παράδοση του δυτικού διαφωτισμού αλλά και της δυτικής πολιτικής κουλτούρας. Ο στρατός είναι υποταγμένος στην πολιτική και δεν είναι αυτός ο φορέας, ο έχων το δικαίωμα να αποφασίζει επί της πολιτικής», είπε.³²⁹

Απαντώντας ειδικότερα σχετικά με το παιχνίδι ευθυνών που άρχισε η Άγκυρα, εξήγησε ότι είναι τόσο φανερό η ευθύνη της Τουρκίας για την κατάρρευση των συνομιλιών όσο φανερό είναι και αυτό που ζητούσε ενάντια στη Δημοκρατία, στον πολιτικό μας πολιτισμό και στο διεθνές δίκαιο.³³⁰

«Η Τουρκία ομολόγησε ότι μας “δούλενε” πέντε μέρες ότι δεν μπορεί, δεν θέλει ή δεν προτίθεται να κάνει αυτόν το συμβιβασμό μόλις ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ αποφάσισε τον υποτιθέμενο συμβιβασμό να το βάλει στο χαρτί καθώς ο κ. Τσαβούσογλου παρίστανε ότι ήταν έτοιμος να συμβιβαστεί», υποστήριξε ο υπουργός Εξωτερικών.³³¹

Ο κ. Κοτζιάς περιέγραψε επίσης αναλυτικά τα γεγονότα: «Η Τουρκία κατέθεσε στην Ελβετία ένα χαρτί μισής σελίδας πανομοιότυπο με το κείμενο που κατέθεσαν οι Τουρκοκύπριοι. Σε αυτό επεδίωκε να διατηρήσει και τα επεμβατικά της δικαιώματα και τις συνθήκες συμμαχίας και εγγυήσεων. Στη συνέχεια υποτίθεται ότι έγινε πιο ευέλικτη και ότι θα δεχόταν συμβιβαστικές λύσεις. Όταν ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ, όπως λέει και η ανακοίνωση που εκδώσαμε ως Υπουργείο Εξωτερικών, προχθές, αποφάσισε να καταγράψει σε μια μικρή παράγραφο τις συμφωνίες, για να μπορέσουμε να συνεχίσουμε την επόμενη εβδομάδα στη Νέα Υόρκη τις συζητήσεις, η Τουρκία είπε ότι δεν είναι σε θέση να κάνει συμβιβασμούς και ότι επιδιώκει να διατηρήσει το παράνομο,

³²⁹ Κοτζιάς για Κυπριακό: «Η Τουρκία θέλει να μπορεί να επεμβαίνει σε ένα ανεξάρτητο κράτος», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ <http://www.kathimerini.gr/917756/article/epikairothta/politikh/kotzias-gia-kypriako-h-toyrgia-8elei-na-mporei-na-epemvainei-se-ena-ane3arthto-kratos>, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

³³⁰ Ibid.

³³¹ Ibid.

ενάντια στο διεθνές δίκαιο, αναχρονιστικό δικαίωμα να επεμβαίνει στην Κύπρο».³³²

«Σας θυμίζω», πρόσθεσε ο υπουργός Εξωτερικών, «ότι στη διάρκεια των συζητήσεων και της διαπραγμάτευσης στην Ελβετία, κάτω από τη συνεχή προσωπική μου πίεση, ο κ. Τσαβούσογλου υποχρεώθηκε να ομολογήσει ότι αυτά τα επεμβατικά δικαιώματα τα θέλει προκειμένου οποτεδήποτε η Τουρκία αποφασίσει να μπορεί να επεμβαίνει σε κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος-μέλος της ΕΕ και του ΟΗΕ. Η απαίτησή της είναι ενάντια στο διεθνές δίκαιο, ενάντια σε κάθε σκέψη λύσης, αλλά-όπως του υπογράμμισα και μέσα στην ίδια τη διάσκεψη- είναι ενάντια στους κανόνες της Δημοκρατίας και ενάντια στους κανόνες της αλήθειας και της πραγματικότητας και ενάντια στους κανόνες του ΟΗΕ».³³³

Ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών, όταν ερωτήθηκε επίμονα από το Ν. Κοτζιά, παραδέχτηκε ότι **η Τουρκία δεν επρόκειτο να συναινέσει στην κατάργηση των παρεμβατικών δικαιωμάτων και των εγγυήσεων της χώρας του επί της Κυπριακής Δημοκρατίας**, τονίζοντας ότι και τα δύο θα διατηρούνταν για τουλάχιστον 15 χρόνια, όταν θα μπορούσε να γίνει μια αναθεώρησή τους, θέση που απορρίφθηκε άμεσα από την Ελλάδα και την Κύπρο. Συμφωνία δεν υπήρχε ούτε ως προς την αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων, τις εδαφικές αναπροσαρμογές αλλά και ως προς την απαίτηση της Τουρκίας, οι Τούρκοι πολίτες να έχουν στην Κύπρο ισότιμη μεταχείριση με τους Έλληνες που είναι πολίτες κράτους-μέλους της ΕΕ. Ο Γ.Γ. του ΟΗΕ, ανακοίνωσε και επίσημα το κλείσιμο της διάσκεψης χωρίς την επίτευξη συμφωνίας. «*Η Διάσκεψη έκλεισε χωρίς αποτέλεσμα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να ληφθούν άλλες πρωτοβουλίες για τη διευθέτηση του προβλήματος*» δήλωσε εμφανώς απογοητευμένος.³³⁴

Στις 05 Αυγούστου 2017, ο Έσπεν Μπάρθ Άιντε, υπέβαλε την παραίτηση του έπειτα από τις αποτυχίες που σημείωσε στην επίλυση του Κυπριακού από το 2014.

Στις κοινές δηλώσεις των Αλέξη Τσίπρα, Έλληνα πρωθυπουργού και Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, πρόεδρου της Τουρκίας, στο μέγαρο Μαξίμου στην Αθήνα στις 07

³³² Κοτζιάς για Κυπριακό: «*Η Τουρκία θέλει να μπορεί να επεμβαίνει σε ένα ανεξάρτητο κράτος*», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (Πολιτική), <http://www.kathimerini.gr/917756/article/epikairothta/politikh/kotzias-gia-kypriako-h-toyrkia-8elei-na-mporei-na-epemvainei-se-ena-anezarthto-kratos>, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

³³³ *Ibid.*

³³⁴ «*Ναυάγιο*» στη διάσκεψη για το Κυπριακό στο Κραν Μοντανά, News 247, <http://news247.gr/eidiseis/kosmos/diethnis-politiki/navagio-gia-to-kypriako-sto-kran-montana.4755429.html>, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

Δεκεμβρίου 2017, στο πλαίσιο διήμερης επίσημης επίσκεψης του τελευταίου και σε ζωντανή μετάδοση από το σύνολο των ελληνικών τηλεοπτικών σταθμών πανελλαδικής εμβέλειας, ο έλληνας πρωθυπουργός, αναφέρθηκε ξεκάθαρα σχετικά με το Κυπριακό, όπως παρακάτω: *«Στο Κυπριακό, είμαι 43 χρονών και 43 χρόνια τώρα αυτό το θέμα μένει ανοιχτό. Κάθε φορά βεβαίως, υπάρχει μία συζήτηση για το ποιος φταίει. Δεν πρέπει όμως αγαπητέ μου φίλε πρόεδρε να ξεχνάμε ότι το θέμα αυτό υπάρχει ανοιχτό, διότι πριν 43 χρόνια, υπήρξε μια παράνομη εισβολή και κατοχή του βόρειου τμήματος της Κύπρου».*

Η δήλωση αυτή ήρθε να συμπληρώσει την προ ολίγων ωρών την ίδια ημέρα (7 Δεκ 2017) δήλωση του Έλληνα Προέδρου της Δημοκρατίας, Προκόπη Παυλόπουλου, πάλι παρόντος του Τούρκου Προέδρου, όπου αφού επεσήμανε πως *«είναι αυτονόητο ότι η Ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας πρέπει να στηρίζεται στο σεβασμό του διεθνούς δικαίου και του Ευρωπαϊκού κεκτημένου»*, δήλωσε σχετικά με το Κυπριακό: *«ξέρετε πόσο εμείς οι Έλληνες θέλουμε το Κυπριακό να λυθεί, το ταχύτερο δυνατό, με λύση δίκαιη και βιώσιμη. Αυτή η λύση όμως, όπως κατέστη σαφές και από την πλευρά της Ευρωπαϊκής επιτροπής στη Γενεύη, οφείλει να σέβεται την κυριαρχία κράτους μέλους της Ε.Ε, και το τι σημαίνει κυριαρχία κράτους μέλους της Ε.Ε., είναι γνωστό και με βάση το άρθρο 4 της συνθήκης της Ε.Ε. αλλά και με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ε.Ε. Εδώ είμαστε λοιπόν όλοι μαζί, να φθάσουμε σε μία λύση που είναι ευκαία, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις όμως, που ταιριάζουν σε μία χώρα κράτους μέλους της Ε.Ε.».*

(3) Νομική Διάσταση. Διακαής πόθος όλων των ελληνοκυπρίων αποτελεί μέχρι και σήμερα η επιστροφή στο καθεστώς που ίσχυε τουλάχιστον εδαφικά πριν το 1974. Το εδαφικό και η δυνατότητα των προσφύγων να επιστρέψουν στις πατρογονικές τους εστίες ήταν δύο από τα κυριότερα σημεία τριβής στις συνομιλίες που διεξήχθησαν μετά το 2004.

Οι νομικοί της αντίληψης αυτής, επικεντρώνουν στο ότι οι διατάξεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με τους περιορισμούς και τις εξαιρέσεις που τις διέκριναν, έρχονται σε ευθεία αντιπαράθεση με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με την οποία υποτίθεται ότι το ομοσπονδιακό κράτος πρέπει να ευθυγραμμίζεται.³³⁵

³³⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 374.

Στη Σύνοδο Κορυφής των Βρυξελλών της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2004, αποφασίστηκε να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις της Τουρκίας με την Ε.Ε. στις 3 Οκτωβρίου 2005, υπό τον όρο η Τουρκία να έχει υπογράψει έως εκείνη την ημερομηνία την επέκταση του συμπληρωματικού πρωτοκόλλου της Τελωνειακής Σύμβασης με δέκα νέες χώρες της Ε.Ε., που προέκυψαν από την τελευταία διεύρυνση, περιλαμβανομένης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Με την υπογραφή της επέκτασης του συμπληρωματικού πρωτοκόλλου σημαίνει ότι η υποψήφια προς ένταξη Τουρκία, αναγνωρίζει εμμέσως την Κυπριακή Δημοκρατία, διότι υπό αυτή τη μορφή η τελευταία είναι μέλος της Ε.Ε. Η Τουρκία, τελικώς, στις 28 Ιουλίου 2005, υπέγραψε το Πρωτόκολλο με τη μορφή ανταλλαγής επιστολών, εκπληρώνοντας τον όρο που έθετε η απόφαση του ευρωπαϊκού συμβουλίου κορυφής τις 17 Δεκεμβρίου 2004. Παρόλα αυτά επέμεινε στην προσθήκη συνοδευτικής μονομερούς δήλωσης, με την οποία θέλει ρητά να εμποδίσει την επέκταση, παράλληλα με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου, οιασδήποτε, έστω έμμεσης, αναγνώρισης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σε αυτή τη δήλωση τονίζει ρητά, ότι δεν αναγνωρίζει διπλωματικά την Κυπριακή Δημοκρατία, χαρακτηριστικά αναφέρεται σε αυτήν ως ελληνοκυπριακή διοίκηση, ενώ προτίθεται να αναγνωρίσει την ενωμένη Δημοκρατία, όπως θα προκύψει από τις διαπραγματεύσεις, στην οποία, εξίσου με την ελληνοκυπριακή πλευρά, αποφασιστική συμμετοχή θα έχει και η τουρκοκυπριακή κοινότητα.³³⁶

Η μονομερής αυτή δήλωση, που επιχείρησε να επέχει θέση επιφύλαξης, δεν επηρεάζει το περιεχόμενο του Πρωτοκόλλου. Σύμφωνα με το δίκαιο των συνθηκών της σύμβασης της Βιέννης του 1969, η δήλωση της Τουρκίας δεν μπορεί να έχει τις συνέπειες μιας επιφύλαξης ούτε καν εκλαμβάνεται ως τέτοια. Αλλά ακόμη και ως ερμηνευτική δήλωση δεν μπορεί να εξαιρέσει περιοχές από την εφαρμογή, διότι μια τέτοια δήλωση, ακόμη και αν επέχει θέση επιφύλαξης, δεν μπορεί να εκφύγει από τους όρους που ισχύουν ως προς την κατάθεση και τις συνέπειες των νομικών επιφυλάξεων.³³⁷ Η Ε.Ε. τηρώντας διπλωματική στάση, έκρινε ότι η δήλωση αυτή δεν παράγει αποτελέσματα και είναι νομικά ανυπόστατη. Πλέον η ευρωπαϊκή πίεση στρέφεται προς την Κυπριακή Δημοκρατία για να εφαρμόσει απευθείας εμπόριο της Ε.Ε. με την τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Ένα σημαντικό γεγονός που έλαβε χώρα στις 17 Φεβρουαρίου του 2008, αποτέλεσε ένα αρνητικό προηγούμενο για την Κύπρο. Αυτό ήταν η μονομερής

³³⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 384-385.

³³⁷ *Ibid*, σελ. 386.

ανακήρυξη από τη Βουλή του Κοσσυφοπεδίου της ανεξαρτησίας του και η απόφαση στη συνέχεια του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης τον Ιούλιο του 2010, ότι αυτή η ενέργεια δεν παραβιάζει τη διεθνή νομοθεσία. Σήμερα 109 χώρες του ΟΗΕ (δεν συμπεριλαμβάνονται η Ελλάδα και η Κύπρος) και άλλες τέσσερις, μη μέλη του, έχουν αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Κοσσόβου.

(4) Συμπεράσματα. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά το διάστημα 2008 με 2013, ανάλωσε πολύτιμο διαπραγματευτικό χρόνο συζητώντας ζητήματα ήσσονος σημασίας, αφήνοντας στο περιθώριο, τις θεμελιώδεις πτυχές του Κυπριακού, όπως το εδαφικό, το περιουσιακό, η ασφάλεια και οι έποικοι. Στα πεδία που τέθηκαν στις διαπραγματεύσεις, η ελληνοκυπριακή πλευρά μόνο να δώσει είχε και όχι να κερδίσει κάτι. Η τουρκική πλευρά σταθερή στη θέση της ότι «*κανένα κεφάλαιο δεν θεωρείτε συμφωνημένο, χωρίς να έχει επιτευχθεί συνολική συμφωνία στη διαπραγμάτευση*» κέρδιζε χρόνο προς όφελος της.³³⁸

Από το 2014 και μέχρι σήμερα, οι προσπάθειες του Νίκου Αναστασιάδη με τους τουρκοκύπριους ηγέτες Έρογλου και Ακιντζί, έχουν φέρει σαφή αποτελέσματα στο γεγονός ότι, αποκαλύφθηκαν οι πραγματικές προθέσεις των Τούρκων και των τουρκοκύπριων, δηλαδή της διαίωνισης του Κυπριακού Προβλήματος και της μη λύσης του.

Η Ε.Ε. γνωρίζει ότι σε μια ενδεχόμενη λύση δύο κρατών εντός της Ένωσης, το τουρκοκυπριακό κράτος θα ήταν/είναι υπό την κηδεμονία της Τουρκίας. Μια τέτοια εξέλιξη θα δημιουργούσε σοβαρές και πολυδιάστατες επιπλοκές στην ίδια την Ένωση. Έτσι η Ε.Ε. εξακολουθεί να στηρίζει μια διευθέτηση η οποία να διασφαλίζει έστω και μια χαλαρή κρατική οντότητα.³³⁹

Η ελληνική πολιτειακή ιεραρχία στις 7 Δεκεμβρίου 2017, με σαφείς δηλώσεις της, πρόσωπο με πρόσωπο με τον Τούρκο πρόεδρο Ερτογάν, τόνισε δημόσια στη βάση αρχών και συνθηκών, την ξεκάθαρη θέση της για το Κυπριακό και την παράνομη εισβολή και κατοχή του Κυπριακού εδάφους από την Τουρκία, σε αντίθεση με τον Τούρκο Πρόεδρο, ο οποίος αμήχανα μίλησε στη βάση της περιπτώσιολογίας, και των «ευσεβών πόθων» του, περιγράφοντας το Κυπριακό ως μία πραγματικότητα.

³³⁸ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012), σελ.83-84.

³³⁹ Ανδρέας Θεοφάνους, *Νέα Στρατηγική στην Πράξη*, SIGMALIVE, 8 Σεπτεμβρίου 2017, http://www.sigmalive.com/news/opinions_sigmalive/454007/nea-stratigiki-stin-praksi, (έγινε πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2017).

ιβ. Γενικά Συμπεράσματα 4^{ης} Περιόδου

Η παράνομη εισβολή και η συνεχιζόμενη από το 1974 παράνομη τουρκική κατοχή με 45.000 Τούρκους στρατιώτες, σε συνδυασμό με την αίσθηση υπεροχής ισχύος των Τούρκων και τη ηθική παρά νομική σημασία των συλλογικών ψηφισμάτων της διεθνούς κοινότητας, μαζί με τις αλληπάλληλες διαπραγματεύσεις μεταξύ ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής κοινότητας, και μοναδικό θετικό σημείο την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε., ήταν τα στοιχεία εκείνα που σφράγισαν την ελληνοκυπριακή πλευρά μετά το 1974. Αντίστοιχα η τουρκική πλευρά, χαρακτηρίζεται από την αδιάλλακτη στάση της και την απόλυτη ακαμψία στις εκάστοτε διαπραγματεύσεις, με την ελληνοκυπριακή κοινότητα, θεωρώντας ως λύση στο Κυπριακό, τη λύση που διαμορφώθηκε «*manu militari το 1974*».³⁴⁰

Η αυτοδιάθεση της Κυπριακής Δημοκρατίας άντλησε στοιχεία από το πρότυπο της συναινετικής δημοκρατίας, δηλαδή στηρίχθηκε στη διανομή της εξουσίας ποσοστιαία ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Η πιο τελευταία πρόταση των Ηνωμένων Εθνών (σχέδιο Ανάν), όπως και οι προηγούμενες, μετακινεί το πρότυπο αυτό της διανομής εξουσιών ανάμεσα στις δύο κοινότητες προς την ομοσπονδία, τονίζοντας έτι περαιτέρω το δικοινοτικό χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Δεν δέχεται την αριθμητική υπεροχή της ελληνικής κοινότητας και παραμένει στις προτιμήσεις περί ισότιμης μεταχείρισης αμοιτέρων των κοινοτήτων. Διατηρεί το ένα κράτος. Κάθε, όμως, κοινότητα διαθέτει την επιχώρια εξουσία στο έδαφός της και μοιράζεται από κοινού τον έλεγχο της ενιαίας εξουσίας της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.³⁴¹

Για πολλά χρόνια, κυρίαρχο ρόλο στην όποια λύση του Κυπριακού, διαδραμάτιζε η προστασία των Τουρκοκυπρίων. «*Σταδιακά όμως άρχισε να μεταφέρεται το βάρος από την προστασία των Τουρκοκυπρίων στην ανεξάρτητη γεωστρατηγική σημασία της κατοχής της Κύπρου για την Τουρκία*», λόγω της σημαντικής γεωστρατηγικής αξίας του νησιού.³⁴²

Οι προσπάθειες των Ηνωμένων Εθνών μετά την εισβολή του 1974, είχαν στόχο την ανοικοδόμηση των πολιτικών δικοινοτικών σχέσεων που αφορούσαν στη διαχείριση του κεντρικού κράτους και στις επιμέρους οργανωμένες πολιτικές

³⁴⁰ Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 85, 87- 88.

³⁴¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 15-16.

³⁴² Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 63-64.

κοινοότητες, με σταθερό στοιχείο σε κάθε μεσολαβητική φάση, την αποτυχία των προσπαθειών να ευδοκιμήσουν και αναπόφευκτα να οδηγούνται σε ναυάγιο.³⁴³ Τα προτεινόμενα σχέδια επίλυσης από τις συμφωνίες κορυφής μεταξύ των δύο κοινοτικών ηγετών του 1977, το ABC το 1978, τα δέκα σημεία της συμφωνίας κορυφής του 1979, οι ιδέες και η έκθεση αξιολόγησης Βαλντχάιμ, 1981-1983, τα σημεία εργασίας της Βιέννης το 1984, οι τρεις γύροι των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών το 1984, η συνάντηση κορυφής τον Ιανουάριο του 1985, το σχέδιο πλαισίου συμφωνίας του ΟΗΕ το 1986 υπό τον Perez de Cuellar, το σχέδιο της δέσμης ιδεών Butros-Butros Ghali το 1992, καθώς και το τελευταίο ολοκληρωμένο σχέδιο Ανάν το 2002-2004, υπήρξαν έμπρακτη απόδειξη, δίχως ουσιαστικό αποτέλεσμα λύσης, παροχής των καλών υπηρεσιών του ΟΗΕ για την επίλυση του Κυπριακού. Χαρακτηριστικό είναι ότι μεταξύ του Μαΐου 1979 και του Απριλίου 1983, πραγματοποιήθηκαν περίπου 250 συναντήσεις για το Κυπριακό, στις οποίες συμμετείχαν αντιπρόσωποι των δύο κοινοτήτων.

Το Υπουργικό Συμβούλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, έθεσε σαν βάση για την αποδοχή της Διζωνικής Ομοσπονδίας από το 1977, την εφαρμογή των τριών βασικών ελευθεριών, ήτοι της διακινήσεως, της εγκαταστάσεως και της ιδιοκτησίας σε όλη την επικράτεια της Κύπρου.

Ο Denktash επέμενε από το 1978 σε ένα θέμα, ότι για λύση του Κυπριακού ήθελε πλήρη αυτονομία στο Βορρά και ισότιμο συνεταιρισμό στο Νότο. Τη θέση αυτή φαίνεται να υιοθέτησε ο Νίμιτς – ο «πατέρας» του σχεδίου ABC- και η οποία έκτοτε έγινε το θεμέλιο της κάθε μορφής πρότασης για την επίλυση του Κυπριακού!

Το 1983 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με την απόφαση 37/253 αναφέρεται σε κατοχή χωρίς να την ταυτίζει με κανένα κράτος, αν και υπονοείται η Τουρκία, ενώ στις τελικές παραγράφους της απόφασης το όργανο θεωρεί ότι η πραγματική κατάσταση που έχει δημιουργηθεί με τις ένοπλες δυνάμεις δεν μπορεί να επηρεάσει τη λύση που επιδιώκεται στην Κύπρο. Η τελευταία αυτή απόφαση της Γενικής Συνέλευσης ήταν η μοναδική που εκδόθηκε σε σχέση με το Κυπριακό, φτάνοντας τόσο κοντά στην πολυπόθητη καταδίκη.³⁴⁴ Η απόφαση αυτή δημιούργησε την αντίδραση της τουρκοκυπριακής πλευράς, η οποία προχώρησε στη μονομερή ανακήρυξη της αυτοαποκαλούμενης Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου

³⁴³ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 289-290.

³⁴⁴ *Ibid*, σελ. 30.

(«ΤΔΒΚ») και της έδινε το επιχείρημα να είναι απρόθυμη στη συνέχιση των συνομιλιών με την ελληνοκυπριακή κοινότητα η οποία είχε πλέον επιλέξει τη σκληρή γραμμή της αντιπαράθεσης.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας παρότι αντέδρασε άμεσα σύμφωνα με το κεφάλαιο VII του Χάρτη, κηρύσσοντας την «ΤΔΒΚ» ως νομικά ανυπόστατη και άκυρη, ζητώντας από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ να μην αναγνωρίσουν καμία άλλη χώρα πλην της Κυπριακής Δημοκρατίας (Η Τουρκία την αναγνώρισε επίσημα), εντούτοις δεν έλαβε δραστικά μέτρα που το ίδιο κεφάλαιο προέβλεπε για την ανατροπή της νέας απειλής επί της εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, αφήνοντας μία νέα πραγματικότητα να διατηρηθεί μέχρι σήμερα και δεν ανέφερε ούτε εμμέσως ότι η δημιουργούμενη απόσχιση ήταν προϊόν της παράνομης εισβολής του 1974 των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων. Στην περίπτωση της εισβολής του Ιράκ κατά του Κουβέιτ, το Συμβούλιο Ασφαλείας εξάντλησε όλα τα προβλεπόμενα από το Κεφάλαιο VII μέτρα, περιλαμβανομένων αυτών που επιτρέπουν τη χρήση στρατιωτικών μέσων για την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και την αποκατάσταση της κυριαρχίας του Κουβέιτ. Η διεθνής κοινότητα δεν θα επέτρεπε καμία αλλαγή συνόρων ούτε τη διαίρεση της νήσου. Πρότρεξε δε στην απόφαση αυτή του κυρωτικού μέτρου για να αποτρέψει την επιδείνωση που αντανάκλα η μονομερής ανακήρυξη στις σχέσεις Ελλάδας -Τουρκίας. Ικανοποίησε την ελληνική πλευρά, χωρίς να προβεί σε περαιτέρω μέτρα προκειμένου να ακυρωθεί πλήρως η παράνομη σύσταση. Αποτέλεσε, όμως, τη βάση για τον οικονομικό αποκλεισμό που δέχεται επί σειρά ετών η τουρκοκυπριακή κοινότητα με τις γνωστές ολέθριες συνέπειες στην οικονομία της περιοχής.³⁴⁵

Ο ΟΗΕ άρχισε σιγά-σιγά να χάνει την ουδετερότητα και την αντικειμενικότητά του, προσεγγίζοντας ολοένα και περισσότερο τις τουρκικές θέσεις, υιοθετώντας στα ψηφίσματά του την τουρκική ορολογία και θέσεις. Αποκορύφωμα αυτής της μετακίνησης του ΟΗΕ, αποτέλεσε το τελευταίο ολοκληρωμένο σχέδιο του 2004, το σχέδιο Ανάν, το οποίο ήταν προϊόν όχι διαπραγματεύσεων αλλά της επιδιαιτησίας που άσκησε ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού στη συνάντηση στο Μπούρκενστοκ. Το σχέδιο αυτό ικανοποιούσε και τις πιο ακραίες απαιτήσεις της Άγκυρας, ασχέτως αν αυτές παραβίαζαν τα ψηφίσματα και τον Καταστατικό Χάρτη

³⁴⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 303.

του ΟΗΕ, όπως και το ευρωπαϊκό κεκτημένο.³⁴⁶

Η πολιτική των συστάσεων, των καλών υπηρεσιών, της εμμονής στις συναινετικές διαδικασίες του διακοινοτικού διαλόγου και των συνεχών διαπραγματεύσεων, έβλαψε τα νόμιμα συμφέροντα και δικαιώματα της ελληνοκυπριακής πλευράς. Αντίθετα η αδιαλλαξία της τουρκικής πλευράς και η έκνομη κι αυθαίρετη δράση της Τουρκίας, μη βρίσκοντας αντίσταση από τον ΟΗΕ και με την ανοχή του τελευταίου, μετρά αρνητικές συνέπειες και παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Μοναδική εξαίρεση υπήρξε η άρνηση του ΟΗΕ να ανεχθεί την ανακήρυξη του ψευδοκράτους, στις 15 Νοεμβρίου του 1983.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας απέφυγε από το 1974 και έπειτα να αντιμετωπίσει το Κυπριακό κατά τις διατάξεις του Κεφαλαίου VII (απειλές κατά της ειρήνης) του Χάρτη, ως καταλληλότερες και ρεαλιστικές να εφαρμοσθούν. Αντίθετα συνέχεται και εκδηλώνεται παρατεταμένα και στα πλαίσια της προκριθείσας από το ίδιο, συντηρητικής πολιτικής της ειρηνικής διευθέτησης διαφορών του Κεφαλαίου VI (ειρηνική διευθέτηση διενέξεων) του Χάρτη. Κατά το Άρθρο 1 παρ.1 του Χάρτη, η άσκηση αυτής της πολιτικής, επιβάλλεται να είναι σύμφωνη με τις αρχές της δικαιοσύνης και του διεθνούς δικαίου. Αλλά τούτο δεν είναι εφικτό, αφού επί τέσσερις και πλέον δεκαετίες, επίσημα και συστηματικά παραβλέπει την τουρκική στρατιωτική κατάληψη της Βόρειας Κύπρου και σχεδόν αποσοβεί την εμπλοκή της Τουρκίας στο πρόβλημα διαχρονικά, δημιουργώντας στη διεθνή κοινή γνώμη την αίσθηση ότι το Κυπριακό Ζήτημα, διεκδικεί το χαρακτηρισμό «της πλέον αποτυχημένης και άδικης πολιτικής των Ηνωμένων Εθνών».³⁴⁷ Επίσης «ο ατελής μηχανισμός των Ηνωμένων Εθνών δεν επιτρέπει τη λήψη κυρώσεων σε περίπτωση που δεν συμφωνούν προς αυτό τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας».³⁴⁸

Η κρυστάλλινη δικαστική ετυμηγορία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), τόσο στη διακρατική υπόθεση Κύπρου κατά Τουρκίας³⁴⁹ όσο και στην ατομική προσφυγή της Ελληνοκύπριας κατοίκου της

³⁴⁶ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012),σελ. 13.

³⁴⁷ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.389.

³⁴⁸ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 69.

³⁴⁹ Εκκρεμούσε από τις 22 Νοε. 1994 μέχρι τις 12 Μαΐου 2014. Η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει

Βορείου Κύπρου προ της εισβολής, Τίτινας Λοιζίδου κατά Τουρκίας (28^{ης} Ιουλίου 1998), χαρακτήρισε καθαρά ως κατοχή το καθεστώς της Βόρειας Κύπρου που ασκείται από την Τουρκία και τον έλεγχο της δια των ενόπλων δυνάμεών της εκλαμβάνοντας έτσι τη διπλή στρατιωτική επιχείρηση του Ιουλίου – Αυγούστου 1974 κατηγορηματικά ως εισβολή. Σύμφωνα με την ετυμηγορία του Δικαστηρίου, η συντελούμενη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καταλογίστηκε ως ευθύνη των ενόπλων δυνάμεων και των αξιωματούχων της Τουρκίας που συγκροτούν αδιαλείπτως από το 1974 τις δυνάμεις κατοχής της Βόρειας Κύπρου. Το ΕΔΑΔ δεν δέχθηκε ότι την εξουσία ασκεί η «ΤΔΒΚ». Αντίθετα, διαπίστωσε ότι στην περιοχή ασκείται πολεμική κατοχή και ότι για κάθε πράξη της διοίκησης της «ΤΔΒΚ» ευθύνη για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπέχει η Τουρκία.³⁵⁰ Με τις αποφάσεις του αυτές το ΕΔΑΔ, αποτέλεσε μέχρι σήμερα, νομικό προηγούμενο για την ικανοποίηση και άλλων προσφυγών από ελληνοκύπριους που στερήθηκαν τις περιουσίες τους.

Νομικές αποφάσεις περιφερειακών και εθνικών δικαστηρίων της δυτικής Ευρώπης, των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ηνωμένου Βασιλείου, αποτελούν μια σημαντική ανεξάρτητη πηγή αναφοράς για τις συνέπειες της τουρκικής εισβολής του 1974 και τη συνεχιζόμενη κατοχή στην Κύπρο. Επίσης επιβεβαιώνουν τη νομιμότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησής της. Οι αποφάσεις αυτές είναι μια σημαντική βάση για οποιαδήποτε μελλοντική συνολική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος. Μερικές από αυτές είναι: α) Κύπρος εναντίον Τουρκίας (6780/74) και (6950/75) – Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 1976. β) Κύπρος εναντίον Τουρκίας (8007/77) – Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 1983. γ) Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – Υπόθεση C-439/92, 5 Ιουλίου 1994. δ) Λοιζίδου εναντίον Τουρκίας – Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 18 Δεκεμβρίου 1996 και 28 Ιουλίου 1998. ε) Κύπρος εναντίον Τουρκίας, Αίτηση Αριθμός 25781/94 Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 10 Μαΐου 2001. στ) Απόφαση Αποδοχής, Ξενίδη – Αρέστη εναντίον Τουρκίας, (Αίτηση

υποβάλει αξιώσεις για δίκαιη ικανοποίηση σε σχέση με παραβιάσεις δικαιωμάτων της Σύμβασης δύο επαρκώς και αντικειμενικά ταυτοποιήσιμων ομάδων ανθρώπων, δηλαδή των 1.456 αγνοουμένων και των εγκλωβισμένων Ελληνοκυπρίων κατοίκων της Καρπασίας. Το Δικαστήριο θεωρεί λογικό να επιδικάσει στην Κυπριακή Κυβέρνηση 30.000.000 € για μη χρηματική βλάβη που υπέστησαν οι επιζώντες συγγενείς των αγνοουμένων και 60.000.000 € για μη χρηματική βλάβη που υπέστησαν οι εγκλωβισμένοι κάτοικοι της χερσονήσου της Καρπασίας. Τα προαναφερθέντα ποσά πρέπει να διανεμηθούν από την προσφεύγουσα Κυβέρνηση στα μεμονωμένα θύματα των παραβιάσεων που εντοπίστηκαν στην απόφαση επί της ουσίας.

³⁵⁰ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 34-35.

Αριθμός 46347/99) Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 6 Απριλίου 2005, ενώ εκκρεμούν και δεκάδες άλλες (πάνω από 33) υποθέσεις για περιουσίες που έχουν κηρυχθεί αποδεκτές από το Δικαστήριο.

Η ελληνική κυπριακή ηγεσία, από κοινού με την ελλαδική, αποφάσισαν αμέσως μετά την τουρκική εισβολή του 1974, ότι η επίλυση του Κυπριακού ζητήματος θα επιδιωκόταν με πολιτικά μέσα, αποκλείοντας οριστικά τη στρατιωτική επιλογή, ως μη ρεαλιστική και άρα ανέφικτη, με την «συμπαράσταση» των ξένων συνασπισμών στις οποίες ανήκουν σήμερα οι δύο αυτές χώρες. Οι ατελέσφορες μέχρι σήμερα διαπραγματεύσεις, κυρίως μετά το 1974, είχαν ένα σοβαρό λάθος. Ως αντιπαρατιθέμενες πλευρές βρέθηκαν από την πρώτη στιγμή μετά την εισβολή οι δύο κοινότητες, ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων, αντί το ορθότερου του Κυπριακού λαού με την Τουρκική Κυβέρνηση. Αποτέλεσμα αυτού, είναι η Τουρκία να παρουσιάζεται ως μη εμπλεκόμενο μέρος και από ζήτημα εισβολής και κατοχής να μετατρέπεται σήμερα στα μάτια της διεθνούς κοινότητας, σε δικοινοτικό πρόβλημα καταμερισμού των εξουσιών και των λοιπών διαφορών, στη λειτουργία του κράτους και της δικαιοσύνης.³⁵¹

Σήμερα η Αθήνα και η Άγκυρα δεν μπορούν να επιβάλλουν λύσεις οι οποίες θα μπορούσαν να εκληφθούν ως εγκατάλειψη του αγώνα στο Κυπριακό. Η προστασία των δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων αντίστοιχα, αποτελεί εθνική υπόθεση και ως τέτοιο αντιμετωπίζεται το πρόβλημα στις μεταξύ τους σχέσεις. Είναι δε φανερό ότι οι δύο χώρες θα αποτρέψουν στο μέλλον την εφαρμογή οποιασδήποτε λύσης η οποία θα ήταν εις βάρος των συμφερόντων τους.

Η Τουρκία καθόλη την περίοδο από το 1974, μέχρι και σήμερα, αναλαμβάνει στρατηγικό ρόλο και ηγεμονική επεκτατική πολιτική, τόσο στο χώρο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, όσο και στην Εγγύς και Μέση Ανατολή. Την τάση όμως αυτή, εμποδίζουν μέχρι σήμερα τα αντίστοιχα γεωπολιτικά συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων του πλανήτη και το Κουρδικό που θέτει σε κίνδυνο την ενότητα της, ως κράτος.

Τόσο οι εμπνευστές του Σχεδίου Ανάν, όσο και οι διαπραγματευτές Χριστόφιας – Έρογλου, Αναστασιάδης - Ακιντζί αργότερα, είχαν συνείδηση της

³⁵¹ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012), σελ. 12.

δυσλειτουργίας του μορφώματος που διαπραγματεύονταν και διαπραγματεύονται. Γι' αυτό και κατέβαλαν προσπάθειες εξεύρεσης «μηχανισμών επίλυσης αδιεξόδων», που στρεβλώνουν ακόμη περισσότερο, μέσω ακριβώς των διαδικασιών διαπραγματεύσεων, τη δημοκρατία και απομακρύνουν τη λύση από το ευρωπαϊκό κεκτημένο και το διεθνές δίκαιο.

Όπως χαρακτηριστικά μου δήλωσε ο κύριος Ιωάννης Ανδρέου κατά τη διάρκεια της συνέντευξης που παραχώρησε στις 30 Αυγούστου 2017 στη Λεμεσό, γεννημένος το 1940, πρόσφυγας από το χωριό Γύψου της περιφέρειας Μεσαορίας, της επαρχίας Αμμοχώστου, *«ότι μας δίνανε στην αρχή δεν το θέλαμε και μετά το ζητούσαμε πίσω»*. Όταν το ρώτησα ποια είναι για αυτόν η δίκαιη λύση στο Κυπριακό, μου απάντησε ξεκάθαρα και μεστά: *«Να μην εκμεταλλεύεται ο ένας τον άλλο, να ζούμε όπως ζούσαμε πριν το 1963, να φύγουν τα τουρκικά στρατεύματα, να ανακτήσουμε τις περιουσίες μας, όχι αποζημιώσεις»*. Επεσήμανε κατόπιν: *«θα είναι δύσκολη η συμβίωση με τους τουρκοκύπριους και τους άλλους που έχουν πάει εκεί»*. Στην ερώτησή μου εάν θα επέστρεφε να ζήσει στο χωριό του μου είπε: *«Εάν η λύση ήταν δίκαιη, ναι, θα πήγαινα. Εάν μου πουν να πάω μόνος μου με τη γυναίκα μου, όχι. Τα παιδιά των προσφύγων θέλουν τις περιουσίες τους αλλά να τις εκμεταλλευτούν όπως εκείνοι θέλουν για διακοπές, να τις ενοικιάσουν κτλ.»*

Οι πολύχρονες προσπάθειες της Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσω της «διπλωματίας των αγωγών», δείχνει να φέρνει θετικά αποτελέσματα αναβαθμίζοντας το ρόλο της στην περιοχή. Οι τριμερείς συνεργασίες μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας με την Ελλάδα και το Ισραήλ, την Ελλάδα και την Αίγυπτο και την Ελλάδα με το Λίβανο, αποτελούν εθνική στρατηγική και συμπεριλαμβάνουν μία σειρά από κοινές δράσεις, εστιάζοντας στην οικονομία και την ενέργεια. Ο σχεδιασμός για τη δημιουργία υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου, του *EAST MEAD* και υποθαλάσσιου καλωδίου ηλεκτρικής ενέργειας *EuroAsia Interconnector*, θα μεταβάλει τις γεωπολιτικές ισορροπίες ισχύος μεταξύ των χωρών της περιοχής της ΝΑ Μεσογείου, παρέχοντας φυσικό αέριο και ενέργεια στις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, μέσω Ελλάδας (Κρήτης) και Ιταλίας.

1γ. Διεθνή Πρότυπα Ομοσπονδιών – Κρατών

Η διεθνής κοινότητα αναζητά κατά καιρούς πρότυπα κρατικής οργάνωσης για την εύρυθμη λειτουργία κοινωνιών που εξέρχονται από κρίσεις. Η δημιουργία των

κρατών δεν έλαβε υπόψη την εθνική ομοιογένεια, με αποτέλεσμα να εγκλωβιστούν σε αυτό μειονότητες θρησκευτικές και εθνοτικές.³⁵² Η Κύπρος αποτελεί ένα καλό παράδειγμα χώρας που κατοικείται από περισσότερες από μίας εθνικές ή εθνοτικές ομάδες, οι οποίες είναι μεταξύ τους διαιρεμένες για εθνικούς, ιστορικούς, θρησκευτικούς και πολιτικούς λόγους.³⁵³

Το τελευταίο ολοκληρωμένο Σχέδιο Ανάν του ΟΗΕ, ρητά αναφέρει ότι χρησιμοποιήθηκαν κατά τη σύνταξή του στοιχεία από την κρατική οργάνωση του Βελγίου, των νήσων Ώλαντ και της Ελβετίας, ενώ διαφέρει από τις πρόνοιες των συμφωνιών του Ντέντον για τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη.

Διεθνώς λοιπόν, συναντούμε ομοσπονδίες (πάνω από 33) με συγκεντρωτική ή αποκεντρωτική εσωτερική διάρθρωση μεταξύ των κοινοτήτων τους και σαφή εδαφικό διαχωρισμό. Κατά κανόνα η εξωτερική πολιτική και η εκπροσώπηση του κάθε ομόσπονδου κράτους, υλοποιείται από την κεντρική ομοσπονδία, μιας και κάθε συνιστώσα πολιτεία δεν υπολογίζεται ως φορέας διεθνούς δικαίου.³⁵⁴

Παραδείγματα τέτοιων Ομοσπονδιών είναι :

(1) Των ΗΠΑ από τις 4 Ιουλίου 1776, με 50 πολιτείες και μία ομοσπονδιακή περιφέρεια, γνωστή παγκοσμίως για το συγκεντρωτικό χαρακτήρα της μέσω του προέδρου και «Πλανητάρχη» και του φιλελεύθερου τρόπου υλοποίησης της εξωτερικής και της εσωτερικής της πολιτικής.

(2) Η Ομοσπονδία του Καναδά, η οποία απαρτίζεται από 10 επαρχίες με δύο επίσημες γλώσσες (γαλλικά, αγγλικά) όπου διακρίνεται για το συναινετικό τρόπο συμβίωσης μεταξύ αγγλόφωνων και γαλλόφωνων με εξαίρεση το Quebec και τον αποκεντρωτικό της χαρακτήρα.

(3) Η Ομοσπονδία της Γερμανίας. Τόσο το Κυπριακό όσο και το Γερμανικό ζήτημα, σχετίζονται με το διεθνές σύστημα του Ψυχρού Πολέμου. Ενώ όμως το Γερμανικό επιλύθηκε με το τέλος της ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης τις 3 Οκτ 1990 (οριστικά το 1992), το Κυπριακό παρέμεινε δέσμιο των δικών του

³⁵² Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 117.

³⁵³ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 153.

³⁵⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 197.

ιδιαίτερων εσωτερικών και περιφερειακών του προβληματικών πτυχών. Η Γερμανία ακολουθεί το σύστημα των δύο κοινοβουλευτικών σωμάτων, το Upper House που εκπροσωπεί τα Lander και το House of Commons (Bundestag) των εθνικών αντιπροσώπων.³⁵⁵

Η ενσωμάτωση ωστόσο της Ανατολικής Γερμανίας στη Δυτική, παραμένει ακόμη και σήμερα πηγή προβλημάτων για τη Γερμανία, μολονότι πληρούσε όρους που μάλλον δεν πληρούνται σήμερα στην Κύπρο. Διέθετε μια τεράστια πολιτική και ηθική νομιμοποίηση, καθώς υποστηρίχθηκε από τη συντριπτική πλειοψηφία της δυτικογερμανικής και ανατολικογερμανικής κοινωνίας, απολάμβανε τη σθεναρή και ειλικρινή υποστήριξη όλων των διεθνών παραγόντων, συμπεριλαμβανομένου και του πάτρονα της Ανατολικής Γερμανίας, τη Σοβιετική Ένωση, και χρηματοδοτήθηκε από ένα οικονομικό γίγαντα, τη Γερμανία, και γενναιόδωρα και από τα ταμεία της Ε.Ε. και είχε ένα λαό με εθνική ομοιογένεια, δίχως την παρουσία εγγυητριών δυνάμεων και στρατευμάτων κατοχής. Η μαζική μεταφορά επιχειρήσεων στην πάλαι ποτέ Αν. Γερμανία, η ανεργία που αυξήθηκε στο Δυτικό τμήμα της, το κλίμα διχόνοιας μεταξύ των δυτικών και ανατολικών τμημάτων λόγω των ευρωπαϊκών κονδυλίων που κατευθύνθηκαν προς τα ανατολικά, η επιλεκτική, αρνητική μισθολογική μεταχείριση των Ανατολικογερμανών, η αφομοίωση του ανατολικογερμανικού πολιτικού συστήματος στο δυτικογερμανικό ομοσπονδιακό, καθώς και προβλήματα στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας είναι λίγες μόνο από τις δυσχέρειες που αναδύθηκαν μετά την επανένωση των δύο Γερμανιών. Η ανατολική Γερμανία στην ουσία, ενσωματώθηκε άνευ όρων στη Δυτική.³⁵⁶

Το πολιτειακό σύστημα της Κύπρου ανήκει στα αμιγώς προεδρικά συστήματα και αποτελεί συγκερασμό πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων. Κάποιοι το θεωρούν ένα υποσύστημα του ελληνικού. Κάθε λύση στο πλαίσιο ομοσπονδίας με βάση το γερμανικό πρότυπο, όπου ισχύουν πληθυσμιακά κριτήρια στη στελέχωση πολιτειακών οργάνων θα τροποποιείται συνεχώς εις βάρος της ελληνοκυπριακής πλευράς, λόγω της πληθυσμιακής αύξησης των Τουρκοκυπρίων, ενώ θα σηματοδοτήσει μια απολύτως ετεροβαρή συνεισφορά των δύο κοινοτήτων στην οικονομία του νέου κράτους.

³⁵⁵ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 213.

³⁵⁶ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012), σελ. 25-39.

(4) Το Βέλγιο σήμερα είναι μία χώρα τριών κοινοτήτων που διαμένουν από το 16^ο αιώνα στο έδαφος του και που διαιρείται σε τέσσερις περιφέρειες: την πόλη των Βρυξελλών (μικτή), την ολλανδόφωνη των Φλαμανδών, τη γαλλόφωνη των Βαλλώνων και τη γερμανόφωνη. Οι δύο μεγαλύτερες κοινότητες, πέρα από εθνικιστικούς λόγους, διαφέρουν γλωσσικά, θρησκευτικά και κοινωνικά. Με τη βασιλεία στην κορυφή, η κυβέρνηση συντίθεται από ίσο αριθμό υπουργών από τις δύο κοινότητες. Ο θεσμός της αρνησικυρίας, λειτουργεί εντός των κοινοβουλευτικών σωμάτων, ενώ τα κοινοτικά υπουργικά συμβούλια έχουν περιορισμένη αρμοδιότητα, σε ότι αφορά την εκπαίδευση, τις υποθέσεις ιδιωτικού δικαίου - εκλαμβάνονται από την εθνική κυβέρνηση πως έχουν εφαρμογή στις κοινότητες - και τη συνεργασία μεταξύ των κοινοτήτων.³⁵⁷

(5) Η Συνομοσπονδία της Ελβετίας, προήλθε από την ένωση δεκατριών κυριάρχων κρατών και σήμερα απαρτίζεται από 23 «καντόνια» (26 διοικητικές υποδιαίρεσεις). Αν και Συνομοσπονδία, ουσιαστικά είναι μία ομοσπονδία «χαλαρών δεσμών» μεταξύ των καντονιών.³⁵⁸ Είναι μια πολυεθνική, πολυγλωσσική και πολυπολιτισμική χώρα. Ακολουθεί το σύστημα των δύο κοινοβουλευτικών σωμάτων, όπου η Άνω Βουλή ως εκπρόσωπος των καντονιών διατηρεί το δικαίωμα της αρνησικυρίας έναντι των νόμων που ψηφίζονται από την Κάτω Βουλή. Διατηρείται η δυναμική των δημοψηφισμάτων και κάθε καντόνι έχει το Καντονικό Συμβούλιο (*Landsgemeinden*) ως μερικό νομοθετικό σώμα που συγκροτείται από δύο αιρετούς αντιπροσώπους, ανά καντόνι. Η κεντρική κυβέρνηση είναι συλλογική, επταμελής και τα μέλη της εκπροσωπούν τις διάφορες περιφέρειες όπου ομαδοποιούνται τα καντόνια κατά αναλογία. Για τον υπολογισμό των περιφερειών, λαμβάνονται υπόψη οι γλωσσικές και πολιτικές ομάδες. Στο Σύνταγμα της Ελβετίας, ορίζεται ότι : «τα καντόνια είναι κυρίαρχα, εφόσον η κυριαρχία τους δεν περιορίζεται από το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα και υπέρ αυτών αναγνωρίζεται η αρμοδιότητα άσκησης εξουσιών που δεν μεταβιβάστηκαν στην κεντρική ομοσπονδιακή εξουσία Το τεκμήριο αρμοδιότητας εκδήλως ανήκει στα καντόνια».³⁵⁹

Με το άρθρο 56, του Συντάγματος της Ελβετίας, καθορίζεται ότι τα καντόνια είναι δυνατόν να συνάπτουν απευθείας διεθνείς συμφωνίες με χώρες, πλην όμως οι συμφωνίες αυτές πρέπει να αφορούν σε τομείς της αρμοδιότητάς τους, παρέχοντας

³⁵⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 218-220.

³⁵⁸ *Ibid*, σελ 223.

³⁵⁹ *Ibid*.

έτσι την ευχέρεια στις περιφέρειες να διαπραγματεύονται με τρίτες χώρες τα δικά τους εσωτερικά συμφέροντα.³⁶⁰

(6) Η Ομοσπονδία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης είναι ακόμη μια ομοσπονδία 10 καντονιών μέσα σε ένα κράτος οντοτήτων που τα καντόνια που την αποτελούν είναι: του Ούνα και του Σάνα (Unsko- Sanski), της Ποσαβίνας (Posavski), της Τούζλας (Tuzlanski), της Ζένιτσας και του Ντόμποϊ (Zeničko- Dobojski), της Βοσνίας του Πόντρινιε (Bosansko- Podrinski), της Κεντρικής Βοσνίας (Srednjobosanski), της Ερζεγοβίνης του Νερέτβα (Hercegovnačko -Neretvanski), της Δυτικής Ερζεγοβίνης (Zapadnohercegovnački) και του Σαράγεβου (Sarajevski).

Η ενσωμάτωση της σερβικής κοινότητας (34%) μέσα στην ομοσπονδία και η σημερινή μορφή της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης, έγινε έπειτα από τη συμφωνία του Νοεμβρίου του 1995 στον Dayton του Οχάιο των ΗΠΑ, της υπογραφής της συνθήκης ειρήνης στο Παρίσι στις 14 Δεκεμβρίου 1995 και αφού είχαν προηγηθεί η βομβαρδισμοί του NATO, ως αντιστάθμισμα της απόσχισης που επιχείρησε να κάνει (σερβική κοινότητα) και να ενωθεί με την «μαμά» Σερβία. Κύρια χαρακτηριστικά της ομοσπονδίας αυτής είναι η συναινετική δημοκρατία, η εναλλακτική προεδρία και το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα, τριών συνιστωσών οντοτήτων. Η τοπική αυτοδιοίκηση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη είναι οργανωμένη σε δήμους, και κάθε δήμος περιέχει οικισμούς μέσα στα όριά του και υποδιαιρείται σε τοπικές κοινότητες.

Κατά την κατάρτιση του Σχεδίου Ανάν, λήφθηκαν υπόψη μεταξύ των άλλων και οι θέσεις που υιοθετήθηκαν από τη διεθνή κοινότητα τη δεκαετία του 1990, σε ότι αφορά τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα στην περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνίας Ερζεγοβίνης και Κοσσυφοπεδίου) και της Γερμανίας, όπου παρατηρήθηκαν σοβαρές δυσχέρειες στη δίκαιη και πλήρη αποκατάσταση και αποζημίωση των πληγέντων-προσφύγων. Στις παραπάνω περιπτώσεις, ο κανόνας που εφαρμόζεται είναι της πλήρους αποκατάστασης. Αποζημίωση δίνεται μόνο στις περιπτώσεις, όπου δεν είναι εφικτή για πραγματικούς λόγους η αποκατάσταση. Στην Κύπρο δεν ήταν ο κανόνας η αποκατάσταση αλλά η αποζημίωση.³⁶¹

Μια άλλη προσέγγιση του Κυπριακού, είναι αυτή της «*ταιβανοποίησης*» των

³⁶⁰ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 224.

³⁶¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 419.

κατεχομένων. Με τον όρο αυτό νοείται η αναβάθμιση των κατεχομένων σε μία οντότητα η οποία ενώ δεν θα έχει de jure το καθεστώς κράτους, θα απολαμβάνει της δυνατότητας οικονομικών σχέσεων και συνεργασιών με κράτη ως οιονεί κράτος.³⁶² Η Ταϊβάν, γνωστή και ως πορτογαλική Φορμόζα δεν ήταν ποτέ τμήμα στο οποίο άσκησε επαρκώς την κυριαρχία της η «Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας». Από τότε που ελευθερώθηκε από τους Ιάπωνες ήταν πάντοτε υπό την κυβέρνηση της Κίνας. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν προβλήματα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς και η κυβέρνηση της Ταϊβάν μπορεί να διαθέσει όπως εκείνη νομίζει το έδαφός της, σε αντίθεση με τα κατεχόμενα. Επίσης ο οικονομικός γίγαντας της Ταϊβάν της δεκαετίας του 2000, δεν μπορεί να συγκριθεί με τα κατεχόμενα. *«Τα κατεχόμενα δεν μπορούν να είναι Ταϊβάν. Στην περίπτωση της Κύπρου η ταϊβανοποίηση τίθεται με όρους πολιτικούς και όχι οικονομικούς».*³⁶³

Εκτός όμως από τις Ομοσπονδίες υφίστανται διεθνώς και αποσχιστικές τάσεις που θα πρέπει να τις έχουμε υπόψη σε σχέση με το Κυπριακό. Τέτοιες περιπτώσεις είναι:

(1) Του Quebec του Καναδά, ο οποίος συνιστά μία Ομοσπονδία, χαρακτηριστικό της οποίας είναι η αμοιβαία αναγνώριση όλων των συστατικών επαρχιών και της ετερότητας μεταξύ τους.³⁶⁴

(2) Του Bangladesh που αποσχίστηκε από το Πακιστάν το 1971 και αποτελεί τη μοναδική περίπτωση αναγνώρισης από τη διεθνή κοινότητα από το 1974.

(3) Της Biafra, η οποία προσπάθησε ανεπιτυχώς να ανακηρύξει την ανεξαρτησίας της από τη Νιγηρία.³⁶⁵

(4) Της Cabinda που από το 1974, προσπαθεί να αποσχιστεί από την τέως Πορτογαλική αποικία, την Ανγκόλα.³⁶⁶

(5) Της Αιθιοπίας και της αυτόνομης μονάδας της Ερυθραίας, σε ομοσπονδιακή σχέση μεταξύ τους, υπό την κυριαρχία του Αιθιοπικού Στέμματος. Η

³⁶² Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 441.

³⁶³ *Ibid*, σελ. 461.

³⁶⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 125.

³⁶⁵ *Ibid*, σελ. 134-139.

³⁶⁶ *Ibid*, σελ. 139-140.

Ερυθραία ανακηρύχθηκε ανεξάρτητη χώρα στις 24 Μαΐου 1991.³⁶⁷

(6) Η διάλυση ομοσπονδιών στην πρώην Γιουγκοσλαβία και η συγκρότηση νέων ανεξάρτητων κρατών (Σερβία, Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σλοβενία, Μαυροβούνιο, Σκόπια), με την περίπτωση του Κοσόβου να βρίσκεται σε πλήρη αμφισβήτηση από μέρος της διεθνούς κοινότητας και της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης να στιγματίζεται από την αντιπαλότητα μεταξύ των εθνοτικών πληθυσμών της και τη δημιουργία τριών συστατικών οντοτήτων, της Δημοκρατίας των Σέρβων, της Κροατικής Δημοκρατίας της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης και της Μουσουλμανικής Κροατικής Κυβέρνησης της Ομοσπονδίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.³⁶⁸

(7) Η αντίστοιχη διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (ΕΣΣΔ).

(8) Η προσπάθεια αυτονομίας της Chechnya (Τσετσενίας) από τη Ρωσία και το σημερινό ασταθές της Κριμαίας.

(9) Το δημοψήφισμα της 1^{ης} Οκτ. 2017 στην Καταλονία της Ισπανίας, αν και αντιμετωπίστηκε με δικαστικές διώξεις από την Ισπανική Κυβέρνηση προς τους πρωτεργάτες του, είναι δυνατόν να ενισχύσει περαιτέρω τις ορέξεις για αποσχιστικές τάσεις στον πλανήτη. Είναι δυνατόν να αποτελέσει ντόμινο και άλλων εξελίξεων, όπως η ενθάρρυνση αποσχιστικών ενεργειών από την περιοχή των Βάσκων. Η Ε.Ε. δεν ενθαρρύνει αποσχιστικές τάσεις στην Ισπανία αλλά και σε άλλες χώρες της Ε.Ε.

(10) «Περίπου αντίστοιχα είναι τα προβλήματα στη Γεωργία με την περιοχή της Νότιας Οσετίας καθώς και στη Μολδαβία με την πρακτικώς αποσχισθείσα περιοχή της Υπερνιστερίας».³⁶⁹

(11) Στην Ιταλία επίσης κατά καιρούς έχουν παρουσιασθεί τάσεις απόσχισης ιδίως από το βόρειο τμήμα της χώρας από την ονομαζόμενη «*Λίγκα του Βορρά*», ενώ στο Βέλγιο, υπάρχει σοβαρό πρόβλημα εδώ και χρόνια μεταξύ των Φλαμανδών και των Βαλλόνων.

Στην περίπτωση του Κυπριακού, δεν πρέπει να αγνοούνται παρόμοιες τάσεις

³⁶⁷ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 141-143.

³⁶⁸ *Ibid*, σελ. 183.

³⁶⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, «*Σχέσεις Ελλάδος-Τουρκίας: από τη Λωζάνη έως σήμερα*», Σημειώσεις από προφορικές παραδόσεις του μαθήματος, Πάντειον Πανεπιστήμιο, Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, (Αθήνα:2013), σελ. 155.

που εμφανίζονται σε διεθνές επίπεδο. Η πρόσφατη περίπτωση της Καταλονίας αν και πολύ διαφορετική από την Κύπρο, ενισχύει τους προβληματισμούς σε σχέση με την επιδιωκόμενη λύση. Οι διεθνείς εμπειρίες, συνηγορούν στη θέση ότι ομοσπονδιακά μοντέλα που στηρίζονται σε εθνοκοινοτικούς πυλώνες είναι θνησιγενή. *«Και όμως η υφιστάμενη βάση των συνομιλιών για το Κυπριακό δεν διαφέρει από το Βοσνιακό μοντέλο. Σε ένα διεθνικό ή πολυεθνικό κράτος απαραίτητη, αν και όχι επαρκής, προϋπόθεση λειτουργικότητας και βιωσιμότητας είναι ένα ελάχιστο πλαίσιο κοινωνικών στόχων. Στην Κύπρο δεν υπάρχει σήμερα αυτή η προϋπόθεση»*.³⁷⁰

Παρατηρούμε συμπερασματικά ότι η επιλογή της ομοσπονδίας πέρα από την εδαφική διαφοροποίηση κοινοτήτων, στηρίζεται διεθνώς στην αρχή της ισότητας μεταξύ τους αλλά και της αναλογικότητας στην εκπροσώπηση των πληθυσμών. Πολλές ομοσπονδίες έχουν τη μορφή συνομοσπονδίας και το αντίθετο. Τελικά σημασία έχει όχι η μορφή του πολιτειακού συστήματος, αλλά η διανομή των εξουσιών ανάμεσα στις συνιστώσες κοινότητες. Η Αμερικανική Δημοκρατία είναι προεδρική, η Βελγική Ομοσπονδία είναι βασιλευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία και στην Ελβετική συνομοσπονδία, ο πρόεδρος εναλλάσσεται μεταξύ των επτά μελών του συλλογικού εκτελεστικού οργάνου.³⁷¹

Ένα ρεαλιστικό αλλά, προσοχή, όχι για δίκαιη και βιώσιμη λύση στο Κυπριακό, σενάριο, είναι η δημιουργία δύο ανεξάρτητων κυρίαρχων κρατών στο νησί, κατόπιν σημαντικών εδαφικών παραχωρήσεων από το ψευδοκράτος, δίχως εγγυήσεις και στρατεύματα κατοχής. Μέσω της ελεύθερης διακίνησης ανθρώπων και κεφαλαίων στο νησί, κατά το πρότυπο της Τσεχίας με τη Σλοβακία, και με όρους ισοτιμίας και πληθυσμιακής αναλογικότητας στην εκπροσώπηση των δύο κοινοτήτων, μπορεί να επιφέρει μια άτυπη επανένωση και να απομακρύνει τον κίνδυνο απορρόφησης του κατεχόμενου σήμερα τμήματος από την Τουρκία και τη μετατροπή του σε μία τουρκική περιφέρεια.

³⁷⁰ Ανδρέας Θεοφάνους, *Το δημοψήφισμα στην Καταλονία και οι προεκτάσεις στο Κυπριακό*, SIGMALIVE, 8 Οκτωβρίου 2017, http://www.sigmalive.com/news/opinions_sigmalive/459946/to-dimopsifisma-stin-katalonia-kai-oi-proektaseis, (έγινε πρόσβαση στις 8 Οκτωβρίου 2017).

³⁷¹ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 232.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ – Συμπεράσματα – Προτάσεις

Η Κυπριακή Δημοκρατία συνδιαλέγεται με λάθος οντότητα, αυτή των Τουρκοκυπρίων εδώ και 43 χρόνια. Το 1974, εισβολή στην Κύπρο δεν έκαναν οι Τουρκοκύπριοι αλλά οι Τούρκοι. Αντί λοιπόν η Κυπριακή Δημοκρατία να συνομιλεί με την Τουρκία, από την οποία υφίσταται την παράνομη κατοχή και την παραβίαση της εδαφικής της ακεραιότητας και ανεξαρτησίας, και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του λαού της, αυτή διαπραγματεύεται με τον «αχυράνθρωπο» της Τουρκίας στην Κύπρο, εκπρόσωπο των τουρκοκυπρίων όλα αυτά τα χρόνια, Ντενκτάς, Ταλάτ, Έρογλου και Ακιντζί. Η διαφορά συνεπώς μετά το 1974, είναι μεταξύ Κυπριακής Δημοκρατίας και Τουρκίας.³⁷²

Η μεσολάβηση των Ηνωμένων Εθνών για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος κυριαρχεί στη διεθνή σκηνή από το 1964 μέχρι και σήμερα. Οι πρόσφατες (Αύγουστος 2017) διακηρύξεις της Τουρκικής διπλωματίας περί εξεύρεσης άλλης οδού επίλυσής του, από αυτή που περνάει από τον ΟΗΕ, δημιουργεί προβληματισμούς στην ελληνοκυπριακή και ελληνική πλευρά για τις αληθινές προθέσεις της Τουρκίας επί του θέματος, το οποίο και σαφώς συνδέει με τις λοιπές στρατηγικές της στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιανατολικής Μεσογείου.

Στο Κυπριακό ζήτημα ο ΟΗΕ, αντί να «σπρώχνει» στην ειρηνική επίλυση των διαφορών, το «σπρώχνει» σε ειρηνική διαιώνιση. Το πέραςμα μισού αιώνα εγκυμονεί τον κίνδυνο, το ζήτημα αυτό είτε να χάσει την πραγματική του σημασία, είτε να φτάσει στον απαιτούμενο βαθμό ωριμότητας για τη λύση, είτε τα ενδιαφερόμενα μέρη να οδηγηθούν σε πιο σκληρές και ασυμβίβαστες θέσεις. Έτσι μειώνεται σταδιακά η δυνατότητα λογικής επίλυσης του. Για κοινά αποδεκτή λύση στο Κυπριακό θα πρέπει να υπάρξουν ορατά οφέλη και για τις δύο πλευρές, ενώ παράλληλα θα πρέπει να αναπροσαρμοστεί ο τρόπος θεώρησης και ερμηνείας των πραγμάτων εκ μέρους των Τουρκοκυπρίων και των Ελληνοκυπρίων σε ρεαλιστική βάση.³⁷³

Οι μύθοι του παντοδύναμου ξένου παράγοντα, εξυπηρετούν συγκεκριμένες πολιτικές σκοπιμότητες, όμως εν τέλει, περισσότερο συσκοτίζουν παρά δια φωτίζουν

³⁷² Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ.76-77.

³⁷³ Dr. Faruk Sönmezöglü, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001) σελ. 373-375.

την ανάλυση της σημερινής πραγματικότητας στο Κυπριακό. Τα αίτια των εθνοτικών συγκρούσεων στο Κυπριακό θα πρέπει πέρα από την εμπλοκή των Άγγλων αποικιοκρατών, των Αμερικάνων ιμπεριαλιστών των Ελλήνων και Τούρκων τοποτηρητών τους, να αναζητηθούν και στις εσωτερικές πολιτικές και κοινωνικές διαμάχες, οι οποίες στα κρίσιμα σημεία στην ιστορία του ζητήματος, έπαιξαν το δικό τους ρόλο.

*«Συμπερασματικά, στην περίπτωση της Κύπρου, όταν η σύγκρουση ήταν εθνοτική δεν ήταν πόλεμος, αλλά επρόκειτο για εθνοτικές ταραχές και όταν κλιμακώθηκε σε πόλεμο δεν ήταν εθνοτικός αλλά διακρατικός [Κύπρος- Τουρκία]».*³⁷⁴ Σύμφωνα δε με τις βασικές παραδοχές του κονστρουκτιβισμού ως προς τις εθνοτικές συγκρούσεις είναι ότι : *«η πορεία προς κλιμάκωση επηρεάζεται από την πορεία που προηγήθηκε (path dependency),τη διαμόρφωση «κυρίαρχων αφηγήσεων» (master narratives),εντός των οποίων συγχωνεύονται όλες οι άλλες πολιτικές διαφορές, και ότι οι εθνοτικές ταυτότητες και διαφοροποιήσεις είναι συχνά ενδογενείς, αφού δεν παράγουν μόνο βία, αλλά παράγονται και από αυτήν».*³⁷⁵

*«Ο Μακάριος και οι δυνάμεις που εκπροσωπούσε δεν άφησαν την Ιστορία να πάρει το δρόμο της, αλλά επενέβησαν με διορατικότητα, για να μη σαρωθούν από αυτή. Όμως, ταυτόχρονα, ήταν κοντόφθαλμος, στο βαθμό που ο εθνικιστικός αντικομμουνισμός του προκάλεσε την τουρκοκυπριακή αντίδραση».*³⁷⁶

Αν και η ελληνική πλευρά αντιμετωπίζει σταθερά το Κυπριακό ζήτημα μετά το 1974 ως ζήτημα παράνομης εισβολής και κατοχής του βορείου τμήματος της Κύπρου, η διεθνής κοινότητα προσανατολιζόταν εξ αρχής με την επίλυση ενός διεθνούς προβλήματος που αφορούσε στη συμβίωση δύο κοινοτήτων, όχι χωριστά αλλά σε μία κοινή επικράτεια και με προσήλωση στην ιδέα της ομοσπονδίας. Αντίθετα η Τουρκία μετά το 1974, θεωρεί ότι έλυσε το πρόβλημα και επιδιώκει σταθερά τη διχοτόμηση, την απόσχιση και μελλοντικά την ενσωμάτωση του Βορείου τμήματος του νησιού, ενώ προσχηματικά βάζει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων θέματα ή όρους (συνομοσπονδίας-μετά το 1983, εξελικτικής ομοσπονδίας κ.α.) με σκοπό τη διαιώνιση του Κυπριακού και τη δημιουργία τετελεσμένων.

³⁷⁴ Καϊρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 88.

³⁷⁵ *Ibid*, σελ. 107-108.

³⁷⁶ *Ibid*, σελ. 328.

Οι ελληνοκύπριοι, ζουν μετά την παράνομη εισβολή και κατοχή από τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις του Βόρειου τμήματος της Κύπρου, υπό το φόβο μίας νέας εισβολής, μεγαλύτερης σε έκταση και συνέπειες από αυτή του 1974 και παράλληλα επιζητούν την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από το κατεχόμενο τμήμα του νησιού, ώστε να μπορούν να επιστρέψουν όσοι το επιθυμούν στις πατρογονικές τους εστίες. Αυτοί οι πόθοι, αποτελούν τους δείκτες με τους οποίους κάθε φορά σταθμίζουν την όποια πρόταση σχεδίου λύσης του Κυπριακού στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών.

Οι προσπάθειες μαζικού εποικισμού, καταστροφής των ελληνικών μνημείων, οι αλλαγές ονομάτων σε τοπωνυμία και οδούς στο κατεχόμενο τμήμα του νησιού, η ανακήρυξη του ψευδοκράτους, οι δολοφονίες ελληνοκυπρίων πολιτών και η μη συμμόρφωση της Τουρκίας στα ψηφίσματα του ΟΗΕ, καταδεικνύουν το παράνομο της υπόθεσης από πλευράς Τουρκίας. Ειδικότερα ο εποικισμός των κατεχόμενων κυπριακών εδαφών, αντιβαίνει σε γενικής εφαρμογής εθιμικούς και συμβατικούς κανόνες διεθνούς δικαίου αλλά και ειδικότερα στο Παράρτημα «Δ» της συνθήκης Εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960, περί ιθαγένειας, το οποίο έχει συνυπογράψει και η Τουρκία.³⁷⁷ Αποτελεί «έγκλημα πολέμου» και θα πρέπει η αντιμετώπισή του να είναι ποιο προσεκτική από τα Ηνωμένα Έθνη, στα όποια μελλοντικά σχέδια επίλυσης υποβληθούν από αυτά.

Η ομοσπονδία αποτελεί σήμερα την ποιο ειρηνική και βιώσιμη λύση, όχι όμως και δίκαιη που είναι η απαίτηση του ελληνοκυπριακού λαού. Η ομοσπονδία όμως έχει κλίμακες. Κυμαίνεται από τη συγκεντρωτική και προχωρεί στην αποκεντρωτική σε συνδυασμό με τη συναινετική δημοκρατία. Η ελληνοκυπριακή κοινότητα δεν μπορεί να αρνηθεί τη σύσταση ομόσπονδου κράτους στις όποιες συνομιλίες επίλυσης του Κυπριακού, μιας και σε αυτή έχει συναινέσει από το 1977 με τις συμφωνίες κορυφής Μακαρίου – Denktash.

Η πρόβλεψη σύστασης διζωνικής και δικοινοτικής ομοσπονδίας, νομιμοποιεί εκ των υστέρων την παράνομη, λειτουργούσα ως *de facto*, κατάσταση του ψευδοκράτους. Ο γεωγραφικός διαχωρισμός, που επιδίωξε διαχρονικά η τουρκική

³⁷⁷ Αλέξης Γαλανός, Θεόφιλος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Αλέκος Κούτσης, Κώστας Κύρρης, Γιώργος Λιλλήκας, Κατερίνα Μπούρα, Κων/νος Οικονομίδης, Χρυσόστομος Περικλέους, Κων/νος Σβολόπουλος, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Ανδρέας Φάντης, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι, (τόμος 4^{ος} Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές)*, Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990), σελ. 13.

εξωτερική πολιτική, νομιμοποιείται και αποτελεί τη βάση επιλύσεως του Κυπριακού. Αυτό συμβαίνει διότι συστήνονται δύο πολιτείες που τελούν σε σχέση ισότητας μεταξύ τους, εκ των πραγμάτων δηλαδή νομιμοποιείται το ψευδοκράτος και ανάγεται σε ισότιμη πολιτεία σε σχέση με την Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία μετατρέπεται από κράτος σε πολιτεία, σε κοινότητα. Σε περίπτωση, λοιπόν, επιλύσεως του Κυπριακού επί τη βάσει ίδρυσης ομοσπονδίας, επέρχεται μία οιονεί νομιμοποίηση του ψευδοκράτους. Πρόκειται για οιονεί νομιμοποίηση, διότι επέρχεται εκ του αποτελέσματος, ανεξαρτήτως της επιδιωκόμενης συνέπειας.³⁷⁸

Η σημερινή πραγματικότητα στο πολιτικό πεδίο καταγράφει ότι η ελληνοκυπριακή κοινότητα μονοπωλεί τη διακυβέρνηση και τη διεθνή εκπροσώπηση της Κύπρου, ενώ η τουρκοκυπριακή, απομονωμένη, αποκλείει την είσοδο στις θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατίας.

Η άρνηση της εκάστοτε Τουρκικής ηγεσίας για επίλυση του ζητήματος με αμοιβαίο συμβιβασμό και η απειλητική της στρατηγική που εστιάζει στην ανασύσταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μέσω της θεωρίας περί «*Στρατηγικού Βάθους*», καθιστούν τη λύση του Κυπριακού ανεφάρμοστη. Επιπλέον η αμερικανική εξωτερική πολιτική, θεωρεί ότι Ελλάδα και Τουρκία, είναι στρατηγικά αλληλεξάρτητες χώρες και υποστηρίζει την αποδιεθνοποίηση του Κυπριακού.³⁷⁹

*«Το Κυπριακό σταδιακά διολίσθησε σε ολοένα και χειρότερες λύσεις για την ελληνοκυπριακή υπόθεση. Κι αυτό γιατί κάθε φορά, είτε από αυθεντικό μαξιμαλισμό είτε από φόβο μην τυχόν κατηγορηθεί για ενδοτισμό, η ηγεσία των Ελληνοκυπρίων απέρριπτε το συμβιβασμό, επιδεινώνοντας το πρόβλημα».*³⁸⁰

Η πρόβλεψη της άνω και κάτω Βουλής ως στοιχείων ισορροπίας του συστήματος που προβλεπόταν στο κοινό πλαίσιο διακανονισμού, το ABC το 1978, διαφέρει ριζικά από τον τρόπο λειτουργίας του Σχεδίου Ανάν, στο οποίο, το κρίσιμο στοιχείο για την ισορρόπηση του συστήματος, ήταν το Ανώτατο Δικαστήριο. Η

³⁷⁸ Ιωάννης Θ. Μάζης, Παρουσίαση «*Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδος Κύπρου*», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

³⁷⁹ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.449.

³⁸⁰ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 308-309.

σύγκριση αποβαίνει υπέρ του σχεδίου ABC. Η νομιμοποίηση είναι σαφώς ισχυρότερη, όταν τα πολιτικά προβλήματα λύνονται από τους εκλεγμένους εκπροσώπους ενός λαού και όχι από ένα όργανο στο οποίο συμμετέχουν δικαστές πέραν κριτικής, το οποίο απαρτίζεται και από αλλοδαπούς υπηκόους.³⁸¹

Στη μελέτη της ιστορίας της Κύπρου από τη δεκαετία του 1950 μέχρι σήμερα, παρατηρείται μία «συνέπεια» της τουρκικής πολιτικής η οποία είναι προσηλωμένη στην απαίτηση για λύση Ομοσπονδίας και Ισότητας των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο. Όταν ο λόρδος Ράντκλιφ υπέδειξε στο προτεινόμενο σύνταγμα του το 1956, τη λύση Ομοσπονδίας, ήταν αδιανόητη και ανεφάρμοστη σε ένα νησί όπου δεν υπήρχε σαφής γεωγραφικός διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων. Χρειάστηκε η τουρκική παράνομη εισβολή και μέχρι σήμερα κατοχή του Βορείου τμήματος της Κύπρου, και η αλλοτρίωση του πληθυσμού των κατεχόμενων εδαφών με εποίκους, για να στηρίζει τις θέσεις της αυτές.

Η ισότητα μεταξύ πολιτειών, στο πλαίσιο μίας ομοσπονδίας, οι οποίες έχουν άνιση ανάπτυξη και χάσμα στο βιοτικό τους επίπεδο, εξασφαλίζει μεν σε αυτές ισότητα στην εκμετάλλευση των πόρων του κράτους, αλλά προβάλλεται δε και ως ένας λόγος για να δικαιολογηθεί ότι με τον τρόπο αυτό η ομοσπονδία εξελίσσεται πρακτικά σε περισσότερο κεντρομόλο. Τελικά η ομοσπονδία δεν αντιστρατεύεται τη δημοκρατία. Έχει σαφώς το χαρακτήρα του εδαφικού διαχωρισμού της χώρας σε διοικητικές οντότητες οι οποίες διαθέτουν επιχώρια εξουσία. Και να σκεφθεί κανείς ότι στα προγενέστερα σχέδια που υποβλήθηκαν από τον ΟΗΕ και από άλλους δρώντες, η έννοια της ισότιμης διακυβέρνησης απορριπτόταν εν τη γένεση της στα τραπέζια των διαπραγματεύσεων από την ελληνοκυπριακή πλευρά, δεκαετίες τώρα!

Μόνη εξαίρεση από τη θεωρία της ισότητας ήταν το Σύνταγμα Ράντκλιφ, αλλά αυτό δεν ήταν σχέδιο για αυτοδιάθεση, αλλά προσχέδιο συντάγματος για αυτοδιοίκηση. Το δόγμα της ισότητας έκτοτε, προβλήθηκε και διατηρήθηκε από κοινού από την αγγλική και την τουρκική πλευρά, στα μετέπειτα σχέδια Μακμίλαν, Άτσεσον, Βαλντχάιμ, Ντε Κουεγιάρ, Butros-Butros Ghali και Ανάν.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ε.Δ.Α.Δ.), εκτός των διαπιστώσεων διεθνούς δικαίου στις οποίες προέβη, περιορίστηκε στην αποζημίωση:

³⁸¹ Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ 97

ούτε δηλαδή μπορούσε να αποκαταστήσει *in natura* το περιουσιακό στοιχείο που στερήθηκε η προσφυγούσα (Λοϊζίδου Τιτίνα). Συνεπώς, η ηθική, κυρίως, δικαίωση που απόλαυσε η ελληνοκυπριακή πλευρά, όχι μόνο από τη δικαστική απόφαση του ευρωπαϊκού μηχανισμού προστασίας, αλλά και από την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά της απόσχισης της τουρκοκυπριακής κοινότητας το 1983, δεν ανέτρεψε την ύλη ούτε τα προϊόντα αυτής της ύλης που αποτέλεσε τη βάση επί της οποίας ευθυγραμμίσθηκε η διαπραγμάτευση, δείχνοντας ότι αποδέχεται εν τοις πράγμασι μια κατάσταση την οποία δεν είναι δυνατόν να ανατρέψει ούτε η ίδια η Κυπριακή Δημοκρατία ούτε η διεθνής κοινότητα.³⁸² Οι υποθέσεις Τιτίνας Λοϊζίδου και Ξενίδη-Αρέστη στο Ε.Δ.Α.Δ., προς την Τουρκία, καταδεικνύουν τις μαζικές και συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο, όπως το δικαίωμα για ελεύθερη κυκλοφορία και την αξιοποίηση της περιουσίας τους, και την ελεύθερη άσκηση θρησκευτικής πίστης στα κατεχόμενα, ενώ ακυρώνουν την πώληση περιουσίας Ελληνοκύπριων προσφύγων στα κατεχόμενα από τουρκοκύπριους σε αλλοδαπούς (Orams case). Μία αρνητική εξέλιξη ωστόσο για τους Ελληνοκύπριους (1500 προσφυγές) που έχουν προσφύγει στο Ε.Δ.Α.Δ., συνιστά η απόφασή του το Μάρτιο του 2010, με την οποία αναγνωρίζεται η «επιτροπή αποζημιώσεων» στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, ως «νόμιμο και αποτελεσματικό εσωτερικό ένδικο μέσο». Το Ε.Δ.Α.Δ., καλεί στην ουσία τους Ελληνοκύπριους που επιθυμούν να κινηθούν νομικά κατά της Τουρκίας να προσφεύγουν στην επιτροπή αυτή και ακολούθως στο «ανώτατο διοικητικό δικαστήριο» του ψευδοκράτους για να διεκδικήσουν αποζημιώσεις για τις περιουσίες τους, αναγνωρίζοντας *de facto* την «ΤΔΒΚ».³⁸³

*«Η κυριαρχία παραμένει στο νόμιμο κάτοχο, δεν χάνεται αλλά επιστρέφει σε αυτόν μετά τη λήξη της παράνομης [πολεμικής] κατοχής».*³⁸⁴ Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα λειτουργώντας ως το «μακρύ χέρι» της Τουρκίας, σταθερά μετά το 1974, επίμονα επιδιώκει την κυριαρχία στο έδαφος που θα της καταλογισθεί και εμμένει σε ζητήματα ιδιοκτησίας που περιήλθαν στα μέλη της στη Βόρεια Κύπρο.

Τα τελεσθέντα διεθνή εγκλήματα στην Κύπρο από την Τουρκία είναι: το

³⁸² Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 38.

³⁸³ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012), σελ. 48-50.

³⁸⁴ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 310.

διεθνές έγκλημα κατά της ειρήνης, της βιαίας εκδιώξεως πληθυσμών, της εθνοκαθάρσεως, της βιαίας εξαφανίσεως προσώπων, του εποικισμού, το διεθνές έγκλημα πολέμου των ανθρωποκτονιών, το διεθνές έγκλημα πολέμου των βασανιστηρίων, το διεθνές έγκλημα πολέμου των βιασμών, το διεθνές έγκλημα πολέμου της καταστροφής των θρησκευτικών και πολιτισμικών μνημείων.

Οι κανόνες που αφορούν στα διεθνή εγκλήματα αποτελούν *jus cogens*, δηλαδή κανόνες αναγκαστικού διεθνούς δικαίου, οι οποίοι είναι απαραβίαστοι και δημιουργούν υποχρεώσεις *erga omnes*. Δεσμεύουν όλα τα κράτη, ανεξαρτήτως εάν έχουν κυρώσει τις συνθήκες που τα προβλέπουν και το Καταστατικό του Δ.Π.Δ. και δεν μπορεί κάποιο κράτος να αντιτάξει τη μη ύπαρξη ή διαφορετική σχετική ρύθμιση του εσωτερικού του δικαίου. Τα κράτη περιορίζονται αναφορικός προς την απονομή αμνηστίας σε αυτουργούς διεθνών εγκλημάτων. Κατά την κρατούσα άποψη, τα διεθνή εγκλήματα δεν παραγράφονται. Στην περίπτωση τέλεσης διεθνούς εγκλήματος, προβλέπεται ο θεσμός της οικουμενικής δικαιοδοσίας. Διαπιστώνεται, λοιπόν, η ύπαρξη διευρυμένου έννομου συμφέροντος για τη δίωξή τους, με δικαιολογητικό έρεισμα ότι πράξεις τόσο απεχθείς δεν πρέπει να παραγράφονται.³⁸⁵ Σε περίπτωση που τα δύο μέρη τελικώς συμφωνήσουν σε μία λύση, «*θεραπεύονται στην πράξη εκ των υστέρων και οι προηγούμενες παρανομίες*».³⁸⁶

«*Σε πολλές περιπτώσεις τα κράτη [όπως η Τουρκία] και οι διεθνείς Οργανισμοί, που έχουν ασκήσει βία εις βάρος ενός άλλου υποκειμένου [Κύπρος], επιχειρούν, με μεγαλύτερη ή μικρότερη επιτυχία, να επικαλεστούν τις εξαιρέσεις της απαγόρευσης (λ.χ. νόμιμη άμυνα) ή να αναζητήσουν άλλες εκδοχές εξαιρέσεων (λ.χ. προληπτική άμυνα, ανθρωπιστική επέμβαση), προκειμένου να δικαιολογήσουν δραστηριότητες που διαφορετικά εμπίπτουν στην απαγόρευση*».³⁸⁷

Οι παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου στις διεθνείς σχέσεις, τείνουν να γίνουν κανόνας τα τελευταία έτη, «*λόγω απουσίας μίας οικουμενικής νομοθετικής εξουσίας από την οποία να εκπορεύονται οι κανόνες δικαίου που διέπουν τις σχέσεις των κρατών, των διεθνών Οργανισμών και των άλλων υποκειμένων του Διεθνούς Δικαίου,*

³⁸⁵ Ιωάννης Θ. Μάζης, Παρουσίαση «*Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδας Κύπρου*», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

³⁸⁶ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 71.

³⁸⁷ Χρήστος Λ. Ροζάκης, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*, Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, (Αθήνα: Παπαζήση, 2013), σελ. 91.

που σήμερα πια περιλαμβάνει για ορισμένες κατηγορίες σχέσεων, και φυσικά άτομα. Στη θέση μίας παγκόσμιας νομοθετικής εξουσίας έχουν διαμορφωθεί μηχανισμοί και διαδικασίες διατύπωσης του δικαίου, που είναι αποδεκτοί(τες) από τους δρώντες του διεθνούς συστήματος και στηρίζονται στη συναίνεσή τους. Οι διεθνείς Οργανισμοί, οι διεθνείς συνδιασκέψεις (με οποιοδήποτε τεχνικό όρο κι αν παρουσιάζονται) και, γενικότερα, οι διεθνείς συναλλαγές αποτελούν συνήθως τα μέσα για τη διαμόρφωση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου».³⁸⁸

Στην περίπτωση στιγμιαίας καταλύσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, προ της δημιουργίας του νέου κράτους, είναι αμφίβολο εάν θα συνεχίζουν να υφίστανται σε νομικό επίπεδο τα διεθνή, τελεσθέντα από την Τουρκία εγκλήματα, στην Κύπρο. Εφόσον, εν σχέση με τη διαδοχή κρατών, ο γενικός κανόνας είναι ότι δεν υφίσταται διαδοχή ως προς τις παράνομες πράξεις, είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν θα είναι δυνατόν να διωχθούν τα τελεσθέντα διεθνή εγκλήματα και να αποδοθεί δικαιοσύνη ως προς αυτά. Γίνεται εύκολα αντιληπτό πόσο αρνητικό προηγούμενο θα αποτελούσε για τη διεθνή κοινότητα η «*ex post*» νομιμοποίηση ενός παράνομου «κράτους». Θα μπορούσε να υποστηριχθεί όμως, ότι και στην υποθετική περίπτωση στιγμιαίας καταλύσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, εφόσον έχει κριθεί ότι η Τουρκία ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο επί του ψευδοκράτους, θα εξακολουθεί να φέρει και την ευθύνη των διεθνών εγκλημάτων που τελέστηκαν.³⁸⁹

Μέχρι και σήμερα το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού και άλλοι περιφερειακοί οργανισμοί, καταδικάζουν στο υψηλότερο επίπεδο την τουρκική εισβολή, ενώ τα εν λόγω ψηφίσματα επαναλαμβάνουν το παράνομο της συνεχιζόμενης κατοχής και των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αγνοουμένων, των προσφύγων και των εγκλωβισμένων. Το έγκλημα του εποικισμού στο κατεχόμενο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας συνεχίζεται, ενώ η Τουρκία, κατά παράβαση και πάλι των κανόνων και αρχών του Διεθνούς Δικαίου, καταστρέφει συστηματικά την πολιτιστική κληρονομιά στα κατεχόμενα. Η μονομερής ανακήρυξη ανεξαρτησίας στις κατεχόμενες περιοχές έχει επίσης καταδικαστεί από τη Διεθνή Κοινότητα και χαρακτηριστεί ως παράνομη με τα

³⁸⁸ Χρήστος Λ. Ροζάκης, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*, Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, (Αθήνα: Παπαζήση, 2013),σελ. 77-78.

³⁸⁹ Ιωάννης Θ. Μάξης, Παρουσίαση «Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδας Κύπρου», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

Ψηφίσματα 541 (1983) και 550 (1984) του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σειρά σημαντικών νομικών αποφάσεων, που έχουν εκδοθεί από περιφερειακά και εθνικά δικαστήρια, αναφέρονται σε γενικές και επιμέρους παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ η Τουρκία συνεχίζει να τις αγνοεί, να κατέχει παράνομα σχεδόν το 38% του κυπριακού εδάφους και να συνεχίζει την παραβίαση των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων. Τα ψηφίσματα του ΟΗΕ μέχρι σήμερα για το Κυπριακό, μόνο διακηρυκτική σημασία και αξία έχουν και δυστυχώς δεν λύεται μόνο με αυτά! Οι αποφάσεις του ΟΗΕ αν και επικαλούνται το διεθνές δίκαιο, είναι ωστόσο πολιτικές και βασίζονται στους εκάστοτε διεθνείς συσχετισμούς δυνάμεων των κρατών και οργανισμών.³⁹⁰

Σήμερα η διεθνής κοινότητα, αναγνωρίζει αλλά καρτ τις διάφορες αποσχιστικές ενέργειες, αναγνωρίζοντας δίχως δισταγμό την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, της Νότιας Οσσετίας και Αμπχαζίας, ενώ στις πιο πρόσφατες της Κριμαίας τηρεί διαφορετική στάση. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να προβληματίζει τους υπεύθυνους στο Κυπριακό ελληνοκύπριους και να τους υπενθυμίζει τους υπαρκτούς κινδύνους οριστικής απόσχισης του ψευδοκράτους σε περίπτωση αδιάλλακτων στρατηγικών επιλογών.

Η αναχρονιστική συνθήκη εγγύησης, υπήρξε από το 1959 αναπόσπαστο μέρος των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου δυνάμει του άρθρου 182 παράγραφος 1 του Συντάγματος του 1960, καθιστώντας την Κυπριακή Δημοκρατία ένα δεσμευμένο κράτος και όχι ανεξάρτητο. Η διάταξη του άρθρου 4 της συνθήκης είναι ασύμβατη με τις αρχές του διεθνούς δικαίου και του Χάρτη των Η.Ε. Επικρίνεται επίσης διότι αφήνει περιθώρια για τη χρήση βίας, δίχως αυτή να τίθεται σύμφωνα με το Χάρτη των Η.Ε υπό την απόλυτη εποπτεία και τον Έλεγχο του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. *«Στη Συνθήκη δεν συμμετείχε η Κυπριακή Δημοκρατία για να μπορεί να την καταγγείλει ως συμβαλλόμενο μέρος».*³⁹¹ Επιπλέον σύμφωνα με τις απόψεις της συνολικής διεθνούς κοινότητας περί άμυνας, επιβεβαιώνεται ότι η νόμιμη άμυνα και η αντίληψη περί ασφαλείας δεν παραχωρείται σε άλλο κράτος ή οντότητα. Επιβάλλεται λοιπόν η κατάργηση της υπόψη συνθήκης εγγυήσεων σε οποιοδήποτε μελλοντικό σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού.

³⁹⁰ Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015), σελ. 290.

³⁹¹ Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 319.

Αν και ο ρόλος της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ, ήταν να καλλιεργεί συνθήκες ομαλότητας, αίροντας εμπόδια που δυσχέραιναν την πολιτική διευθέτηση, τελικά χρησιμοποιήθηκε για να αποτρέπει και να μετριάξει τις συνέπειες που προκαλούν τα τετελεσμένα γεγονότα.³⁹²

Ο Κύπρος Χρυσοστομίδης στη μελέτη του εύγλωττα αποδεικνύει ότι η αρχική Δημοκρατία δεν έχει διαιρεθεί ούτε καταλυθεί, αλλά διατηρεί τη συνέχειά της, παρά τις εσωτερικές μεταβολές που υπέστη και παρά τις μονομερείς ενέργειες της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Επίσης, ισχυρό, είναι το επιχείρημα του περί συνέχειας της Κυπριακής Δημοκρατίας, βασιζόμενο στο γεγονός ότι η ένταξη στην Ε.Ε. αφορά στην ίδια Κυπριακή Δημοκρατία, που υπέβαλε την αίτηση και η οποία θα συνεχίσει ως μέλος και μετά την αναδιοργάνωση της πολιτείας. Ομοίως, βασικό είναι το επιχείρημα του περί μη νέας αίτησης για ένταξη στα Ηνωμένα Έθνη και στο Συμβούλιο της Ευρώπης.³⁹³

Η Κυπριακή Δημοκρατία αποτελεί πλήρες μέλος της Ένωσης και το Κυπριακό πρόβλημα έχει πλέον καταστεί Ευρωπαϊκό, αποδεσμεύοντας πολύτιμο διπλωματικό κεφάλαιο από την ελληνική πλευρά και φέρνοντας την Τουρκία σε δυσκολότερη θέση αναφορικά με τη στρατιωτική της παρουσία στο νησί, καταφέροντας μέχρι σήμερα να αποτρέψει την αναγνώριση του ψευδοκράτους, παρά τις πιέσεις και απειλές που δέχθηκε από τους ευρωπαίους και μη εταίρους, μετά το 2004 με την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν.

Ως μέλος της Ε.Ε., η Κυπριακή Δημοκρατία έχει το κακό προνόμιο να είναι το μόνο κράτος- μέλος της που δεν μπορεί να ασκήσει το κατοχυρωμένο πλέον για εθνικά κυρίαρχα κράτη, διεθνοδικαϊκό δικαίωμα της αυτοδιάθεσης στην ολότητά του απέναντι, πρώτο σε μία χώρα που ακόμη είναι στα χαρτιά, μέλος της Ε.Ε., το Ηνωμένο Βασίλειο και, δεύτερο, σε μία χώρα, που διαθέτει καθεστώς υποψήφιου κράτους-μέλους της Ε.Ε., την Τουρκία. Επίσης η κατάφορη παραβίαση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και της κυριαρχίας στο έδαφος της Κύπρου, συντελείτε με την παρουσία βρετανικών κυρίαρχων βάσεων στο νησί σε ποσοστό εδάφους 2,80% (99 τετ. μίλια), από το 1960, καθώς δημιουργεί έμμεσα κυρίαρχη

³⁹² Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοππά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002), σελ.382.

³⁹³ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 418-420.

κρατική επικράτεια εντός της επικράτειας ενός άλλου κυρίαρχου κράτους.

«Οι προβλέψεις του σχεδίου Ανάν επιβεβαιώναν το *sui generis* καθεστώς των βάσεων, στο έδαφος των οποίων δεν ισχύει το ευρωπαϊκό κεκτημένο και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ούτε έχει αρμοδιότητα το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».³⁹⁴ Οι βρετανικές βάσεις, λειτουργούν καταχρηστικά με βάση διατάγματα του διοικητή των βάσεων κατά το αποικιοκρατικό πρότυπο, χωρίς αποφάσεις περιβεβλημένες με νομικό κύρος είτε του βρετανικού είτε του κυπριακού κοινοβουλίου. Οι Κύπριοι της περιοχής των βάσεων δεν έχουν διασαφηνισμένη νομική υπόσταση. Και ας αφήσουμε το γεγονός ότι οι Βρετανοί δεν αποδίδουν από το 1963, με αφορμή τις διακοινοτικές διαταραχές, το προβλεπόμενο ενοίκιο στην Κυπριακή Δημοκρατία, ενώ η ύπαρξη τόσο του συστήματος παρακολούθησης Echelon (από τη δεκαετία του 1970), όσο και οι επιπτώσεις στην υγεία των κατοίκων στις περιοχές αυτές, με υποβάθμιση της ποιότητας ζωής τους, παραβιάζουν τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.³⁹⁵

Αναφορικά με τη συνέχεια της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, αυτή δεν εξαφανίστηκε ούτε κερματίστηκε, δεν τίθεται ζήτημα περί θεμελίωσης νέας κυριαρχίας με την οποιαδήποτε συμφωνία ίδρυσης ομοσπονδιακού κράτους. Η περίπτωση της Βόρειας Κύπρου δεν έχει όμοιο προηγούμενο στη διεθνή πρακτική. Δεν εξομοιώνεται με την Taiwan, αφού η τελευταία υπήρξε κάποτε το επίσημο κράτος της Κίνας, και κατόπιν αποσύρθηκε από αυτό η αναγνώριση, χωρίς να θεωρείται ότι έχασε την ιδιότητα του κράτους. Στην περίπτωση της Σομαλίας που η δημιουργία νέου κράτους της Γαλλικής Σομαλίας, ήγειρε την αναγνώριση και την ιδιότητα νέου κράτους και για την ίδια τη Σομαλία, η επανίδρυση ήταν επιβεβλημένη. Πάντως η διεθνής κοινότητα, ενδιαφέρεται να υπάρχει ένας κυρίαρχος σε κάθε τμήμα εδάφους που θα προκύψει. Στην περίπτωση της «ΤΔΒΚ» έχει εντοπισθεί μία ανεπιτυχής απόσχιση.³⁹⁶

Τα αποθέματα φυσικού αερίου και υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ και οι στρατηγικές συμμαχίες της Κυπριακής Δημοκρατίας με γειτονικές χώρες στην

³⁹⁴ Αγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 282.

³⁹⁵ Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012), σελ.45-52.

³⁹⁶ Πέτρος Λιάκουρας, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007), σελ. 427-430.

περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, δημιουργούν νέα γεωπολιτικά δεδομένα με πολλές προοπτικές στο θέμα της επίλυσης του Κυπριακού, αν ανατραπούν οι σημερινοί συσχετισμοί ισχύος, κυρίως της Τουρκίας και γύρει η πλάστιγγα της οικονομικής ισχύος και των διεθνών συμφερόντων για αλλαγή του status quo στην ευρύτερη περιοχή, υπέρ του ελληνοκυπριακού λαού.

Πολλοί έχουν αναφερθεί σχολιάζοντας τα τεκταινόμενα γύρω από τα σχέδια επίλυσης του Κυπριακού ως θέμα *«χαμένων ευκαιριών»*. Αν εξετάσουμε όμως με πραγματικά δεδομένα την κάθε περίπτωση σε συνδυασμό με τις επικρατούσες διεθνείς και εσωτερικές κάθε φορά συνθήκες και τάσεις, θα διαπιστώσουμε ότι δεν ευσταθεί ο παραπάνω χαρακτηρισμός. Άστοχες ενέργειες μπορεί να έγιναν ή να δημιουργήθηκαν μέσα από εγωισμούς, υπερφίαλες επιδιώξεις αλλά και απρόβλεπτους παράγοντες. *«Όλοι μιλούμε για τις χαμένες ευκαιρίες που υπήρξαν»*, έγραφε ο αείμνηστος πρόεδρος της Κύπρου, Τάσος Παπαδόπουλος και συνέχιζε: *«Πόσοι, όμως, τις ξέρουμε; όλοι μιλούν για τα σχέδια που προϋπήρξαν! Πόσοι, όμως, λίγοι γνωρίζουν γι' αυτά τα Σχέδια και τι προνοούσαν;»*³⁹⁷ Η Κύπρος είναι σήμερα μοιρασμένη και κινδυνεύει να εκτουρκιστεί, όχι γιατί χάθηκαν από τους ελληνοκυπρίους οι ευκαιρίες για να σωθούν, αλλά γιατί άλλοι έχουν συμφέρον να είναι η Κύπρος μοιρασμένη μισό αιώνα τώρα. Τα λόγια στο δίτομο έργο του Ευάγγελου Αβέρωφ- Τοσίτσα , τέως Υπουργού των Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας, αναφέρονται εύστοχα στα αίτια των όποιων *«χαμένων ευκαιριών»* στην περίοδο του Κυπριακού 1950-1963 : *«[...] Ο υπερπατριωτισμός, η δημαγωγία, η αφροσύνη, η ευθυνοφοβία, ήταν οι οδηγοί στον ολισθηρό δρόμο»*.³⁹⁸ Η ζωή συνεχίζεται και μας προσφέρει ευκαιρίες και δυνατότητες που πολλές φορές δεν έχουμε υπολογίσει ή σκεφθεί. Αρκεί στο θέμα του Κυπριακού να μην επαναπαύεται κανείς στο ευρωπαϊκό κεκτημένο και στις όποιες υποσχέσεις, αλλά να βρίσκεται σε εγρήγορση ώστε να μπορέσει να *«αρπάξει»* τη δεδομένη στιγμή αυτή τη σημαντική ευκαιρία που θα αλλάξει τη ροή των δεδομένων.

Το Κυπριακό διεθνώς, θεωρείται ως μία *«βαρετή διεθνής διαφορά»*. *«Με αυτή την αφοριστική διαπίστωση περιέγραψε, τις παραμονές του δημοψηφίσματος για το*

³⁹⁷ Τάσος Παπαδόπουλος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016), σελ. 9.

³⁹⁸ Ευάγγελος Αβέρωφ- Τοσίτσας, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών: Κυπριακό 1950-1963, Τόμος Β'* (Αθήνα: Εστία, 1981), σελ. 330.

*Σχέδιο Ανάν, το Κυπριακό η διεθνής επιθεώρηση Jane's Foreign Report».*³⁹⁹ Επί 43 χρόνια, ο Ελληνισμός προσπαθεί να ανατρέψει τα αποτελέσματα της εισβολής και κατοχής. Επτά πρόεδροι της Κυπριακής Δημοκρατίας, διαπραγματεύονται με 4 εκπροσώπους των Τουρκοκυπρίων, με τον ΟΗΕ να δείχνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, και με τις συνομιλίες να είναι «σχοινοτενείς και αδιέξοδες επί πολλά χρόνια, [προκαλώντας] με το πέρασμα των ετών την παντελή αδιαφορία της διεθνούς κοινότητας».⁴⁰⁰

Η Τουρκία συνεχίζει την πολιτική αμφισβήτησης της Κυπριακής κυριαρχίας στο έδαφος, τον αέρα και τη θάλασσα (ΑΟΖ), δημιουργώντας αδιέξοδες καταστάσεις, μακριά από τους στόχους της Ε.Ε. για εκδημοκρατισμό, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σεβασμού του ευρωπαϊκού κεκτημένου, μένοντας από το 1999 στον «προθάλαμο» της Ε.Ε., με ότι μπορεί να συνεπάγεται για την εξωτερική της πολιτική μία τέτοια στασιμότητα.⁴⁰¹

*«Δεν πρέπει να υποτιμάται η σημασία του Κυπριακού για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Το Κυπριακό είναι το μοναδικό θέμα που απασχολεί συνεχώς από το 1955 την ελληνική εξωτερική πολιτική. Αν και τα τελευταία χρόνια μοιάζει απομονωμένο από τις διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο και τη Θράκη, στην πραγματικότητα είναι άμεσα συνδεδεμένο με αυτές. Δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι η Τουρκία αμφισβήτησε όλο το νομικό καθεστώς του Αιγαίου μόλις το 1974 και σε άμεση συνάρτηση με την εισβολή στην Κύπρο. Τα θέματα του Αιγαίου ετέθησαν ως αντίβαρο στις εξελίξεις στο νησί. Μπορεί αργότερα να απέκτησαν τη δική τους αυτονομία, αλλά στη βάση τους εξακολουθούν να συνδέονται άρρηκτα με το Κυπριακό. Θα είναι αδύνατον να υπάρξει οριστική διευθέτηση των ελληνοτουρκικών προβλημάτων χωρίς λύση και του Κυπριακού. Η ειρήνη στο Αιγαίο περνάει από την ειρήνη στην Κύπρο. Αντιστοίχως μία κακή λύση στην Κύπρο, θα έχει άμεσες συνέπειες στο Αιγαίο και στη Θράκη».*⁴⁰²

Ο ρόλος του Προέδρου της Τουρκίας στην επίλυση του Κυπριακού, πρόκειται να είναι καθοριστικός την επόμενη δεκαετία. Έχει αναλάβει σημαντικό ρόλο των νέο-οθωμανικών διεκδικήσεων της Τουρκίας με διπλωματική ευελιξία και εκτός

³⁹⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 57.

⁴⁰⁰ *Ibid*, σελ. 58.

⁴⁰¹ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001), σελ.534.

⁴⁰² Άγγελος Μ. Συρίγος, «Σχέσεις Ελλάδος-Τουρκίας: από τη Λωζάνη έως σήμερα», Σημειώσεις από προφορικές παραδόσεις του μαθήματος, Πάντειον Πανεπιστήμιο, Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, (Αθήνα:2013), σελ. 63.

φιλελεύθερου μοντέλου. Χρησιμοποιεί ρητορικά ανοίγματα, επενδύοντας στην «ήπια ισχύ» της χώρας του.⁴⁰³ Με τις υπερεξουσίες που συγκέντρωσε έπειτα από το δημοψήφισμα του (51,4% υπέρ) Απριλίου του 2017, διαθέτει πλέον την ισχύ για επιβολή των σκοπών του και στο εσωτερικό της Τουρκίας που δεν το διέθεταν οι προκάτοχοί του, τα τελευταία 70 χρόνια. Το Κουρδικό και οι όποιες εξελίξεις δρομολογηθούν γύρω από αυτό, θα επηρεάσουν και το Κυπριακό, αλλάζοντας τις ισορροπίες ισχύος στην περιοχή της Μέσης Ανατολής με μεγάλο χαμένο την Τουρκία. Η Ελλάδα οφείλει να βρίσκεται σε πολιτική και στρατιωτική ετοιμότητα, προκειμένου να αρπάξει όποτε της δοθεί, την ευκαιρία από ένα σοβαρό «στραβοπάτημα» του Ερντογάν, για την επίλυση χρόνιων εθνικών της θεμάτων, ένα από τα οποία είναι και το Κυπριακό, εμποδίζοντας ταυτόχρονα η Κύπρος να γίνει μια ανεπιθύμητη παράπλευρη απώλεια.

Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε στο ραδιοφωνικό σταθμό της ΕΡΤ, στο Πρώτο Πρόγραμμα στις 1 Φεβρουαρίου 2017, ο καθηγητής Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης: *«Το πιθανότερο, είναι να μην βρεθεί λύση και το Κυπριακό να μας απασχολεί για πολλά χρόνια ακόμη, εκτός εάν υπάρξει μία στιγμή που η Τουρκία θα έχει πολύ μεγάλο εσωτερικό πρόβλημα και το αξιοποιήσουμε ώστε να αποδεσμευτεί η Κύπρος από την Τουρκική Βουλμία».*

*«Οι Τούρκοι κεφαλαιοποιούν ό,τι τους δίνουμε και μας κοροϊδεύουν κι από πάνω. Η απαλλαγή από την κατοχή απαιτεί προγραμματισμένο αγώνα και θυσίες. Απαιτεί καθολική ενότητα. Δεν μπορούν να είναι «αδελφοί» μας εκείνοι που μας σκότωσαν, μας βίασαν, μας ξεσπίτωσαν και κατέχουν για 40 χρόνια τα σπίτια μας. «Οι Τουρκοκύπριοι», μας είπε μόλις προχθές ο δερβίσης Έρογλου, «αποφάσισαν: Δικό τους χωριστό κράτος!». Κι εμείς όχι μόνο πιπιλίζουμε σαν... πίσσα [τσίχλα] παφίτικη την Ομοσπονδία, αλλά θέλουμε να τη διδάσκουμε και στα σχολεία. Είμαστε για κλάματα; Το λιγότερο».*⁴⁰⁴

Μελλοντική επιδίωξη της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτελεί η επίτευξη ενός «λειτουργικού και βιώσιμου συμβιβασμού» που θα αντιμετωπίζει τις βασικές

⁴⁰³ Σταύρος Λυγερός, Κώστας Μελάς, *Μετά τον Ερντογάν τι;: Η ρεβάνς του Πολιτικού Ισλάμ- ΑΟΖ, Κύπρος και διενέξεις στη Μεσόγειο- Το καρκίνωμα του Κουρδικού- Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, (Αθήνα: Πατάκη, 2013), σελ. 556.

⁴⁰⁴ Νίκος Παπαναστασίου, «Τηλλυρία 1964 και η μισή Ιστορία», *Φιλελεύθερος* 14 Αυγούστου 2014, <http://archive.philenews.com/el-gr/f-me-apopsi-eponymes-gnomes/385/213878/tillyria-1964-kai-i-misi-istoria>, (έγινε πρόσβαση στις 12 Σεπτεμβρίου 2017).

ανησυχίες όλων των πολιτών του νησιού. Πλαίσιο αυτού του συμβιβασμού είναι η διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία με πολιτική ισότητα, όπως περιγράφεται στα σχετικά ψηφίσματα του ΟΗΕ, με μία κυριαρχία, μία ιθαγένεια και μία διεθνή προσωπικότητα. Η λύση πρέπει να στηρίζεται στα περί Κύπρου ψηφίσματα του ΟΗΕ και στις βασικές αρχές του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου. Ο συμβιβασμός αυτός για να είναι βιώσιμος θα πρέπει να απαλλάσσει την Κύπρο από την κατοχή, να τερματίζει τον εποικισμό, να επανενώνει το κράτος, το λαό, τους θεσμούς και την οικονομία, και να κατοχυρώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες όλων των Κυπρίων. Η οποιαδήποτε συμφωνημένη λύση, πρέπει να είναι στο πλαίσιο που δημιούργησε η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. το 2004.

Σήμερα η επίσημη ελληνοκυπριακή κοινότητα δια στόματος του Προέδρου Νίκου Αναστασιάδη, επιθυμεί επίλυση του Κυπριακού ζητήματος εντός του πλαισίου Γκουντέρες, με απομάκρυνση των στρατευμάτων κατοχής της Τουρκίας, δίχως εγγυήσεις και στρατό κατοχής και αναλύοντας την οικονομική πτυχή της όποιας λύσης και για τις δύο κοινότητες εντός του κοινοτικού κεκτημένου της Ε.Ε., ενώ η τουρκοκυπριακή πλευρά, ήθελε στις διαπραγματεύσεις στο Γκραντ Μοντανά από τις 28 Ιουνίου έως και τις 7 Ιουλίου 2017, τη διατήρηση του status quo με την παραμονή των τουρκικών στρατευμάτων, και τη διατήρηση των συμφωνιών εγγυήσεων και συμμαχίας. Η κάθε λύση από εδώ και εμπρός θα πρέπει να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις διεθνείς συνθήκες και αποφάσεις και να συμβαδίζει με το Ευρωπαϊκό κεκτημένο.

5. ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Κάθε προτεινόμενη λύση του Κυπριακού, εξ αντικειμένου κρίνεται καλύτερη από τη σημερινή πραγματικότητα της τραγωδίας του 1974, με την παράνομη εισβολή και κατοχή της μισής σχεδόν πατρίδας των Ελλήνων της Κύπρου από τα τουρκικά στρατεύματα και την κατάφορη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η ρεαλιστική προσέγγιση για εξεύρεση λύσης, πιθανόν να αποκλίνει από τη φράση «δίκαιη και βιώσιμη» και να προσηλωθεί στο μέλλον μόνο στη λέξη «βιώσιμη». Οι δύο πλευρές στην Κύπρο, καλούνται να αντισταθμίσουν τις πραγματικότητες, με τις διαχρονικές εθνικιστικές τάσεις που έχουν ριζώσει στις ψυχές και στο DNA των λαών τους. Η ιστορία δεν αλλάζει, ούτε οι σφαγές, ούτε οι βιασμοί, ούτε οι θάνατοι μπορούν να λησμονηθούν. Όμως συνάμα, συνεχίζει να γράφεται, και σήμερα και στο μέλλον, ελπίζοντας σε μια αλλαγή στη σελίδα της! Ο κίνδυνος οριστικού «διαζυγίου» των δύο κοινοτήτων, πλανάται επί της νήσου.

Η πολύ γνωστή σε όλους μας φράση «*Δεν Ξεχνώ*», τείνει να ξεχαστεί! «*Για να μας υπενθυμισθεί ένα γεγονός χρειάζονται αγώνες*».⁴⁰⁵ Οι ακίνδυνοι τρόποι προσέγγισης του Κυπριακού μα και κάθε διεκδίκησης, είναι καταδικασμένοι να αποτύχουν. Κανένα έδαφος δεν αποκτιέται από τα τραπέζια των διαπραγματεύσεων και το καθιστικό του σπιτιού, αν είσαι μια μικρή και ανίσχυρη χώρα.

Το ταξίδι στο «Κυπριακό» μέσα από την εργασία αυτή, μου χάρισε μοναδικές εμπειρίες γνώσεων, προβληματισμών και ανατροπών. Είναι η κληρονομιά της ιστορίας της μαρτυρικής Κύπρου. Γιατί η ιστορία ενός λαού, δεν διατηρεί μόνο τη μνήμη του, αλλά το βοηθάει να κατανοεί το παρόν και να προβλέπει το μέλλον του.

⁴⁰⁵ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, (Αθήνα: Πατάκη, 2005), σελ. 73.

6. ΠΗΓΕΣ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α. Πηγές

Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων, Ζ΄ Περίοδος (προεδρευόμενη δημοκρατίας) Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση ΛΑ΄, 22 Νοεμβρίου 1991,σελίδα 1559.

TREATY NO. 5476. UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND, GREECE and TURKEY and CYPRUS. SIGNED AT NICOSIA ON 16 AUGUST 1960.

NO. 5475. TREATY OF GUARANTEE. SIGNED AT NICOSIA ON 16 AUGUST 1960.

TREATY OF ALLIANCE.SIGNED AT NICOSIA ON 16 AUGUST 1960.

United Nations Security Council resolutions, no 1930, June 15, 2010.

Βουλή των Αντιπροσώπων Κυπριακής Δημοκρατίας, *Πόρισμα της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για το Φάκελο της Κύπρου, που εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 17 Μαρτίου 2011.*

U.N. Resolution no.3212 (XXIX), General Assembly Resolution on the Withdrawal of Foreign Armed Forces from Cyprus, σελ.1-2.

β. Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αβέρωφ- Τοσίτσας Ευάγγελος, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών: Κυπριακό 1950-1963*, Τόμοι Α΄ και Β΄(Αθήνα: Εστία, 1981).

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Ευρυβιάδης Μάριος, Θεοφάνους Ανδρέας, Ιωάννου Μανώλης, Καιρίδης Δημήτρης, Κεντρωτής Κυριάκος, Κεφαλά Βιβή, Κοπά Μαριλένα, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Δεύτερη έκδοση στο* [επιμ. Γιαλλουρίδης Κ. Χρ., Τσάκωνας Ι. Π.], (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2002).

Αντωνόπουλος Κ., *«Οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του Οργανισμού Ηνωμένων*

Εθνών» στο Χ. Δίπλα, Ε. Δούση (επιμ.), *Εξήντα χρόνια από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών, Ειρήνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη και Θεσμική Μεταρρύθμιση*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007).

Βαληνάκης Γ. Γιάννης, *Εισαγωγή στην Ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988*, 1^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005).

Γαλανός Αλέξης, Γεωργιάδης Θεόφιλος, Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, Κούτσης Αλέκος, Κύρρης Κώστας, Λιλλήκας Γιώργος, Μπούρα Κατερίνα, Οικονομίδης Κων/νος, Περικλέους Χρυσόστομος, Σβολόπουλος Κων/νος, Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, Φάντης Ανδρέας, *Τουρκία και Κυπριακό: Στρατηγικοί και Τακτικοί στόχοι*, (τόμος 4^{ος} *Κυπριακό: Το πρόβλημα και οι προοπτικές*), Πρακτικά Σεμιναρίου, Κυπριακό Κέντρο Μελετών (ΚΥ.ΚΕ.Μ.), στο [επιμ. Θέμης Φιλιππίδης, Νίκος Κουτσού, Σούλα Ζαβού], (Λευκωσία: ΚΥ.ΚΕ.Μ, 1990).

Γιαλλουρίδης Κ. Χριστόδουλος, *Η Ελληνο-Τουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S-300 και το Ελσίνκι: 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2001).

Δεκλερής Μιχάλης, *Κυπριακό: Η τελευταία ευκαιρία, 1972-1974*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2003).

Δρουσιώτης Μακάριος, *Η πρώτη διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964*, (Αθήνα: Αλφάδι, 2005).

Καιρίδης Δημήτρης, *Εθνικισμός, Εθνοτικές συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις: Θεωρία και Πράξη στα Βαλκάνια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2015).

Κληρίδης Γλαύκος. *Η κατάθεσή μου, Τόμος Ι*, (Λευκωσία: «Αλήθεια», 1988)

Κουφουδάκης Βαγγέλης, *Κυπριακό-Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1960-1986* στο συλλογικό *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, (επιμ.) Θ. Βερέμη, ΕΛΙΑΜΕΠ/ (Αθήνα: Γνώση, 1991).

Κρανιδιώτης Ν. Γιάννος, *Το Κυπριακό Πρόβλημα: η ανάμιξη του ΟΗΕ και οι ξένες επεμβάσεις στην Κύπρο, 1960-1974*. Διατριβή, (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984).

Θεοφάνους Ανδρέας, *Το Σχέδιο Ανάν και η Ευρωπαϊκή Ένωση*, (Αθήνα:

Παπαζήσης, 2003).

Λάζου Ευάγγελος, *Κύπρος 1963-1964, οι Ενδοκοινοτικές Συγκρούσεις στο περιοδικό Άμυνα και Διπλωματία*, Νοέμβριος 2007.

Λάμπρου Κ. Γιάννης, *Ιστορία του Κυπριακού: Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, 1960-2008*, (Λευκωσία: Πάργα 2008).

Λιάκουρας Πέτρος, *Το Κυπριακό: Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2007).

Λυγερός Σταύρος, Μελάς Κώστας, *Μετά τον Ερντογάν τι; Η ρεβάνς του Πολιτικού Ισλάμ, ΑΟΖ, Κύπρος & Διενέξεις στη Μεσόγειο, το καρκίνωμα του Κουρδικού, Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, (Αθήνα: Πατάκη, 2013).

Μάξης Θ. Ιωάννης, Παρουσίαση «*Ζητήματα Γεωπολιτικής Ανάλυσης και Γεωστρατηγικού Σχεδιασμού του Ελληνισμού στη Νοτιανατολική Μεσόγειο :Το Δίπολο Ελλάδος Κύπρου*», [Διεθνοδικαϊκή προσέγγιση: υπ. Δρ Βιργινία Μπαλαφούτα], Αμφιθέατρο UNESCO, (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, 5 Σεπ 2014).

Παπαδόπουλος Λεωνίδας, *Το Κυπριακό Ζήτημα, Κείμενα 1959-1974*, University Studio Press, (Θεσσαλονίκη: 1999).

Παπαδόπουλος Τάσος, *Τα «σχέδια» για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984, «Υπήρξαν» και «χάθηκαν» ευκαιρίες για λύση;* στο [εισαγωγή- επιμ. Πέτρος Παπαπολυβίου] (Αθήνα: Πατάκη, 2016).

Ριζάς Σ., *Ένωση Διχοτόμηση Ανεξαρτησία, 1963-1967*, (Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2000).

Ροζάκης Λ. Χρήστος, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*, Σειρά: *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική*, (Αθήνα: Παπαζήση, 2013).

Στεργίου Ανδρέας, *Κυπριακό: Η λύση των δύο κρατών, Το γερμανικό παράδειγμα*, στο [επιμ. Μάριος Μπλέτας, Πρόλογος Γιώργος Λιλλήκας], (Γέρακας Αττικής: Τουρίκη, 2012).

Συρίγος Μ. Άγγελος, *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι*

προοπτικές του μέλλοντος, (Αθήνα: Πατάκη, 2005).

Συρίγος Μ. Άγγελος, «*Σχέσεις Ελλάδος-Τουρκίας: από τη Λωζάνη έως σήμερα*», Σημειώσεις από προφορικές παραδόσεις του μαθήματος, Πάντειον Πανεπιστήμιο, Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, (Αθήνα:2013).

Χριστοδουλίδης Νίκος, *Τα σχέδια λύσης από το 1947-1959*, Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, Σειρά Β': Ελληνικά Γράμματα και Πολιτισμός, αρ.8, *Η Προετοιμασία του Αγώνα: Προετοιμασία και Έναρξη του Αγώνα: 1953 έως την εξορία του Μακάριου 9 Μαρτίου 1956*, (Λευκωσία: Ακαδημία Ιστορικών Σπουδών, 2014), σ.58-85.

Χριστοδουλίδης Θ., Μπουραντώνης Δ. (επιμ.), *Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1998).

Έργα Μεταφρασμένα στα Ελληνικά

Οζκιούρ Α. Όζντεμρ, *Η Κύπρος στη ζωή μου*, [μετάφραση (από τα αγγλικά) Γ. Λάμψα], (Αθήνα: Καστανιώτη, 2000).

Dr. Faruk Sönmezoğlu, *Ανάλυση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: «Μύθος και Πραγματικότητα»*, [μετάφραση Άννα Κοντού, Κώστας Νικοπολίδης, Χρήστος Τσιβιτζιόγλου, Τατιάνα Χατζίδου], (Αθήνα: Infoγνώμων, 2001).

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Hannay David, «*Cyprus: The Search for a Solution*», (London-N.Y.: I.B.Tauris, 2005).

Tocci Nathalie, «*Towards Peace in Cyprus: Incentives and Disincentives*», 10 Brown J. World Affairs 199 (2003).

Διαδίκτυο

«*Ναυάγιο*» στη διάσκεψη για το Κυπριακό στο Κραν Μοντανά, [News 247](http://news247.gr/eidiseis/kosmos/diethnis-politiki/nayagio-gia-to-kypriako-sto-kran-montana.4755429.html), <http://news247.gr/eidiseis/kosmos/diethnis-politiki/nayagio-gia-to-kypriako-sto-kran-montana.4755429.html>, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

Κοτζιάς για Κυπριακό: «*Η Τουρκία θέλει να μπορεί να επεμβαίνει σε ένα ανεξάρτητο κράτος*», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <http://www.kathimerini.gr/917756/article/epikairothta/politikh/kotzias-gia-kypriako-h-toyrkia-8elei-na-mporei-na-epemvainei-se-ena-ane3arthto-kratos>, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

Λιμαντζάκης Γιώργος, *Το Ψήφισμα 186 της 4ης Μαρτίου 1964, η αναγνώριση της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης ως της μόνης νόμιμης και η Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ(UNFICYP)*, apopseis.gr/politicalviews, http://apopseis.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=2292:to-psifisma-186-tis-4is-martiou-1964-i-anagnwrisi-tis-ellinokypriakis-kyvernisis-ws-monis-nomimis-kai-i-eirineytiki-dynami-tou-oie-sto-nisi&Itemid=73, (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2017).

«Χαστούκι» Τραμπ στον Ερντογάν! «*Σταμάτα τις απειλές*» για την κυπριακή ΑΟΖ, Newsit.gr, <http://www.newsit.gr/kosmos/Xastoyki-Tramp-ston-Erntogan-Stamata-tis-apeiles-gia-tin-kypriaki-AOZ/739324>, (έγινε πρόσβαση στις 12 Ιουλίου 2017).

Συμφωνία Κορυφής 8^{ης} Ιουλίου 2006 για το Κυπριακό, Greek American News Agency, <http://www.greekamericannewsagency.com/index.php/2010-01-19-17-50-12/2010-01-21-18-33-54/2743-> (έγινε πρόσβαση στις 25 Αυγούστου 2017).

Παπαναστασίου Νίκος, «*Τηλλυρία 1964 και η μισή Ιστορία*», Φιλελεύθερος 14 Αυγούστου 2014, <http://archive.philenews.com/el-gr/f-me-apopsi-eponymes-gnomes/385/213878/tillyria-1964-kai-i-misi-istoria>, (έγινε πρόσβαση στις 12 Σεπτεμβρίου 2017).

Χριστοδουλίδης Νίκος, *Η Διασκεπτική συνέλευση στην Κύπρο*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 29 Ιανουαρίου 2012, <http://www.kathimerini.gr/449028/article/epikairothta/ellada/h-diaskeptikh-syneleysh-stin-kypro>, (έγινε πρόσβαση στις 18 Σεπτεμβρίου 2017).

Κούμα Μανώλη, *Ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 14 Απριλίου 2012, <http://www.kathimerini.gr/455600/article/epikairothta/kosmos/o-prwtos-aravoisrahlinos-polemos>, (έγινε πρόσβαση στις 18 Σεπτεμβρίου 2017).

Σαββίδης Φίλιππος, *Μία δεύτερη ευκαιρία για την Κύπρο*, Το Βήμα, 24 Απριλίου 2008, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=235119>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Σεπτεμβρίου 2017).

Χριστοφή Εμιλία, *Negotiations for a Cyprus settlement - An historical review*, ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΚΥ.Π.Ε (CAN), 7 Ιανουαρίου 2017, <http://www.cna.org.cy/webnews-en.aspx?a=a8b114e790954b108ebdd68225c3adb8>, (Έγινε πρόσβαση στις 23 Σεπτεμβρίου 2017).

Κυπριακό: Συμφώνησαν σε κοινό ανακοινωθέν Αναστασιάδης – Έρογλου, *Χαιρετίζει η ΕΕ*, Η ΑΥΓΗ, 11 Φεβ. 2014, <http://www.avgi.gr/article/10937/1857669/kypriako-symphonesan-se-koino-anakoinothen-anastasiades-eroglou-chairetizei>, (έγινε πρόσβαση στις 24 Σεπτεμβρίου 2017).

Κουλουμπής Θεόδωρος, *Κύπρος 1954-74, Λάθη και διδάγματα*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 17 Απρ. 2011, <http://www.kathimerini.gr/724783/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/kypros-1954---74-la8h-kai-didagmata>, (έγινε πρόσβαση στις 30 Σεπ 17).

«Πρόωθηση πέντε νέων ΜΟΕ σποράσισαν Αναστασιάδης – Ακιντζί», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 28 Μαΐου 2015, <http://www.kathimerini.gr/817262/article/epikairothta/kosmos/prow8hsh-pente-newn-moe-apofasisan-anastasiadhs---akintzi>, (έγινε πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2017).

Ανδρέας Θεοφάνους, *Νέα Στρατηγική στην Πράξη*, SIGMALIVE, 8 Σεπτεμβρίου 2017, http://www.sigmalive.com/news/opinions_sigmalive/454007/nea-stratigiki-stin-praksi, (έγινε πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2017).

Το ιστορικό Διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας Τάσσου Παπαδόπουλου για το Δημοψήφισμα της 24^{ης} Απριλίου 2004, στις 7 Απριλίου 2004, Κέντρο Μελετών Τάσος Παπαδόπουλος, <http://www.tassospapadopoulos.com/easyconsole.cfm/id/100>, (έγινε πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2017).

Ανδρέας Θεοφάνους, *Το δημοψήφισμα στην Καταλονία και οι προεκτάσεις στο Κυπριακό*, SIGMALIVE, 8 Οκτωβρίου 2017, http://www.sigmalive.com/news/opinions_sigmalive/459946/to-dimopsifisma-stin-katalonia-kai-oi-proektaseis, (έγινε πρόσβαση στις 8 Οκτωβρίου 2017).